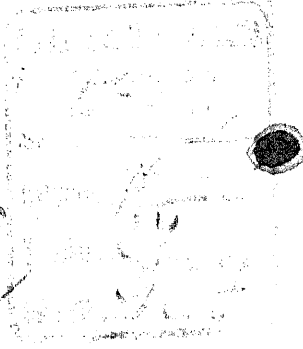
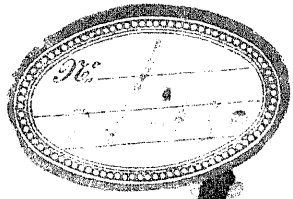

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20

El Colegio Mayor de San Ildefonso
R. 12.755

PETRI AL-
FONSI DE VAS-
CONCELOS L VSI-

tani de Harmonia Rubricarum
Iuris Canonici

PRIMA, ET SECUNDA PARS.

*Ad Theotonium de Bragança Archiepiscopum
Elborensis.*

DE LA LIBRERIA
DEL REAL COLEGIO MAYOR
Reunido de Santa Cruz, y
Santa Catalina.
N. 3.º C. 65 N. 28.

MADRI
Apud Petrum Madrigal.

M. D. X C.

T A S S A .

Pedro çapata del Marmol escriuano de camara de su Magestad doy fee, q̄ los señores del Consejo, de pedimiento y suplicaciõ de Pedro Alfonso de Vascõcelos, tassarõ vn libro intitulado, *Armonia Rubricarum iuris Canonici, prima, & secunda pars*, q̄ con liceneia y priuilegio de su Magestad imprimio, a tres maravedis, y medio cada pliego en papel, y al dicho precio y no mas mãdaron q̄ se veda: y que primero que se venda ningun libro se imprima esta tassa en la primera hoja de cada volumen, y para que dello conste, de pedimiento del dicho Pedro Alfonso de Vascõcellos, y mandamiento de los señores del Consejo, di la presente firmada de mi nombre: que es fecha en la villa de Madrid a veinte dias del mes de Nouiẽbre, de mil y quinientos, y nouenta años.

*Pedro çapata
del Marmol.*

ERRATAS.

Folio. 45. lin. 23. excōmunicatio, lege, excōmunicato
 Fol. 87. lin. 6. totum, lege, totam.
 Fol. 114. lin. 14. Confil. lege, Confil.
 Fol. 127. lin. 25. Africani, lege, Afranij.
 Fol. 157. lin. pen. eruditos, lege, eruditas.
 Fol. 172. lin. 17. successiuorum, lege, subcessiuorum.
 Fol. 195. lin. 6. modibus, lege, modis.
 Fol. 208. lin. 6. §. 15. lege, §. 5.
 lin. pen. sextum, & lege, sextum.
 Fol. 215. lin. 8. peræq; lege peræquè. Y estas en otras. 5.
 o. 6. partes.
 Fol. 216. lin. 15. ralis ralis ratio, lege, ralis ratio.
 Fol. 220. lin. 3. Hæc, lege, Hac.
 Fol. 226. lin. 16. paratlitis, lege, paratitlis.
 Fol. 226. lin. 5. videri, lege, videre.
 Fol. 236. lin. 1. & 181. lege, & 18.
 Fol. 249. lin. 2. Cebalo, lege, Oebalo.
 Fol. 255. lin. 22. quàm, lege, quam.
 lin. 28. fuer, lege, fue-

*Iuan Vazquez
del Marmol.*

LICENÇA DO

Conselho geral da sancta Inquisição
 de Portugal da primeira, e segunda
 parte destas Rubricas.

LICENÇA DA

Primeira parte.

Presente o supplicãte o liuro,
 de que faz menção aos In-
 quisidores de Coibra, e elles
 elegerão hũa pessoa de con-
 fiança, que o reueja por parte
 do sancto Officio: E visto por elle enuiarã
 seu parecer a esta mesa, cerrado, e cellado
 pera se ver. E com isso se dara despacho. Em
 Lisboa a. 27. Outubro de. 87.

Iorge Sarraõ.

Antonio de Mendoça.

O Dito liuro foi per mim recuisto, e não me
 parece, que tem cousa contra *Fidem Ca-*
tholicam, aut bonos mores.

F. Luys de Souto Mayor.

* 3

V I-

Ista a informaçã acima
 pode se imprimir este li-
 uro, e depois de impresso
 tornaraa a esta mesa cõ o
 proprio original cõ certi-
 dão do padre Frei Luis de Souto Ma-
 yor, como estão conformes, e se lhe
 daraa licença pera correr. Em Lisboa,
 a. 9. de Feuereiro, de. 1588.

Paulo Afonso.

Antonio de Mendoga.

L I C E N Ç A D A
segunda parte.

Padre frei Luys de Souto Mayor po-
 dera ver esta segunda parte deste liuro,
 e vista a enuiara a esta mesa, com seu
 parecer, pera se dar despacho. Em Lis-
 boa. 14. de Junho, de. 88.

Jorge Sarraõ.

Antonio de Mendoga.

O Dito liuro foi per mim visto, e não me pa-
 rece, que tem cousa contra Fidem Catho-
 licam, aut bonos mores.

I esta informaçãõ, pode se impri-
 mir este liuro, e depois de im-
 presso tornaraa a esta mesa, com
 o proprio original, pera se cõfe-
 rir com elle, e se lhe dar licença pera correr.
 Em Lisboa. xj. de Ouçtubro de. 88.

Jorge Sarraõ.

Antonio de Mendoga.

P R I V I L E G I O de Portugal.

V el Rey faço saber a os que este aluara virem, que auêdo respeito a o q̄ na petição atraz escrita diz Pedro Afonso de Vascôcelos Bacharel canonista na Vniuersidade de Coimbra, e por lhe fazer merce, ei por bem, e me praz, que por tempo de dez annos, imprimidor, nê liureiro algũ, nê outra pessoa de qualquer calidade, que seja não possa imprimir, nê vender em todos meus Reynos, e senhorios de Portugal, nê trazer defora delles as duas partes, sobre as Rubricas das Decretais, que se intitulaõ de Armonia Rubricarum iuris Canonici, q̄ elle compos, e quer imprimir, saluo aquelles liureiros, e pessoas, que pera isso tiuerem seu poder, e licença, e qualquer liureiro, imprimidor, ou pessoa, que durãdo o dito tempo, imprimir, ou vender o dito liuro nos ditos meus Reynos, ou senhorios, ou os trouxer de fora delles sem licença do, dito Pedro Afonso de Vasconcelos perderã pera elle todos os volumes, que assi vender, imprimir, ou trouxer de fora: e alem disso encorrera em penna de cincoenta cruzados, a metade pera minha Camara, e a outra a metade

a metade, pera quem o accusar. E mando a todas minhas justiças a que o conhecimento, d'isto pertencer, que cumprãõ, e guardem este meu aluara, como nelle se contem, o qualei por bem, q̄ valha, tenha força, e vigor, como se fosse carta per mi afinada, e passada pella chancelleria sem embargo da Ordenação do segundo liuro titulo vinte, que diz, q̄ as cousas cujo effeito ouuer de durar mais de hũ anno passem per cartas, e passando per aluaras não valhaõ. E vallera outrossi posto que não passe pella Chancelleria sem embargo da ordenação em contrario. Ioaõ da Gama o fez em Madrid a. 3. de Nouembro de M. D. XC. *Estevão da Gama o fez escrever.*

R E Y.

★ 5 Por

EL REY.

POr quanto por parte de vos el Licenciado Pedro Afonso de Vasconcelos nos fue fecha relacion, que vos auia des cõpuesto dos libros intitutados, *De Armonia Rubricarum Iuris Canonici prima, & secunda pars*, y nos suplicastes os diessemos licẽcia para los poder imprimir, y privilegio por veinte años, o como la nuestra merced fuesse: lo qual visto por los del nuestro Cõsejo, y como por su mãdado se hizierõ las diligẽcias, q̃ la prematica por nos fecha sobre la impressiõ de los libros dispone, fue acordado, q̃ deuamos de mãdar dar esta nuestra cedula para vos en la dicha razõ, y nos tuuimos lo por bien, y por la presente por os haçer biẽ, y merced, os damos licẽcia y facultad, para q̃ por tiẽpo de diez años primeros siguiẽtes, que cõrrẽ, y se cuenta desde el dia de la fecha desta nuestra cedula, podais imprimir los dichos libros, que de suso se haze menciõ, por los originales, q̃ en el nuestro Consejo se vierõ, que van rubricados, y firmados al fin dellos de Pedro çapata del Marmol nuestro escriuano de camara, delos q̃ residen en el nuestro Consejo, con q̃ antes
que

q̃ se vèdan los traigais ante ellos juntamẽte cõ los originales, para q̃ se vea si la dicha impressiõ esta conforme a ellos, y traigais fee en publica forma, como por corretor nõbrado por nuestro mãdado se vio, y corrigio la dicha impressiõ por los originales. Y mãdamos al impressor que assi imprimiere los dichos libros, no imprima el principio y primer pliego dellos, ni entregue mas de vn solo libro, cõ el original al autor o persona, a cuya costa le imprimiere, ni a otra alguna, para efeto de la dicha correcciõ, y tassa, hasta que antes, y primero el dicho libro este corregido, y tassado por los del nuestro Cõsejo, y estãdo hecho, y no de otra manera, pueda imprimir el dicho principio, y primer pliego, en el qual seguidamente poga esta nuestra licencia y privilegio, y la aprouacion, tassa y erratas: so pena de caer e incurrir en las penas contenidas en la dicha prematica, y leyes de nuestros Reynos. Y mãdamos q̃ durãte el dicho tiẽpo persona alguna sin vuestra licencia no los pueda imprimir, ni vender, so pena, q̃ el q̃ lo imprimiere, aya perdido, y pierda todos, y qualesquier libros, moldes, y aparejos, q̃ de los dichos libros tuuiere, y mas incurra en pena de

cin-

cincuenta mil maravedis por cada vez, que lo contrario hiziere: la qual dicha pena sea la tercia parte para el juez que lo sentenciaré, y la otra tercia parte para la persona q̄ lo denunciare, y la otra tercia parte para la nuestra camara. Y mandamos a los del nuestro Consejo Presidētes, y Oydores de las nuestras audiēcias, Alcaldes, alguaziles dela nuestra casa, corte, chancillerias, y a todos los Corregidores, Asistente, gouernadores, alcaldes mayores, y ordinarios, y otros juezes, y justicias qualesquier de todas las ciudades, villas, y lugares de los nuestros reynos y señorios, assi a los q̄ agora son, como a los q̄ serā de aqui adelante, os guardē, y cūplan esta nuestra cedula y merced, q̄ assi vos haçemos, y cōtra el tenor, y forma della, y de lo en ella cōtenido, no vayan, ni pasen, ni cōsientan yr, ni passar en manera alguna, so pena de la nuestra merced, y de diez mil maravedis para la nuestra camara. Fecha en S. Lorenzo a. xiiij. dias del mes de Octubre, de mil y quinientos y nouenta años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro señor.
Iuan Vazquez.

T H E O T O N I O
A R C H I E P I S C O P O

Elborensi Petrus Alfonsus
de Vasconcelos
S. P. D.

V. M. de visendis Apostolorū liminibus Constitutio, Ecclesiae, tua grauiſſima negotia te Madritium adduxissent, ut sedis Apostolicae obedientia rebus omnibus anteferes, & Ec-

clesiam tuam, qua tibi nihil charius, innumeris afflictam litibus tandem in pace constitueres. Unum, & alterum libellum, quem quatuor, & tribus abhinc annis de Harmonia mea composueram, alterum typis editum, alterum manuscriptum mecum attuli, ut Madriti, vel Roma utroq; in lucem prodeunte, qua semper essent mea vel in itinere ipso cura, manifestius ostenderetur. Postquam enim Conimbrica in Ecclesiam tuam excessi, illud animo induxi, non

A Aca-

Academiam me deseruisse, sed in aliam longè nobiliorem, in domum nempe tuam perfectionis, & doctrina ludum pedè intulisse, ubi & interrupta literarum studia continuare, & humanarum rerum contemptui totius sapientia carmini studere possem. Quid enim nudi parietes, quid modica supellex, quid mensa tenuis inter amplissimos redditus, quid inter Reges proavos regij sanguinis obliuio, inter gloriosum Bragantia nomen gloriosi nominis cōtemptus imprimeret animo meo honores, nomen, gloriam iuueniliter ambientem? Rubricas ergò meas non poetarum carminibus, non longè repetitis præfationibus, sed tuotantum nomine ornare volui, ut meas omnes laudes, si mihi laudes ulla inesse possunt, non à vanis famarumoribus, sed à te ipso pateat derivari, qui innato tibi iudicio, plurimisq; & gravissimis rebus experto non cessas unquam desiderem, atq; ignavum animū meum, non rude ingenium, non imperitam adolescentiā singulis horis expolire. *M ad riti xvj. Kal. Decembris anno M. D. XC.*

R V B R I C A E, Q V A E I N H O C opere continentur.

- E summa Trinitate, & fide
Catholica, fol. 5.
De cōstitutionibus, fol. 34.
De Rescriptis, fol. 42.
De Consuetudine, fol. 50.
De Postulatione prælatorū, fol. 61.
De electione, fol. 65.
De translatione Episcopi, fol. 72.
De Autoritate, & vsu Pallij, fol. 83.
De Renuntiatione, fol. 103.
De Supplenda negligentia Prælatorum, fol. 122.
De Téporibus ordinationū, fol. 131.
De Scrutinio in ordine faciendo, fol.
140.
De Ordinatis ab Episcopo, fol. 144.

4

- De Ætate, & qualitate, fol. 148.
- De Sacra unctione, fol. 155.
- De Sacramentis non iterandis, fol. 171.
- De Filijs Presbyterorum, fol. 189.
- De Seruis non ordinandis, fol. 212.
- De Obligatis ad ratiocinia, fol. 234.
- De Corpore vitiatis, fol. 241.
- De Bigamis, fol. 248.
- De Clericis peregrinis, fol. 259.
- De Officio Archidiaconi, fol. 267.
- De Officio Archipresbyteri, folio. 273.

DE

DE HARMONIA⁵ RUBRICARVM Iuris Canonici.

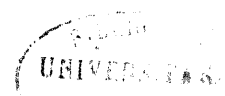
P R I M A P A R S.

Ad rubricam de summa Trinitate, & fide Catholica.

Emper ego auditor tantum, nunquamne reponam?
 Liceat enim eodem carmine vos affari modo, quo olim Philippus noster Salmanticæ auditores affatus dicitur. Cum nanq; rostra hæc omnia iam diu sonent vocibus eorum, qui sunt simul nobiscum iuris peritiã professi, haud ineptè videri poterat nos silentij symbolum suscepisse, qui non solum non auderemus loqui, sed vicinis quoque canentibus taceremus. Qua de re interrogatus à quodam memini illud Platonis respondisse, qui Philedono cuidam eum obiurganti, quod non minus in discendo, quam in docendo studiosus, ac sedulus esset, & quoad discipulus esse veller, percontanti, quoad, inquit, meliorem, atque peritiorem esse me non pœnitebit. Nam, quemadmodum nulla ætas sera est ad discendum, vt ex Theologis, Iurisconsultis, & Philosophis, Augustino, Pomponio, & Seneca docet gloss. in cap. vlt. 38. dist. & vltra Rotherodamum, & Ciceronem citatum ab additione marginali in l. apud Iulianum. 20. ff. fideicommissarijs libertatibus, notauimus aliquando iuris peritorum libris operam dantes ex Card. Hostiense in proœmio summæ. num. 1. & ad huma-

A 3 nicres

niores literas diuertentes ex Caelio Rhodigino lectionū antiquarum lib. 1. cap. 26. & dum in diuinis sacræ paginæ monumentis versaremur, ex Ecclesiastico cap. 6. ibi, fili à iuuentute tua excipe doctrinam, & vsq; ad canos inuenies sapientiam: quemadmodum inquam nulla ætas fera est ad discendum, ita nulla, nisi fera, apta, & nata est ad docendum, vel docente Hieronymo in cap. sic viue, ibi, multo tempore disce, quæ postmodum doceas. 16. quæst. 1. Verum, vt Academiae institutis satisfaciamus, rumpendum silentium est, & quæ silentij tempore moliti sumus, in medium proferenda. Atque vtiā labor hic noster fecundis procedat alitibus: fiet enim, vt ista, & similia musitantes, valetudinemq; cum somno computantes, dies, noctesq; Plinianum in morem sapientiæ studio impendamus. Nec nouus in nobis hic est animus ab eo iam dudum tempore conceptus, quo in cap. cum iam dudum de præbend. Lectionem elaborauimus pendente temporanea, quam nulla ope, nullis testibus clauso hospitio, sed non clausis Pontificum, & iurisperitorum libris intra trium horarum spatium chartis simul, & memoriæ mandauimus. Nunc Rubricarum Iuris Canonici Harmonia me vocat, quam meis humeris fortasse imparem suscipere prouinciam non dubitauimus, si in vna tantū ex illis, vt fieri solet, his sex mensibus immoraret, & tedio auditores afficerem, & dispersam, lateq; diffusam iurisperitiæ scientiam in illius angulo pedem sistens vilo vnquam tempore penetrandi conceptam vel à primis studiorum meorum incunabulis spem, & confidentiam amitterem.

1. Rubricarum materiam explicanti, vt optimus seruetur ordo, primò occurrit dicere, quid sit rubrica, quosque in iure effectus habeat. Scire enim, quid facias, & nescire, quo facias

facias ordine, imperfectæ cognitionis est, vt ex Ambrosio à doctoribus relato in Pandectarum proœmio, relatis à Chassan. in proœmio cathalogi ad fin. & ex multis alijs adnotauit Philippus noster in illa tam celebri, quam male fortunata repetitione, & scindite corda vestra, post principium, Nosq; etiam didicimus ex optimo Rhetorices præceptore, quem quidam ex poetis Romanæ togæ gloriam vocat lib. enim. 7. c. 1. post multa, quæ de ordine eloquitur, nec, mihi, inquit, videntur errare, qui ipsam rerum naturam stare ordine putant, quo cōfuso peritura sint omnia. Neq; prætermittendus Boëtius vir soluta oratione Ciceroni, ipsi Virgilio ligata proximus, lib. de Consolatione philosophi. 2. metro sexto, & ibi D. Thom. interpres: Philo Iudæus in diuinis, atque humanis literis peritissimus, & tropologici, & allegorici sacræ Scripturæ sensus accerrimus indagator, in opusculo de creatione principis, Chassan. vbi supra vers. quæ propter, & 1. part. confid. 77. 3. part. confid. 5. vers. & vt dicit, & cōsid. 6. vers. Pharaon, parte deniq; 12. confid. 3. Quinimò is est ordo, vt neque eius laus ab inordinato Accursio sit ommissa, quem docet esse obseruandum in l. Nequidquam. §. obseruare verb. ordo. ff. de officio præconsulis. Consului itaq; Grammaticos, consulo iurisperitos: grammaticis etiam sua apud nos est autoritas. Nam teste Quintiliano, quem proximè citauimus, nemo in maioribus eminet, quem minora deficient.

2. Rubrica, vt autor est Ambrosius Calepinus, quem Romanæ linguæ armarium vocare possumus, maiori fortasse iure, quam Tiraquellus, qui legalis scientiæ armarium Bartolum vocat in suis illis legibus connubialibus, illum doctrinæ orbem, quem Græci encyclopædiam vocant, maximè continentibus: est, inquam, Rubrica terra rubri

coloris, qua fabri materiarij lineas ducunt, vt colligitur ex Columella à Galepino citato, & legimus aliquando apud Plinium, quem possumus naturæ Bibliothecam non immeritò appellare, lib. historie naturalis, si benè memini. 35. cap. 6. minio proxima, & quæ alio nomine sinopis dicitur. Quoniam vero librorū indices, & capita, terra hac rubra, seu minio notabantur, effectum est, vt per metonimiam Rubrica pro ipsis librorum, seu legum titulis acciperetur, quemadmodū purpura pro rege accipitur ea de causa, quia regum est insigne, vt patet ex poëta Georg. lib. 2.

Non illum populi fasces, non purpura regum

Flexit:

Ex Imperatore. C. de vestibis oloberis lib. 11. per totum, & l. si. C. qui militare non possunt, lib. 12. Sicut chlamys insigne est militum, stola sacerdotum, toga aduocatorū, habitus rusticorum, cuculla monachorum, gloss. verb. fibulis. C. nulli licere in frænis lib. 11. in. l. vnic.

3. Hinc per iocū dici potest, & quidē verè, nō habere Rubricas Codices illos, qui legū titulos, vt sæpè solet, nō præferunt rubricatos, vt interim verbo sacre Scripturæ familiaritari vtat Exod. c. 25. 26. 35. 36. 39. quo etiā vtitur doctissimus Pitheus lib. 1. aduersariorū successiuorū. c. 16. quo loco inquit calciamentum Imperatoris, quod apud Capitolinum Cāpagus regius dicitur, ex rubricatis constare pelilibus. Habemus huius rei testem Satyricum Iuuenalem Satyra. 14.

Per lege rubras

Maiorum leges:

Et Persium Satyra. 5.

Cur mihi non liceat, iussit quodcumq; voluntas,

Excepto, siquid Masuri Rubrica vetanis:

Masuri

Masuri Rubricam pro lege posuit: Masurius enim nobilis fuit Iuriconsultus, cuius mentionem facit Aulus Gellius in suis illis noctibus, quas maximè candidas Politianus vocat: Facit quoque Pomponius in. l. 2. ff. de origine iuris ad fin. Sed quoniam in hunc Persij versiculum incidimus, obiter attendendum est non esse statim licitum omne illud, quod per legem non prohibetur. Multa enim permittuntur, quæ potissima est legis virtus, Modestinus in. l. legis virtus. 7. ff. de legibus, Chrysostomus in cap. hac ratione. 31. quæst. 1. cap. duo mala, cap. nerui antè fin. 13. dist. quæ tamen nec licent, nec sine peccato fiunt. Lupanaria tolerantur. c. inter opera, de sponsal. deceptis intra dimidiam non succurritur. l. 2. C. de rescindenda, & alia id genus. Licet enim, qui secundum legem approbantem, seu præcipientem aliquid facit, iustè quidem faciat tam iure poli, quàm iure fori (vt vsurpem Bernardi verba in cap. quæ in Ecclesiarum verb. constituerunt, de Constitut. quæ ille prius vsurpauit ex August. in serm. 52. ad fratres Eremiti, (refertur in cap. vltim. 17. quæst. 4.) quemadmodum probatur in. l. iustè. ff. adquirend. possessione. l. is, qui agri mēforem. C. de Siccarijs, philosophus lib. 5. Ethic. cap. 1. & 2. Seneca lib. 6. & 9. declamationum, quos refert, multas aliorum auctoritates congerens. l. 9. connubiali in principio, literarum ille porcus, quem suprà citauimus, Tiraquellus, quo nomine Varronem quidam appellabat Grammaticus, vt est apud Pieriū: licet inquam, qui secundum legem approbantem, seu præcipientem facit, iustè quidem faciat: tamen, qui iuxta legis permissionem operatur, iure fori nec punietur, nec à malo permisso cogetur recedere, iure tamen poli & malum committet, & de malo commisso poenas dabit: gloss. in cap. inter hæc. 33. q. 2.

A 5

Liceat

Liceat ergo poëta, quidquid leges non vetarūt: nobis pro lege sit illud tantum licere, quod honestum est. Vtitur Rubricæ verbo idem Pers. Satyra. 1.

Non secus, ac si oculo rubricam dirigat vno.

Hinc puto vulgarem poëtam lib. 1. Elegia. 1. de tristibus librum suum alloquentem;

Nec titulus minio, nec cedro charta notetur,

Dicturum fuisse potius Rubricæ, quam minio, si carminis mensura pateretur. Nullius verò aures poëtarum testimonia offendant, quibus sæpè suas ipsi etiam Iurisconsulti, ipsiq; Pontifices leges decorant, quorum nos multa congestimus in nostris vtriusq; iuris Miscellaneis, quæ Macrobij exemplo in proœmio libri. 1. Saturnaliorum, indistinctè, atque promiscuè ad memoriæ subsidium annotamus, ex quibus aliqua, licet non omnia, legimus postea apud Chassan. in Cathalog. part. 10. confid. 45. vers. quin etiam. Hæc de Rubricæ nomine, dummodo illud indictum non relinquamus, quod ex alijs scribit Chassan. dict. loco. 1. part. confid. 6. triumphantes nempe habuisse Iouis insignia, faciemq; è rubrica illinire solitos, vt ætherei esset coloris. Videamus modo, quos Rubrica in vtroq; iure effectus habeat.

4 Auriga noster Panormitanus in proœmio Rex pacificus. num. 2. Rubricas authenticas esse dicit, & tanquam leges citari posse, vbi Additio verb. Rubricas, maximam laudat doctorum turban, qui hac in re Abbatem sequuntur, illum tamen intelligentes in Rubricis, quæ orationem perfectam continent, qualis est Rubrica, vt lite pendente aliquid non innouetur, vt Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur, nemini licere signū Saluatoris Christi humi, vel in silice, vel in marmore, aut in sculpere, aut pingere,

pingere, & similia: Quod etiam probat gloss. 1. in cap. hæc autem. de poenit. distinct. 1. glossi similis in proœmio. lib. sexti. verb. titulis, glossi in Rubrica, vt lite pendente, Ioannes Andreas receptus in Additionibus ad speculatorem. 2. part. titulo de disputat. §. vlt. in fin. Pauinus de potestate capituli. 1. part. quæst. 1. num. 1. & communem esse sententiam attestatur Ias. in Rubrica instit. de actionib. col. 3. Michael Craffus lib. 1. receptorum verb. statutū. q. 1. relatus. 3. tomo communiū pag. 61. Philippus Decius in Rubrica de constitut. 1. lectura nu. 50. Habet igitur Rubrica vim legis, & quemadmodum pro lege sumitur, vt superius prebauimus, ita etiam pro lege allegatur, vt ex tot, tantisque viris & Additio ad Abb. alias quoque quæstiones excitans vbi supra latè colligit, & nos etiam, dum variæ iurisperitorū lectioni incūbimus, magna ex parte collegimus.

5 Quoniam verò summis iam, vt dicitur, labijs, quid sit Rubrica, quidque in iure possit, attingimus: Ad primam Decretalium Rubricam, ad illam inquam, quæ de summa Trinitate, & fide catholica inscribitur, deueniendū nobis est. Sed, cum huius Rubricæ explicatio ex arcano sacrosanctæ Theologiæ fonte petenda sit, ante omnia percontari libet, vtrum ius Canonicum aliquam cum Theologia communionem, & affinitatem habeat, debeatque Iuri Canonico inuigilans profundum summæ Trinitatis mysterium, quemadmodum & Theologus, perscrutari.

6 Et, vt rem multis ignotam altius repetamus, sciendum est Canonicum ius quadringentos per annos in Romana politia fuisse cum iure ciuili coniunctum, sicuti de coniunctione constat ex l. Iustitia. ff. de Iustitia, & iure, ibi, diuinarum. 1. Canonicarum, patetque ex principio instit. eodem, vbi eadem verba repetuntur. Quæ tamen

Accur-

Accursius, quem Iodocus in exegeſi ſubhaſtationum au-
det vberriſimum iuris ciuiliſ appellare fontem, dictis locis
verb. diuinarum, & verb. notitia, tã male percepit, vt vno-
quoque verbo lapſus fuerit, vt videre eſt apud Budæum in
l. 1. ff. iuſtitia, & iure fol. mihi. 3. Nec illud eiſdem Accur-
ſij tolerandum eſt. d. verb. diuinarum: Diuinarum, inquit
ille, vt. C. de ſumma Trinitate, & fide catholica, &c. quaſi
Vlpianus ſummæ Trinitatis cognitionem profeſſus fuerit,
qui magiſter Scrinij Alexandri principis fuit, & à catholi-
ca religione longè alienus, vt de alio agens eiſdem
Accurſij errore benè probat idem Bud. in dict. l. & nos
ex Symphonia iuris, & alijs latiùs adnotamus in noſtro
Verriculo gloſſarum, quod tenue adhuc, & exile ali-
quando iuuante domino ad iuſtum commentarij volu-
men perducemus. AEthnici nanque ſuos quoque pon-
tifices, ſuam pontificiam diſciplinam habebant, ſuam re-
ligionem, ſuoſque canones ad illam ſpectantes, vt con-
ſtat ex titulo de religioſis, & ſumptibus funerum, & ſi-
milibus, & ex Chaffan. in cathalogo. 4. part. confid. 53.
adducta. l. 1. §. religionis cauſa. ff. collegijs illicitis. Hæc
apud AEthnicos. Apud Catholicos verò Canonicum
ius vſque ad Conſtantini tempora cum Theologia con-
iunctum fuit, idemque prorfus erant Theologi, & Ca-
noniſtæ. Neque verò tunc excitari poterat illa quæſtio,
quam mouet Philippus Decius in capit. Ne innitaris nu-
mero. 11. de Conſtitutio. quibus ſit nempè magis adhæ-
rendum doctõibus Canonum, an Theologiſ, & quinam
ſint potius ad epiſcopatum eligendi. Vnde Cancellar-
ius Pariſienſis in opusculo de recommendatione licen-
ciandõrum in decretis. 2. parte ſuõrum operum concluſio-
ne. 10. cæcam ſine theologia ſubſidijs iuris eſſe peritiã ait,
canoneſ-

canoneſq; nihil aliud eſſe, quàm concluſiones ex Euange-
lio, aut libris Theologicis deductas: quod videtur ſenſiſſe
Concilium Toletanum relatum in cap. ignorantia. 38. di-
ſtinct. vbi, poſtquàm dicit, Sacerdotes legere ſanctas ad-
monentur ſcripturas, ſtatim addit, ſciant ergo ſacerdotes
ſanctas ſcripturas, & canones, quaſi canones à ſacris ſcri-
pturis deriuentur, & ab illis non diſtinguantur. Poſtquàm
autem ſacri Pontifices non iam virtutibus tantummodo,
quemadmodum olim ſacerdotes iuxta AEneæ Syluij ſen-
tentiam, ſed opibus quoq; , & potentia diuites, tribunalia,
& iuriſdictionè habuerunt, quod contigit fortunatis Con-
ſtantini temporibus, diuortium fecerunt ius Canonicum,
& Theologia, vtinàm feciſſent nunquàm, & ſicuti antea
ſine Theologia ius Canonicum incedere non poterat, ſic
deinde ſine iuris ciuiliſ auxilio in publicum prodire ne-
quijt. Inde natum eſt illud vulgare, Iuris Canonici ſancti-
tas Iuris Ciuiliſ ſubtilitate decoratur, Inde illud: quemad-
modũ ex philoſophia, & medicina fit perfectus medicus,
ita ex legibus, & Canonibus fit perfectus iuriſta, quæ cum
multis alijs accumulatur Palat. Rub. in rubrica de donat. int.
virum & vxorem fol. 2. Inde Romanus, ſi benè memini, in
ſuis ſingularibus auſus eſt dicere, lex ſine canone parum,
canon ſine lege nihil: quæ quidè omnia expendenda ſunt
ad celebratum cap. 1. de noui operis nuntiatione. c. 1. c. in
adiutorium. 10. diſt.

7 Propter hanc coniunctionem, quam Ius Canonicum
cum Theologia à feliciffimis naſcentis Eccleſiæ temporibus
contraxit, ius diuinum à noſtris adhuc Pontificibus ap-
pellatur, vt in cap. cum de diuerſis. de priuileg. lib. 6. cap. ce-
lebritatem. de conſecratione diſtinct. 3. cap. violatores.
25. q. 1. docet pract. cap. 31. num. 1. verſ. Tertia, Toletanus
Couarr.

Couarr. recentioris quidem ætatis, sed quem possumus non immeritò multis antiquioribus non æquare solum, vt de Francisco Ripa ait Tiraquel. de cessante causa. 1. part. num. 109. sed, liuor licet audiat, antepone. Nec id à nostris Pontificibus improprie, & lato modo fit, vt ille existimat, sed proprie, & stricto, vt ex Gersone cõprobauimus. Frustrà igitur tempus terunt doctores nostri, dum quærunt, vt videre est per Dec. in. c. 1. num. 3. de Constitution. an lex canonica lex diuina dici possit: si enim ius canonicum diuinum dicitur, & lex canonica diuina dicitur, iuxta illud, qui vult antecedens, vult omnia, quæ sequuntur ex illo, habetur in cap. quo iure. 8. distinct.

8. Iuuant non parum nostram hanc, & Cancellarij sententiam adnotationes, quæ vulgò ex sapientissimis, & religiosissimis Societatis Iesu præceptoribus in vniuersam Logicam circumferuntur: In eis enim, vbi de arte, eiusque diuisionibus agitur, magna pars Iuris Pontificij ad Theologiam reuocatur, ea scilicet, in qua ex ijs, quæ diuina auctoritate nituntur, multa decreta sunt cum ad mores, tum ad fidei mysteria pertinentia. Cum enim canones proprie sint constitutiones editæ in concilio generali cap. Nycena synodus. 3. 1. distinct. Archidiac. cum alijs. 3. dist. in summa, Dec. in rubrica de Constitut. col. penult. 2. lectura, Hostiens. in proemio summæ num. 13. & in Concilijs de rebus fidei vt plurimum agatur, rectè infertur ius canonicum theologiæ, quæ tota in rebus fidei versatur, maximam, & non contemnendam esse partem. Nec mirum: cum vel de scientia legali idem affirmet Lucas de Penna relatus à Chall. in cathal. part. 10. confid. 22. Nec aliquis nobis vitio vertat, si adnotationes in logicam proferamus, qui logicam modo ipsam ab Quo vsque ad mala repetere

repetere constituimus, quod, quoniam in publicis gymnasijs propter alia, quibus distinemur, studia, efficere non valemus, intra priuatos parietes, & sub priuato præceptore exordiri conamur, sequuti hac in re multorum antiquorum exempla, qui ex priuatis scholis in hac quoque Academia egregij philosophi euaserunt.

9. Cum igitur ius nostrum Canonicum sacrosanctæ Theologiæ tam sit affine, imò ipsa aliquando fuerit theologia, mirum non est, si tantos in iure canonico & videamus, & audiamus fuisse illos, qui illud, quantum poterant, ad theologiæ fontes reducere conati sunt. Minimè necesse est exempla nimis antiqua, & obsoleta requirere. Horum in numero primas obtinens partes tu maximus illes, Emmanuel Soares, quem nobis duobus ab hinc annis inimica tulerunt fata, qui primus nuda decreta theologiæ floribus decorasti, vt in publica repetitione maximum illi Loysium de Castro tuū & in studijs, & in obitu comitem de tecanentem audiui, cuius auctoritate illud ex quodam epigrammate circumfertur distichon:

*Agnoscent quem cana suum decreta parentem,
Nuda olim, at scriptis florida facta tuis.*

Vtinam tibi fineret immatura mors parere, quem de legibus parturiebas, tractatum: haberemus enim inter bibliothecas iurisperiti librum, cui non solum cum iurisperitis, quos manu conferros vocare posset, sed cum ipsis etiam theologis iusto Sacramento contendere liceret. Dijs aliter visum. Nobis verò, quibus semper in animo fuit sacrosanctæ theologiæ arcana penetrare, quod faxit Deus vt & aliquando facere possimus, dum Dialecticam, & Philosophiam perdiscere tentamus, ne in præclarissimo Theologiæ studio omni ex parte a symboli sumus, propositum est

est Scripturæ sacræ lectioni, quidquid temporis, per Pontifices, & Iuriscōsultos licuerit, impertire, quod & iam anno præterito felicibus auspicijs inchoauimus, sub eo præcepto re stipendia merētes, in quo virtutem cum sapiētia, cumq; ambabus nobilitatem, tres potentissimas rerum dominas, contendisse credam.

10 Sed neque Henrici Cardinalis Hostiensis in proœmio summæ num. 11. sententia prætereūda est. Cum enim ius Canonicum primum cum Theologia, deinde cum iure Ciuili cohabitauerit, efficitur certè nostram hanc facultatem nostris iam temporibus non purè theologicam, siue ciuilem, sed vtriq; adherentem nomen proprium sortitam canonicam appellari, ob quam vtriusq; participationem eam omnibus alijs scientijs anteponit, vt ibi videre est. De excellentia tamen, dignitate, & subiecto vtriusq; facultatis Theologicæ, & Canonice, latè Chassan. in cathalog. p. 10. confid. 10. cum sequētib. & confid. 17. cum sequētib.

11 His breuiter constitutis, ad nostram rubricam accedendū est, in qua, quid doctores nostri dixerint, vobis expromam, quid nos dixerimus, vos videbitis.

12 In primis Panormitanus noster, quem primò non referre loco inter iuris studiosos nefas est, in huius rubricæ explicatione altiora, & profundiora omittens solum exponit, quare Trinitas summa appelletur. Innocētius, quem Archidiaconus, cumq; eo reliqui patrem, & organum veritatis appellant, de fide pauca agens de summa Trinitate ne verbum quide m. Dominic. Imol. & multi alij penitus obmutuerunt. Philippus Decius Mediolanensis, cum in Decretales commentaria ederet, & illa quidem absq; dubio doctissima, de hac tamē rubrica nō curauit, ac si ea inter Decretales nō esset. Vnde Felinus Sandeus Ferrariēsis

vir

vir alioquin doctissimus, & quē totum quidam Ecclesiasticus nostri temporis iudex se tenere memoria gloriatur, in eodem loco, loco, inquit, summarij diuiditur per doctores, cum quibus in materia ista tacitè transeo, quia sine perfecta Theologia expediri non potest: meritò ipsam omitunt. Dominic. & Imol. hīc nolentes mittere falcem in messem alienam, fortasse tam memores s. c. venerabilem. de electione, hoc prohibentis, quam suæ credo professionis obliuiscunt illud eis tanquam proprium iniungentis. Sed quid ego hac in re doctores nostros audeam obiurgare? Imo, si bene expendatur, venia profectò digni sunt. Peruenerunt enim ad supremum fidei mysterium, & vt allegoria Nazianzeni in. 2. oratione de Theologia vtamur, peruenerunt ad summitatem montis fumantem, & coruscantem, ingressi sunt interiora nubis, penetralia diuinitatis. Nam mysterium hoc Trinitatis solum Deum habet doctorem, & ducem. Vnde D. Dionysius Areopagita. c. 2. de diuinis nominibus vocat eam scientiam ignorationis, & in epist. 5. ad Doctorem diuinam lucem, diuinam caliginem vocat, Diuina, inquit, caligo est inaccessible lumen, in quo habitare Deus dicitur, vt ex ipso Dionysio adnotauit præceptor meus, & dominus meus frater Loysius de Soto Maior in Cantic. Cantico. cap. 2. sub illo vers. en ipse stat post parietem nostrum respiciens per fenestras, &c. Mitto Ambros. 1. lib. de fide ad Gratian. c. 5. nunc est, inquit, mihi impossibile generationis scire mysterium, mens refugit, vox silet, non mea tātum, sed angelorum. Quod etiam vltra doctores Theologos, Philosophorum, Prophetarum, & Poëtarum testimonio facillimum est comprobare. Nec enim ea tantum de Deo sententia apud Catholicos habetur auctores, cum veteres iam philosophi huius rei tantam esse

B

cum

cum obscuritate coniunctam maiestatem præferant, ut scientiam hanc non humano ingenio posse capi, sed diuino subiacere nutui existimarent. Ex philosophis igitur in hanc rem celebre est illud Simonidis testimonium, quod ex Ciceronis de natura deorum libris, & ex multis alijs nos obiter attulimus in eo libello, quem quatuor ferme abhinc annis misimus ad Beatricæ ducis Villarensis filiam in obitu Georgij fratris. Interrogatus enim ab Hierone Siciliae tyranno philosophus Simonides, quid, qualisue esset Deus, deliberandi causa sibi diem postulauit, cumque iterum ea de re esset inquisitus, biduum petiuit, cumque dierum numerum sæpius duplicaret, admiratus Hiero quæsisse fertur, cur ita faceret: quia, inquit, quanto diutius cogito, tanto obscurior res videtur. Ex prophetis nobilissimum habemus Esaiam. c. 45. Verè tu es Deus absconditus, quæ verba, licet Eusebius Cæsariensis lib. 5. demonstrationis euangelicæ. cap. 4. & cū eo pleriq; veteres Theologi de Deo secundum rationem humanitatis interpretentur, quis negabit de ipso Deo secundum rationem diuinitatis fore quoque intelligenda? Ex poetis nostrum habemus Lusitanum Lusiyadum. 10. vbi de cælestis globi descriptione agit, quem citare non auderem, ni à Philippo nostro in libris de disciplina militari citaretur. Nec ex philosophis omittendus est Maximus Tyrius ex Platonico-
rum Scholis, in cuius sermonibus dum aliquando versaremur, multa didicimus, quæ ad eruditionem, moresq; instituendos non parum conferunt. Is primum sermonem sic inscribit, quid sit Deus: Illum verò cum diligenter euoluere-
mus, multò minùs, quam antea, quid esset Deus, assequuti sumus. Hæc omnia, quæ summam attigimus, doctores nostros ab eo silentio, quo in huius Rubricæ
expli-

explicatione vsi sunt, absoluere videri possent, ni Iustinus martyr in expositione fidei eos non parum condemnaret. Nec idè, inquit, quia omninò comprehendi non potest Deus, idcirco de eo planè negligenter quæredum est, consumendumq; omne vitæ tempus in otio, sed vnicuiq; pro eo captu, qui ei à domino concessus est, studiose, ac diligenter exquirenda, comparandaq; est scientia in tantum, ut eum certò comprehendi nō posse nobis persuadeamus. Imò verò, ut inquit Dionys. cap. 3. de diuinis nominibus in fin. ipse diuinarum rerum optima præscriptio, qui ea, quæ supra nos sunt, ne curiosius inquiramus, vetat, ea omnia, quæ nobis permissa, & concessa sunt, tum diligenter discere iubet, tum benignè cum alijs communicare. Autores, qui de hac materia agunt, sunt omnes ferè doctores sacri antiqui: Nam vel disputant contra Arium, cuius hæresis in Nyceno Concilio sub Syluestro. 1. & Constantino Magno damnata est, & ita agunt de processione filij, vel contra Eunomium, à quo Aetiani Eunomiani vocantur, de quo historia Tripartita lib. 5. cap. 13. & ita agunt de processione Spiritus sancti, de quibus, alijsq; hæreticis latè agit cap. quidam. 24. quæst. 3. Tractatus verò de Trinitate speciales composuerunt Athanasius, Hilarius, Syrilus, Ambrosius, Augustinus. Doctores scholastici in. 1. sententiarum distinct. 2. & sequentibus. Et omnium nouissimus frater Fræciscus de Christo ordinis Eremitarum diui Augustini, quem præceptorem, senemq; felicissimum, ut iuuentuti nostræ exemplo esset, vidimus prius ipsam vitam, quam palæstram literariam omittentem, cuiusq; famam, eamq; clarissimam per omnium ora volitantem, ad omnemq; posteritatem perdurantem videbimus.

13 · Iam primum omnium satis constat, quàm rectè Pontifex Gregorius à rubrica de summa Trinitate, & fide Catholica huius libri, quem Hostiensis in proœmio summæ, quia quinq; continet, Penthateucum existimat denominari posse, exordium inchoauerit. Non enim latuerat Gregorium. IX. sententia illa Gregorij. I. non solum ob moralia commendati, vt ait glos. in cap. vt veterū verb. Græci 9. distinct. sed ob egregium Ecclesiæ Catholicæ regimen magni cognomen adepti: tunc, inquit Gregorius, fabrica robusta construitur, cum prius locus solidus, in quo ponitur fundamentum debeat, prouidetur. Cum enim principium rectum compar semper cōsequatur finis, vt tragici cothurni princeps Sophocles tradit, & cuiusq; rei potissima pars principium sit, vt ait Iurisconsultus in. l. 1. ff. de origine iuris, ab eo, qui in Apocalypsi Ioannis vocatur Alpha, & Omega, principium summus Pontifex sumere debuerat, & ad hoc reducuntur ferè omnes rationes doctorum, quibus mentem Pontificis in huius Rubricæ constitutione exponunt, vt videre est per Abb. Hostiē. Cardin. & reliquos hīc. Deo nanq; omnia tanquàm domino subijciuntur, & ad eum tanquàm finem referuntur. Hinc Theologia cæteras sibi scientias subalternare dicitur, quia Deum cōcernit sub ratione Deitatis, sub cuius fine continentur fines alijs scientijs propositi, vt concludit frater Franciscus. q. 9. in prologum primi sententiarum concl. 3. & hæc ultra glo. in rubricæ continuatione hīc, & C. de summa Trinitate, & in titulo de constitutionibus lib. 6. & alibi passim.

14 · Gregorij vestigijs inhærens Bonifat. VIII. & Clemens. V. & Iustinianus Imperator principio suorum operum speciales titulos summæ Trinitatis nomine, & luce radiantes in lucem emiserunt. Recteq; omnes de summa Trini-

Trinitate, & fide catholica adiecerunt, quia, licet in rebus creatis aliquod sit Trinitatis vestigium, vt inferius attingemus, perfectè tamen sacrosanctum hoc, & impenetrabile diuinitatis mysterium, licet viatoribus perfectè nunquam, non, nisi fide præuia tanquam filo dædaleo, percurri potest. Nam, quemadmodum ait episcopus Algarbiensis, quem Christianum Ciceronem vocare possumus, sicuti de Lactantio ait Augustinus lib. 3. de Sapientia in principio, Vitæ nostræ principium fuit illa fides, qua Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum confessi sumus. Nec enim, ne ab ipsius eloquio discedam, satis ad cælestem lucem fruendam nobis fuit illo die fateri Deum infinita potentia, sapientia, & bonitate præditum, sempiternæ lucis originem, vniuersæ naturæ conditorem, rerum omnium formas in se mirificè continentem, sed fuit etiam necesse, vt in summa naturæ diuinæ simplicitate trium personarum distinctionem nobis esse perpetua prædicatione celebrandam videremus. Hæc ille. Agitur verò de materia nostræ Rubricæ in. c. qui episcopus. 23. distinct. c. fin. de consecratione distinct. 3. c. pen. cap. vlt. de consecratione dist. vlt. Agit & felix illud, & vulgatū Athanasij symbolum, quod aduersus nefanda scelestissimi Arrij dogmata vir sanctissimus diuini numinis radijs illustratus composuit, & modo inter virginis matris officia catholicis omnibus quotidie colendum, & recitandum circumfertur. Habemus etiā confessionem concilij Syrmienensis sub Constantio imperatore, & Iulio pont. de quo historia Tripartita lib. 5. c. 3. & multa alia, quæ omitto.

15 · Sunt sub hac nostra rubrica. c. firmiter, & .c. damnamus, quæ composita fuerunt in concilio Lateranensi Maximo sub Innocentio. III. celebrato, anno salutis. 1215.

cui interfuit Hierosolymitanus, & Constantinopolitanus Patriarcha, Metropolitani. 70. Episcopi. 400. Abbates. 12. Priores conuentuales. 800. Græci, & Romani imperij legati, Regum verò Hierusalem, Franciæ, Hispaniæ, Angliæ, & Cypri oratores, quæ capita referuntur ad verbum per Bartholomeum Carranzam in summa concil. sub actis Innoc. III. Caput verò, quod incipit, *Fideli*, & habetur de summa Trinitate lib. 6. compositum est à Gregorio. X. in Concilio generali Lugdunensi, quod etiam refertur ab eodem inter acta Gregorij. Caput deniq; fidei catholicæ, sub rubrica de summa Trinitate in Clementinis, editum est à Clem. V. in Concilio Viennensi, vt est autor idem Carranza in eius vita, vbi de his, quæ in hoc concilio tractata sunt, suo more summam agit.

16 Sed hic dent iam Theologi veniam, vt in nostræ Rubricæ gratiam quæstiones aliquas excitemus ad illius ornatum apprimè necessarias: imò iurisperiti patienter ferant, si ab illorum castris discedentes in Theologorum tentoria confugiamus, & sub Magistri, Thomæ, & aliorum vexillis parumper militemus. Erit & suus statim iurisperitis locus, ex his enim scopulis euagantes ad multa quamprimùm deueniemus, quæ non nisi ex ipsis legum, & Iuriscōsultorum fontibus exhaurienda sunt.

17 Prima igitur occurrit quæstio, vtum Deus hic, quem trinum prædicamus, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, de quo hic, lib. 6. & Clem. & alibi, Vnus tamen Deus sit. Et quoniam, vt inquit Plinius ad Vespasianum, benignum est, & plenum ingenui pudoris fateri, per quos profeceris, malèq; mutuam reddere, quam in furto deprehendi, præceptorem habeo huius quæstionis fratrem Franciscum. 1. libr. Magistri. d. 2. quæst. 1. Autoritate, & argumētis

res

res agenda est. Firmiter, inquit Concilium Lateranum, credimus, & simpliciter confitemur, quòd vnus solus est verus Deus. Audi Israel, Deutero. cap. 6. Dominus Deus vester Deus vnus est. Paul. ad Ephes. 4. Vnus Deus, vna fides, vnum baptisma. Nec solum Cōcilia catholica, & autores sacri hanc veritatem profitentur, sed eam etiam veteres theologi solo naturæ lumine illustrati agnouerunt. Empedocles Agrigentinus, Mercurius Trismegistus, Plato, & Aristoteles, in alijs disētiētes, hac tamē in re vna voce cōfenserunt. Neq; desunt naturales rationes, quibus hoc manifestum fiat. Si enim Deus est finis vltimus, ad quē omnia referuntur, quis inde non inferat vnum dūtaxat esse Deum? Alioquin, si plures constituamus, aut illi partialiter finalisunt, vt ita dicam, vt scilicet hæ res ad hūc Deum, illæ ad alterum referantur: aut quiuis illorum æquē est finis, ad quē referuntur omnia: si partialiter finalisunt, neuter est igitur Deus, vt potè qui non sit finis, ad quem referantur omnia, sin quilibet ex illis vltimus est finis, alter superuacaneus est. Huc vsque fratrem Franciscum transcripsimus eadem quidem sententia, eloquio tamen multum impari. Hebræus verò Philo, qui mihi vnus instar multorum est, in libro de confusione linguarum paucis, sed maturis verbis hanc sententiam confirmat: Illud, inquit,

Multos imperitare malum est, Rex vnicus esto,

Non ad ciuitates, & homines magis pertinet, quam mundum, & Deum. Vnus igitur solus est verus Deus, quem confessa est hæctenus, confitetur, & credit Ecclesia Catholica, cuius vna, & singularissima natura communicata est diuersis personis, quarum quælibet etsi sit Deus, non tamē sunt multi Dij, quia Deitas ipsa in illis multis minimè diuiditur, aut multiplicatur.

B 4

18 Ad-

18 Adnotandum tamen obiter est rectè Concilium in nostro cap. firmiter dixisse, vnus est: nō est enim alia vox, quæ propius accedat ad explicandam diuinam naturam iuxta verba Exod. cap. 3. ego sum, qui sum, & iterum, qui est, misit me ad vos. Et cap. 20. in promulgatione decalogi, ego sum dominus Deus tuus, & illud Ioann. in Apocalypsi relatum ab Hieronymo in procemio cōmentariorū, quos scripsit in Matth. Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est. Quam vocem proprium esse Dei omnipotentis nomen, si Dei nomen aliquod proprium esse potest, satis perspexit meus Philo, diuinæ naturæ scrutator maximus: vbicunq; enim Dei mentionem facit, illū non alio nomine, quam hac voce, *Qui est*, appellat, vt videre est lib. 2. legis allegoriarum, libr. 1. libr. 3. de vita Mosis; libr. Quod Deus sit immutabilis, & vt omittam alia eiusdem loca, lib. Quod deterius potiori insidiari soleat, vbi verba illa, ego sum, qui sum, more suo sapienter exponit: Satis etiam perspexit diuus Bernardus clarissimus Clareuallensis Abbas libr. 5. de consideratione, habeturque inter ipsius flores lib. 1. c. 1. Et rectè, cōprehendit enim hoc verbum tam præteritum, quam futurū tēpus, l. verbū erit, vbi Alciat. ff. de verb. signifi. qua de re videndus quoque Ioannes de Monthelono conciuis, & contemporaneus Chassanxi, quem ille in Cathalogo in vigesimo, & secūdo anno doctoris insignia consequutum gloriatur, in suo Iuris Promptuario verb. est. Explicat optimè Colonienſe Cōcilium in procemio præcepti Deum vt hac voce, vbi suā maiestatem vult insinuare. De Deo denique, & de epitheris, quibus in sacra pagina, & à doctoribus sanctis Deus exornatur, euoluendus conciuis, & contemporaneus Mōtheloni in d. Cathalogo. 3. part. confid. 1. verfi
sed

sed etiam aduertendum est, & latissimè part. 12. à principio.

19 Altera verò quæstio, quæ exoriri potest, illa est, vtrum mysteriū Trinitatis possit homini naturaliter innotescere. Cui tamē quæstioni negatiuè respondendum esse & Augustinus docet, & Gregorius suadet, & Paulus cōuincit. Inuisibilia Dei, inquit Paulus ad Roman. 2. ex ijs, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: atqui ex effectis Dei perspicui, & inuestigari non potest diuinitas, vt in tribus personis distinctis existens; non est igitur vnitas diuinæ naturæ in Trinitate personarum naturaliter cognobilis. Augustinus epistola. 3. ad Volusianum de verbo incarnato differens, si ratio, inquit, quæritur, non erit mirabile, si exempla poscuntur, non erit singulare: at in ijs, quæ nobis diuinitus ad credendum sunt proposita, Trinitatis mysterium est longè admirabilius, longèq; rarius, & ab ijs, quæ sensu percipimus, longè remotius, nulla igitur explanari ratione, nulloque demonstrari exemplo potest. Gregorius homil. 26. in euangelium, fides, inquit, non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum, ex quo efficitur hominem assentiendo articulo Trinitatis, si humana ratione in eius cognitionem deuenire posset, nihil meriti apud Deum adquisiturum, cuius tamen contrarium falsum est, cum Trinitatem in essentiæ vnitate credere maxime sit meritorium, iuxta illud D. Bernard. libr. 5. de considerat. scrutari temeritas est, credere pietas est. Quapropter rectè inquebat Aeneas Syluius, cui legitima Piscatoris successio Pij secundi nomen dedit, vt refertur inter apophthegmata, quæ ab Ilhescas in eius vita in historia Pontificali recitantur, in sanctissimæ Trinitatis mysterio non quid rationibus probari possit, sed quid Ecclesia, eiusque caput Christus
B 5 docuerit,

docuerit, attendendum esse. Rectè etiam D. Bernard. lib. 5. de considerat. quærit, inquit, quis, quomodò hoc possit esse, sufficiat ei tenere sic esse: non hoc rationi perspicuum, sed fidei persuasum. Vnde & meritò noster pontifex de summa Trinitate, & fide catholica Rubricam inscripsit, non, de Deo, & fide catholica: nã inter illa, quæ de Deo fide duce prædicamus, hoc est singulare, & proprium fidei catholicæ, ut Trinitatem in vnitatem, & vnitatem in trinitate veneremur, sicuti ait Athanasius in suo symbolo: alia nanque, quæ de Deo profiteamur, nobis, & alijs communia reperiuntur, veluti, quòd Deus sit vnus, æternus, omnipotens, & similia, quæ etiam Iudæi, & Agareni, Sarracenorum nomen sibi indignè vsurpantes, non diffitentur. Vnde ad designandum proprium, & singulare fidei Catholicæ dogma, non dixit, de Deo, sed, de Trinitate, ut tangit Cardin. Zabarella hïc.

20 Sed estò non sit sacrosancta Trinitas homini naturaliter cognobilis, sciscitari libet, vtrum in rebus creatis aliquod sit Trinitatis vestigium. Et proculdubio summæ Trinitatis mysterium creatis in rebus elucere multis ostèditur rationibus, quas frater Frãciscus vbi supra. d. 3. quæst. 4. doctissimè, & elegantissimè exponit, & nos, qui breuitati studemus sequuti illud vulgare, gaudent breuitate moderni, consultò hoc in loco prætermittimus. Hinc defendi potest Abbatis interpretatio, qui ad differentiam aliarum trinitatum summam hïc Trinitatem appellari putat, quamuis arrideat magis Hostiensis, qui summam dici arbitratur, quia omnibus rebus maior, & prior est: Nam iuxta Isidor. 10. Ethymologiarum dicitur summa, quasi suprema, quia supereminet: & dicitur Trinitas, quia sunt tres personæ in vna essentia, sicut etiam memo-

memoria, intelligentia, & voluntas sunt tria, & tamen sunt vna mens, seu anima humana: ex quibus memoria, ut inquit Chassan. quo loco à nobis sæpius citatur. 5. part. conf. 31. vers. 30. tria lilia, representat patrem, intelligentia filium, voluntas Spiritum sanctum. Hinc refellitur error Sabellij personarum distinctionem auferentis, dicentisque, Patris, Filij, Spiritus sancti vnã esse essentiam, vnãque personam, solumque differre nominibus. Pungit Card. hic num. 2. habetur in. d. c. quidam. 24. quæst. 3.

21 Hoc forsàn Trinitatis vestigio ductus diuinus Platonè sacram Triadem videtur agnouisse. Nam in epistola scripta ad Dionysium tyrannum, iurandum esse putauit per tres, nempe patrem omnium, cuius gratia sunt omnia, & in quo sunt omnia, & per secundum, & tertium: Cumque iuramentum interposito numine fieri consueuerit, ut potè quod sit assumptio nominis diuini ad confirmandam iurantis fidem, ut ex August. Cicer. multisq; alijs docet Couar. in. c. quamuis pactum. 1. part. in principio, optimè consequitur Platonem censuisse tria esse diuina numina cultu, & pietate dignissima. Nec aliquis obijciat Socratem ad Platonem interdum per Canem iurare solitum potius, quam per Deum, aut diuinam religionem, ut patet ex Gorgia, & notauit ex præceptore meo vbi supra in vers. adiuro vos filia Hierusalem. Id etenim faciebat, ne per Deum, aut per numen diuinum temerè iuraret, neq; illud iuramentum dici poterat. Nec enim per aliud, quam per Deum iurare licet, ut constat ex cap. etsi Christus, de iure iur. Platonè hac in re sequutus est Plotinus nobilissimus ex ipsius Academia philosophus, quemadmodum autor est Eusebius Pamphylus de præparatione euangelica lib. 11. Subestq; mihi diuinam hanc diuini Platonis sententiã consideranti illud

Augustini

Augustini de Civitate Dei, qui Platonem ait paucis immutatis Christianum esse. Nec Cœlium omitto multiplex illud antiquarum lectionum opus Platonis encomijs ad coronidem perducentem, satisq; probantem, quam sint illius dogmata à Christi placitis haud dissimilia. Sed nos, qui iuris scientiam profitemur, inter cuius præcepta illud præcipuum recensetur, suum nempe vnicuiq; tribuere. §. iuris præcepta instit. de iustitia, & iure, dum hanc laudem Platoni tribuimus, suam quoq; Mercurio Trismegisto nō auferamus, qui verbis illis celebratissimis, Monas genuit Monadem, & in se suum reflexit ardorem, vnum Patrem, vnum Filium, & vnum vtriusque amorem ardentissimum, qui est Spiritus sanctus, obscure, sed sapienter significauit. Nec illud hoc in loco prætermiserim, quod refert Cœl. lib. 1. cap. 19. interrogatum Anaxagoram, quàm se ob causam natum existimaret, cœli, ac solis videndi causa respondisse. Quam vocem, vt ille inquit, cum admirentur philosophi, irrideat Lactantius, rem altius expendens diuinum aliquid præsensisse paucis illis verbis Anaxagoram comperiet. Etenim in perenni, ac vitali illa luce, augustissimum Trinitatis mysterium deprehendet facile, qui volubilem illum motum ad Patris potestatem, lucem nitidissimam ad Filij sapientiam, calorem suauissimum ad Spiritus diuini amorem referat. Magnam deniq; ultra alios in hac quaestione partē sibi vēdicat Chassan. qui in cathalogo. 3. part. confid. 5. per ordinem angelorum, confid. 16. vers. 8. per lapides capiti Iacobi appositos, par. 12. confid. 80. vers. vel etiam, per ipsum solem Trinitatis mysterium designari luculenter explicat.

22 Hæc de summa Trinitate dixisse sufficiat, illa omnia omittens, quæ per tres, & triginta distinctiones frater Fran-

Franciscus, per integrum librum de Sapientia tertium Hieronymus Osorius, vterq; doctissimè, vterque eloquentissimè prosequitur. Ad fidem Catholicam accedamus, de qua Doctores nostri fusiùs, quàm de summa Trinitate, differuerunt.

23 Verbi fidei acceptio varia, & multiplex est: patet apud Lexicon Theologicum verb. fides, apud gloss. Abb. Card. Hostiēs. & reliquos hîc. Sed, ne longiùs diuagemur, fides, prout hic accipitur, definitur ab Apostolo ad Roman. 11. per substantiam rerum sperandarum, argumentum non apparentium. Hæc Apostoli definitio apta, & perita est: ea tamen à nostro Bernardo duobus oppugnatur fundamentis, quibus ille constrictus in eas redactus est angustias, vt perfectissimam Apostoli definitionem, definitionem esse denegauerit. Primum, quo tortus est Bernardus, argumentum illud est, quod hæc definitio non conuertitur cum suo definito, alijsq; præter definitum conuenit contra Dialecticorum definitiones, & Iurisconsultum in l. 1. §. dolo. ff. de dolo. Ait enim etiam spem esse substantiã sperandarum rerum. Secundum argumentum est, quod fides comprehendit præterita, præsentia, & futura; Credimus enim, & constanter credimus Christum fuisse natum, & passum, credimus etiam ipsum esse in sanctissimo Eucharistiæ Sacramēto: definitio autem Apostoli de futuris tantum loquitur, ibi rerum sperandarum. Hæc sunt argumenta Bernardi. Abb. in præsent. Cardin. Hostiens. & alij, Pauli tuentur definitionem: quibus nos partim adherendo, partim aliquid addendo, definitionem dignam Apostolo, & dignam doctore gentium ostendemus. Ille est enim Apostolus Paulus, quem nunquam de manibus deponeremus, quod sibi, postquam semel Horatium legerit, contigisse fatetur

fatetur Erasmus in Ciceroniano, si arcanos, & absconditos eius sensus penetrare, & introspicere possemus. Vnde meminime audisse à Bartholomeo Philippo sene omnium doctissimo, cuius domum omnibus literarum studiosis semper patentem velut literarum oraculum adire soleo, tria P, propter sui obscuritatem ab Academicis esse exacta, Paulum, Platonem, Plinium. Verbum itaque, pro quo apud Paulum vulgatus interpres vertit, substantia, apud Græcos significat fundamentum, & basim. Fides enim basis, & fundamentum, & quasi radix, & semen quoddam est rerum sperandarum, hoc est, nostræ religionis, & æternæ beatitudinis. Nam, ut idem ait Apostolus, accedentem ad Deum oportet credere, quia est. Rerum sperandarum adiecit Apostolus, ut significaret spem comitem quendam perpetuum, & indiuiduum, & intrinsecum esse fidei Christianæ, ac theologicæ ita, ut neutra harum duarum virtutum ab altera separari possit saltem de lege. Quæ verba legi ego aliquando in responso, quod manu propria scriptum ad quandam consultationem præceptor meus frater Loysius emisit, & ad nostras discendi, ut cum Philone loquar, avidissimas aures peruenit. Hanc Theologiam videtur quoque præsensisse egregius, mihi quoque admodum familiaris Neapolitanus poeta, qui primus omnium musas piscari docuit, & in Arcadiæ nemore Pana ipsum Arcadiæ Deum hetrusco carmine superavit, in suo diuino de partu Virginis poemate lib. 3. sic enim cum fide spem coniungit:

Rectus amor, quem nulla fides, spesque, inscia luctus

Vadentem, mira vnanimes pietate sorores

Observant.

Verbum autem argumentum in definitione positum apud Græcos conuictionem significat: per fidem enim, quemadmodum

modum per demonstrationes mathematicas, conuincimur, nobisque persuademus gloriam esse, passum fuisse Christum, &c. In cuius confirmationem satis fit adduxisse illud, quod adnotauimus apud Bud. in adnotat. ad Pandectas in. l. i. §. quod ait prætor. ff. seruo corrupto, contententem cum Valla persuasionem proprie vocari posse, quæ Latini christiani fidem, Græci πίστιν appellant, hoc est, certam quandam opinionem, & sententiam, quam nobis persuasimus: in quo significato fidem latinè deriuationem certam non habere sed græcorum imitatione usurpata ab antesignanis fidei christianæ, qui verbum aliud, ut ille inquit, significantius esse nullum existimabant. Non apparentium addit Paulus, hoc est, rerum nobis ignotarum, quæque extra nostrum intellectum sunt, sub quo verbo, velit, nolit, noster Bernardus, comprehenduntur præterita, præsentia, & futura. Passio enim Christi res est non apparens, hoc est, non nota nobis, Iudæis quidem scandalum, Græcis autem stultitia, quæ eiusdem Pauli verba elegantissimè, & sapientissimè exponit Christianus Cicero in libris de Sapietia. Nec enim satis cognoscere possumus, quo pacto Deus hominem induere posset, quod vocat Bernardus abyssum imperscrutabilem, & ex immortalis mortalis redditus ignominiosam subierit Crucis mortem. Præterea sacratissima, & realis ipsius existentia in sacrosancto altaris Sacramento res est non apparens, hoc est, humanum intellectum, humanamque scientiam longè superans. Ecce quam facile Bernardi vitantur argumenta. Non enim est spes substantia rerum sperandarum, quia non est basis, & fundamentum: non includit hæc definitio solum futura, cum & præterita, & præsentia sub verb. non apparentium comprehendantur. Valeat ergo Bernardus cum sua opinione.

24 Hæc fides, quæ ab Apostolo ita definitur, Catholica appellatur. 1. vniuersalis, quia vbiq; vna, in omnibus vna, atque vna super omnia, quemadmodum Ecclesia vocatur Catholica, quod protendat palmites suos in quælibet loca, & tempora, vt colligitur ex Couar. lib. 4. variar. cap. 14. num. 10. Dicitur etiam Catholica tum propter præcepta vniuersalium regularum, tum, quia eius cultus per omnes ferè mundi fines emanauit iuxta illud Hymnographi Ode 18. in omnem terram exiuit sonus eorum, relatu à Paul. ad Roman. 10. & à Nicolao. III. in. c. fundamēta. de electione lib. 6. & à Leone in cap. ita dominus. 19. distinct. Quod secus est in hæreticorum erroribus, qui certis terrarum angulis coarctantur. Nam iuxta Isidorum. 8. Ethymolog. Græci vniuersale Catholicum vocant, constatq; ex Quintilian. lib. 2. cap. 14. Est etiam apud medicos Catholici medicamenti mentio. Qua de re cum proximis vacationibus consulerem Loffam nostrum, clarissimum Leirienfis ciuitatis Medicum, & Philosophum, non minus iudicij acumine, & literarum splendore, quam vsu, & experientia præstantissimū, quodlibet medicamentū, quod vniuersaliter purgat omnes humores, si quod illud est, à medicis Barbaris Catholicū dici nobis ostēdit: Neq; enim apud bonos medicinæ autores huius vocabuli mentionem reperiri, licet apud Præcticos hodie in vsu sit, & ipse repererim apud suum Nicolaum in Antidotario fol. 251. Nemini autem nouum sit, si iurisperiti medicos in testimonium adhibeamus, quos videmus in ipsis Iurisconsultorum responsis sæpissimè laudari, vt vltra alia à Chassan. adducta in cathal. part. 10. confid. 43. patet in. l. septimo mense. ff. de statu hominum, quo in loco Paulus Hippocratis vtitur testimonio, & meritò, cum Hippocratis proprium sit secundum

Macro-

Macrobium lib. 1. de somnio Scipionis. c. 6. tam fallere, quam falli nescire: ad cuius legis ornatum videndus idem Chass. part. 12. confid. 8. vers. in septimo mense.

25 Cum itaque Catholici nomen fidei Christianæ, & Ecclesiæ proprium sit, & nomen debeat esse consonans rei. §. est & aliud, instit. de donat. meritò Hispaniæ reges, qui fidei Christianæ pugiles, & Ecclesiæ Romanæ protectores sunt, Catholici nominantur. quod, vt puto, originem sumpsit à Ferdinando, & Isabella fortunatis Aragoniæ, & Castellæ regibus, qui primi reges Catholici sunt appellati, vt constat ex Chronicis: quemadmodū etiam reges Franciæ Christianissimi nuncupantur, vt latissimè prædicat Chass. 5. part. confid. 30. cū sequentibus, & part. 12. confid. 17. qui, dum Francorum gloriam, Francosq; reges supra omnes alias nationes, supra omnes reges extollit, nec malus, vt de Poggio inquit Syncerus, est ciuis, nec bonus historicus. Absit tamen, vt inficias eam Christianissimi titulum omnibus alijs anteponendum, vt habetur inter sanctissima Mariæ serenissimæ Parmæ principis, filię Eduardi Iffantis Portugalliæ monita, quæ inter eius scripta inuenta sunt, & typis edita Italo sermone circumferuntur, vbi Margarita pro Maria vitiosè legitur, quibus scœmina illa præclarissima cælestem in terris vitam agēs suam ad cælestem patriam vitam dirigebat: Monebat enim se ipsam, vt quotidie memoria repeteret nullum sibi illustriorem esse titulum, quam Christianæ, atque ideò operam daret, vt, cum necesse foret, relinqueret potius omnes alios, quam vel minimis in rebus Christianæ nomini deesse. Nec ignoro ab hostibus olim nostris Chrestianos, non Christianos dictos fuisse nos, Christumque ipsum Chrestum impiè, & nefariè vocatum, vt constat ex Trāquillo in vita Claudij,

C

& Ter-

& Tertulliani apologetico relatis à Pythæo lib. 2. aduersariorum successiuorum. c. 3.

26 Et quoniam quæstiones alias, quas hic doctores excitant, quot sint species fidei, quot articuli, quæ poenæ non credentium, & quod præmium Catholicorum, ex gloss. Abb. Hostiens. Card. & alijs definire quilibet potest, cum aliò properanti multa sint dissimulanda, vterius non progrediemur:

Namque hæc ipse equidem spatijis discclusus iniquis

Prætereo, atque alijs post commemoranda relinquo.

Liceat hæctenus Theologum egisse, vocat enim iam nos rubrica de constitutionibus, vbi iurisperiti personam induemus.

J A D R V B R I C A M de Constitutionibus.

Quoniam Rubricæ, vt ait Card. ad Rubricam de summa Trinitat. in principio, ordinē quendam, & connexionem, consonantiamq; inter se habere, atq; efficere debent, ita, vt titulus consequens autore Dec. hic nu. 1. ad præcedentem trahendus sit, & præcedens ad consequentem, vt sic efficiatur linea illa Rubricarum, quam Margaritarum lineam iure optimo appellare possumus, haud immeritò doctores nostri hinc inde circuncursant harmoniam huius tituli cum titulo antecedente inuestigantes. Bernard. hic talem affert continuationem: Inquit enim pont. tractaturum de iure de summa Trinitate tanquam capite, & fundamento prius egisse; & quia ius omne ex scripto, vel ex non scrip-

scripto venit, in hac rubrica ab scripto tanquam certiore, & nobiliore incepisse: hæc est Bernardi continuatio. Hæc & placet, & eisdem ferè verbis repetitur ab Abb. hic, hanc amplectitur Card. licet aliam quoq; ex Gothfredo superaddat. Omitto alios. Philippus tñ Dec. hic. 1. lectura ab ea discedit, duobus ductus argumentis, quæ non est nostrum referre. Est autem duplex ipsius continuatio: vel, inquit ille, dici potest acturum de iure scripto pontificem, quia dignius, nobiliusq; videtur esse scriptum de Deo ius ratione subiecti iuxta ea, quæ ait Chass. in Cathal. part. 10. confid. 10. dum de Theologia loquitur, ab eo ante omnia in Rubrica de summa Trinit. exordium sumpsisse iuxta doctrinam eiusdem, quæ digniora, & nobiliora docet esse præponenda. 1. part. confid. 38. conclus. 7 & reg. 1. 1. & 2. ff. albo scribendo, vel, & hæc est secunda Decij continuatio, postquam de summa Trinit. pontifex, quæ ab omnibus debent teneri, superiori titulo præmississet, ad Canones modò, qui ab omnibus quoq; sunt obseruandi, descendisse. Sed de his satis multa. Restat enim longum maris æquor arandum.

2 Quo pacto apud bonos autores accipiatur constitutio ex Calepino, & alijs videre est: quid autem apud Iuriconsultos, & pontifices importet, doctores hic latè explicant. Sumitur enim aliquando constitutio pro eo, quod princeps per epistolam constituit, vel cognoscens decernit. §. sed & quod, & §. sequenti, instit. de iure naturali, gent. & ciuili, c. Constitutio. 2. d. l. 1. ff. de Constitut. principum, l. vlt. C. legibus. Sed hæc stricta constitutionis acceptio nihil ad nos. Vsurpatur itaq; hoc in loco generaliter, & pro omni iure, siue illud à superiori, siue ab inferiore constituatur, dummodo inferior condédi ius,

& constitutiones potestatem habeat, & hoc in confesso est. Nec enim in hoc titulo solum agitur de Constitutionibus Concilij, vt in c. 1. non item de constitutionibus tantum summi Pontificis, vt in c. 2. sed de statutis etiam inferiorum, vt in c. Cum M. licet dici possit de cōstitutionibus solum summi pontificis agi, quę statuta Conciliorum, decreta inferiorum, dicta sanctorum approbant, & interpretantur. Et quamuis Abb. in procmio nu. 5. Constitutionem Ecclesiasticam modò canonem, modò decretum, modò decretalem epistolam, modò dogma, modò sanctionem, modò mandatum, modò interdictum vocari doceat, & suam inter quodlibet ex his differentiam constituat, quam constituit etiam Dec. 2. lectura à num. 16. hæc tamen omnia hoc in loco sub verbo constitutionis comprehenduntur.

3 Vnde autem componatur constitutio, labor est Abb. hic num. 2. Hostiens. eodem nu. Dec. 1. lectura num. 15. Felin. 1. Sed nos id grammaticis relinquamus, dummodò illud pro certo sit legem quamlibet Ecclesiasticam constitutionem appellari. Et quoniam in legis mentionem incidimus, & hoc est, quod primo loco per constitutionem in nostra Rubrica designatur, non abs re erit, quid sit lex, & quę eius virtus perscrutari, in quo etiã multus est Hostiens. hic num. 11. Eius namque laudes, & præconia relinquemus Chassan. in Cathal. part. 10. confid. 20. Res agenda est cum c. consuetudo. 1. distinct. desumpto ex Isidor. lib. 5. Ethymologiarum :lex erit omne, inquit, quod & ratione constiterit duntaxat, quod religioni conueniat, quod discipline congruat, quod saluti proficiat. At, si hæc tria verba religionem, disciplinam, & salutem intelligamus, aptissimam quidem ex illis legis definitionem constituemus.

Quod

Quod si mittamus glossarum nostrarum interpretationes, & ad Card. sancti Xisti d. c. num. 10. cum sequentibus recurramus, per religionem cultum diuinum, per disciplinam pacem, & concordiam reip. per salutem ipsam animæ salutem designari edocebimur. Erit itaq; lex, ordinatio rationis in bonum commune ab eo, qui curam gerit communitatis, promulgata: quæ definitio fulcitur autoritate D. Thom. 1. 2. q. 90. art. 4. Etenim, ne subditi à natura proclives ad malum. c. omnis ætas. 12. q. 1. Auth. de Monachis. §. & dum triennio in fin. & habetur Genes. cap. 8. propriæ voluntati relinquerentur, necessum fuit, vt in omni rep. norma aliqua, seu regula proponeretur, quæ subditorum actiones in bonum eiusdemmet reip. ordinaret. L. 2. ff. de leg. ibi. & secundum hoc regulam esse iustorum, vel iniustorum. Vnde Pindarus legem mortalium reginam vocat. Cum autem hæc ordinatio tribus modis contingere possit, promissione, precibus, & præcepto, & primo quidem modo ordinetur quis à se ipso, c. qualiter, de pact. secundo dominus à subdito, nec enim solent aliter flecti à subditis domini, quam precibus. l. vniuersis, & per totum. C. de precibus imperatori offerendis, tertio subditus à superiore. c. quid ergo. 11. q. 3. Tho. 2. 2. q. 81. art. 1. Sor. lib. 7. de Iustitia. q. 1. art. 2. col. 3. & pen. Rectè efficitur, cum ordinatio subditorum in bonum reip. fiat ab eo, qui curam gerit communitatis, non aliter, quam per imperium, seu præceptum fieri posse.

4 Hæc de definitione legis. Ipsius autem virtus describitur in l. legis virtus. ff. de legibus, vbi quatuor actus ad virtutē legis spectantes Iuriscōsultus ponit, imperare, punire, vetare, permittere. Nec audiendus Castr. lib. 1. de lege pœnali. c. 9. quintum addens, nempe præmiandi, minime

C 3 aduer-

aduertens actum illum sub permissione contineri. Quam rectè autem Iurifconsultus quatuor actus constituerit, ex eo constat, quòd, cum lex regula sit, & norma nostrarum actionum, per quam illæ omnes in bonum reip. diriguntur, & actiones nostræ sint in triplici differentia, nempe bonæ, malæ, & indifferentes, vt optimè ex Aulo Gellio lib. 2. c. 7. explicat Chassan. part. 11. confid. 16. vers. & argutius, necesse erat totidem quoq; esse modos, quibus eadem actiones per legem præciperentur, vt scilicet bonæ quidem præcipiantur per actum directum, qui est imperare, malæ per actum contrarium, qui est vetare, indifferentes denique per actum indirectum, qui est permittere. Adijcitur quartus, nempe punire, quoniam, cum tota præcepti vis coertio sit. l. vlt. ff. de officio eius, cui mandata est iurisdictione. l. vlt. ibi, nõ paretur impunè. ff. iurisdictione omnium iud. haud dubiè actus is tanquam cæteros perficiens maximè ad virtutem legis spectat, docet Iurifconsultus in l. 1. ibi, coertio. ff. de legibus. Et hæc quidem resolutio, ne inermis videatur, colligitur ex doctore Sancto. 12. q. 92. art. 2. Alexandrino in. c. omnis in principio. 3. distinct.

5 Ex hac legis definitione definiri potest illa quæstio, quam exorditur Abb. hinc. nu. 3. & satis extendit Philippus Dec. 1. lectura à num. 26. vtrum scilicet ad essentiam legis scriptura requiratur: Et quidem quæstionem dubiam, & controuersam affirmat, & pro parte negatiua duodecim, pro affirmatiua vndecim argumenta conficit. quibus omnibus statim respondens suam in fine resolutionem constituit. Equidem, cum legem videam esse ordinationem rationis in bonum commune ab eo, qui curam gerit communitatis, promulgatam, non possum non opinari ordinationem hanc sine scriptura consistere non posse, atque ideo
ad ip-

ad ipsius essentiam pertinere, quod ex nostris plurimi diffitentur. Qui enim fiet, vt subditorum actiones in bonum reip. per legem ordinentur, ni lex illa publica, & patens sit omnibus, & in cõmunem omnium notitiam deueniat. c. 1. postulat. Prælat. l. leges sacratissimæ. C. de legibus, quod tamen sine scriptura fieri nequit, qua subditi ante oculos tanquam regula, & norma proposita operationes, actusque suos rectè dirigant: aliter enim de legis mente, & verbis passim, & sæpissimè dubitaretur, & maxima subuertendarum legum oriretur occasio, quæ omnia tantam vim habent, vt dici oporteat scripturam ad legem ipsam intrinsecè, & essentialiter spectare. Nec me fugit fuisse olim Dei præceptum regibus Israeliticis propositum Deuteron. c. 17. vt leges Deuteronomij, vbi primum ad regale folium ascendissent, in volumine propria manu describerent: Id autem eò tendebat, vt optimè declarat Philo de Creatione principis, ne reges possent vnquã legum ipsarum obliuisci, quinnimò eas tenaci semper, & firma memoria custodirèt. Quod enim scribitur, diutius animo retinetur. Vnde Lucianus in dialogis Demosthenè ait septies Thucydidis historiã propria manu exscripsisse, vt ita eorum, quæ in ea cõtinebantur, nullo vnquam tempore memoriam amitteret.

6 Sed & ex hac definitione explicatur altera quæstio, quam diffusius tractat Hostiens. hinc. nu. 3. quis nempe constitutionem condere possit. Etenim cuiuslibet communitatis rector id præstare potest, legem, & constitutionem ferens, qua humanam coercere audaciam, tutamque inter improbos innocentiam reddere. c. facte. 4. distinct. qua oppressis compati. c. qaum pio. 1. q. 2. qua discordias euitare, & fraudibus occurrere. c. quia propter, de electione, qua denique metu poenæ malos bonos efficere, & bonos

spe præmiorum meliores reddere possit. l. 1. ff. de iustitia, & iure. Hæ sunt enim causæ, & rationes legum, & constitutionum condendarum, quas ultra Hostiens. d. loco colligere licet ex Card. hîc, Dec. 2. lectura num. 3.

7 Hæc ordinatio rationis sic promulgata, vt in publicam subditorum notitiam veniat, duos menses exigit, Auth. vt nouę constitutiones. c. fin. Ne clerici, vel monach. c. Nouit, de sententia excommunicata. Notandum est tamen id temporis postulari, ne possit eo transacto legis ignorantia prætendi: quod si ante illud scientia, & notitia conuincatur, haud dubiè à tempore notitiæ lex obligabit, nempè quæ, simulatq; à superiore fertur, suam obligandi vim producit. c. in istis. 4. distinct. Obligare autem tum demum desinet, si per aliam subsequentem corrigatur. c. 1. de cognatione spiritali: quod secus est in rescriptis, in quibus posterius non tollit prius, nisi expressam de illo mentionem faciat. Continentur enim in rescriptis facta, quæ omnia conseruare memoria non humanum, sed diuinum est. l. 2. §. si quid autem. C. de veteri iure enucleando: in constitutionibus autem iura, quæ in scrinio pectoris sui princeps censetur habere. c. 1. de Constitut. lib. 6. quæ verba quomodo intelligantur, explicat Chassan. 6. part. confid. 36.

18 Nec illud inditum velim ex hac quoq; definitione inferri legem ad præterita non extendi, de quo agit. cap. cognoscentes, hoc titulo, & agit Hostiens. hîc ad fin. cum enim lex, & constitutio regula sit, per quam actiones subditorum in bonum commune ordinentur. c. Regula. 3. distinct. iuncto. c. erit autem. 4. distinct. manifestum est legem non posse esse regulam actionum, quæ iam transierunt iuxta illud vulgare, quod à præterito nulla est potentia, habe-

habetur in c. si Paulus vers. quæso. 32. quæst. 5. quod tamen secus erit, si legislator ipse præterita comprehendere voluerit: hoc enim, licet naturæ legis repugnet, præteritorum actuum effectus irritando, prout bono communi expedit, legislator efficere poterit. l. leges. 7. C. de legib.

9 Vltimò tamen querere hoc in loco libet, vtum constitutio vim habeat obligandi in foro animæ: Cum enim homo alteri secundum animam non subit iuxta illud Senecæ. 3. de beneficijs, errat, si quis existimat seruitutem in totum hominem descendere, pars enim melior excepta est, corporea obnoxia sunt, & adscripta dominis, mens quidem sui iuris est, quæ verba paucis immutatis refert D. Tho. super Boet. de consolatione philosophica lib. 2. Prosa sexta, quod satis etiam probat idem Boet. d. loco, & Philo. in lib. Quod omnis probus liber, vbi recitat Calani ad Alexandrum ea de re epistolam, videbatur dicendum nullum humanum legislatorem hanc potestatem habere, vt sub reatu mortalis criminis subditos compellat. Contrarium tamen tenendum est ea quidem ratione, quia obligandi vis, quæ præceptis superiorum inest, à lege æterna, quæ summa ratio est in Deo existens, quæq; omnium legum fons est, originem trahit, iuxta illud Prouerb. 8. per me reges regnant, &c. & illud Sapientia. 14. tua pater prouidentia omnia gubernat, & illud Paul. ad Roma. 13. non est enim potestas, nisi à Deo, qua de re Card. in. c. vlt. de consuetudine nu. 7. Latius Chassan. part. 10. confid. 19. Et hæc quidem vis obligandi, forum respicit conscientia, ob efficaciam enim, quam lex humana habet ab æterna, subditi transgressores meritè apud Deum poenæ obnoxij efficiuntur: ex quo sequitur omnè legem iustā habere in foro cōscientiæ locū, nec enim, si iniusta fuerit, à lege ipsa diuina deriuat.

deriuatur, ex qua tota in eo foro obligandi vis procedit.

10 Ecce, iam habemus, quid sit constitutio, utrum scripta esse debeat, à quo ferri possit, à quo tempore incipiat obligare, quo pacto obligandi vim amittat, utrum ad præterita trahatur, & in foro denique conscientiae locum obtineat. Hæ sunt constitutiones, quas iudices sequi tenentur. c. r. c. ne innitaris, hæ efficiunt, ut nemo priuetur suo iure. c. cognoscentes, hæ docent prohibito principali prohiberi omnia, quæ sequuntur ex illo. c. nam concupiscerem, hæ probant idem iuris esse in connexis. c. translato, hæ statutum laicorum Ecclesiam non comprehendere c. Ecclesia, hoc nostro titulo. Sed nos iam vela contrahamus. Nam iuxta Quintilianum breuitas laudanda, quando non minus, sed nec plus, quam oportet, dicitur.

IN RUBRICAM de Rescriptis.

N principijs titulorum semper mihi in mentem veniunt verba illa Ciceronis in libris de Natura Deorum: est mirabilis quædam continuatio, seriesq; rerum, ut alia ex alia annexa, & omnes inter se aptæ, colligatæq; videantur. Hoc enim in Rubricarum continuationibus efficere conantur doctores nostri.

2 Omissa ergo continuatione glossæ, quam sequitur Anton. de Burr. & Abb. hic, omissa item serie Hostiens. quæ placet Card. & alijs: dici potest secundum Dec. hic. num. 3. pontificem, ubi de cõstitutionibus, id est, iure scripto egit, adiecisse de Rescriptis, quæ iuris scripti species quædam sunt,

sunt, ut notat Abb. in Rubrica de Consuetud. glossa in Rubrica. C. de mandat. principum.

3 Rescripti naturam non satis explicant doctores nostri. Ait enim Hostiën. rescriptum esse id, quod ab Apostolico, id est, à Papa rescribitur ad solationem, vel ad relationem, intimationem, conquestionem, vel ad supplicationem alicuius. Sed hic declarandi modus nec bonus est, nec satisfacere potest: id est enim, quod quærimus, quid sit illud, quod ad relationem, intimationem, supplicationem alicuius à superiore rescribitur. Et quod magis mirandum est, hæc Hostiens. definitio principali rescripto solum conuenit, cum tamen idem ipse ab episcopis, & similibus superioribus posse rescripta impetrari intendat statim nu. 2. dum ait rescriptum posse concedere, quicumque cõstitutionem facere potest: quæ sententia nõ latuit Rebuf. ad leges Galliar. 2. tomo. tit. 1. in præfatione. nu. 23. hæc Hostiens. Abbas verò, dum pollicetur se clarius, & melius rem explanaturum, meo quidem iudicio datam fidem non liberat. Rescriptum inquit duobus modis sumi, stricto, & largo: & primo quidem significare illud, quod princeps ad iuris obseruationem rescribit, cum nempe causam committit inter aliquos decidendam: secundo priuilegium, & beneficium, & omnia mandata, quæ ad iuris obseruantiam à principe emanant, cõtinere, & hanc esse huius verbi in nostro titulo acceptionem. Hęc Abb. quem sequuntur doctores, & glossa in rubrica de Rescriptis li. 6. & passim alibi. Sed neq; hæc Abbatis explicatio scopum attingit: adhuc enim hæremus in falò. Id nanque discere volo, quid sit hoc rescriptum lato modo sumptum, priuilegium, & beneficium comprehendens: Rursus hæc Abbatis definitio de principe solum agit: de superioribus alijs verbū nullum, Cogor igitur inuitus
ab his

ab his tantorum virorum definitionibus secedere, quas, si probari possent, lubens, volensq; amplecterer, qui illud semper in ore habeo, per me sint omnia protinus alba. Citabo itaque definitionem: an iustius induat arma, non auisim dicere, sed ius proponam æquum, vt, si placuerit, nil illi detrahat ingenij mei tenuitas. Sæpè enim, vt in prouerbio, est olitor valdè opportuna loquutus.

4 Sit itaque rescriptum, prout in hoc titulo accipitur, prouisio superioris legitimi ad consultationem, vel preces rescribentis. Et hæc quidem definitio satis nititur autoritate. l. 1. ff. appellat. ibi, ad consultationem fuerit rescriptum. l. rescriptum. 12. ff. de distractione pign. l. diuus. 33. ff. de re iud. quæ quàm congrua sit, & adæquata, testantur tam rescripta specialia in ea contenta, quæ constitutiones personales dicuntur, quibus princeps ad consultationem sine exemplo subuenit. l. i. ff. de constitut. princip. quam generalia, quibus generaliter, vt in exemplum trahantur. l. quoties. §. 1. ff. de hered. instituend. explicat Franciscus Conan. lib. 1. c. 16. à nu. 6. testatur verbum consultatio, & verbum preces, quia & id denotat verbum rescriptum, quod præcessisse consultationem, vel preces significat. Idem enim est rescribere, quod respondere, licet rescribere ad absentes, respōdere ad præsentis sit, vt ex Seneca aduertit Curt. lib. 12. obseruat. c. 8. & patet ex illo Penelopes,

Nil mihi rescribas, attamen ipse veni.

Testatur denique verbum ipsum preces, sub quo includuntur rescripta, quæ sunt contra ius, id est, priuilegia, quæ præter, id est, gratiæ, & beneficia, quæ secundum, id est, rescripta in specie, vel strictè sumpta, in quibus omnibus superior legitimus iuxta materiam subiectam ad preces rescribit.

5 Ex hac definitione manifestum est, quis possit rescriptum concedere: Omnis enim legitimus superior id facere potest, vt colligitur ex Hostiens. hic num. 2. ex Bald. & Siculo num. 16.

6 Manifestum quoque est, quis possit rescriptum impetrare: est enim edictum de rescriptis impetrandis prohibitorium, vt id nempè possit omnis ille impetrare, qui à iure speciatim non prohibetur. Agnoscit Hostiēs. hic numero. 4. Felin. 8. Perez ad Rubricam, titul. 12. lib. 3. ordinamenti quæst. 26. Syluest. verb. rescriptum numero. 2. & confirmatur ex l. vniuersis C. de precibus imperatori offerend. per supradictos maximè commendata. Nam, cum omnis rescriptorum vis, & effectus ex concedentis dependeat voluntate, vt patet ex definitione, non ita ex impetrante, qui, nisi prohibeatur, indistinctè acquirere, & comparare potest, quidquid contra præter, vel secundum ius ei fuerit indultum, efficitur certè illos tātum ab impetrandis rescriptis remouendos, qui iure specialiter prohibentur. Prohibeantur autem iure perditissimi hæretici l. 2. C. de summa Trinit. c. 2. §. ad hæc, de hæret. lib. 6. Prohibeantur miseri excommunicati c. dilectus. 26. hoc titulo, c. vlt. de procurat. nisi de excommunicatione sua faciant mentionem c. ab excōmunicatio, infra eodē, & nisi in causa appellationis, vel ad defensionem suam: valet enim tunc rescriptum, ne innocentes damnentur, c. literas, de præsumpt. cum alijs.

7 Quemadmodum verò rescriptum impetrari potest à quolibet, ita & contra quenlibet, dum modò sit de iurisdictione concedentis, nanque aliter inualidum erit, cum extra territorium ius dicenti non pareatur impuè l. fin. de iurisd. omnium iud. c. pen. de officio vicar. c. licet. 10. in principio, de foro compet.

8 Quas autem vires rescriptum habeat, quod prosequitur Hostiens. hic num. 9. ex eadem definitione deducitur. Id enim rescriptum operatur, quod ex eius tenore, & mente concedētis apparet: nec necessaria est distinctio, vtrum secundum, præter, vel contra ius emanet: semper enim ad mentem concedentis recurrendum est, ex qua, vt diximus, totus rescriptorum effectus deriuatur.

9 Vtrum autem rescripta perpetuò, vel ad tempus durent, optimè decidit imperator in l. 2. C. de diuersis rescriptis. Ex qua colligitur nullum rescriptum attenda sua natura finire tempore, cum tamen duret, vel expiret iuxta terminum, qui in eodem exprimitur, vel ex eo tacitè deducitur: Ex hoc enim termino colligitur voluntas concedentis arg. c. venerabili. 37. de officio deleg. quæ quidem voluntas vel ex termino, vel ex materia subiecta deducta arg. l. his solis. C. de renoc. donat. ibi, tacitè cautum, l. si vno in principio. ff. locati, iuncta. l. Cum quid. ff. si cert. pet. manifestè ostendit, quo tempore rescriptum durare debeat, nempe quod ex ipsa voluntate totum dependeat c. ad aures, ibi, intentionis, de Rescript. cum multis adductis per Tiraquel. in l. si vnquam verb. libertis num. 8. & 55.

10 Hinc inferitur rescripta ad lites perpetuò durare, vt post glossam in d. l. 2. in l. 1. ff. de nund. resoluit Menoch. de arbitrarij casu. 202. à nu. 76. & casu. 204. idem in consil. 100. à nu. 33. Perez ad l. 1. tit. 12. lib. 3. ordinam. quæst. 35. Neque audiendi sunt doctores in c. plarumque, de rescript. inter quos est Innoc. ibi, & in c. Cæterum nu. 6. existimantes rescriptum amitti, simulatque impetrans eo per annum vsus non est. Id enim falsum est, nec probatur in d. c. plarumque, quod solum probat valere impetrationem secundi rescripti non facta prioris mentione, vbi non est impetrans

petrans priore per annum vsus, idque de nouo pontifices induxerunt in odium negligentiae primi impetrantis. Sic alia negligentia dicitur omnia lædere in gloss. fin. in l. diuus. ff. de officio præsid. Sic negligentia sua socio est damnosa in l. non obeam rem. 25. ff. pro socio. Sic creditor negligentiae suæ expensum fert in l. pupillus. ff. quæ in fraudem creditorum. Sic præbiter æquè deponitur propter negligentiam, ac propter dolum in c. dictum, & ibi, gloss. verb. negligentiam. 81. distinct. Sic nobis etiam negligentia fatiis damni, fatisque incommodi attulit. Cum enim Petrus Homem Dazeuedo vir optimus, & nobilissimus, & illustrissimus Leiriensis summo præfecti prætorio in suo Leiriensi episcopatu locum tenens, labores hos nostros ad supremam Inquisitionis hæreticæ prauitatis curiam se missurum polliceretur, eaque de causa aliquot illi ante Kalendas Augusti diebus manu propria descriptum libellum traderem; ecce mihi nuntius affertur, quo ego iam tempore illum Catholicæ fidei incudi redditum arbitrabar, libellum nusquam apparere, tabellarij fortassis incuria, quæ fuit in causa, vt omisis alijs, in quorum studio versabar, cum iterum exscriberem, neq; hæc prima nostræ harmoniæ pars ea, qua optabam, festinatione in publicum prodiret. Nec certè alius meorum laborum sperari poterat euentus: quo enim tempore illos meditabar, Isabella mater vita mihi charior diuturno morbo, & assiduo febris ardore consumpta coram meis oculis paulatim deficiebat, quæ res mihi animum ab scribendo, manum ab opere reuocabat, semperque calamus literas atramento exaraturus papyrus pijs inueniebat lachrymis exaratam. Annuæ tñ, de qua noster erat sermo, rescriptum impetrantis negligentia tantam vim non habet, vt vires suas rescriptum amittat.

Vnde

Vnde data vtriusq; validitate recurrendum est ad principia iuris, & agendum de concursu, vt attendatur presentatio, vel citatio, quæ per alterum ex illis prius facta est, iuxta c. vt debitus, de appellat. cum similibus, glossa vlt. in c. 1. hoc nostro titulo. Cassador. decisione. 30. de rescriptis, Octavianus de stylo curiæ lib. 3. c. 12.

11 Et quoniam in rescriptorum inualiditatem, vel validitatem incidimus, quærendum modò est, quo pacto rescripta vitientur. Hic est enim articulus, in quo ait Hostiens. num. 22. in opem me copia facit: ego tamen dicerem propter mensuram carminis, in opem me copia reddit, exemplo Tiraquel. de cessante causa. 1. part. nu. 11. qui cum referret versiculum illum, quo vtitur gloss. in c. ita quorundam, verb. ferrum, de Indæis,

Causatum perimit causa perempta suum,

Ego, inquit, dicere maluissem,

Effectum perimit causa perempta suum.

12 In hoc articulo conclusiones constituam generales, ex quibus vera totius materiæ resolutio colligi possit. Quicumque igitur rescriptum impetrat, tenetur apud concedentem probabiliter ignorãtem circa personæ suæ qualitatem, materiam, de qua agitur, iuris violationem, & tertij præiudicium, sigillatim exprimere veritatem, & omninò suppressere falsitatem, qua expressa, & suppressa aut nullo modo, aut difficilius rescriptum concederetur, quod iudicis arbitrio relinquendum est. Quam regulam satis probat c. super literis iuncto c. postulasti, hoc titulo, & optima etiam ratione suaderi potest. Nam, qui actum gerit cum alio ab illius voluntate dependentem, qualis planè est rescriptum, c. ad aures, hoc titulo, tenetur apud eundem, ne ipsum decipiat, probabiliter ignorantem circa qualitatem,

& cir-

& circumstantias necessarias sigillatim exprimere veritatẽ, & omninò suppressere falsitatem, qua expressa, & suppressa aut nullo modo, aut difficilius actum gereret. l. 1. ibi, ædiles aiunt. l. ædiles. 38. ff. de ædilit. edict. Hinc venditor rei vitiosæ scienter, qui emptorem de vitio non admonuit, tenetur ad interesse extra rem. Communis ex Alciat. de eo, quod interest. cap. 9. ex num. 10. Costal. in l. tenetur. ff. de action. empt. Guiber. lib. 1. q. cap. 13. Main. lib. 3. Actionũ. cap. 9. quod quidem procedit, siue venditor asseuerauerit vitium illud abesse, siue etiam sciens reticuerit, vt probatur in l. Iulianus. 14. l. in venditione. 42. ff. de action. empti.

13 Secunda conclusio sit: Rescriptum impetratum suppressa veritate, vel suggesta falsitate per dolum impetrantis nullatenus ei prodest, imò obest, per ignorãtiam verò, aut simplicitatem, eatenus proderit, quatenus id, quod suppressitur, vel exprimitur, non fuit causa concessionis, & aliàs concedens id esset verosimiliter concessurus, quod est etiam iudicis arbitrio committendum. Probatur hæc nostra conclusio ex. d. c. super literis. in primo, & secundo casu, iuncto. c. dudum. 14. vers. considerantes, de præbend. lib. 6. Primo enim casu rescriptum non prodest, quia dolus suus nulli prodesse debet. c. intelleximus. in fin. de iudicijs: secundo verò prodest ex voluntate ipsius, qui illud concessit. Et hoc tam in Rescriptis gratiæ, quam iustitiæ procedit, vt per Abb. d. c. super literis. num. 5. Felin. ibi. col. 1. Rebus. in concord. titulo de forma mandati. verb. pro expressis. in tertio requisito, quæ vtraque per subreptionem ipso iure vitiantur, licet communis Doctorũ schola id tantum in rescriptis gratiæ admitte ns in contrarium sit.

14 Quibus suppositis valdè iuri consona videretur dispositio. c. Cæterum, hoc titulo de Rescriptis, vt scilicet

D corrueat

corruat posterius rescriptum ad lites, in quo impetrans suppressit aliud, quod super eodem negotio præcessit: quod tamen in rescripto gratiæ non procedit ex ratione Felin. in cap. causam, quæ. num. 8. hoc eodem titulo. Et intelligendum est, ubi rescriptum est æquè speciale, vel æquè generale, non verò, ubi aliud speciale, & aliud generale, tunc enim semper speciale, siue præcedat, siue sublequatur, validum est, & derogat generali iuxta reg. generi. 34. in. 6. probat. c. 1. c. pastoralis. hoc titulo. c. dudum. 14. vers. nos igitur. cum sequentibus. de præbend. lib. 6. hic est enim celebratissimus casus, in quo aliud per aliud tollitur, de quo, & alijs Hostiens. d. num. 16.

15. Quam autem interpretationem rescripta admittant, quam iurisdictionem conferant, quæ pœna sit malè impetrantium, vel abutentium, pete ultra alios ab Hostiens. hic num. 17. 18. & 33.

*Nam nos immensum spatij confecimus æquor,
Et iam tempus equum spumantia soluere colla.*

IN AD R V B R I C A M, D E Consuetudine.

Consuetudinis nomen quàm sit frequens, quàmq; necessarium, nemo est, qui nesciat: nempè quæ in sublimen constitutionis locū sufficiatur. cap. consuetudo. 1. dist. Nempè quæ leges ipsas antiquitùs probata, & seruata imitetur, & retineat. l. leges. C. quæ sit longa consuetudo: nempè quæ ius dubium interpretetur, & sit deniq; optima legum interpres. c. cum dilectus. hoc eodè titulo. Parua loquor: imò consuetudinè alteram esse naturã profitetur

fitetur gloss. in. c. Bonæ. 23. verb. per rerū naturã, de electione. Vnde & memini verbū illud naturaliter ab Vlpiano usurpatum in. l. sed si damnum. 9. §. si ipse. ff. de peculio; naturaliter, id est, ex consuetudine à quodã ex præceptoribus nostris expositū fuisse: qui similiter inquebat intelligendam esse. l. in causã. 1. §. idè Pomponius. ff. de minor. l. itè. 22. §. quemadmodū, ibi concessum. ff. locati. adiuncta. l. si voluntate. 8. ad med. C. de rescind. Quicquid circã aptã eiusdem verbi explicationem in omnia se verterint Cou. lib. 2. resolut. c. 3. nu. 2. Pinel. in. l. 2. C. de rescind. 1. part. c. 1. nu. 32. Nam & apud Latinos illud naturaliter euenire dici, quod ex consuetudine euenit. l. 2. §. his legibus. ibi, vt naturaliter euenire solet. ff. de origine iuris. Esse verò consuetudinem alteram naturam facilè comprobatur celebre illud apud medicos problema, cur scilicet nuda facie, reliquo amictu corpore, cum simus, in maximo tamen frigore reliquum quidè corporis rigeamus, faciem minimè: hanc enim quæstionem consuetudo dissoluit, assuevit namque facies aëri tolerando semper aperta, & exposita, cum tamen varium reliquo corpori velamen obtendatur. Vnde & Philo in lib. de Abrahamo, Inueterata, inquit, consuetudo plerunq; tantum potest, quantum natura. Quod in liberis optimè perspicitur secundum Chassan. 2. part. confid. 24. versic. ad hæc filij, qui ex assidua parentum, cunq; ipsis iam nata familiaritate, & consuetudine, ita illorum mores induunt, vt verissimum sit illud,

Sapè solet similis filius esse patri.

Quod latius exornat idem Chassan. part. 11. confid. 25. licet non ignorem Baldum ulterius progressum: qui cum alijs affirmat consuetudinem potius inspicere, quam naturam per textum in. l. 1. versic. bestias autem, ubi Additio

marginalis. ff. de postul. Nec interim me latet, quo pacto sit illud intelligendum, consuetudinem alteram esse naturam: Procedit enim hoc in rationalibus tantum. Nam, ut inquit D. Thom. super Boët. lib. 2. profa. 1. natura non affuescit in cōtrarium, nam si lapis millēfies projiciatur sursum, non affuescit ascendere sursum, cum natura eius sit descendere, licet in hominibus contrarium contingat, ut videre est per eūdem. d. loco. lib. 3. metro. 2. hīc verò cum naturam nomino, naturam tertio modo sumptā intelligo, quæ est quædam vis, & potētia diuinitus insita rebus creatis, quæ unicuique rei suum esse tribuit, ut eam definit D. Augustin. relatus à Tho. d. loco. Quæ cum ita sint, bonum ab eo, quod solitum est fieri, conficitur argumentū. l. quod si nolit. §. quia assidua. ff. ædilit. edict. Chassan. multos referens. r. part. confid. 38. conclus. 45. vers. & quod. cum sequentibus. Sed ne, dum consuetudinem laudamus, consuetudinis rei simus, ante omnia de Rubricæ continuatione agere oportet: deinde operam dabimus, ut viam nobis ad omnia, quæ de consuetudine dicēda sunt, recta illius definitione supposita præstruamus.

2 Ius omne, ut diximus in Rubrica de Constitut. in scriptum, & non scriptum diuiditur. §. constat. instit. de iure naturali. gent. & ciuili. Egit igitur Pontifex de iure scripto in titulo de Constitutionibus, & Rescriptis, nūc iam tempus, & ordo postulabat, ut ageret de iure nō scripto, quod ab institutis spartanorum originē duxit: Nam, cum Athenienses ea, quæ in legibus scripta deprehendissent, custodirent: Lacedæmonij quidem ea, quæ pro legibus obseruari erant, memoriæ mandabant. §. & non ineleganter. instit. eodem. Vnde apud illos autore Plutarcho in Lycurgo legum vna fuit scriptis legibus non vti. Sic verbum illud,

illud, moribus, in. l. 2. ff. vulgari, retrahendum est ad ius Lacedæmoniorum, quemadmodum verè, & peritè interpretata est glos. ibi, licet Alciat. lib. 4. Parerg. cap. 21. illud accipi velit pro iure ciuili, quod post. xij. tabulas prudentium consuetudine inductum est. Sic equidem intelligerem idem verbum in. l. de quibus. ff. de legibus in principio, tametsi glos. & Doctores longè aliter intellexerint.

3 Hæc continuatio recipitur ab omnibus hīc, ita, ut Philippus Decius, qui hætenus in superioribus Rubricis aliorum continuationes reiecit, in illam recalcitrare ausus non sit. Sed quid sit consuetudo, hoc opus, hic labor est. Ioann. Andr. citatus ab Abb. hīc varias definitiones constituit: varias constituunt alij citati ab additione verb. consuetudo. Tandem ipse Bartholomæus Bartholi definitionem videtur approbare in. l. de quibus. ff. de legibus, quæ tamen ne suo quidem auctori placuit, ut videre est per Dec. hīc num. 18. Card. in cap. vltim. hoc tit. num. 9. varias etiam definitiones affert, quas, quoniam probaturi non sumus, referre non curamus. Quæ frequentiori Doctorum calculo recipitur, est definitio Isidori in cap. consuetudo. r. dist. Est, inquit ille, consuetudo ius quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex. Sed hæc potius descriptio, quam definitio dici debet, nec consuetudinis essentiam satis explicat, cum ex ea non colligamus, quo tempore consuetudo inducatur, nec de ratione verbum vllum, cum tamen ratio sit causa formalis ipsius consuetudinis, ex Abb. in cap. vltim. hoc nostro titulo. num. 15. Parisio consil. 27. nu. 50. lib. 1. & ita per causam ratio intelligenda est in glos. 2. cap. 1. hoc tit. in. 6. & glos. verb. breuitatem. cap. cum Ecclesia.

de causa poss. quam reprobat eius sensum non percipiens additio vltima ad Abb. in. c. dilectus, hoc titulo.

4. Misis itaque his, & alijs definitionibus, quas exco- gitant Doctores dict. locis, fit consuetudo, Ordinatio ra- tionis in bonum commune per legitimum tempus mori- bus vtentium constituta. Ordinatio rationis in bonum commune rectè dicitur, quia, cum consuetudo substitua- tur in locum legis, dict. cap. consuetudo. 1. distinct. & subrogatus sapiat naturam eius, in cuius locum subro- gatur. l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis caution. Chassa. 1. part. confid. 38. conclus. 18. non immeritò per eadem verba describitur, per quæ definitur lex iuxtà ipsius defi- nitionem, quam suprâ præscripsimus in Rubrica de Con- stitut. Sed antequàm reliqua verba percurramus, hæc ea- dem viam aperiunt illi quæstioni, vtrùm consuetudo con- tra legem obligantem cum peccato introducatur. Si enim consuetudo est ordinatio rationis, & ratio nihil patitur iniustum, videtur dicendum nullam cum peccato consue- tudinem admittendam esse. Est tamen contrarium iure optimo defendendum. Licet enim subditi contra legem agentes peccent, iuxtà sententiam Paul. ad Rom. 13. cap. violatores. 25. q. 1. Lex tamen vsq; adeò detulit consuetu- dini rationabili, & præscriptæ, vt illi legem abrogandi po- testatem concederet, cap. vlt. hoc titulo. l. de quibus. 31. ff. de leg. & hanc sententiam tuetur Caiet. 2. 2. q. 93. art. 3. & post Driedon. lib. 1. de libertate Christiana pag. 128. Xar- mient. de reddit. 4. p. cap. 1. num. 12. col. 2. Quamuis enim omnia iura in hac consuetudine inducenda rationem ex- pofcant: ratio tamen hæc talis esse non debet, quæ tollat omnem violatæ legis culpã, sed satis est, vt eam extenuet, & consuetudinẽ aliquo modo cohonestet ita, vt rationa-
bilis

bilis illa dicatur, quæ cum aliquo rationis prætextu ad in- ducendam consuetudinem, sed non ad tollendam absque consuetudine legem sufficientis inducatur. Sic in simili iusta causa ad concedendam dispensationem dicitur illa, quæ non sufficit ad tollendã legem, contra quam dispen- satio conceditur. Tu tamen hac de re, si cupis hunc locum ampliùs dilatare, vide Ang. in. d. l. de quibus, vbi Ias. num. 49. post alios Aymon de antiq. 4. part. c. transeo. num. 16. Hostiens. in cap. 1. de treuga, & pace. Ioan. Andr. Sicul. nu. 72. in. d. cap. vlt. de Consuet. Card. & Imm. nu. 5. in Clem. vlt. de æt. Bart. oppositione. 6. in. l. 1. C. quæ sit longa con- suetudo, Sot. 1. de iustitia. q. 7. art. 2. in fin. Aduertendum tamen est, consuetudinem, dùm introducitur, debere esse rationabilem: postquàm verò legitimè introducta est, tùm demùm esse ordinationem rationis, & ea vtentes nullum peccatum admittere, imò liberos esse ab omni culpa, qua antè illius perfectionem implicabantur. Hæc de ordinatione rationis.

5. Accedamus nunc ad alterum illud verbum in defi- nitione positum, per legitimum tempus. Præbet enim occasionem alteri quæstioni, quo nempè tempore con- suetudo perficiatur. Et Hostiens. hinc num. 3. §. obtentus videtur concludere in omni consuetudine, siue contrã, siue præter ius illa sit, 40. annorum spatium esse secun- dùm canones necessarium. Innoc. tamen in cap. cum di- lectus, nu. 6. Card. in cap. vlt. nu. 27. & alij, hoc titulo, exi- stimant præter ius consuetudinem spatio decem anno- rum induci: cum enim sufficiat id temporis de iure ci- uili, patet ex Rubrica. C. quæ sit longa cons. iuncto cap. Placuit. §. potest. 16. q. 3. nec contrarium reperiatur in canonico, illi standum est iuxtà huius decisionem in cap. 1.

de noui operis: si verò consuetudo sit contra canones, tunc spatium quadragenale requirunt, idq; probat Card. ex cap. 3. hoc titulo. lib. 6. vbi Pontifex requirit, vt consuetudo sit præscripta canonicè, id est, vt ille interpretatur, secundum canonicam præscriptionem, & erat illa consuetudo contra ius cap. Episcopus nullius. 15. quæst. 7. cap. quanto. de his, quæ fiunt à Præl. Hostiens. verò putat hanc quadragenariam consuetudinem expressè probari in cap. olim. 20. de cens. vbi spatium sex, & triginta annorum ad illam inducendam satis non fuit: sed tamen ille textus in præscriptione loquitur, non in consuetudine, quas Doctores promiscuè, & indistinctè confundunt: licet aliquando ipsi quoque Pontifices consuetudinem pro præscriptione vsurpent, sed id impropriè, & latissimo quodam modo, vt patet ex cap. cum Ecclesia, ibi consueuerunt, & ibi, de consuetudine speciali iunctis verbis sequentibus, ibi, vsque ad præscriptionem, de causa poss. aduertit Abb. in cap. vlt. num. 20. hoc titulo. Gaudeat itaque præter ius consuetudo decennij præscriptione, dummodo illa, quæ contra ius est, non, nisi quadragenali, contenta sit.

6 Quo autem pacto consuetudo probari possit, vtrum binus actus ad eam sufficiat inducendam, & maior pars populi illa vtentis requiratur, disputat Hostiens. num. 5. Innoc. 1. & alij hinc, ex quorum dictis, & ex Abb. in cap. vlt. num. 17. Card. 21. gloss. & Doctoribus in cap. consuetudo 1. dist. & in l. 3. C. de Episcop. audientia, facillè colliges huius dubij resolutionem, quam nos ad alia properantes coacti prætermittimus.

7 Neque verò illud contemnendum est violatores laudabilis, & honestæ consuetudinis, qualis profectò est ea, quam per ordinationem rationis definimus, mortalis criminis

minis reos esse. Cum enim lex ipsa in foro obliget conscientiam, vt diximus in Rubrica de Constitut. & probat gloss. in c. quæ in Ecclesiarum. verb. constituerunt, de constitut. Castr. de l. pœnali. lib. 1. c. 4. Cou. multos referens de sponsa. 2. part. c. 7. §. 7. nu. 9. optimè efficitur eandem quoq; vim consuetudinem habituram iuxta c. consuetudo. 1. dist. iuncto. §. fuerat. instit. de action. Sic mortalem culpam incurret ille, qui in Ascensionis dominicæ vigilia approbatum consuetudine ieiunium violauerit: quod habetur inter constitutiones Episcopatus Conimbricensis, quas aliquandò per otium percurrere contigit mihi, titulo. 10. constit. 1. Cum enim aliàs consuetudo ob amica voracis gulæ irritamenta, & inimicum fidelium, si tamè hi fideles dici possunt, ad sanctissimas Ecclesiæ Catholicæ constitutiones torporè, & segnitiam, ieiuniorum numerum, quantum possit, attenuare soleat: ad maiorem tamen huius diei felicissimæ celebrationem piæ Catholicorum mentes, vt aliquid de suo afferrent, & menteliberiùs in cœlum eleuata ascendentem dominum, si non oculis, saltem animo, & cogitatione, prosequerentur, hoc tam laudabile, tamq; multis de causis commèdandum vniuersali totius penè Ecclesiæ consuetudine ieiunium inuexerunt. Quæ, vt meliùs nosse possimus, quãtis sit laudibus excipienda, videndus Cou. lib. 4. var. c. 20. quàm constanter obseruanda, Augustin. in c. in his. 11. dist. Chass. 3. part. confid. 23. vers. quas quidem.

8 Sed iam operæpretium facturus sim, si, quibus signis consuetudinem à præscriptione inter noscamus, explicare contendam: passim enim consuetudo, & præscriptio apud Doctores promiscuè vsurpantur, indiffereta quidè iuris peritis nomina, sed ingratus rectè expendentibus error. Non est enim cuiusuis saltè in multis consuetudinem à præscri-

ptione distinguere, effectu tamen, quantum inter utraque interfit, intelligitur. Varij varia sentiunt: & ultra eos, qui hac de re communiter agunt, & referuntur à Couar. in reg. possessor. 2. part. §. 3. num. 2. noster est Hostiens. hinc nu. 13. Dec. 11. sed, quoniam ex utriusque iuris interpretum resolutionibus non facile est colligere huius nodi, & questionis resolutionem (sunt enim valde dubia, quæ ab illis deciduntur) enitendum nobismet ipsis pro viribus est, ut, quod ardentè cum cæteris concupiscimus, præ cæteris feliciter assequamur. Et, quamuis Hostiens. sex inter consuetudinem, & præscriptionem differentias assignet, nos dimidia parte contenti tres tantum constituemus, sed, quæ fortasse apertius essentialem utriusque dissimilitudinem nobis ante oculos proponant.

9 Prima sit, quod præscriptio semper eò tendit, ut præscribentem locupletiosem reddat: cum tamen consuetudo nihil aliud efficere conetur, quam, ut legem quandam inter eam introducens constituat. Vnde, licet aliquando per præscriptionem alicui communitati ius quaratur, ut in cap. 1. cap. sanctorum, cap. auditis, cap. cum ex officij, de præscript. id tamen sub ratione cuiusdam particularis acquisitionis fit, & soli corpori ficto illud emolumentum accrescit: quod secus est in consuetudine, quæ non soli corpori ficto, sed singulis prodest, & sub ratione cuiusdam ordinationis introducitur, & ad locupletandum principaliter non tendit: idque apertè patet ex utriusque institutione: præscriptio enim adinuenta est ad distinguenda singulorum dominia. l. 1. ff. vsucap. & dominij adquisitio dicitur in l. 3. ff. eodem: consuetudo verò inducta, ut subiret vicem legis. l. de quibus. ff. de leg. quæ, cum sit ordinatio rationis, ut sæpè diximus, ita idem est de consuetudine

dine dicendū iuxta glos. verb. successerunt in. c. Ecclesia. 3. ut lite pendente.

10 Secunda sit, quod præscriptio, licet in bonum commune dirigatur, neminem tamen fouet, nisi, qui per se, vel per alium legitimo tempore vsus est: consuetudo neminem excipit, omnes ad se vocat, non minus vtentes, quam, qui nunquam sunt vsi, tuetur, atque defendit: requirit enim præscriptio particularem possessionem eius, qui sibi vult acquirere, regul. sine possessione lib. 6. cum non aliter, quam mediante illa possessione adquisitio resultet, dict. l. 3. ff. de vsucap. consuetudo, cum particularis non sit adquisitio, nempe, quæ lex communis censeatur, vtentes, vel non vtentes parum curat, & ne legi sit dissimilis, omnibus similiter communis est iuxta cap. erit autem. 4. dist.

11 Ultima sit, quod præscriptio nullam publicæ utilitatis, nullamque boni publici causam exigit: consuetudo sine hac utilitate, & sine huius boni publici ratione consistere non potest: illa namque iustis de causis introducta. l. 1. ff. de vsucap. satis est, si solennitates habeat iure necessarias; lex enim in communi iusta non ob id cessat, quod in aliquo particulari casu à ratione deficiat. l. prospexit. ff. qui, & à quibus: hæc verò commune bonum, & utilitatem spectare debet, cum legem agat, & pro lege suscipiatur, ut est in hac Rubrica iterum, atque iterum repetitum. Liceat enim nobis hac in re battologiffare, quamuis non ignoremus, quam sit battologix vitium fugiendum, quod tunc committitur, cum eadè sæpius repetuntur, quale inquirunt esse illud apud nostros Pontifices in Rubrica, de statu monachorum, & canonicorum regularium. Frustrà enim aiunt additum, regularium, cum cano-

canonicus regularem significet, & idem sit Canon apud Græcos, quod est apud Latinos regula iuxta Catapodas Mariani in Græca Chryssippi verba in. l. 2. ff. de leg. & c. Canon. 3. dist. ex Isid. lib. 6. ethymolog. c. 16. defenditur tamen illa Rubrica à Cou. licet de illa mentionem non faciente, nec de battologiæ vitio agente, in Clem. si furiosus 1. part. in initio. num. 3. quale item aiunt esse illud apud Imperatores in Rubrica. C. de seruitutibus, & aqua, cum frustrâ verbum aqua additum sit, quod iam sub verb. seruitutibus includebatur. Sed hoc etiam excusatur à glossa ibi, vltra quam dici potest speciem qualificatam sub genere non comprehendere, & ita etiam intelligi illud Christi Domini, dicite discipulis, & Petro. Caue tamē, ne dixeris Battologiæ vitium in sacris literis reperiri: si enim legas libros Moyfis, Exodi, Leuitici, Numerorum, Deuteronomij, inuenies multa, vel in eodem capite sæpius repetita; quod tamen ita diuinitus factū fuit, ne possent Iudæi mandata, & præcepta Domini trāsgredientes aliquo ignorationis velamine peccata sua contegere, quin potius diuina verba toties illorum auribus inculcata diuinam aduersus homines furentissimos vindictam ardentius excitarēt. Ne verò nos Tiraquellus parum sibi æquos, & fures, vt facere solet, plusquam manifestarios appellet, licet nihil ex his, quæ diximus, illi debeamus, de battologia tamen, & eius origine, & significatione legimus quandoq; aliqua apud eum in legibus connubialibus post legem, ni fallor. 8. Sed de Consuetudine satis multa. Postulat enim iam breuitas consueta, vt consuetudine ommissa ad postulationem accedamus.

(.?.)

AD

AD RVBRICAM, DE
Postulatione Prælatorum.

Ernardus glossator ita cōnectit hunc titulū cū titulo superiore: egit Pontifex de iure scripto, & de iure nō scripto: & quoniā parū esset iura condere, ni forēt, qui eadem tuerentur. l. 2. §. post originem. ff. de orig. iur. ideò de ipsis ministris meritò erat dicendum; qui cum aliquo ex his tribus modis assumātur, postulatione nempè, electione, & trāslatione, de his omnibus tractat Pontifex incipiens à postulatione; quia gratiæ innititur. Hūc vsq; glossator. Doctores nostri sunt sicut grues, vno conuolante, reliqui sequuntur, continuationē hanc omnes amplexi sunt. Libenter tamen quæsierim à Bernardo, vtrum tam infelicis sit memoriæ, qui iam fuerit oblitus se in rubrica de rescriptis eādē nobis iisdem fermē verbis continuationem proposuisse: nisi fortassis sit hæc continuatio bolum illud Armenicum, quæ alio nomine terra sigillata dicitur, cuius ea est natura, vt ex sentētia Galeni, sicuti mihi retulit Galenus mihi alter Loffa noster, omni inualetudini inseruiat, & vniuersis morborum generibus applicetur. Enimverò, si hoc in loco apte, & congruenter de iurium exquitoribus agendū erat, nonnè aptius, & cōgruentius foret titulos de officio ordinarij, & de officio deleg. hūc transferre: hi sunt enim propriè illi, iudices, quibus iuris custodia à iure commissa est. Quid igitur dicendum?

2 Constituit Pontifex superius generales de iure titulos, nunc iam ad speciales descendit. Er, quoniam ædificium Ecclesiasticæ hierarchiæ constat ex his potissimū, qui

qui ad publicā eiusdē munera, ad dignitates, & officia eue-
hantur: maximē conueniebat Ecclesiastico legislatori, quo
iure in his electionibus procedatur, ante omnia explicare.
Cunq; illa tripliciter perficiātur, per postulationem, ele-
ctionē, translationē, idcirco de his omnibus specialiter ru-
bricas edidit. Sed, si quærat aliquis, quare à postulatione
Pontifex inceperit, caue, ne illi respondeas cū Panorm. fe-
cisse id Pontificem, quia postulatio innitur gratiæ. c. 3. in
fin. hoc titulo: dicet enim tibi Panormitoma stix Andreas
Siculus tuo te gladio iugulatum, ob eam namq; causam à
titulo de electione potius incipiendum, quia gratiæ postu-
latio, electio iuri niritur, quod gratia potentius est. l. eius
militis. 3. 4. §. militia missus. ff. de test. milit. Nec item con-
fugas ad Card. præpositū fuisse hunc titulū titulis sequen-
tibus, quia postulatio est electioni præuia, & ad electionē
præparatur. cap. innotuit. de electione: vrgebit enim Dec.
translationem similiter electioni esse præuiam, & ad ele-
ctionem præparari, & per postulationē fieri. c. fin. de trans-
latione Episcop. Nec obstabit, si ad id respondeat idē Dec.
diuersam reperiri in translatione rationē, quia translatio
præsupponit dignitatē iam creatam, postulatio creandam:
potest enim instare in hoc etiam titulo de dignitate agien-
iam creata, omnia enim illius capitula de translatione lo-
quuntur. Dic itaque eam ob causam anteire hunc titulū,
titulum de electione, quia ad eam præparatur, & à præpa-
ratorijs inchoandum est. Dec. in rubrica de iudic. in prin-
cipio: titulum de translatione, quia illo generalior est, &
comprehēdit tam eos, qui transferendi postulātur, quā,
qui alios patiuntur defectus, à superiore, vt legitimē eligi
possint, remouendos. Sed longiores, quā par erat, in ru-
bricæ continuatione facti sumus.

3 Explosa definitione gloss. in. c. vnic. hoc titulo. lib. 6.
definitur postulatio ab Abb. hic, vt sit petitio gratiæ à supe-
riore, facta de promouendo aliquem ad prælationem, ad
quam de iure communi propter defectum aliquē, vel im-
pedimentum promoueri non poterat. Hæc definitio reci-
pitur ab omnibus, & ad eam reducitur Hostiens. secundum
Dec. hic nu. 3. quod nempè postulatio sit alicuius personæ,
quæ eligi prohibetur non propter vitium, sed propter de-
fectum, qui tamen postulatum non omninò inhabilē red-
dit, concurs, & certa capituli facta petitio. Vtraq; tamen
definitio placere non potest. Etenim membro mutilatus
non propter vitium, sed propter defectū promoueri non
potest, & tamē nec postulari. c. exposuisti. de corp. vitiat.
Item bigamius propter defectū prohibetur eligi, & tamen
postulari nequit. c. 1. & 2. de bigam. Nec respondeas cum
Hostiens. hos, & similes defectus omninò inhabiles red-
dere postulandos: non ita verò dicendum de alijs, qui po-
stulandos non omninò reddunt inhabiles, veluti si defe-
ctus proueniat ex ætate, ex natalibus, ex ordinibus, & si-
milibus: exponat enim quæso nobis Hostiens. quo pacto
cognoscere possimus, qui defectus omninò, & qui nō om-
ninò inhabiles reddant, cum tamen vtrisque existentibus
nemo eligi possit, cum sit electionis incapax. Vnde pro-
uenit istud omninò, & istud non omninò; Nam, vt verum
fatear, id omninò ignoro.

4 Exactis itaq; his definitionibus: semper enim aliquid
nouirari conatus ab alienis, quantum possum, abstineo;

Ne, si fortè suas repetitum venerit olim

Grex auium plumas, moueat cornicula risum:

Sit postulatio, petitio gratiæ à superiore, ad tollendā pro-
mouendi inhabilitatem iure postulari non prohibitam.

Maximè verò iuuat definitionē nostram doctrina Card. in. c. vlt. hoc tit. num. 5. Ait enim ille regulam esse, quēlibet eligi posse, nisi prohibeatur. c. postquam. de electione: rursus, quēlibet eligi prohibitum postulari posse, nisi itidē prohibeatur. c. 1. ibi. propter postulatam personā, hoc tit. 5. Ex hac definitione iam apertè cōstabit, qui postulari, & qui nō postulari possint. Patiens enim in natalibus defectum. c. innotuit. in ætate. c. cum nobis olim. de electione, postulari potest, quia iure non prohibetur: Bigamus verò. c. 1. & 2. de bigamis. mēbro mutilatus. c. exposuisti. de corpore vit. postulari non potest, quia vtriusque postulatio iure expressè prohibetur: Sed, quoniam, vt inquit Alexander Aphrodisæus opera Angeli Politiani latinitate donatus in lib. sōlutionum super nonnullis phisicis dubitationibus, haud ijs tantummodò acquiescendum est, quæ ad vniuersum feruntur, sed tanquam manu ducendus, qui eruditur, casus ipsos speciales, in quibus aliquis potest, aut non potest postulari, videre poteris sigillatim per Card. in. d. c. vlt. à num. 5.

6 Aduertendum tamen est ad exactiorem huius tituli declarationem, duplicem esse postulationem; alteram solennem, quæ fit ab eo, qui dispensare potest, & alterā non solennem, quæ ab eo fit, qui non potest dispensare, sed cuius tamen requiritur consensus, veluti, cum consensus Abbatis in religiosi alicuius promotione postulatur, iuxta. c. si religiosus. de electione. in. 6. quod colligitur ex Abb. citato à Dec. hic num. 12.

7 Quo autem pacto à nominatione postulario distinguatur, vide per Hostiens. hic num. 7. Et, vtrum postulatio ius conferat, per Abb. in. c. 3. nu. 8. per Hostiens. num. 12. à quo fieri possit, per eundem num. 9. & , qui dicantur de-

niq;

niq; prælati, & , de quibus agatur in hac rubrica, per Dec. num. 5. Cæt erum taceat scenam deferens postulatio: adest enim iam electio suam personam actura.

A D R V B R I C A M de electione, & electi potestate.

Vius rubricæ continuationem pete à rubrica superiori. Sed dubitari potest, quænam fuerit ratio, cur prius titulus de electione, quam de translatione positus fuerit, cum translatio sit electioni subordinata, & à subordinatis incipiendum, vt & superiùs attigimus. Hanc dubitationem tollit in titulo præcedenti Cardin. Zabarella, cui nimium deferre soleo vel ob id maximè, quod præceptor fuerit Abbatis nostri, eumq; ad doctoratus apicem euexerit, vt testatur idem Abb. ea se de re nimium iactans in rubrica de Iudic. Ait itaque Cardin. præpositam electionem, quia electio modus est ordinarius providendi, & ideò præmittendus translationi, quæ est quid extraordinarium, & in episcopatibus, & superioribus dignitatibus solum per summum pontificem fit: totus titulus, de translatione episcopi.

2 Definitur electio, quòd fit alicuius personæ ad dignitatem, vel fraternam societatem canonicè facta vocatio. Hæc definitio à glossis originem habens ad omnes ferè doctores deriuata est. Illam enim tradit glossa in Rubrica de postulat. præl. lib. 6. & in. c. 1. verb. vera, eodem titulo, & lib. Illam Abb. in eadem Rubrica nu. 2. Hostiens. in summa huius tituli nu. 1. Boer. decisione. 1. in principio, Petrus

E de

de Biasio in directorio electionum. 1. part. c. 1. num. 2. & multi alij. Memini tamen me aliàs, cum relegerem duobus abhinc annis. c. cum iam dudum, de præb. in Bacchalaureatus examine in primo relectionis præmissio, definitionem hanc omnibus prouidendi modis competere asseruisse. Cõpetit enim institutiõni, præsentationi, & similibus, per quas omnes ad dignitates, seu fraternas societates aliquis vocatur. Non est hæc itaq; bona definitio, quæ cum suo non conuertitur definito iuxta. l. 1. §. dolum. ff. de dolo.

3 Supposita igitur distinctione inter electionem, confirmationem, presentationem, institutionem, collationem, de qua per Abb. in. c. autoritate, de institur. per Dec. in hac Rubr. in princip. per Hostiens. nu. 2. ad med. dici potest electionem in genere sumptam, prout in hoc titulo accipitur, esse assumptionem alicuius ad aliquem locum à superiore confirmandam. Hæc definitio omnes difficultates tollit, & soli electioni conuenit, verba enim illa, à superiore confirmandam, essentialem differentiam constituunt inter omnes alias prouisiones. Rursus hæc definitio electione summi pontificis includit, de qua in. c. licet, includit etiam electionem imperatoris, de qua in. c. venerabilem, hoc titulo. Petit igitur hic locus, vt in gratiam horum capitum vnde hæ electiones, quæ hodie in põtificis, & imperatoris obitu obseruantur, originem habuerint, explicemus.

4 Fuit verò necesse, vt rem hanc pro dignitate tractaremus, ad historicorum viridaria nos conferre, in quæ aliquando diuertimus, non tam animi oblectandi causa, quam & ob id quoque, est enim suauissima illorum familiaritas, quàm, quòd iuris peritis antiquarum rerum notitiam haud parum esse necessariam semper existimauerim. Idque vltra Max. Tyrium in sermone. 12. Chassan. part. 10. confid.

confid. 46. à veteribus didici Iurifconsultis, quorum Modestinus Periochen in Virgilium composuit, idemq; græcè disertauit: Antistius quoq; labeo non iuris scientiæ solum, sed & alijs studijs tantum operæ dedit, vt in eis etiam peritissimus haberetur: quo in albo & Seruiũ Sulpitium oratorem celeberrimum eruditi omnes ponunt, Iabolenumque, quorum responsis, ceu gemmulis, Digestorum libri creberrimè resperguntur. Quæ verba, ne crimen plagij committere videamur, propter ipsorum nitorem descripsimus ex epistola Alciati in laudem Cornelij Taciti, quæ tanti est habita apud doctos, vt ex ea se, quantus fuerit Alciatus,prehendisse dicat Erasmus in Ciceroniano.

5 Fuit itaq; Nicolaus. II. ille pontifex, cui Cardinales summi pontificis electionem debent: ille enim instituisse fertur, vt illi soli ad eam admissi optatissimũ viduatæ Piscatoris Ecclesiæ vicarium, & gubernatorem darent. Idq; vltra pontificalis, & imperialis historiæ scriptores, illos in vita Nicol. II. hos Henrici. III. non latuit Gratianum nostrum indefessum antiquitatis indagatorẽ in suo aureo decretorum volumine in. c. in nomine domini. 23. dist. Vnde sunt explodendi doctores, qui summi põtificis per Cardinales electionem iure diuino introductã esse dicunt: hic autem error originem trahit ab altero, quo affirmatur cardinales iuris esse diuini argumento sumpto à. c. fundamenta, vers. decet, de electione in. 6. & c. per venerabilẽ, vers. rationibus, qui filij sint legitimi, qua de re Barb. de præstãtia Cardin. quæst. 1. nu. 27. cum sequentibus, quam etiam opinionem valdè adiutat Ludouicus Coelius lib. 6. lectionum antiquarum. c. 1. vbi assert huius nominis ethymon, à quo non dissentit gloss. in. c. 2. verb. Cardinalium, de officio archipresb. Patienter tamen ferant illustrissimi Cardinales,
E 2 si ipso-

si ipsorum officium iure humano constitutum esse dicamus: quod si se iure suo fraudatos putant, cum Erasmo Rhoterodamo, & Virgilio Polydoro contendant, quibus autoribus hanc illis à iure diuino propagationem denegauit noster Philippus in sua repetitione à nobis sæpius repetita. 6. part. §. 50. inferò. Tu Cardinalatus originem pete ab historicis in vita Euaristij, quarti à Petro pontificis, vt opinatur Carranza in summa concil. siue sexti, vt vult. D. Hieronymus, & in vita Innoc. III. & à Petro Mexias in vita Traiani, Henrici. III. Cunradi, & Guillelmi, & ipsius priuilegia à gloss. verb. sublimitatem in extrauag. execrabilis, de præb. Ioann. XXII. & vtrum pontifex teneatur Cardinalium in rebus fidei definiendis consilium exigere, ab his, quos citat Cou. lib. 10. var. c. 10. num. 12. Chassan. 3. part. confid. 47. vers. nec in hoc cum sequenti, & 4. part. confid. 10. vbi de Cardinalium numero, dignitate, titulis, præcedentia multa scitu dignissima referuntur.

6 Cæterum, quoniam Dec. hinc num. 3. aduersus Abbatem, qui confirmationem ad eò electioni affinem esse dicit, vt nulla possit esse electio, quin cõfirmationem desideret, summi pontificis obijcit electionem, quæ vera electio est, & non indiget confirmatione: Reperiemus, si vetera consulamus, antiquis temporibus Romanos imperatores ius confirmandi summos pontifices, siue iure, siue iniuria obtinuisse: donec Constantinus. III. imperator tempore Benedicti. II. pontificis hoc iure celsit, quod tamen ob euitanda scandala, & sedandas imperatorũ cum Romanis patribus discordias tolerabatur. Adrianus vero. II. ob egregia Caroli imperatoris in Romanam Ecclesiam, eiusque vicarios merita hoc ei ius confirmandi pōtices, ipsiusque successoribus à Constantini tempore extinctum iterum concessit,

concessit, idque colligi videtur ex cap. Adrianus. 63. dist. quod tamen Ludouicus Pius à se iterum pijsimo animo ablegauit, tempore Paschalis. 1. vt constat ex. c. ego Ludouicus, eadem dist. Qua cessione non obstante consueuerunt semper pontifices summi suas electiones ad imperatores confirmãdas mittere vsque ad Ludouicum Ludouici Pij nepotem, quo volente mos hic omninò nunquam ampliùs excitandus in desuetudinem abiit. Videbanturque, vt erant illa tempora fortunata, pulcherrimam summi pontifices cum imperatoribus contentionem inuicem inijsse, illi imperio tantam superioritatem concedentes, his verò concessam in Romanam Ecclesiam conuertentibus. Hæc de electione summi pontificis, super qua quinq; iam constitutiones emanauerunt, quas vide per Abb. in. d. c. licet. num. 8.

7 Nemo est autem, qui ignoret non solum ex doctrina initiatis, sed literarum quoq; profanis, vt interim Macrobij verbis utar, Gregor. V. pontificem max. tempore Othonis iij. imperij electores creauisse, quorum nomina referuntur à gloss. in. c. 2. verb. illi autem, de re iud. lib. 6. quæ creatio cum à plærisque anno salutis. 1002. constituta feratur, id tamen verum esse non potest, cum Gregorius eius autor omnibus consentientibus anno. 997. fato cefferit; ni hanc annorum computationem ad obitum Othonis referre velis, quo moriente Gregorij constitutio in Henrico. II. primò obseruari cæpit, & ideò ferunt aliqui editam fuisse à Syluestro Gregorij successore. Continebat autem illa cõstitutio, vt electus non statim imperator, sed Romanorum rex appellaretur, donec à summo pontif. coronam, & confirmationem acciperet. quod tamen parum curauit Rodolphus imperator Italiam ad coronam suscipiendam co-

gitare nolens, petita excusatione à scitissima illa vulpī cum ægroto Leone fabula, cuius historiæ & nos tribus ab hinc annis aliud agētes meminimus in nostra ad comitem Alcoutinium Panegyre in parentis Emmanuelis creationem non longè à principio. Multa autem de imperatore, & eius dignitate, & excellentia, & de significatione triplicis coronæ, ferreæ, aureæ, & argentæ, quam accipit, Chasfan. in Cathal. 5. part. à confid. 27. cum sequentibus.

8 Ex nostra autem definitione iam inferitur rectè sensisse Abb. in. c. autoritate, de institut. num. 6. confirmationem propriè fieri de electione, & Card. in Clem. quia contingit. §. vt autem. 4. notab. de religiof. domibus, & Rochum de iure patron. quæst. 6. confirmationem efficere, vt beneficium electiuum dicatur, malè reprehensos à Dec. hic num. 2. cum sequentibus. Electio enim, vt optimè ait Hostiens. hic num. 26. confirmationem gignit. c. postquam, confirmatio concedit administrationem. c. transmissam. c. nihil, hoc titulo. Nec obstat, si obijcias cum Dec. in summi pontificis electione confirmationem non requiri: ecce enim tibi respondet Hostiens. d. loco, summum pontificem eligendo confirmari. c. licet, hoc titulo. Vnde & in ea electione confirmationem interuenire virtualem, & interpretatiuam defendimus, & affirmamus. Nec inepta erit responsio, si dicas id in summo pontifice speciale esse, quod decimo loco refert Abb. ex tredecim, quæ in electione summi pontificis cōcurrere asserit in. d. c. licet nu. 8. quibus adiunge & aliud satis adnotandum ex Felin. in. c. Capitulum sanctæ Crucis, in fin. de rescript. Ne autem insultet hīc aliquis, & nactum definitionem nostram cauillandi occasionem se putet, quæ saltem quoad confirmationem summi pastoris electionem non comprehendat, Quintinum Hædium in
Exe-

Exegeti. c. de multa, de præb. patronum aduocabo, qui in iurisperitorum definitionibus nō id requiri affirmat, quod apud dialecticos, vt scilicet omnem euacuet ambitum definiti, conuertantur cum definito, dicāt quod quid est, &c. cum definitio secundum philosophum. 7. metaphysic. sit sermo indicans, quid est esse rei per essentialia: non enim Iurisperitorum esse acutas istas ineptias, periculosas quidem in iure, vt Ulpianus ait in. l. omnis definitio. ff. regul. iur. quas subuerrere non magnus sit labor: satis esse nobis ad definiendum, si non falsò, nec vulgariter propriam vnam vocabuli definitionem præscribamus, nec enim in definitione iuris exprimi debere omnia ad rationē definiti necessaria: tueturq; Quintinus suā opinionem autoritate Dec. & ante eum Panorm. in rub. de iudic. siue igitur eligendo summus pont. confirmetur, siue speciale sit in summo pontifice confirmatione nō indigere, qui superiorem, per quem eius electio confirmari possit, in terris non habet: manifestum sit electionem totam à confirmatione pendere, & de intrinseca ipsius ratione confirmationem esse itā, vt, quemadmodum flores arborum, vt inquit alius, vice præconum instantem fructuum paritundinem præmōstrant, sic electio futuræ confirmationis sit prænuntia, & in eam suo quasi iure conuertatur.

9 Quæ autem in electionibus forma sit obseruanda, docet pont. in. c. quia propter, hoc titulo, ad quam etiam pertinent illa capita huius tituli, cum dilecti, Cumana, in Genesi, causam, considerauius, cum terra, cum inter vniuersas, quod sicut, auditis, cum in iure, coram, bonæ. 1. & 2. & si quæ sunt alia.

10 Quo tempore celebrari debeat electio, assignat. c. ne pro defectu, quod in cathedralibus, & regularibus tantum

Ecclesijs locum habere interpretata est optima legum interpretatio: in reliquis verò sex menses præfinitur ex. c. 2. de concessione præb. qua de re vide optimam gloss. in. c. si electio. 26. verb. aliam, hoc titulo in. 6.

11 Cum sit autem de eligendo prohibitorium edictum ita, ut quilibet eligi possit, quia iure non prohibeatur, ut diximus in titulo præced. de prohibitis vide. c. cum in cunctis, quia diligentia, super eo, cum nobis, innotuit, cum inter canonicos, dudum. 1. & 2. venerabilem, inquisitionem, quisquis, &c. deniq; pen. hoc titulo. Et, utrum sit electio variabilis. cap. causam, cum inter canonicos, in causis, publicato.

12 Illa verò electi potestas, de qua in secunda rubricæ parte, in eo consistit, ut electoribus etiam inuitis confirmationem petere possit, ut constat ex. cap. cum inter canonicos: quæ pars suam quoque capitulorum partem habet in hoc titulo, significauit, licet, nosti, suffraganeus, transmissam, nihil ad fin.

13 Plura dicerem, ni titulus de translatione Episcopi aurem velleret, &, ut iam nos in eum transferamus, admoneret.

¶ A D R V B R I C A M de translatione Episcopi.

ranslatio præter alias, quas apud bonos auctores significationes habet, tropus est apud rethores, cum frequentissimus, tum longè pulcherrimus, cum nempe nomen, aut verbum transfertur ex loco, in quo proprium est, in eum, in quo

quo aut proprium deest, aut translatum proprio melius est, idque fit, aut, quia necesse est, aut, quia significantius, aut, quia decentius. Dicitur græcè metaphora, qua non solum vtuntur ipsi rethores, ut latè profequitur Quintilian. lib. 8. c. vlt. sed nostri etiam passim Iurisperiti, quale est illud Vlpiani in. l. 1. ff. de Iustitia, & iur. hinc descendit maris, atque fœminæ coniunctio. Verbum enim, descendit, translatum ibi est, cum propriè significet ex loco superiore in inferiorem se conferre, ut descendere ex equis apud Liuium, descendere in inferiorem ambulationem apud Ciceronem. Non sit autem mirum, si Iurisperiti tropis vtantur, cum teste ipso Valla, quem Iupiter ipse linguæ suæ censorem timebat, cum relegeret, ut ipse gloriatur in proœmio. lib. 3. suarum elegantiarum, quinquaginta digestorum libros ex plerisque voluminibus Iurisperitorum excerptos, Iuris quidem consultis nihil sit, quod addi, adimiuè possit, non tam eloquentiæ, quam materia illa non magnopere patitur, quam latinitatis, atque elegantiae, sine qua cæca omnis doctrina est, & illiberalis, præsertim in iure ciuili. Nec me latet verbum translatiuè diuersam apud eosdem Iurisperitos significationem habere, ut patet ex Vlpian. in. l. 1. ff. de iur. patron. Patronorum, inquit, querelas aduersus liberos præfides audire, & non translatiuè exequi debent. Translatiuè enim, siue translaticiè, ut alij Codices habent, idem est, ac, vulgari, & non accurata diligentia, ut accurata, & non vulgari diligentia explicat Bud. ex multorum testimonij in. l. emptorem alias ex empto. 11. §. idem lib. ff. de action. empt. & idem penè est translaticiè, ac defunctoriè, quo verbo vtuntur imperatores in. l. vnic. C. qui numero tutel. se excusant, malè intellecto à gloss. ibi, verb. non defunctoriè. Idem enim ibi est non defunctoriè, ac si

diceretur, non quæsito prætextu, vt sub leuium tutelarum obtentu iustis, ac molestis tutelis eximantur. Hoc est enim defunctoriè munus suscipere, vt ex latinis, & græcis probat Budæus. d. loco, & post eum noster Couarr. maximus quidem iuris, maior verò Christi sacerdos lib. 4. var. resolut. cap. 8. quæ adnotanda sunt ad aliqua Iurisconsultorum responsa, vbi verba defunctoriè, & perfunctoriè reperiuntur, minus percepta à glossis, & doctoribus ibi, quæ referunt Bud. & Cou. d. locis.

2 Sed, quoniam in troporum mentionem incidimus, ne nullum lapidem moueamus, videnda nobis est gloss. in. c. forus verb. parte ablata, de verb. sign. licet ea nõ tã de tropis, quã de figuris agat, quæ schemata græcè vocantur, vtraque tamen ad eò inter se sunt coniuncta, vt non desint, qui tropis figuræ nomen imponant. Figuris verò illius glossæ addendæ sunt illæ, quæ explicat Quintilian. lib. 9. c. 2. & 3.

3 Cæterum, vt ad rem propius accedamus, pontifices in hoc titulo in longè diuersa à rhetorum, & Iurisconsultorum significatione translationis nomine vtuntur. Est enim translatio, prout accipitur in hac rubrica, de vno episcopatu ad alium autoritate principis mutatio. Colligitur hæc definitio ex ipsa rubricæ inscriptione, quæ de episcopi, non alterius dignitatis translatione agit, ex cap. mutationes. 7. quæstione. 1. vbi hæ translationes mutationes appellantur, & ex quatuor denique huius tituli capitulis, vbi summus pont. in eo totus est, vt translationes has non, nisi summi pontificis autoritate, fieri posse manifestè conuincat: idque probat in cap. 1. ex autoritate, ex illo scilicet generali priuilegio, quod beato Petro, & per eum Ecclesiæ Romanæ dominus noster indulfit, quod priuilegium gloss. hic verb. priuilegio, Innoc. & Abb. de illo interpretantur, quod

quod Petro concessum est Matth. cap. 16. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & ibidem, Tibi dabo clauas regni cælorum, refertur in. c. in nouo, & cap. sequenti. 21. distinct. hoc tamen nobis non placet: ea enim Christi verba non concessionem, sed promissionem continent, quam Lusitanè appellare possumus, *Alvara de Lembrança*, vt ex verbo futuri temporis, ædificabo, dabo, & similibus apertè constat, & optimè pungit gloss. in d. cap. in nouo verb. Tu es Petrus. Sunt igitur trahenda hæc pontificis verba ad illa Christi domini Ioan. vlt. Pasce oues meas, vt meliùs opinatur palinodiam canens idem Abb. ibi, in principio. hæc enim sunt illa verba, per quæ omnis ecclesiastica potestas à Christo domino Petro, eiusque successoribus tradita est ante ipsius passionem Matth. 16. iam promissa, vt videre est per Sot. in. 4. dist. 24. quæst. 2. art. 5. Can. de locis theologis lib. 6. cap. 3. de quibus verbis, & quòd pastoris nomen in sacris literis prælationem importet, & analogum sit, & æquiucum, nempe quod tam pastor, quam regi conueniat, qui pastor populorum dicitur, latè, & doctè Chass. 3. part. confid. 30. Philo Iudæus in lib. de agricultura, & in lib. de vita Moyfis. 1. Orosius de regis institutione lib. 4. Et post omnes omnium maximus præceptor meus in Cantic. c. 2. sub illo vers. dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia.

4 Probat deinde summus pont. intentum in. c. 2. per locum à minori ad maius, vt existimat Cardin. hic, à carnalium nempe ad spirituale coniugium, sed mihi non à minori, sed à similitudine procedere videtur pontificis argumentatio, vt fit etiam in cap. vlt. licet verba huius capituli difficilia sint, & aliud denotare videantur. Est enim totus hic locus similitudinarius, cum negari nequeat summum ponti-

pontificem in matrimonio carnali copula consummato dispensare minimè posse cap. ex publico, de conuersione coniug. quod secus est in spirituali, vt constat ex toto hoc titulo.

5 Vltimò deducit in. c. 3. validissimum ab antiquitate argumentum, cui decreta patrum sanxerunt reuerentiam exhibendam, episcoporum translationes per solam Romanam sedem faciendas clarissimè attestante.

6 Hæc ad confirmationem nostræ definitionis dixisse sufficiat: licet enim non solum episcopi, sed inferioris quoque classis sacerdotes transferantur, vt constat ex. c. episcopus. 7. q. 1. & ex multis alijs: hoc tamen titulo de episcoporum tantummodo translatione agitur, vt constat ex rubrica, & serie ipsius. Vnde Hostiensis definitionem, quòd nempe translatio sit vnus dignitatis ad aliam mutatio, vt pote quæ alijs, præter episcoporum, translationibus competeret, non admisimus, & nostram, qua potuimus breuitate, argumentis, & autoritatibus probabiliorem esse contendimus.

7 Debet autem fieri translatio de minori episcopatu ad maiorem, vt colligitur ex. c. vlt. hoc tit. vbi Abb. num. 14. cum gradatim honores deferri debeant, & à minoribus ad maiores perueniendum. l. vt gradatim. 11. ff. de muner. & honor. c. legimus, ibi, qui prouehitur, de minori ad maius prouehitur. 93. dist. latè Chassan. 1. part. confid. 9. & cõsid. 44. vers. octuagesimo nono considerandum. Quod tamen nostris temporibus obseruatum non fuit in translatione Antonij Pinheiro episcopi Mirandensis Lusitanæ eloquentiæ principis, viri diuino ingenio apud omnes, regum fauore, & beneuolètia apud Lusitanos celebratissimi, quem senem senex Henricus ex Mirandæ Ecclesia in Leiriensem muta-

mutauit, & populo, & redditibus inferiorem, eam translationem idcirco postulantem, quod Portodemus erat, quo nomine ipse gloriatur in illis; quos in Fabium Quintilianum edidit commentarios, ex pago Leiriæ vicino, & nunc ad eius dicæcesim spectante, & in ipsa vrbe, & in oppido, cui vetus Portugallensium, & Castellanorum prælium nomen dedit, satis humili fortuna educatus, altusq; fuerat, quod mihi sæpè narrare solet Nonius pater: nec poterat profectò quidquam seni illi fortunato, & Leiriensibus gratius euenire, qui illud Valerij Max. de Cæsaribus, de hoc dicere poteramus, cæteros episcopos accepimus, hunc dedimus. Quas autem ob causas translatio sit facienda, explicat. d. cap. mutationes. 7. quæst. 1. tota illa quæstio, totus hic titulus, Canon. 14. ex canonibus apostolorum. Hæc de translatione.

8 Episcopi verò nomen, vt ad secundam rubricæ partem veniamus, fuit græcis, atq; latinis, qui sacras literas ignorarunt, satis notum, sed tamen à nostris frequentius vsitatum. Nam, vt constat ex Cœlio Rhodigino vtriusq; linguæ peritissimo lib. 10. lect. antiq. cap. 3. in scholiographis græcis adnotatur, quos sibi ad subditas, obnoxiasq; ciuitates mitterent Athenienses spectatum, quid in quaq; fieret, episcopos fuisse vocatos, ac philacas: est enim episcopus verbum compositum apud Græcos, quod Latinis superintendentem, ac speculatorem significat, vt constat ex. c. clericos. 21. & ex. c. legimus. 93. dist. ex. c. qui episcopatum. 8. quæst. 1. de cuius vltimi materia Chassan. 1. part. confid. 60. vers. aut quis appetit. Vnde & Eustathius episcopum, & scopon pro eodem ferè accipit præpositione redundante. Inde in Leonidæ epigrammate Mercurius episcopus nominatur: inde certaminum præsides nunc Ephori, & Eoptæ, nunc Epif-

episcopi appellabantur. Inde in Helide episcopi Disne tēplum erat nomine Aristarchium, quod cum infœlix expilasset Sambicus, in quæstionibus per annum habitus miserimo mortis genere nefandi sacrilegij pœnas luit, nata inde parœmia, vt Sambico grauiora pati dicamus eum, quem significare volumus exquisitissimo supplicij genere distorqueri. Sed & M. quoque Tullium episcopum fuisse legimus, vt colligitur ex illis eiusdem verbis lib. 7. epistolarũ ad Atticum, vult, inquit, me Pompeius esse, quẽ tota Campania, & maritima ora habeat episcopum, ad quem delictus, & negotij summa referatur. Scipionẽ item Africanũ scribit Plutarchus missum à senatu gentium, regumq; episcopum. Et, ne omnia Cœlio debeatis, legetis ex his aliqua in Concionatorum hortis apud Bitontum lacteo eloquẽtiæ fonte manantem in sermone, Ego sum pastor bonus.

9 Nec iuris quoq; consulti episcopi nomen omnino præterierunt, cuius tamen semel tantũ reperi in digestorum libris ab vno Arcadio mentionem factam in. l. Munerum 18. ff. de muner. & honor. Item episcopi, inquit, qui præsentant panem, cæterisque vœnalibus rebus, quæ ciuitatum populis ad quotidianum victum vsui sunt. Qua in lege xenoparochi idem Arcadius meminit, composito vocabulo à parochia, nomine quidem apud Christianam ecclesiam in omnibus ecclesijs satis celebri, à Græcis ad Latinos, & à Latinis ad Catholicos deriuato. Parochia enim dicebatur græcè à præbitione rerum necessariarum viatoribus, & ijs, qui publica causa peregrè proficiscebantur. Vnde parochus viatici præbitor, qui & copiarius latino vocabulo nuncupabatur, quod omnium rerum necessariarum copiam regum, populorumque legatis suppeditabat: quod ex Bud. in. d. l. munerum, & Quintino in Exegesi. c. de multa de præbend. verb.

verb. parochia, & ex Calepino verb. parochus latius colligere licebit. Translatum est igitur hoc nomen ad sacerdotes, qui singulis præsentant Ecclesijs, & sanctissimam Eucharistiam, aliaque Sacramenta fidelibus administrant, qui peregrini sunt in hac vita, iuxta illud Iacobi Genes. 47. dies peregrinationis vitæ meæ, &c. & illud Paul. ad Hebræos c. vlt. Non habemus hîc ciuitatem manentem, sed futuram inquirimus: & illud Dauidis relatum à Dionysio Carthusiano de quatuor nouissimis art. 8. peregrini sumus coram te, & aduenæ, cū multis alijs: inde à parochis parochiæ dictæ, quas primus omnium diuisit Dionysius p̄t. c. 1. 13. q. 1. Onuphrius Panuini⁹ in epitome p̄tificũ in vita Dionysij, licet Budæus non parochias, sed paræcias dictas existimet, quasi vicinias, vt videre est per eum, & Calepin. d. locis.

10 Cum hæc ita sint, mirum non est, si primis illis surgentis ecclesiæ temporibus maiores, & minores sacerdotes promiscuè sacerdotes, & episcopi appellarẽtur; nec aliqua erat in nomine differentia. Cum enim episcopi nomen superintendentem, & speculatorem significet, vt suprã diximus, haud incongruè minoribus quoq; sacerdotibus competeat, qui Catholici gregis curam gerebant, & populo sibi commisso tanquam exploratores inuigilabant, quod ex nostris vltra alios probat Dec. inc. 1. num. 7. de electione, & ex Theologis doctissimè more suo. D. Hieronymus in cap. legimus, 93. dist. multis ad id autoritatibus adductis, præsertim illa. D. Paul. Act; 20. ad vnus Ecclesiæ sacerdotes, attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei; quo in loco nemo est, qui dubitet, per episcopos sacerdotes minores significari, (quamuis non me lateat verba illa diui Pauli tanquam de episcopis, hoc est maioribus

facerdotibus dicta citari à Concilio Tridentino, sessione. 23. de Sacramento ordinis. c. 4.) Sicut & ex diuerso in. c. 3. de iud. non potest quæquam à sacerdotali gradu, nisi concurs sacerdotum sententia submouere, per sacerdotes episcopi necessariò sunt intelligendi. c. si autem, & c. felix. 15. quæst. 7. Imò verbum illud à sacerdotali gradu, id est, ab episcopali, est exponendum: agitur enim in eo. c. de depositione maiorum sacerdotum, hoc est episcoporum, vt constat ex illo verbo concurs. Nec enim aliter in episcoporum criminibus ferri poterat condemnatoria, aut absolutoria sententia, quàm si omnes interuenissent in eadem. c. 1. & 2. c. si quis episcopus. 6. quæst. 4. qui autem ad eam ferendam, & quot congregandi erant, collige ex cap. discutere. 3. quæst. 6. ex. c. suggero. 3. quæst. 8. d. c. felix. 15. quæst. 7. quo pacto cessât omnes difficultates illius capituli, quem intellectum licet glossa, & doctores ibi, non perceperint, & fateri cogantur concordem sententiam eam esse, quæ à maiori parte feratur contra receptas vtriusque iuris traditiones, consulat tamen, qui velit, eiusdem capituli autorem. D. Gregor. lib. 2. epistolarum dictione. 11. cap. 47. epistola. 8. & inueniet interpretationem nostram à vero, germanoque sensu minimè alienam.

11. Crescente demum ecclesia, vt, quæ re ipsa inter maiores, & minores sacerdotes differètia erat, nomine quoque agnosceretur, effectum est, vt episcopi nomen ad solos maiores traheretur, nempe quibus maiori iure cõpeteret, maiorque, quàm minoribus, gregis sibi commissi vitam, & vitia explorandi cura incumberet. Hinc est illud intelligendum, quod Augustinus ait ad Hieronymum in. c. quantquam. 2. quæst. 7. quantquam, inquit, secundum vocabula, quæ vsus obtinuit, episcopatus maior sit præbyterio, Augustinus

Augustinus tamen Hieronymo minor est. Cum enim verissimum, & catholicum sit episcopatum non secundum vocabula, quæ vsus obtinuit, sed secundum ipsam Christi domini institutionem presbyterio maiorem esse, constat ex Concilio Trident. sessione. 23. de Sacramento ordinis. c. 4. & canone. 7. haud dubiè fatendum est nihil aliud sibi velle verba illa Augustini, quàm confusam huius nominis episcopi, & presbyteri, vel sacerdotis significationem per ecclesiam discretam, & distinctam fuisse, cum ab initio vtrique sacerdotes maiores, & minores eodem quidem nomine, licet diuersa semper potestate, censerentur.

12. Ad hunc equidem modum intelligerem. c. olim. 95. distinct. ibi, ita episcopi nouerint se magis consuetudine, quàm dispensationis dominicæ veritate presbyteris esse maiores. Etenim de nomine, non de potestate loqui Hieronymum colligitur ex principio eiusdem. c. ibi, olim idè erat presbyter, qui & episcopus. Verisimiliter namque sententia est prælationem episcoporum super presbyteros iuris esse diuini, vt contra eundem Hieronymum deducit post alios Sot. in. 4. dist. 24. quæst. 2. art. 2. latius Castr. aduersus hæreses verb. episcopus, Ledesm. 2. 4. q. 42. art. 4. tametsi aliter susceptam Hieronymi defensionem à viris doctissimis non ignorauerim.

13. Illud tamen hoc in loco omittendum nobis non est episcopi nomè omnibus maioribus sacerdotibus tam primatibus, quam archiepiscopis, quinimò & ipsi Romano pontifici, commune esse. Omnes enim in his, quæ sunt ordinis, parem potestatem habent, vt colligitur ex. c. in nouo, iuncta gloss. ad verb. pari. 21. distinct. & ex. c. loquitur, vbi gloss. eodem verb. 24. q. 1. gloss. in. c. quia periculosum verb. de episcopis, de sententia excommunicationis lib. 6.

gloss. in proœmio sexti verb. episcopus, Abb. in cap. licet num. 6. de electione, Victor. in. 2. relectione de potestate Ecclesiæ quæst. 2. à num. 10. Sot. in. 4. dist. 24. quæst. 2. art. 5. Cou. in reg. peccatum. 2. part. §. 9. à num. 5. text. optimus in d. cap. Cleros ibi, omnes autem superius designati ordines vno, eodemque vocabulo episcopi nominantur: de qua etiam re legetis aliqua in cathalogo gloriæ mundi. 4. part. confid. 25. quo loco Chassaneus de episcoporum excellentia sermonem instituit. Non est ramen admittenda sententia. d. glossæ in proœmio verb. episcopus, dum episcopatum ordinem esse asserit distinctum ab alijs, quatenus ordo Sacramentum est, & characterem imprimi, sed potius defendenda opinio theologorum, contra quos. d. gloss. insurgit, existimantium episcopatum in eo sensu ordinem non esse, posse ramen ordinem dici, quatenus ordo dicitur officium quoddam, & potestas respectu quarundam sacramentorum actionum, quæ sacerdoti non conueniunt, & ita sunt exponenda iura, quæ episcopatum ordinem appellant, vt d. c. clericos, & similia. Theologos autem, qui sunt huius nostræ sententiæ, eorumq; fundamenta refert Cou. omninò videndus lib. 1. var. cap. 10. num. 15. In quam denique episcopi, vt nihil indictum relinquamus, angelorum in cælo, si angelicam in terris vitam egerint, hierarchiam assumantur, exponet tibi Chassan. d. cathalogo. 3. part. confid. 8.

vers. ad hunc. Hæc de episcopis. Ad patriarchas modo, & archiepiscopos properemus, sicut à nobis insigne, suumq; pallium expectantes.

(?)

A D

R A D R V B R I C A M
de Autoritate, & vsu Pallij.

Contenti erimus in principio huius Rubricæ continuatione illa, quam afferunt doctores omnes in præsentem, cum reperto, quod est optimum, vt inquit Quintilianus lib. 2. c. 16. qui quærit aliud, peius velit. Actum est tribus superioribus titulis de his, qui ad ecclesiastica officia assumuntur: & quoniam ex his aliqui eius sunt dignitatis, vt pallio uti debeant, consequenter pallij autoritas, eiusq; vsus hanc rubricam exposcebat.

2 Pallij ethymologia, quam secundum eundem Quintilianum lib. 1. c. 10. Cicero notationem, alij originationem vocant, & quæ secundum Bald. in rubrica. C. qui admitti, intelligentiam rei, sicuti definitio essentiam, claudit, valde torquet doctores nostros; tamen non desunt ex illis, qui de nomine quæstiones, eiusque origine grammaticis potius, quam iurisperitis cõpetere asseuerent, à quo tñ onere eos non exemerim, cum ad iurisperitiam properanti grāmatorum prius secundum sit iter. Nam, vt ait autor illius libelli, qui sub falso, vt ego puto, Boetij nomine de disciplina scholarium in lucem prodijt, grāmaticæ fructuositas nullatenus est relinquenda, per eam enim cuiuslibet artis cõmendabilis redditur possessio iucunda. Quapropter soleo præceptoris meo Christopharo Gomez Dabreu viro latinissimo, & doctissimo immortales habere gratias, sub quo Leiriæ vix vndecimum agens annum per vndecim tantum menses Romani eloquij rudimenta didici, Virgilij, Terentij, Quidij, Ciceronis monumenta euolui: quidquid deniq;

E 2 in latina.

in latina lingua profeci, si tamen quid profeci, vndecim illis mensibus, & vni Christopharo me debere fateor. Neq; verò hoc illi solum beneficio sum deuinctus, qui, post quã ex ipsius schola Conimbricam discessi, & carminis numeros puerili audacia tentavi, solebat Musas, ne dicam nugas, nostras miris in cœlum laudibus extollere, discipulis recitare, dignatus, vt Sanazarij verbis vtar, pueri verba referre senex. Sed hæc aliàs. Grammatices verò laudes qui videre volet, legat Chassan. part. 10. confid. 47.

3 Ioannes Andreas, Abb. Hostiens. hîc palleum, non pallium scribendum esse dicunt, vt sic distinguatur palleum dignitatis à pallio honestatis, de quo in. c. suscepimus, ibi, post tunicam relinquere pallium, de homicid. hæc tamen distinctio Cardinali non placet argumento huius rubricæ, vbi pallij, non pallei scribitur. Putant autem hi doctores à verbo græco palin pallium deriuari, motum, seu concussionem significante, eò, quòd pallium sæpè moueatur: quæ tamen deriuatio nescio quo iure fiat. Legõ enim apud græmaticos pallium à palàm trahi, quòd pallium palàm, hoc est foris, gestaretur. quanquàm nec hæc quidem satis placeat, cum palam vnico l. scribatur, & penultimam correptã habeat, pallium verò duplo gaudeat, vt patet. Minus tamẽ ferenda est altera Hostiens. ethymologia palleum à pallore descendere excogitantis, quoniam palliatus multò magis, quàm cæteri, debet se totum Deo dedere, & frequenti oratione, crebrisque ieiunijs pallidus fieri, tamque ardenti diuinæ lucis desiderio inflammari, vt præ ipsa amoris vi palleat, diuinaq; patiatur, quemadmodum Dionys. lib. de diuinis nominibus. c. 2. de Ierotheo præceptore suo attestatur. Nihil est autem aliud diuina pati, quam ita quem diuina experiri, vt langueat, atque deficiat quasi ferre non
valens

valens vim, seu violentiam diuini amoris, & quasi obstupescat ad diuina. affert Hostiensis eam in rem carmen illud vulgaris poëtæ,

Palleat omnis amans, hic est color aptus amanti,

Nos vltra Horat. lib. 3. Carminum Ode. 10.

Nec tinctus viola pallor amantium,

Et vltra poetarum loca, multa, atque præclara afferre possemus, quæ audiuius à præceptore nostro in Cantic. c. 2. sub illo vers. sponsæ, fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. quare autem amantes palleant, explicat politè, & eleganter maximus amoris interpres frater Loysius Legionensis in Cantic. Cantic. cap. 1. fol. mihi. 5. Hæc tamen pallij à pallore origo, pallore, ni fallor, digna est. Qui enim fieri potest, vt Ecclesia Catholica orationem, vigiliis, & ieiunia ministris suis per pallorem designet, cum hæc ipsa Christus dominus ita fieri præcipiat, vt pallor omnis ab abstinentium facie, quantum fieri possit, exterminetur. Tu autem, inquit Matth. 6. cum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans. Nec enim par erat, vt prælatorum inedia, lachrymæ, & mœrores per eum effectum significarentur, quem remis, velisque fugiendum eorum dux, eorumque dominus imperauerat. Sunt alia prætereà in hac originatione, quæ dedita opera prætermittimus, ne videamur tantum virum vehementius insectari, dummodò tamen hac in re herbam porrigat Hostiensis, qui nobis in alijs sæpissimè manum porrigit. Ego enim, vt cum Augustino loquar, in cap. ego folis. 9. distinct. desumpto ex epistola. 19. ad Hieronymum, folis eis scriptorum, qui iam canonici appellantur, didici hunc timorem, honoremque deferre, vt nullum eorum scribendo errasse audeam credere. Scio autem, dum hæc, &

fimilia iactamus, quam simus audaciæ, ne dicam impudentiæ, notam apud nonnullorum delicatioris aures subituri; Iam enim, dum hæc scribebam, nescio qui rumores ad me perlati sunt, labores hos nostros nondum in lucem editos, & vix nomine, vix fama notos, iam tamen malè audire apud multos, rem, antequàm res sit, vituperantes, qui tamen non vident in hoc, quàm meis votis satisfaciant: precor enim quotidie à Deo, non vt ab inuidia liberet me, sed potius, is vt sim, qui inuideri possim. Quanquàm meis his conatibus vel ipsa inuidia, quæ non aliunde, quàm à plaga tartarea ad perniciem hominum profluxit, parcere certè debuerat, qui hæc, vt de ingenio meo periculum faciam, solum scribo, non autem, vt fumos venditem, homo ab elatione animi longè alienus, in hoc solum superbus, quod superbiam contemno.

4 Sed, cum pallium, vt ad rem redeam, sit vestimenti genus, quod tunicæ superindui solet, à quo Græci olim palliati, quemadmodum Romani à toga gens togata, dicebantur; vt constat ex Cæsare in commentarijs de Bello Gallico. lib. 6. de Pithagora loquente, adiuncto Chaffan. 3. part. confi. 25. ex Virgilio li. 1. AENEYD. adiuncto Macrob. Saturnal. lib. 6. cap. 5. quonam pacto huic conueniat ornamento, quod de beati Petri corpore Patriarchis, & Archiepiscopis conceditur, vt verum fatear, mens dubitat mea. Libenterque hac in re ad Additionem ad Abb. hinc verb. pallium adhærescerem, ni autoritas, & vsus huius rubricæ dissuaderet. Ait enim illa non pallium, sed paleum dicendum esse à palis, id est, humeris eo, quod paleum sit humerorum ornamentum. Palæ nanque apud Latinos, vt constat ex Calepino, significant dorso partes dextræ, læuæque eminentes: successisse verò paleum in locum superhumeralis, quo

quo summus sacerdos in lege veteri utebatur Exod. c. 28. & de quo Chaffan. 1. part. confid. 38. conclusione. 3. vers. secundum erat, non auro, & gemmis, vt olim illud, illustre, sed clarissima crucis nota omni auro, omnibusque gemmis illustriore. Ego tamen video tam in hac rubrica, quam 100. dist. per totum, cap. cum in iuuentute, de præsumpt. cap. in Galliarum. 25. quæst. 2. & vbicunque tandem huius vocabuli sit mentio, pallium, non paleum scribi: nisi fortè dicas reperiri hoc vocabulum vbique vitiosè scriptum, sicut & alia huiusmodi, multoque grauiora vitia deprehendantur passim tam apud nostros, quàm apud Iurisconsultos tam inclementer à posteris acceptos, vt inquit Pierius in oratione pro sacerdotum barbis, vt, postea quàm membratim à Triboniano, & carnificibus alijs dissecti sunt, neque ipsa quidem membra conseruare potuerint, quin passim contaminata in imperitorum manibus computrescerent. Satis nobis sit, vt interim Iurisconsultorum omittamus exempla, quibus suo nitore restituendis Antonius Augustinus, Budæus, multique alij satis operæ contulerunt, è nostris vnum subtexere, quod refert Pierius. d. loco. Inquit enim Adrianum. VI. pont. maximum nullum hominum genus maiori prosequutum odio, quam poetas, id nominis nihil aliud præ se ferre arbitratum, quàm impietatem. Dabat autè huic errori causam alter in decretis error in. c. sancta vers. item venerabilis viri. 15. dist. vbi pro heroicis versibus hæreticis in antiquis, deprauatisque codicibus legebatur. Hæc, & multa id genus reperiuntur passim, vt videre est per Cou. lib. 4. var. cap. 11. sed non ignoro, quàm periculosum sit ab inueterata, & penè canescente recedere lectione, cum nemo doctus pariter, vel indoctus, quod inquit Hieronymus in præfatione in Euangelistas

ad Damasum, pati possit à salua, quam semel imbibit, discrepare, quod lectitat. Valeat itaque recondita pallij ethymologia, nunquamq; satis quæsitus Osiris, & quid illud tandem sit, & quibus conferatur, accuratius inuestigemus.

5 Pallium, inquit doctores in præsentia, est insigne ornamentum archiepiscopi, vel episcopi de corpore beati Petri assumptum. Sed hæc definitio non videtur satis exacta, cum qualibet vestis, & quodlibet ornamentum de altari diui Petri illa contineri possit. Ego pallij definitionem inter ipsos pontifices inuenio, nec scio, cur doctores pallium finiendi laborem susceperint, cum eos pontifex Innocentius isto onere liberauerit. Pallium est, inquit ille in. c. antiqua, de priuilegijs, plenitudinis officij pontificalis insigne. Breuis definitio, sed qua haud scio an vlla expressius possit nobis definiti naturam ante oculos proponere. quæ malum fuit igitur illa doctorum cæcitas, vt aptissima prætermissa definitione in alteram minus aptam inciderint? Neque enim negari potest, si pallij naturæ oculum adijcerent, fore, vt illud per plenitudinem pontificalis officij definirent. Legerent totum nostrum titulum, legerent cap. nisi specialis, cap. ad honorem, cap. cum sis, legerent. d. cap. antiqua, & omnia denique iura, quæ de pallio loquuntur; quid illa quæso crebrius repetunt, quam plenitudinem pontificalis officij per pallium designari? Nihil autem aliud sibi volunt pontifices illis verbis, quam archiepiscopos, & primates plenam in his, quæ sunt ordinis, recipere per pallium executionem: cum enim pallium spectet ad susceptæ dignitatis perfectionem, fit, vt non aliter, quam per eius receptionem pontificalis officij plenitudinem assequantur. d. c. nisi specialis, nec possint ante illam pontificalia exercere, cap. quod sicut. §. 1. de electione. cap. 1. 100. distinct. licet ea, quæ

quæ ad iurisdictionem attinet, liberè exequantur, glossa ad verb. confirmasse in cap. 1. de translatione episcopi, excepta concilij conuocatione. d. §. 1. quæ, cum inter maiores causas numeretur, quamuis iurisdictionis sit, non potest ante receptum pallium celebrari, Card. Abb. Innocent. & omnes hic. Addiderim concilij conuocationem non ad legem iurisdictionis, sed ad diocesanam spectare iuxta Innoc. in. c. 1. num. 2. de statu Monach.

6 Quoniam verò definitio doctorum asserit pallium de corpore beati Petri assumi, quod illi assumunt ex. c. significasti de electione, quid illud sit, & quomodo accipiatur, necesse est explicare. glossa ibi, verb. corpore, pallium inquit benedici, & consecrari à Papa super altare beati Petri, vbi, qui pallium recepturus est, illud assumit, si præsens est, per se ipsum, sin minus, per procuratorem, & hoc esse assumi pallium de corpore beati Petri. Sed cum glossæ opinione exoptulat Hostiensis relatus à Card. in. d. c. significasti ad fin. ab Abb. num. 10. parum referre inquit, in cuius honorem sit altare consecratum, idque se bis expertum, cum pallium à quodam ex diaconis Cardinalibus iussu pontificis receperit. Præterea pallium per Apochryfarios mittitur. d. cap. significasti, quod pugnat etiam cum dictæ glossæ sententia. Hæc igitur Bernardi opinio respuatur: tolerabilius enim multò fuisset verba illa pontificis intentata relinquere, quam vim contra ius, & fas pontifici intentare.

7 Innocentius itaq; & Piscatoris maximi successor, & iuris, vt ita dicam, piscator maximus, à corpore beati Petri, idest, ab illis archiepiscopis exponit, qui sunt de corpore B. Petri, hoc est Ecclesiæ, cuius caput est Christus, vt sic sit sensus, quod pallium Catholicis tantum episcopis, & qui

se Catholicæ Ecclesiæ membra profitentur, ab Ecclesiæ capite confertur, à quo omnis potestas in sua membra derivatur. c. ita dominus. 19. dist. quæ quidem expositio maximè quadrat in discursum illius capitis: quod si nolis huic declarationi acquiescere, intellige secundum alteram eiusdem Innocentij, verba illa, quæ à B. Petri tantum corpore assumuntur, significare receptionem pallij à Romana Ecclesia immediatè pèdere, nec obstare, quod de Patriarchis objici potest ex cap. antiqua, de privilegijs, vbi quatuor illi Patriarchæ pallium suffraganeis conferendi potestatem habere dicuntur; id enim fit autoritate, & mandato summi pontificis, & ab ipso factum censetur, probat Abb. d. loco.

8 Est tamen videndum, antequàm hinc discedamus, qui sint Apochryfarij, per quos ait pontifex Paschalis Panormitano archiepiscopo pallium oblatum. gloss. ibi, quam sequitur Innocent. Apochryfarios, hoc est secretos nuntios, exponit, Cardinalis nuntios deauratos ab apos, quod est nuntius, & Chrysis, quod est aurum, (vnde Chryspidas ab aureis clypeis appellabant, de quibus Chassaneus. 1. part. confid. 38. conclusione. 62.) sequutus glossam in cap. convenientibus verb. Apochryfarijs. 1. quæstione. 7. licet ille, & illa fateantur nuntios Papæ nō deauratos, sed plumbatos esse. Auriga noster. d. cap. num. 4. hanc ethymologiam sequutus est, quam vt magis confirmaret, affirmat ea ratione Papæ nuntios deauratos dici posse, cum plumbati sint, vtor illius verbis, quia dant plumbum, & reportant aurum. Et hoc quidem apud Panormitanum relegendens cum risu, vt erat consequens, prosequeretur, venit mihi in mentem, quod de quodam archiepiscopo Toletano aliquando audiui à Bartholomæo Philippo, cuius inexhausta præsentium, & antiquarum rerum cognitio, &

penè

penè tercentum in omni disciplinarum genere Hispano, & Latino sermone cōposita volumina non secus, ac Themistocli Melciadis trophea, Theseo Herculis claua, Cæsari Alexandri Victoriæ, Alexandro Achillis gesta, Arentino Petrarchæ imago, mihi somnos adimunt. Hic enim archiepiscopus venientem pontificis nuntium cum exciperet, Bene, inquit, venias, missus subtili ingenio aurum à barbaris auferre, sumpta dicacitatis ansa à celebri. l. non solum. C. de commer. & mercator. Barbarum quidem verbum, & quod cum nuntius pontifici nuntiaret, parum abfuit, quin archiepiscopus grandes sui illius nō tam leporis, quam disterij pœnas daret. Hæc de hoc verbo doctores. Ego apud Latinos non Apochryfarios dicendum, sed Apochrysiarios inuenio, quamuis vtrumq; verbum barbarum sit, & bonis autoribus ignotum. Deduci autem non à nuntio, non ab auro, sed à quodam græco verbo, quod respondeo significat: Et accipi pro responsalibus, seu legatis episcopi, quo sensu ad summi pontificis nuntios optima ratione transfertur.

9 De forma pallij tractant omnes hinc. Vltrà quos id munus suscipit Chassan. cum citatis ab eo. 4. part. confid. 26. vers. & aduerte. Illā itaque colligimus iustar collaris esse, non tamen circa collum, sed circa brachia extensam, quatuor nigri coloris cruces continentem, vnam ante pectus, aliam in dextro brachio, in sinistro tertiam, quartam denique retrò pendentem. Laborant autem doctores mirum in modum, vt tandem possint, quid hæc quatuor cruces significant, explicare. Aiunt autem per crucem nigri coloris vitiorum extinctionem intelligi iuxta illud Apostoli ad Gal. vlt. mihi autem absit gloriari, nisi in Cruce domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mūdus crucifixus est, & ego

ego mundo. Quæ verba cum in episcopum maximè conuenire intelligeret maximus è Lusitanis episcopus, vt que, qualis uè deberet esse boni, & veri pastoris gloria, qui uè factus, publico, & manifesto præconio declararet, in suis peripetasmatis, & aulæis inter ipsa episcopalia ornamenta, inter ipsa sui generis stemmata conscribi iussit. De colore uerò nigro, & quid per eum significetur, vidèdus Chassan. 1. part. confid. 38. conclusione. 66. & part. 12. confid. 93. vers. & licet color niger, & vers. color etiam obscurus.

10 Per quaternarium autem numerum quatuor volunt affectiones significari, gaudium, dolorem, spem, timorem; vel quatuor virtutes cardinales, per eam, quæ est ante peccatus, iustitiam, per sinistram fortitudinem, per dexteram prudentiam, per quartam temperantiam, idque ex rationibus, de quibus illi, quarum virtutum laudes, & exempla qui videre uolet, legat Nicolaum Hanapum in libello, qui inscribitur virtutum, vitiorumque exempla, speciales de singulis titulos, & capita continente. Et, quàm propriæ sint illæ ministerij episcopalis, explicat eleganter Bernardus de colloquio Simonis, & Iesu, dum Euæ prudentiam, Adæ temperantiam, Cain Iustitiam, Petro fortitudinem defuisse asserit, nullam tamen ex his episcopali ministerio deficere debere. Vt uerò laudes quaternarij numeri omittamus, quas quatuor paradyfi flumina, & quatuor Ecclesiæ Euangelia, & multa id genus magnoperè commendant, & de quibus Macrobius lib. 1. in Somnium Scipionis. c. 6. Philo Iudæus lib. de officio mundi. lib. 3. de uita Moysis. lib. de Plantatione Noe. lib. de Abrahamo, Chassan. part. 12. confid. 37. vers. de laude uerò quaternarij, mirum non est, si quatuor ex crucibus pallium constet, cum crux ipsa ex quatuor lignorum generibus constituta dicatur, Chassan. part.

part. 12. confid. 89. vers. de differentia uerò inter arborem, & lignum: Cumq; quatuor etiam perhibeantur rationes, ob quas in crucem actus Christus dominus expirauerit, quæ omnia diffusè exponit glo. in Clem. 1. de summa Trinitate verb. Cruci, nouissimè Frater Nicolaus Diaz in tractatu de passione domini. c. 26. Neq; uerò illud ignoro, quo sensu sit accipiendum, quod ait. d. gloss. Christum dominum crucis mortem elegerit: nec enim cum Iudæis, egit Christus, ut se, certo mortis genere afficerent sed ad libitum eorum mori uoluit, ut constat ex Luca euangelista. c. 23. ibi, Iesum autem tradidit uoluntati eorum; Idq; ea ratione fecit, ut signum illud, quo se ab inferis excitando mortis immanitatem proffigauit, clarissimum, notissimum, & testatissimum redderet: si enim mortis genus eligeret, confestim obstinatissimi Iudæi aliquam inde sibi auram afflari posse cõsiderent, & idcirco à mortuis suscitatum dicerent, quòd eam mortem elegerit, eamque subierit, à qua se reuicturum, etiam dum uiueret, præuidebat. De Cruce autem salutis nostræ vexillo uidebis quamplurima ad maiorem illius glossæ, & nostri pallij ornatum apud Rhodigin. lib. 6. c. 8. apud Claudium Paradinum in symbolis symbolo. 2. apud Couar. var. lib. 4. c. 5. Chassan. 1. part. confid. 38. conclusione. 98. cum sequenti. Diaz ubi supra. cap. 24. De eius uerò inuentione habemus inter Gratiani decreta. c. Crucis, de consecratione dist. 3. quod ibi Eusebio pontifici tribuitur, licet eius inscriptionis uulnus detegere conetur Petrus Mexias uir bonarum literarum non ignarus in uita Constantini Magni. c. 2. qui Eusebium in uita Galerij mortuum ait ante imperium Constantini, posteaque Melchiam pontificem creatum. Cuius rei fides sit apud illum. Est enim tanta apud historicos de pontificum ætate, & anno-

rum

rum recensione varietas, vt temeritatis sit re exactius non perpenſa, quod mihi modò non eſt otium, aliquem ex templo vel reſpuere, vel probare. Cou. tamen var. lib. 4. c. 16. nu. 9. ex multorum teſtimonijs crucis inuentione Eufebij temporibus aſſignat, illiuſq; capitis, & inſcriptionis tanquam approbatiffimæ mentionem facit, qua de re vide Chaffan. d. loco, & 3. part. confid. 23. verſ. 30. probatur.

10 Illud quidem extra controuerſiam eſt, & patet ex toto hoc titulo, pallium iure communi primatibus, & archiepiſcopis conferri, licet aliquando ex priuilegio epiſcopis conferatur. c. cum in iuuentute, de præſumpt. non erit itaque abs re de primatum, & archiepiſcoporum origine aliqua dicere; opus tamè nobis eſt aliquo ductore, cuius opera facilius id, quod volumus, adipiſcamur. Imprimis nobis pontifex Clemens occurrit in. c. in illis. 80. diſtinct. ex cuius verbis graduum inter epiſcopos, metropolitanos, & patriarchas diſtinctionem ab ipſo Petro inductam colligere licet. Diuiſit enim diœceſes, quarum quanlibet ſub vnus epiſcopi cura conſtituit, de qua diuiſione. c. epiſcopi, & per totum. 80. diſtinct. Trident. ſeſſ. 14. de reformatione c. 9. diuiſit prouincias, ſingulas pluribus diœceſibus conſtantes, in eiſque præſidem creauit metropolitanũ, ſeu archiepiſcopum nomine, quem ſubditarum diœceſum epiſcopi caput agnoſceret: de qua diuiſione. c. 1. 99. diſt. c. ſcitate. 6. quæſt. 3. c. per ſingulas. 1. & 2. 9. q. 3. diuiſit deniq; quaſdam maiores ſedes, ex pluribus conſtantes prouincijs, primatè, ſeu patriarcham, qui prouinciarũ archiepiſcopis præeſſet, in illis conſtituens: de qua diuiſione cap. 1. 80. c. 1. 99. diſtinctione. Sunt autem huiuſmodi graduum diſtinctiones tum ob ornatum Eccleſiaſticæ Hierarchie, vt ſubindicat Chaffan. part. 10. confid. 17. verſ. 30. tum ob præclarius Eccleſiæ regimen

gimen omnibus ſe inuicem adiuuantibus, & excitantibus inſtitutæ. Illudque ſine dubio aſſerendũ eſt omnes patriarchas eſſe primates, & ex aduerſo, eodemque modo Archiepiſcopos à Metropolitanis non diſtingui, vt docet expreſſè pont. in. c. 1. ibi, vnã formam tenent, licet diuerſa ſint nomina, & ibi, Metropolitanorum, aut Archiepiſcoporum nomine fruereſentur. 99. diſtinct. explicat gloſſa opt. in extrauag. 1. de cenſibus inter communes verb. Archiepiſcopi, & de Patriarchis, & primatibus id aſſerit gloſſ. in cap. vrbes verb. Patriarchas. 80. diſtinct. gloſſ. in cap. duo de officio ord. eodem verbo. Gloſſa in ſumma. d. diſtinct. 99. Chaffan. 4. part. confid. 9. (licet in verſ. alij nonnullos aſſerat eſſe primates, qui patriarchæ non ſunt, in quo non videt, quàm ſibi parum conſtet,) vt iam mirandum ſit Speculatore in titulo de iuriſdictione omnium iudicum. §. 1. verſ. ſecundùm Canones, Albertum Trotium lib. 1. de perfecto clerico cap. 13. num. 4. Pauin. de poteſtate capituli prælu. 6. num. 12. maximam inter primates, & patriarchas differentiam conſtituiſſe, Patriarcharum nomine ſolos eos cenſeri volentes, qui referuntur in cap. antiqua, de priuileg. Vnde Archiepiſcopus noſter Braccharenſis, qui Hiſpaniæ dicitur primas, dici etiam poteſt Patriarcha, licet non ignorem ſuper iure primatiæ olim inter eum, & Toleranum immortalẽ litem exortam, cuius fit mentio in. c. Coram. vij. de in integr. reſtitutione. de patriarcharum vetero, ſeu primatum priuilegijs, poteſtate, & alijs vide, quos citat Additio ad Abb. in cap. 1. de trãſlatione epiſcopi verb. patriarcha, verb. tu adde, verb. Circa, & de patriarchis veteris teſtamenti, quo loco ſedeant in gloria, vtum reliquis ſanctis præferantur, Chaffan. 3. part. confid. 27. de Archiepiſcopis. 4. part. confid. 20.

11 Vetitam autem inter Archiepiscopos, & metropolitanos differentiam excitauit Isidor. in. cap. Cleros. 21. distinct. qua in re nõ semel, sed bis est lapsus: postquam enim archiepiscopum à metropolitano seiunxit, ineptam quandam attulit metropolitani ethymologiam, & ita posterior error fuit priore turbulentior. Dixit enim metropolitanũ græcè à mensura, & ciuitate componi, cum à matre, & ciuitate potius descendat, quasi metropolitana sedes mater sit aliarum, quod glos. d. loco verb. mensura peritè adnotauit: & huius quidè erroris postulatur Isidorus à Budeo in prioribus adnotationibus ad Pandectas in l. obseruare. ff. de officio procons. Ab Antonio Aug. in Emendationibus Pandectarum pag. 309. à Cou. Pract. cap. 19. num. 2. Quæ ne cui nimis leuia videantur, referat in mentem illud, quod verè protulit quidam, curiositas nihil recusat, atq; interdum parua etiam plurimi facit, & ad ea gressum sustinet, quæ cæteri pro vilissimis passim calcant.

12 Patriarchæ autem, & metropolitani, qui soli, vt diximus, de iure communi pallio exornantur, eo non, nisi intra Ecclesiam. c. 1. non, nisi certis diebus. cap. ad honorem iuncta glossa ibi. d. verbo, vti queunt: nec illud cõmodare c. 2. nec ante eius receptionem archiepiscopi, seu patriarchæ appellari possunt. c. nisi specialis.

13 Et, vt iam pallij materiæ coronidem impingamus, & desultoria quadam leuitate in aliam rubricam trãsullemus, titulus hic noster, licet breuissimus, continet tamen aliqua iura apud iurisperitos celebratissima, ex quibus est. d. c. ad honorè: ex quo circumfertur vulgare illud principiũ, quòd omnia possit episcopus in sua diocesi, quæ potest summus: pont. in toto orbe, exceptis tantũ prohibitis: quod tñ hand me latet, quam multiplicem habeat, quãque scrupulosam

disputa-

disputationem, ad quam cõponendam satis erit adire Sot. lib. 10. de iustitia. q. 1. art. 3. Ledesm. 2. 4. quæst. 24. artic. 1. Victor. in. 2. relectione de potestate Ecclesiæ. q. 2. num. 28. 14 Ex cap. verò, nisi specialis, alterum elicitur à glossa, ibi verb. eligemus, idque apud iurisperitos vulgatissimum axioma, quòd nempè charitas benè ordinata incipit à se ipso, quod etiam affirmat glos. in cap. petitio. 31. verb. specialibus, de iureiur. & multæ similes. Sed mihi quidem videntur iurisperiti hoc axioma tyrannicè vsurpare; in eo enim casu, vbi illo vtuntur, lege nempè, quæ incipit, præses. C. de feruitut. quòd nempè meis agris sitientibus non sunt alieni ex meis fontibus irrigandi, charitas benè ordinata suadebat, vt arentes potius vicinorum agros, quàm meos pateret irrigari: charitas enim, vt inquit Paul. de illius laudibus agens. 1. ad Corinth. cap. 13. Non quærit, quæ sua sunt, imò, vt idem ait, Patiens est, omnia suffert. Est autem illud axioma ad forum animæ referendum: in hoc enim charitas benè ordinata à se ipso incipit; nec enim salutem nostram prodere debemus, vt alienam constituamus, idque est, quod vult D. Bernard. citatus ab additione marginali, in dict. glos. verb. eligemus, licet ab ea fortassè parùm perpensus, in acquisitione salutis tuæ nemo tibi germanior vnico matris tuæ, & Socrates: amico ita prodesto, ne tibi noceas, hoc est, vt aiebat Plato, amicus, sed vsque ad aras. Quòd quidem demiror neminem hactenus ex his, quem viderim, aut audierim aduertisse, cum interim hoc axioma in omnium ore versetur, quo, ni fallor, non tam vtuntur, quàm abutuntur iurisperitorum omnes. De ordinatione verò charitatis, quando quidem in eam incidimus, & ea est, vt inquit ille, omniũ ferè disciplinarum inter se coniunctio rerum, & communicatio, vt

alteri alterius hortos ingredi, & ex eis flores libare ius, fasque sit, vide Originem lib. duarum homiliarum in Cantic. homilia. 2. & lib. quatuor, homil. 3. Gregor. Ny-
cenum oratione. 4. in Cantic. Ambros. lib. 5. in Lucam cap. 6. Hieronymum super illa verba Matth. 10. qui amat patrem, aut matrem plusquam me, non est me dignus, August. lib. 1. doctrinæ christianæ. c. 27. & lib. 15. de Ciuit. Dei cap. 2. Prosperum Augustini discipulum lib. 3. de vita contemplatiua cap. 15. Bernard. in Cantic. sermone. 49. & sequentibus, qua etiam de re disputat Plato dialogo. 5. de legibus, ubi præfinit etiam gradus amoris, & honoris quibus quenque amare & honorare debemus, Aristoteles lib. 9. Ethic. cap. 2. & 8. quos omnes debetis præceptori meo in Cantic. cap. 2. sub illo vers. introduxit me Rex in Cellam vinariam, &c.

15. Nè verò nos breuitatis, quemadmodum iurisperiti charitatis ordinem, disturbemus, referamus hinc pedem, alijs, quæ de hac rubrica dicenda supersunt, relinquentes: nemo enim vnquam iure reprehendendus, qui è segete, vt inquit Pithæus, ad spicilegium relinquit stipulam. Et hæc quidem hætenus Academiæ rebus prolatis, quo tempore Conimbrica scholasticos penè omnes tanquam ver sacrum miserat, Leiriæ commorantes moliti sumus, commodatis amicorum libris vtentes, præsertim verò Loyfij Fernandez in Leiriensi ecclesia Theaurarij, excellenti viri ingenio, & de iure nostro, & humanioribus literis adeò benè meriti, vt verè Patriam nostram felicem dixeris, quæ eum nobis virum dederit maiorem datura neminem, cuius ori & suos Musæ fauos instillant, & tantus eloquentiæ lepos, & iurisperitiæ decus infidet, vt illi soli iure optimo competat illud, quod mihi olim Michaëlem Al-

conti-

continuum Comitum, præsidium, & dulce decus meum, dixisse memini: cum enim ille puer me puerum effusè laudaret, & illi ego, ad excusandam paruitatem, vt ita loquar, meam, Leiriæ patriæ ignobilitatem, & obscuritatem objicerem, nec ex ea quenquam alicuius nominis prodire posse dicerem, respōdit ille perurbanè, non fuit illa ergo Leiria in te. Quanquam & hîc ego virum amicissimum, quæ est in amicitia libertas, iuuenili audacia interpellare non dubitem, quam sit hoc nomine literis infestus, quod optato perfruens otio nullos in eis hætenus ediderit commentarios: hi enim debent esse doctis hominibus hæredes, homini præsertim sacris deuoto, & qui non vitæ solùm professione, sed probitate etiam virum eiurauit. Rumpe igitur moras, vir eruditissime, nec tibi vllos lusitana inuidia cancellos circumponat; tecum enim studiosorum nomine exposulare non desinam, donec non tibi, nec tuis solùm, sed omnibus etiam utilis appareas.

(.?)

101

PETRI ALFONSI
DE VASCONCELLOS

Liriensis in Iure Canonico Bac-
chalaurei de Harmonia

Rubricarum Iuris

Canonici.

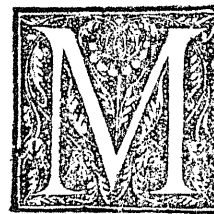
SECUNDA PARS.

*Ad Theotonium de Bragança Archiepisco-
pum Elborensem.*

THEOTONIO AR-
chiepiscopo Elborensi Petrus Al-
fonfus de Vasconcellos.

S. P. D.

PROLOGVS.

EARVM RV-
bricarum secunda pars sub
tuo nomine in lucem pro-
dit: prodit autem in luce

G 3 hominum,

hominum, nempè in Madriti Curia,
 vbi non tam laudis tuæ, quàm mihi
 attrectare nefas, non ingenioli mei,
 quod scio esse tenuissimū, quàm tuo-
 rum erga me beneficiorum publicum
 testimonium ferre cupio. Dabis igitur
 veniam, vt ex hoc mundi theatro
 illa in vniuersum orbem vox mea di-
 uagetur, me tibi illud debere, quod
 neq; ore explicari, neq; vita ipsa per-
 solui possit. Dùm autem, nè ingratus
 moriar, noctes, diesq; contendo, no-
 strum per ora hominum nomen bis
 volitet, vt tãta te in me beneficia con-
 ferente, quò maiora videantur, in
 quem tu illa conferas, nemo
 ignoret.

D E

DE HARMONIA
 RUBRICARVM
 Iuris Canonici

SECUNDA PARS.

Ad Rubricam de Renuntiatione.

UPERIORES Rubricæ, quas
 Leiræ otium nobis dedit, iure suo
 postulare videntur, vt nos, qui hactè-
 nùs à suscepto labore respiraui-
 mus, velut athletæ quidam lasi certami-
 ne, quod de natura adueniente ve-
 rè inquit Philo, post respirationem
 recolligamus vires, atq; ita de intè-
 gro ad labores anniuersarios redeamus. Est enim animus,
 ni votis obstitat Deus, quod tamen omen auertat ille, sin-
 gulis quibusque annis hoc literis tributum pendens aliquè
 ex Rubricis nostris partum edere, vt sic illis omnibus ab-
 solutis supremã tanto operi manum imponamus, quod me
 veluti æs alienum aliquando non senem, sed iuuenem per-
 soluturum non despero. Addit animos Harmoniæ nostræ
 prima pars post solum tertium & vigesimum ætatis annū
 completum à nobis elaborata, quæ res si quidquam gloriæ
 peperit mihi, quod video quàm sit exiguum, hoc certè
 gloriari libet, quòd literarum imprimendarum artem nun-
 quàm noui, nisi eo primùm die, quo typis me committens
 prius vidi literis plumbeis effictum in omne æuum nomen

G 4 meum,

meum, si tamen genium habuerit libellus ille, quam literas ipsas plumbeas vnquam viderē. Hinc enatum est ardens illud desiderium animo meo semper infidens, vt typis viuere, typis emoricupiam exclamans cum Sanazario,

Hoc vitæ genus, hoc studium mihi fata ministrant,

Hinc opto cineres nomen habere meos.

Nec mirum, si homo Leiriensis Leiriæ à multis annis extinctam literarum impressionem iterum excitem. Vt enim mihi relatum est ex testimonio multorum, qui se id à Petro Nonio Cosmographo regio maximo Mathematicorum facile principe, & à viris doctis audisse affirmabant, Aeneas in libris scribendis formas Ioannis Cuthembergi ad Maguntiam inuentum Leiria nostra omnium in Hispania prima apud se habuit, quòd in honorem patriæ, de qua omnis, vt ait quidam nostras, commemoratio iucundissima est, dixisse liceat, idq; exemplo Vlpiani, qui eam, à qua ducebat originē, Tyriorum Coloniam Phœnicē miris in cœlum laudibus extollit in .l. 1. ff. de censibus.

¶ Ad Rubricam igitur de Renuntiatione votis, & institutis nostris satisfacturi accedamus, quæ secundæ Harmoniæ nostræ parti felix, faustumq; Deo duce principium dabit. Erit tamē operæpretium antè illius ingressum quædam hoc loco adnotare, quæ fuerāt in principio alterius primæ partis opportunius adnotanda. Cum enim ibi de Rubricæ verbo ageremus, id circò rubricas pro librorum, & legum titulis vsurpari diximus, quòd olim inscriptiones & librorum, & titulorum rubrica conscribebantur, quod & postea multa legētes inuenimus apud Vaconium in declarationibus iuris ciuilibus lib. 5. declaratione. 67. qui rubricę verbum in ea significatione minus latinum esse perperam existimauit. Causam autem, quare rubrica inscriptiones notarentur,

tur, neque occurrit tunc dicere, neq; si occurreret, fortasse possem. Venit enim nō multis abhinc diebus in manus mihi libellus quidam Rainaldi Corsi, cui euangelia deberi fateor, quòd in eo huiusce rei causam inueni eò iucundiorē, quòd longius ab illius acquisitione aberam. Ex quo & illud collegi, quàm doctus, quotq; librorum lectioni deditus esse debeat, qui liber quoq; esse vult. Licet enim dici soleat certis ingenijs immorari oportere, si velis aliquid trahere, quod animo fideliter sedeat: in peregrinatione existētibus hoc euenire, vt multa habeāt hospitia, nullas amicitias, idem accidere his, qui nullius ingenio se familiariter applicant, sed omnia cursim, & properantē transmittunt: nihil æquē sanitatem impedire, quàm remedium crebrā mutationē, non conualescere plantam, quæ sæpè transfertur, distrahere librorum multitudinē: id tamē his, qui student, non, qui scribunt, præscribendum est. Quin & noster Paulus, quem ob egregiam legum peritiam Politianus lib. 4. epistola. 9. Choripheum Græco vocabulo appellari docet, legendo libros doctiores, & meliores reddi homines testatur in .l. pen. ff. ad exhibend. Et per exercitium lectionis sciētix reperiri margaritam in cap. nisi cum pridem, hoc nostro titulo, doctissimus inquit, Innocētius, cuius clarissima in decretalibus respōsa nitent inter alia, velut intèr ignes luna minores. Quòd si videre cupis, an multos expediat habere libros, & quis eos primùm legēdos præbuerit, lege Senecā in lib. de vita, & moribus Philosophorum in. 3. part. Hieronym. in epist. 40. Oldral. consil. 35. Gell. lib. 6. Noct. Attic. c. vlt.

¶ Ait, itaq; Rainaldus noster lib. 2. suarum indagationū, cap. 2. solum inter iuris peritos Ioannem Pratum in Rubr. si cert. pet. quæstionē excitasse, cur Rubricas antiqui rubro

colore scripserit, sed minus bellè dissoluisse. Nam cur, inquit, rubricæ scribuntur rubris literis? ideò, quia primi scribentes fuerunt secundùm Isidorum quidam vocati Senites, qui scribebant in rubro, &, quia erant secundùm quosdam adhærentes mari Rubro. Hæc Pratus. His verò quid ineptius? quærit enim causam, & reddit originem, quæ quàm diuersa? Mihi igitur, inquit Rainaldus, tanquàm aliud agenti sese obtulit libellus de coloribus Antonij Thylesij Consentini, cuius verba hîc adnotare statui, quòd præclarè hanc dirimant controuersiam: sunt verò eiusmodi cap. 13. Vtebantur, ait, veteres, quod nunc etiam seruat, cum librorum titulos notarent, colore phœniceo, in honorem, memoriamque phœnicum, quos literarum tradunt fuisse inuentores. En itaque vnde venerit consuetudo scribendi rubricas. Nam phœniceus color flagrans est, & uti viola flammea, quod idem Thylesius. 10. c. eiusdem libri præmiserat; Et videre est in Noctibus Atticis Gellij lib. 2. c. 26. & lib. sequenti. c. 14. Hactenus, nec ultra Rainaldus. Autoritatem tamen, quam citat Gellij secundo loco, non. c. 14. sed. c. 9. inueni. Fuisse autem phœnices literarum inuentores vel ex Lucano constat lib. 2. illis carminibus,

Phœnices primi, si famæ creditur, ausi

Mansuram rudibus vocem signare figuris.

Sed, quid phœniceo colori cum phœnicibus, Rainaldus non docuit sola vocis similitudine fortassè contentus; cum tamen vtrunq; verbum re longè distet. Phœnix enim, à qua phœniceus color, Græcis palmam significat, ut docet Gellij interpres Mosellanus, cuius fructus, cum præ rubore vehementer fulgeat, causam dedit rubicundo colori, ut phœniceus, seu phœnicus appellaretur: Phœnix verò, à

quo phœnices dicti sunt, fuit Neptuni quidam, & Libyes filius, quod ex Silio Italico haud contemnendo poëta colligitur lib. 1.

Et, qui longa dedit terris cognomina, phœnix.

Oportet igitur hac in re, qui Consentino, & Rainaldo assentiri volet, ad eos confugere, qui phœniceum colorem eundem esse cum purpureo existimarunt, à phœnicibus ita dictum, apud quos præstantissima purpura tingebatur. Quibus negotium non faceffet Plinij autoritas lib. 2. 1. cap. 23. qui à purpureo colore phœniceum videtur distinguere: id enim docèdi gratia facit, ut & plerunq; Cicero, qui vocabulis idè significatibus vim quandoq; infert, & doctrinæ gratia diuersa significare cogit, quod & ipse Cicero testatur in quodam ex Tusculanarum, ni memoria me fallit, libris. Quæ nostra si ad Rainaldum quis adiunxerit, haud scio, plus ille nobis, an nos illi debeamus: certè omnia, & Rainaldi, & nostra ad primam Harmoniæ nostræ partem si addiderit, multum ea, quæ de rubrica diximus, illustrabunt. Nunc ad rubricam de Renuntiatione veniamus.

3 Communis huius rubricæ cõtinuatio, cõmunis series hæc est: egit Pontifex de postulatione, electione, & trãslatione: quia verò ea, quæ his adquiruntur modis, renuntiatione amittuntur; consequens erat, ut de renuntiatione ageret. Hæc cõtinuatio sola doctorum autoritate nititur: si enim rationem quæramus, est ratione prorsus destituta. Nam si de amissione hoc loco consequenter agendum erat, quid agit titulus de Accusationibus, de Simonia, de Adulterijs, quid deniq; oēs ferè alij, quos Gregorius in librum vltimum reiecit, quibus frequentiùs adquisita beneficia, ut sunt homines ad peccatum pelines, amitti solent. Renuntiatio enim rara est: vix inuenitur aliquis, qui suscepto renuntiare oneri maius non existi-

existimet: nulla enim ratio, vt inquit Clemens. III in cap. super hoc, hoc nostro titulo, hoc verisimile reddit, vt quicumque beneficium multis fortè expensis, & laboribus adquisitum, quo sustentari debet, facillè sine magna causa sua spontè resignet: præsertim cum renuntiatio iuris sibi competentis censeatur donatio quædam. Cou. multos, multasque leges referens lib. 2. variar. cap. 4. num. 8. donare autem præsumatur nemo. l. cum de indebito. ff. de probat. latè exornata à Tiraquel. ad. l. si vnquam, verb. donatione; num. 265. cum sequentibus, Menoch. centur. 1. casu. 84. Roland. consil. 10. Quocirca communem continuationem resignabimus; neque hæc nobis resignatio culpæ dabitur: est enim miserimi, vt quidam ait, ingenij non addere aliquid inuentis.

4 Sit hæc ergò nostra continuatio: egit Pontifex de electione, translatione, & postulatione, qui sunt ad creandos Ecclesiasticos ministros, & magistratus à iure reperti modi: cumque in horum manibus resignatio sit facienda, vt Doctorum loquamur verbis admonente. c. admonet, hoc tit. postulabat ordo, vt, quòd in renuntiatione ius seruandum esset, hoc nobis in loco idè Pontifex explicaret. Qua proposita continuatione, renuntiatio ipsa, quæ videtur notissima res esse, quid sit, primum est videndum.

5 Gothfredus, Hostiensis. & alij in summa huius tituli, cumque his Antonin. 3. part. tit. 19. c. 5. definiunt renuntiationem per iuris proprii spontaneam refutationem, quæ tamèn definitio facillimè refutatur. Agitur enim in hoc titulo de renuntiatione beneficiorum ecclesiasticorum, quæ sine superioris autoritate fieri non potest. d. c. admonet. c. quod in dubijs. c. nisi cum pridem. Vnde, quæ absque superioris autoritate renuntiatio fit, cum nullos producat effectus,

effectus, renuntiatio nec est, nec dici potest: clamant enim iura. verba omnia accipienda esse cum effectu. c. relatum, vbi gloss. verb. cum effectu, de clericis non resident. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. Petrus Rebuf. cuius in hac materia recens, sed non leuis est autoritas, eandem mutatis verbis definitionem usurpauit, ac si in mutatione verborum huius definitionis salus consisteret: in praxi enim beneficiali. 3. part. tit. de resignationibus resignationem definit liberam iuris sui dimissionem, seu cessionem iuris sui, quæ definitio solo verborum cortice à superiore distat: Quid enim mihi proderit libera iuris mei dimissio, vt exindè renuntiatio oriatur, si ius illud eius sit generis, quod non possit aliter, quàm superioris autoritate, renūtiari. Mittamus igitur Hostiensis, & Rebuffi definitiones, mittamus definitionem Angeli in summa verb. renuntiatio, quæ in idem ferè recidit; definitionem aliam, quæ magis sit legitima, in medium afferentes.

6 Est itaque; renuntiatio sumpta in genere, quo cessionem, resignationem, & repudiationem comprehendit, iuris alicuius legitime facta refutatio. Quæ definitio exactior est, & vnico verbo omnes difficultates tollit, nec aliquam patietur iniuriam, si non explicetur à nobis, cum pulchrū habeat interpretem Ioannem Monachum in rubrica huius tit. lib. 6. Alciat. in. l. 1. c. de pact. Petrum in concordatis tit. de Regimine ad prælaturas. §. monasteria, in glossa perceptione.

7 Ex hac definitione infertur beneficij renuntiationem non valere, nisi fiat autoritate superioris: Ex hac beneficiū non vacare, licet renūtiatio facta sit, nisi, postquam illa autoritas interuenerit: Ex hac denique; renuntiantem habere post ipsam renuntiationem. verum titulum, donec renuntiatio

tiatio per superiorem admiffa fit, vt multis adductis docet Cou. var. lib. 1. c. 5. num. 6. Est enim autoritas superioris, renuntiationi à iure præscripta forma, vt in. d. c. admonet, satis manifestum est. Aequantur enim in eo. c. tam, qui beneficium ecclesiasticum inconsulto superiore intrare audet, quam, qui dimittunt: ex quo efficitur renuntiationis beneficiorum autoritatem superioris formam esse, quemadmodum acquisitionis eorundem forma est eadem autoritas, quam vocat canonicam institutionem Reg. beneficium, de reg. iur. in. 6. qua semota non potest licite beneficium obtineri. d. Reg. beneficium, cap. ex frequentibus, de institut. adeò, vt multorum sit opinio beneficium sine superioris autoritate impossidibile, atq; ita imprescriptibile esse (quorum mihi verborum veniam impetratam velim, quemadmodum in multis alijs iuris nostri nominibus non aduersas, vt cum Rodolpho loquar, optauerim lectoris aures) quod tamen quam distet, non est huius loci perquirere. Cum autem forma sit, quæ dat esse rei, & conseruat eam in esse. l. Iulianus. §. si quis rem. ff. ad exhibend. &, vbi forma deest, res etiam non fit, nec dicatur facta. l. si is, qui quadringenta. 80. §. quædam. ff. ad. l. Falcid. recte sequitur deficiente in renuntiatione autoritate superioris, quæ est renuntiationis perfectio, formaq; ipsam quoq; renuntiationem planè deficere. Perfectio enim cuiusq; rei forma substantialis est ipfius, Aristot. 1. politic. Bart. in tractatu de Alueo. §. quod si. Sed cum is solus scire dicatur, qui res ex causis agnoscit, vt idem ait Aristoteles, & ex eo Orosius de Sapiencia lib. 4. quænam fuerit causa, cur Pontifices autoritatem superioris in renuntiatione beneficiorum pro forma inuexerint, peruestigandum est: nec tamè occurret longus in illius peruestigatione labor. Beneficium nanq; cum

cum alicui confertur, non beneficiario, sed ecclesiæ principaliter consulitur, confertur enim, vt proficit, non, vt præsit. c. qui episcopatum. 8. q. 1. Et hinc est, quod ecclesiarum rectores, & beneficiarij vocantur ab Esa. c. 56. Canes, sicuti refertur in. c. sit rector. 43. dist. ea nempe de causa, quia pastores ecclesiæ illud præ oculis habere debent, vt canis instar assidue latent, hominum vitia nunquam incessere desistant, animum ferum induant, nullius profani gratiam capient: quo canis hieroglyphico olim apud Aegyptios sacerdotes significari docet Pierius Valerianus de sacris Aegyptiorum literis in commentario de Cane lib. 5. & in oratione pro sacerdotum barbis. Quemadmodum etiam per gallum iidem sacerdotes intelliguntur Iob. 38. quis dedit gallo intelligentiam, idq; ob easdem ferè, quas de cane retulimus, rationes, de quo tamen Antonin. 3. tomo tit. 31. cap. 10. §. 3. Chassan. in Cathal. 3. part. considerat: 38. vers. etiam doctores: quanuis non melareat gallum in illo Iobi loco aliter accepisse Ioannè Picum Mirandulam omnium literarum delicias in oratione, quam habuit ad coetum Romanorum, vt refertur à Tiraq. de nobilit. c. 31. num. 25. Ex quibus apparet beneficiarios non in suam, sed in subditorum vtilitatem beneficium accepisse. Huc spectat ætatis illa maturitas, grauitas morum, & literarum scientia, quam in omnibus sacris ordinibus, & ecclesiasticis ministerijs inquirendam esse docet Alex. III. in cap. cum in cunctis, de election. edito in Concilio Lateranensi, & innouato in Tridentino session. 7. de reformat. c. 1. Nec enim requirerentur illa omnia, ni beneficiarij prouisio fieret in ecclesiæ principaliter vtilitatem: quod est adeò verum, vt non beneficiarius solum, qui contrahit perpetuum cum ipsa ecclesia coniugium, sed nec commendatarius, cui commit-

titur

titur ad tempus illius administratio, suffici possit aliter, quam in legitima ætate, & sacerdotio constitutus, cap. nemo deinceps, de elect. in. 6. Quod si negari nequeat interuenire hinc non principalem, sed aliquam tamen, hoc est secundariam, beneficiarij vtilitatem, facile erit recurrere ad. l. 1. ff. de autor. tutor. quæ talem auctoritatem considerari nullo modo patietur. Cum hæc igitur ita sint, meritò in ecclesiæ renuntiatione consulendus est superior, qui ex suo iudicet arbitrio, vtrum ea renuntiatione ob sit ecclesiæ, quam simulatque viderit incommodam illi esse, nequaquam eam admittet. Sic Alexand. III. in cap. 1. hoc titulo. Battönensis Episcopi preces exaudire noluit contrariam exigentis ecclesiæ vtilitatibus cessione, cum tutius foret, vt ille inquit, sub vmbra illius nominis gubernari ecclesiam, quam alteri nouæ, incognitæque personæ gubernandam committeri. Sic Innocentius. III. in cap. nisi. cum pridem sextantum, assignat causas, ob quas renuntiatione sit faciendâ, quarum qualibet interueniente & prælato, & ipsi Ecclesiæ renuntiatione est vtilis, vt ex discursu illius capituli doctissimi, & elegantissimi apparet. Hinc est, quod exemptus, si summo subsit Pontifici, non potest sine summi Pontificis licentia renuntiare, quod in cap. vltimo huius tituli est expressum. Cuius tamen capituli epigraphe in vulgatis exemplaribus vitiosa est: tribuitur enim Gregorio. IX. ad Agathensem, & Vticensem Episcopum, cum sit potius tribuendum Honorio. III. ad Agathensem, & Nicenum Episcopum, & Archidiaconum Agathensem, si fides danda est antiquis libris, imò si danda est Contio de antiquis libris testimonium ferenti in decretalibus, quæ eius doctissimi viri opera in lucem prodierunt.

8 Hinc,

8 Hinc, vt ego existimo, effectum est, vt aliqui curiosi, nè à Bonifatij verbis discedamus in. c. 1. hoc tit. lib. 6. disceptantes de ijs, quæ non multum expediunt, in dubitationem deduxerint, vtrum posset summus pōtifex renuntiare Papatui. Videbant enim iure esse prohibitum, nè quis sine licentia superioris eam, in quam vocatus esset, sollicitudinis partē defereret. c. admonet, hoc tit. videbant summum pōtificem superiorē in terris non agnoscere, qui nõ humanæ constitutioni, sed diuinæ potius innititur. c. nouit, de iudic. non poterant igitur in eam adduci sententiam, vt crederēt pontificem renuntiare posse dignitati suæ. Quam quidem fuisse in illo textu ratione dubirandi, lex enim non fit, nisi in casu dubio. l. labeo. ff. Carbon edict. gauisus sum maxime existimasse Læcellottum in institutionibus iuris Canonici sub tit. de renuntiatione. §. de Romano: quod eo tamen non viso iam multò antea præuideram: idque eò libentius modò dixerim; quòd multa fortasse in scriptis nostris occurrent, quæ cum aliquis apud alios fortè inuenerit, videbimur potius riuulos consecrati, quam à fontibus ipsis hausisse, sicuti mihi contigit in prima parte meæ Harmoniæ quibusdam in verbis, quæ post illius editionem legi apud Franciscū de Caldas in sua. l. si curatorem, sumusque ambo, vt videtur, mutuati ex Rodolphi Agricolæ de laudibus Mathiæ Richili oratione. Quid, quòd tertio post mense, quam nostra est Harmonia in lucem edita, incidi Leiriæ in libellum quendam Theodori Straitmanni Alemanici, qui inscribitur, Harmonia titulorum vtriusque iuris: qua inscriptione, quam ne per somnium quidem vnquam audiverã, sum equidem, vt verum fatear, commotus valdè: timui enim, nè me aliquis verborum vsque adeò putaret inopem, qui titulum operi meo ab Alemania aucuparet, quanvis

H titulo

titulo excepto nihil illi in toto opere nobiscum commune sit. Sed quid mirum, si altera præter nostram scripta sit Harmonia, scripsit enim & alter Petrus Alfonsus, cuius meminit Dionysius Carthusianus de quatuor nouissimis art. 14. sed, ut ad institutum reuertamur, dubitationem illam, an pontifex renuntiare posset, sustulit in. c. 1. hoc tit. lib. 6. legillatorum maximus Bonifat. VIII. constitutionem referens à Celestino prædecessore editam, quæ statuebat Romanum pontificem posse liberè resignare: qua tamen de re Petrus Mexias non nimium, ut videtur, amator Bonifatij historiam non illi admodum gratam refert, quam videre poteris in vita Adulphi post principium. §. Al cabo, & cuius meminit Carranza ea, qua solet, breuitate in summa Consil. sub vita Bonifat. VIII.

9. Licet autem Archiepiscopus Florentinus. 3. part. tit. 22. cap. 4. §. 2. eam constitutionem intelligat interueniente Cardinalium consensu, qui ea in re vniuersalis Ecclesiæ personam agunt, cuius gubernationi per pontificatus acceptionem summus pontifex est addictus, & ita interpretetur vulgare illud iuris peritorum axioma ex. l. si quis. C. de pact. quod nēpē quilibet potest renuntiare iuri suo, scilicet in eo, in quo non est alteri obligatus, vel subditus, nec. D. Antonino negotium faceffat verbum illud, liberè, positum in. d. c. 1. quod est liberè secundum iuris regulas intelligendum ex. l. si quis. C. de in offic. test. audacter tamen dixerim Cardinalium consensum in ea renuntiatione necessarium non esse, cum pontifex in. d. c. 1. id non exprefferit, exprefurus sanè, si necessarius foret: maximè, quia, quanuis summus pontifex sit Ecclesiæ vniuersalis administrationi præpositus, illiq; eo nomine obstrictus, id tamen sic est intelligendum, ut, dum pontifex est, pontificio muneri non desit,
Eccle-

Ecclesiamq; administrat, iuxta illud Christi Domini, pasce oues meas, nempe dum pastor fueris, mearum ouium curam gere: quod si pontifex pastorem curam legitimis de causis deferere constituat, nulla amplius obligatione obstringitur, quæ per renuntiationem penitus euanuerit. Debet autem cauere bonus pontifex, nè ad renuntiationem, nisi ob causas maximè necessarias, accedat, nè ad otium aduersus gloriosi pontificis Martini exemplum adspirare contendat, cuius meminit Innoc. in d. c. nisi cum pridem: qui enim ita renuntiauerit, Ecclesiamq; deseruerit, nõ parui apud dñm flagitij reus erit, ut colligitur ex historia illa, quæ recitat Socrates Ecclesiasticæ historiæ li. 4. c. 23. & ex eo Casiodorus lib. 8. Tripartitæ. c. 1. Cum enim Ammonius monachus ad episcopatum vocatus dextera sibi auriculam, ut corporis deformitate munus illud effugeret, amputasset, & Euagrius vir alter literis, & sanctitate maximus à Theophilo Alexandria episcopo electus episcopus nihil scedum, nihil veritum committens cane peius, & angue episcopatum vitasset, obiecissetq; Ammonio voluntariam auriculæ abscissionem, quasi abscissionis iniuste poenas iustissimas soluturo: tu verò, respondet Ammonius, o Euagri, ignoras te poenam apud Deum daturum, & linguam tibi abscideris propter tui amoris gratiam tibi data minime vferus? quanuis enim negari nequeat pastorem, qui renuntiat, tutiore in portu quasi nauigare, sequendum tamen est Iesu Christi opt. max. pastoris exemplum, qui è cælo descendit in terras, & tot labores, atq; ad eam mortem sustinuit, ut centesimam ouem errantem, & vagam quæreret, quæ sita inueniret, inuentam in humeros tolleret, & ad ouile reduceret. Quæ verba notavi ex epistola Cardinalis Borromæi Archiepiscopi Mediolanensis sanctissimi, atq; vigilantissimi pastoris lib. 1. epistolarum, quas ipse

nomine Ioannes Boterus Benensis conscripsit, & euulgauit, scripta ad Bartholomæum Archiepiscopum Braccharensem insignem pietate, atq; eruditione virum, quo tempore ex pontificis max. autoritate Braccharensis Ecclesie onus deposuit, soluitq; ferreos, vt ille vocabat, compedes, seq; viannam, vt ad obeūdā mortem compararet, in monasterium ordinis sui contulit. Erat enim hæc frequens sapientissimi Borromæi sententia, vt episcoporum renuntiationes nequaquam probaret, vt testatur in quadam epistola illustrissimus Specianus Episcopus Nouariensis olim apud Catholicam Maiestatem in regnis Hispaniarum nuntius, vir & virtute, & literis, & sanguine, & autoritate maximus: cuius Cardinalis sanctissimi testimonium, cum perfecti pastoris idea fuerit, tanti esse debet, vt, non, nisi iustissimis, & probatissimis de causis, ad renuntiationem deueniatur. Vnde piè credendam est pontificem Celestinū, cuius fit mentio in. d. c. xli. 6. Neapoli sanctissimis de causis summo sacerdotio se abdicasse: sic enim, quidquid effutiat proterua poetæ Dantis garrulitas, ipsius renuntiationem commendat Franciscus Perrarcha, si euolueris eius eum librum, qui est de vita solitaria. Enumerat autem quatuor Antoninus, qui summo pontificatui renūtiarunt, Clementem, Cyriacum, Marcellinum, & Celestinum, quos videre potes per eundem. d. loco.

10 Quoniam verò Lancellotus Perusinus vbi supra in principio renuntiationem per iuris proprii spontaneam refutationem definit, quærere libet, si summus pōtifex institutiones illas pontificio nomine edi pateretur, quæ Lancellotti ipsius vota fuerant, illisue autoritatem suam impartiret, atq; ideò suas faceret. l. i. §. sed neq;. C. de veteri iure enucl. quo tūc esse modo definitionem illam defensuri.

fensuri. Scitum est enim, quod iuris pontificij studiosi omnes in pontificum verba iuramus, ad quorum disciplinam tanquam ad saxum sic adhærescimus, vt ab illis ne latum quidem vnguem discedere ius, fasq; sit. Quod idem in imperatorum responsis fieri solet, cum non de legibus, sed secundum leges iudicandum sit. c. in istis. 4. dist. nec tam liberi, & soluti sumus, vt integra nobis sit de legibus iudicandi potestas; imò, vt omnia, quæ sunt ab illis præscripta, & imperata, defendamus, necessitate constringimur. Quod tamen, vt de alijs fileam, scio, quàm parùm curauerit Ræuardus, dum in. l. vlt. C. de compensat. iuncto. §. in bonæ fidei, institut. action. & in. §. item inuiti, institut. de Curat. §. 1. institut. eodem. l. tutor. ff. de rit. nupt. l. siue generalis. ff. de iure dot. l. 2. ff. de in ius vocando. §. ius autem gentium, instit. de iure nat. gent. & ciuili. §. 1. instit. quibus modis tut. finiat. iuncta. l. vlt. C. quando tutores, vel curat. l. properandum, C. de iudic. Iustinianum imperatorem sub Triboniani nomine erroris, & negligentia nimia libertate insimulat, vt videre est per eum var. lib. 1. cap. 11. & c. 17. lib. 2. c. 10. & 15. lib. 4. c. 1. & 10. & 14. Atq; vtinam illud nobis sit aliquando otium, eaq; librorum copia, vt Iustiniani, quem rudem, & illiteratum principem vocat ille, sicuti analphabetum, & literarum expertem Antonius Roscius Perpinianensis li. 1. Memorab. c. 2. & Triboniani apologiam aduersus hunc, & similes blaterones iuste suscipere possimus. Nec enim minor legislatoribus nostris seruandus est honor, quàm seruatur à Peripateticis Aristoteli flumen illud aureum, vt inquit Cicero in Lucullo, orationis fundenti, cuius mentem velut oraculi suspensam, & ambiguam indagine perquirunt, quem ne imperitiæ redarguant, quã tamen ille, vt homo, qui vt plura sciat, nihil se scire dixerit, nisi id ipsum,

aliquādo fortassis non effugiet; vertant se in omnia, potius-
 que se Aristotelis sententiā non consequutos, quā Aristo-
 telem non consequutū omnia, audent cōfiteri. Quibus se tñ
 modis à iuris antinomijis, & labyrinthis explicēt interpre-
 res, docet Lācellottus in cōmentario. Instit. li. 3. fo. mihi. 56.
 11. Occurrebat ergò, vt ad institutum veniamus, quòd, li-
 cèt renuntiatio sine superioris autoritate fieri nequiret; &
 idcirco nullius absq; illa foret momenti; non erat tamen
 autoritas illa de renuntiationis substantia, nec proinde in
 illius definitione comprehendenda: cum definitio sit ora-
 tio, qua, quid sit res, explicatur, iuxta Agricolam de inuen-
 tione dialectica lib. 1. cap. 5. & Ciceronem ad Brutum, &
 in. 1. de Oratore, quo loco, definitio, inquit, est rerum ea-
 rum, quæ sunt eius rei propriæ, quam definire volumus,
 breuis, & circumscrip̃ta quædam explicatio: in qua defini-
 tione notandum est verbum illud, propriæ; est enim pro-
 prium secundum Aristotelem id, quod omni, & soli in-
 est, & semper: licèt non me lateat Porphyrium in Isago-
 ge quadrupliciter dixisse proprium dici, qua de re alibi
 fortasse opportuniùs. Quod verò attinet ad eam, de qua
 agimus, satis nobis sit definitionem esse rationem substan-
 tiam cuiusque rei significantem secundum Boetium cita-
 tum à gloss. in. l. omnis definitio. 202. ff. de Reg. iur. Gigan-
 tem de pensionibus quæst. 1. in princip. vndè illa proculdu-
 bio erit optima definitio, quæ, quid sit res, hoc est, substan-
 tiam eius, explicauerit, nihilq; vltra comprehenderit. De-
 bet autem in iure vulgatum esse non esse omne illud de
 substantia alicuius actus, sine quo actus ipse consistere ne-
 quit: nam nec apud philosophos, nec apud iurisperitos erit
 vllius momenti illa consequentia, non valet actus sine hac
 solemnitate, igitur hæc solemnitas est de substantia actus,
 idq;

idq; optimè tradit Bart. in. l. vniuersa. C. precibus imperat.
 offerend. Ias. ibidem num. 11. Felin. in. c. tuis. num. 3. ad fin.
 de testib. Demus in exemplum matrimonium. Illud est vi-
 ri, & mulieris coniunctio indiuiduam vitæ consuetudinem
 retinens: sic definit imperator in principio. instit. de patr.
 potest: sic pontifex in. c. illud de presumpt. sic vetus Decre-
 torum parens Gratianus in principio. 27. quæst. 2. sic leges
 Castellæ in. l. 1. tit. 2. part. 4. Qui verò matrimonium ita de-
 finierit, est viri, & mulieris coniunctio indiuiduam vitæ
 consuetudinem retinens præsentē parochō, & duobus, aut
 tribus testibus celebratum, malè quidem definiet, cum ta-
 men hodiè iuxta decretum Concilij Trident. sess. 24. de
 reformat. matrimon. c. 1. matrimonium, quod fuerit aliter,
 quàm præsentē parochō, & duobus, aut tribus testibus ce-
 lebratum, nullius penitus sit momenti. Ne tamen nobis
 obijciatur illud, quod autore Hieronymo in epistola qua-
 dam aduersus errores Ioannis Episcopi Hierosolymitani
 vetus narrat historia contigisse cuidam, qui, cum discretè
 diceret, ferreturq; impetu, & volubilitate verborum, cau-
 samq; omninò non tangeret, prudens auditor, & iudex, be-
 nè, inquit, benè, sed quò istud tuum tam benè? Iam quo-
 modò hæc omnia, quæ sunt à nobis dicta, cum his, quæ sunt
 dicenda, conueniant, ostendendum est: nempè idcirco hæc
 omnia præfati sumus, vt idem, quod de matrimonio di-
 ximus, de renuntiatione dicamus. Licèt enim renuntiatio
 non possit sine autoritate superioris effectum suum forti-
 ri, non est tamen illa autoritas de substantia renuntiatio-
 nis, cum renuntiatio solùm sit iuris propriij spontanea
 refutatio; iustis autèm de causis sit inductum, nè si-
 ne autoritate superioris fieret, vt superiùs probatum est.
 Quapropter non oportebat verbum vllum in definitione

addi, sub quo autoritas superioris includeretur.

12 Quid? quòd tentari potest sub illo verbo, spontanea, autoritatem illam contineri. Idem est enim spontanea, ac voluntaria, iuxta illud Varronis lib. 5. de lingua latina, qui sponderat, despondisse dicebatur, quòd de sponte eius, id est, de voluntate exierat. Præsumendum est autem velle renuntiantem voluntatem suam legi conformare, quæ est regula nostrarum actionum. l. 2. ff. de legib. diximus. 1. part. in Rubric. de Constitutio. numero. 3. iuuat maximè definitio voluntatis ab Stoicis probata, cuius meminit Cicero libro. 4. Tusculana. voluntas est, quæ quid cum ratione desiderat: ergò, vbi aliquid contra rationem desideratur, voluntas non est: qui autem finè superioris autoritate renuntiare vult, vult aliquid contra rationem, nempè contra legem, quæ est rationis ordinatio, ergò in eo voluntas non est: sed in definitione fit mentio voluntatis, ergò illius, quæ cum ratione est; nulla est enim alia voluntas, vt ex eadem Ciceronis, imò Stoicorum definitione probat Rainald. lib. 3. indagar. cap. 13. soluens obiectionem glo. in principio verb. inferre. 1. distin. dum obijcit principio illo naturali, vt nemo velit alteri, quod sibi nolit, fieri, iudicem velle mortem inferre reo, non tamen velle, vt sibi inferatur: id autem licèt non benè dissoluat glossa, & obscure idem Rainaldus, clarissimè, & optimè dissoluitur ex eo, quòd in. d. principio agitur de voluntate, quæ cum ratione est, & contra rationem erit, si iudex sibi innocenti velit inferri mortem, quam ipse nocenti infert: quòd si & iudex quoq; sit nocens, vel aliter Reip. expediat, illam æquo animo subire debet, vt ex Zaleuci Locrensis exemplo patet, cuius meminit vltra alios Stephanus quoq;

Guazzo

Guazzo vir benè doctus in libris de ciuili conuersatione hetrusco sermone compositis, qui, vt legi de adulteris à se conditæ satisfaceret, alterum oculum nato eruit, alterum sibi. Adde, quòd voluntas nostra debet se conformare ad voluntatem diuinam, vt est autor Durand. 1. sentent. distin. vlt. & declarat. d. Antonin. 1. part. tit. 12. cap. 1. §. 3. conformatur autem ad diuinam voluntatem, cum sequitur humanam legem, quæ à lege diuina deriuatur, sicuti diximus vbi supra num. 9. vndè, qui legi humanæ resistit, diuinæ etiam resistit, quæ humanam seruari præcipit. cap. qui resistit. 11. quæst. 3. sub illa itaq; voluntate, qua ius proprium refutatur, voluntas includitur superioris, præfertim, cum omnes præsumantur boni. l. meritò. ff. pro socio, boni autem præsumi non possint, si præsumantur velle facere actus legi contrarios, qui nullius sunt momenti. l. non dubium. C. de legib. sed hûc vsq; in gratiam Lancelloti. Definitionem quisque, quam maluerit, liberè eligat: mando enim literis cogitationes meas, nec tamè quasi Pythius Apollo, certa vt sint, & fixa, quæ dixero, sed potiùs, vt, quid nobis sentiendum sit, ab illis, qui hæc viderint, addiscere parati simus.

13 Videndum modò est, quid sibi velit verbum illud, iuris, & in nostra, & in communi definitione positum. Ius enim quàm multipliciter accipiatur, explicant doctores in. l. 1. & penult. ff. de iust. & iur. in. cap. ius generale. 1. dist. Corras. de iure ciuili in methodum lib. 1. cap. 12. Ræuard. var. lib. 1. cap. 1. Vaconius à Vacuna in declarationibus iuris ciuilib. lib. 1. declarat. 1. & declarat. 20. vbi etiam declarat, quomodò accipiatur verbum, ipso iure, Rodolphus Agricola de inuentione Dialect. lib. 1. cap. 5. Hoc autem loco accipitur ius pro re qualibet nobis fe-

H 5 cundum

cundum leges competente, quo sensu dicitur quis renuntiare posse iuri suo, hoc est, remittere ius, quod in re illa sibi competit, quod vulgatius est, quam, ut probatione indigeat.

14 Illa autem licentia, quæ in renuntiatione exigitur, ubi primùm petita, & obtenta est, renuntiare non potest, imò, qui renuntiare voluit, si retrò pedem referat, renuntiare cogitur inuitus. c. quidam, hoc tit. à quo nos etiam recedere cogimur inuiti, ne Rubricæ de supplenda negligentia Prælatorum in renuntiatione diutiùs immorati negligentia nomine suspecti simus.

A D R V B R I C A M de supplenda negligentia Prælatorum.

Vobis modis continuatur hæc Rubrica ab Abb. hîc. Alter Gothfredo placet, Hostiensi alter: nobis verò uterq; displicet. Nec enim cum Gothfredo dicere volumus egisse pontificem de assumptione prælatorum, qui quoniàm sæpè dicis causa incumbens sibi munus administrant, consequens erat, ut de supplendis eorum defectibus ageretur: nec admittere cum Hostiense, post renuntiationem, qua beneficia amittuntur, se qui de supplenda negligentia prælatorum titulum, ex qua eadem sæpè prouenit beneficiorum amissio: primum enim non patimur, quia nō est credibile induxisse animum pontificem prælatos perfunctoriè administraturos sæpè munus

munus suum, cum potius contrariū sit credendū, donec contrarium probetur; secundum minùs admittimus ex diuersa, qua in superiore Rubrica continuatione vfi sumus.

1 Sit hæc igitur continuatio: totus fuit hætenùs, estq; pontifex in creatione ministrorum Ecclesiæ: nec satis existimauit modos aliquos constituere, quibus illi crearentur, ut constat ex titulis superioribus, nisi omnia etiam remoueret impedimenta, quæ illorum creationem, & viduæ ecclesiæ utilitatem remorarentur. Hoc itaq; agit pontifex in titulo præfenti. In primo enim capite, qui est Alex. III. ad Cistercienses, statuit, ut, si diocesanus Episcopus benedicere nolit Cisterciensem Abbatem, ipse Abbas suos possit monachos benedicere non expectata Episcopi benedictione: in secundo, & in tertio supplendam inferioris per superiorem in beneficijs conferendis negligentiam ostendit: statutum est enim in quinto Lateranensis Concilij capite, ex quo desumptum est. 2. de concess. præbend. ut, ubi primùm beneficia vacarent, nisi intrà sex menses à tempore notitiæ computandos. c. licet, hoc tit. ab eo, cui prouisio de iure pertinet, conferrentur, deuolueretur ad immediatum superiorem collatio, qui eam liberè, & absq; vilo impedimento iuris fauore exequeretur, qua de re præter vnum. c. i. omnia nostri tituli capitula agunt, agit Clem. 1. eodem tit. statutum est insuper in eodem Concilio, ut, si Ecclesia, quæ ad ius patronatus pertineat alicuius, intrà menses quatuor à patrono non maritetur, præsentandi potestas ad superiorem deuoluatur. c. 3. de iure patron. & in hoc vertitur totius Rubricæ Cardo.

2 Vt tamen Rubricam nostram, etsi breuiter (nec enim dabitur longiori disputationi locus) tamen pro dignitate tractemus, dici oportet, quid sibi velit verbum illud, negligentia,

gentia, quid, prælati: à quo tempore semestre illud indulgentiam à Lateranensi ad beneficia conferenda computetur: quo deniq; pacto prælatorum in re aliqua negligentia conuincatur: vltius enim quò progrediar, seruanda si sit breuitas, non habeo.

3 Definitur negligentia ab Angel. in summa verb. negligentia, ab Hostiens. hîc, & alijs, per omissionem alicuius, quod quis facere debet, & potest: quæ definitio, quanuis negligentia in genere sumptæ satis competat, & proximè ad materialem accedat, quæ iusta, & culpa vacua esse potest, qualis est ea, de qua agitur in. c. plerunq; de rescript. ibi malitia, vel negligentia, de qua nos etiam egimus in eo tit. non tamèn quadrat in negligentiam formalem huius propriam tituli, quam culpa comitatur, de qua. l. magna negligentia. 226. ff. de verbo. significat. & de qua d. Bernard. in lib. de dispensatione, & præcepto, neglectus vbiq; culpabilis. Quod si Angelus suæ definitioni verbum culpabilem addidisset, definitionem ad nostrum titulum facientem constitueret: quod tamèn verbum nec reprehendendus est ille, qui de negligentia in genere agebat, si detrahit, nec reprehendendi nos, qui de formali agimus, si addamus.

4 Est ergò negligentia, de qua in hoc titulo, culpabilis omisio eius, quod quis facere debet, & potest: culpabilis dicitur, quia, licet aliqua negligentia reperiri possit, quæ culpabilis non sit, illa tamèn non est ea negligentia, de qua agitur in hoc titulo, dicitur verò omisio, quia hæc est propria negligentia natura, vt in omitendo, non committendo consistat: nec enim, si verferetur in committendo, foret iam negligentia, sed in genus aliud peccati transfiret. Vndè autore Isidoro in suis

Ethy

Ethymologiarum libris negligens dicitur, quasi nec eligens, & iuxta Antonin. 2. tomo tit. 7. c. 3. §. 1. negligentia consistit in defectu interioris actus voluntatis, qui est electio, & definitur ab eodem, vt sit peccatum, quo voluntas est remissa ad eligendum actum debitum, atq; ideò à Gregorio inter filias Acidia computatur: & hinc est, quòd illud hymnographi, delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris domine, de negligentia idem Antoninus exponit, cum secūdum illum dicatur delictum, quasi derelictum, quod est omissionis peccatum: solent enim iuuenes admodum negligentes esse in illis præsertim rebus, quæ salutem animæ, quæq; æternam beatitudinem respiciunt. Quæ omnia eò tendunt, vt negligentiam non in commissione, sed in omissione positam comprobemus, quod vel ex vnus choriphei testimonio colligi poterat in. l. si seruum. 91. in principio. ff. de verbo. vbi probatur negligentiam in non faciendo, hoc est, in omitendo consistere. Quæ definitio colligitur ex relatis per Gomez. in Reg. de trienniali post quæst. 28. in epilogo negligentia in principio, Menoch. de recuper. remed. 7. quæst. 5. num. 28. & lib. 2. de arbitrar. centur. 4. casu. 341.

5 Ex hac definitione deduci potest intellectus ad. cap. 1. hoc tit. lib. 6. cum enim regula iuris sit, quòd potest metropolitanus in suorum suffraganeorum subditos iurisdictionem exercere, quando suffraganeus negligit eisdem subditis iustitiam ministrare, cuius ea redditur dispositionis ratio, quia proprium est metropolitani munus occurrere grauaminibus, seu excessibus suorū suffraganeorum, quando suffraganei suis subditis iustitiam non administrant, c. per singulas, ibi, qui eis præst, curam, & sollicitudinem, 9. quæst. 3. c. clericos, ibi, sollicitudo enim totius prouincia, 21. dist.

21. dist. rex. opt. in. c. 1. 99. dist. nec potest aliter commo-
dius talibus per metropolitanum occurri excessibus, quam
si denegata partibus iustitia ministraretur; cum sit, inquam,
metropolitani propriū huiusmodi suffraganeorum negli-
gentiā supplere, mirū est, cur in. d. c. 1. suffraganeorū excō-
municatorū negligētiā supplere prohibeatur Remēsis Ar-
chiepiscopus, ac percōsequens in eorundē subditos iurisdic-
tionē exercere. Quod ea tñ ratione procedit, quia, cum ibi
episcopi propter impedimentum iuris, id nempē, quo ad-
stricti erant, excommunicationis vinculum, iustitiam non
ministrarent subditis, quanuis id impediementi ex culpa
proueniret ipsorum, negligentes tamen quoad iuris effe-
ctus non censebantur: cum sit enim negligentia culpabilis
omissio, omisisse non potest dici is, qui quauis de causa fa-
cere non potest, quod probat expressē textus in. c. quia di-
uersitatem, de concess. præbend. vbi gloss. verb. suspensio-
nis, & Abb. num. 3. Pinel. in Auth. nisi tricennale, num. 46. C.
de bon. mat. quod tamen non procedit ad eō indistinctē,
quin, si impeditus sit in remouendo impediemento negli-
gens, incurrat omnes negligentix inflictas pœnas, & re-
putetur negligens ad iuris effectus omnes, in qua distin-
ctione adhibenda doctores nostri dictis locis negligentes
non fuerunt.

6 Habet verò negligentia hæc à nobis ita definita gra-
dus tres, latæ, leuis, & leuissimæ, quemadmodum eisdem
habet etiam culpa latè explicata à Bart. in. l. quod nerua. ff.
deposit. idq; obseruat Iul. Clar. lib. 5. sentent. §. vlt. quæst.
73. num. 3. licet ex illis non omnes, sed duos solum ad-
mittat Alciat. in. l. magna negligentia. 226. ff. de verborum
significatione.

7 Hæc de negligentia, de quâ vltà suprâ dicta videndus

Tho.

Tho. 2. 2. quæst. 54. verbum verò prælatus, quid significet,
ab ipsa Ethymologia petendum est. Sed, antequam ad il-
lam accedamus, prius tamen videndum, quid valeat argu-
mentum ab ethymologia sumptum: est enim res apud iu-
ris studiosos non tam planè vulgaris, quam necessaria,
apud eos verò, qui de Rubricis agunt, valdè frequens. Aut
itāq; ethymologia de sumitur ab aliquo accidentali, seu
effectu ethymologati, quod verbum de eorum sit numero,
quæ ab alijs accepta cum venia tamen in scriptis nostris
legenda cupio; aut ab essentia ipsius. Primo casu nullas vi-
res habet argumentum, quod à tali ethymologia confi-
cietur: posteriore talis erit adhibenda differentia: vel enim
ethymologia erit maior etymologato, vel æqualis: si ma-
ior, valet argumentum ab illa ad hoc, sicuti à genere ad
species, hoc est, negatiuè: ab hoc ad illam, sicuti ab specie
ad genus, hoc est, affirmatiuè, si æqualis, tam affirmatiuè,
quam negatiuè ab vno ad alterum valebit argumentum.
Hæc de argumentis ab ethymologia sumptis sit breuiter
dixisse satis: è quibus iam, tanquam è scrupulosis cotibus,
enauigabit oratio. Quæ si aliquandò apud aliquos inue-
neritis, ne me statim furti nomine insimuletis, tanquam
domini nomen suppresserim. Nec enim in scribendo eam
nobis superstitionem indiximus, quin sua vnicuiq; fre-
quentius reddentes aliquando cum nostris aliena mis-
ceamus. Quinimò & Africani Togatarum scriptoris au-
toritate me tuebor, qui in ea Togata, quæ Compitalia ins-
cribitur, non inuerecundè respondens arguentibus, quod
plura sumpsisset à Menandro, fateor, inquit, non ab illo
modò, sed, vt quisque habuit, quod conueniret mihi,
quodq; me non posse melius facere credidi, etiam à la-
tino.

8 His igitur suppositis ad prælati ethymologiam veniamus. Hunc Abb. in. c. cum ab Ecclesiarum num. 1. de offi. ord. dictum putat, quasi præ alijs ditatum, vel antelatum: ego potius dixerim, quasi præeuntem alijs: sed, quidquid sit, prælati sunt præpositi omnes, qui præfunt alijs, quiq; in eos aliquam superioritatem habent, quod probatur ex text. in. c. nullus, iuncta gloss. verb. prælaturam, de elect. lib. 6. obseruant omnes in. c. olim, de maiorit. Felin. & Dec. num. 34. Rip. 29 in. cap. 2. de iudic. Cosmas ad pragmaticas sanctiones tit. de collation. §. 1. verb. prælati. Quinimò reges etiam, & sæculares præpositi prælati appellantur. c. præcipuè. 11. quæst. 3. quod est Nicolai. 1. ad Lotharium regē; in quo. c. notandum est secundum Contium verbum illud, præcipuè, cum diphthongo scribendum, ut nomē sit propriū, non aduerbium. Et hanc prælati acceptionem agnouit etiam Rebuf. de pacificis possessoribus num. 64. vtruntq; in hoc sensu prælati verbo gloss. in. l. desertorem, verb. ab exequutione. ff. de re milit. gloss. verb. non vindicauerit, in l. vnic. C. priuat. carcer. & passim alibi. Nec interim me lateat accepisse aliter verbum hoc Panorm. in. c. cum ab Ecclesiarum num. 1. de offi. ord. & in. c. 2. nu. 16. de iudic. existimantem prælatum propriè eum esse, qui iurisdictionem habet fori contentiosum, impropriè verò, & late omnes illos, qui præfunt alijs, quod antè eum voluit Innocent. in. c. humilis in principio, de maiorit. post eum Angel. in summa verb. prælatus. Habent & iurisconsulti suum diem, quem prælatum vocant, tu anticipatum dixeris, de quo in. l. si à debitore. 28. ff. ad. l. Cornel. de fals. l. 1. §. 1. ff. de edend. cuius contrarium est dies repetitus, de quo in. l. repetita, de fid. instrum. vsus verò Canonici fori,

Quem penès arbitrium est, & vis, & norma loquendi,

Iam

iam obtinuit, ut per prælatos viri accipiantur ecclesiastici, qui præfunt alijs, quiq; in alios munus aliquod exercēt, quæ vera est Rubricæ nostræ acceptio. Hæc de prælatis, de quibus, & eorum vario statu Antonin. 3. part. tit. 19. per totum, cum sequentibus; & qui sub hoc verbo comprehendantur, vltra supra citatos Archidiac. in. c. 2. de foro compet. lib. 6. Innocēt. in. c. firmiter, de summa Trinit. Panormitomaftix in. c. decernimus. col. 5. de iudic. Lopus allegat. 5. quæ omnia notanda sunt ad Rubricam de postulat. prælatus. vbi de hoc verbo verbum nullum: eius nanq; declarationem in hanc Rubricam opportuniùs reseruauimus.

9 Videndum modò est, vtrum semestre à Lateranensi concessum à tempore vacationis, an scientiæ currere incipiat, qui secundus erat articulus à nobis discutiendus. Quo in dubio gloss. in. cap. licet, verb. à notitia, infra hoc tit. eius est opinionis, ut existimet tempus illud à tempore scientiæ computandum, & licet in contrarium argumentetur, quod priùs dictum est, inquit illa, valet. Ego verò in ea sum sententia, ut purem, quod priùs est à glossa dictum, non valere, quanuis cum ea doctores aliqui consentiant. Existimo enim tempus illud currere non à tempore tantum scientiæ, sed notitiæ quoq; verosimilis. Licet enim ignorantia facti excuset, Reg. ignorantia, lib. 6. non excusat tamen, quando factum ad me pertinet, & illud mediocri adhibita diligentia scire potui, quod colligitur ex Petri de Iudæ scelere exemplo, quo vitur Ambros. sermone. 111. & habetur inter decreta in cap. turbatur. 1. quæst.

4. Vndè conijci potest non esse prælatum excusandum, qui ecclesiam in sua dicecesi vacasse ignorauerit, cum promissio ecclesiarum omnium, quæ in episcopi territorio positæ sunt, ad episcopum pertineat. cap. 19. Concilij Au-

I
relianensis

relianensis relatum in cap. omnes Basilicæ. 16. quæst. 7. c. verò, quia diuersitatem, in quo nititur glossæ opinio, non excludit verosimilem notitiam, cum procedat secundum iuris regulas, quas ibi violare pontificis Innocentij non fuit animus, iuxta regulam gloss. verb. poteris in c. consultationi, de tempor. ordinat. de qua Chassan. in cathal. 5. part. considerat. 28. vers. ex quo.

10 Articulus deniq; vltimus, de quo nobis vltimo loco agendum est, erat is, quo nempè pacto sit hæc prælatorum negligentia conuincenda qua in re variæ sunt opiniones doctorum. Alia Innocent. in cap. extirpandæ. §. quia verò, de præb. existimantis ad negligentiam conuincendam admonitionem cum termino requiri, quem Bart. sequitur in l. 2. C. his, quibus vt indig. cum Imm. & Alex. in l. ita stipulatus. 115. num. 13. ff. de verb. Abb. & Annan. in cap. 2. de Magistr. Felin. in cap. si eo tempore. num. 3. de Rescrip. nec ad hoc multas admonitiones exigit vna contentus Roman. consil. 427. num. 2. & 3. Aymon. consil. 132. num. 6. Alia Bartoli sibi contrarij. in l. inficiando. 69. §. infans num. 2. ff. de furt. meritò improbata ab Alex. vbi suprâ. Alia Abbatis in d. §. quia verò num. 12. in. 1. lect. & in repetitione num. 16. Et hæc sunt, nisi quæ me fugiunt, omnium ferè de hac re sententiæ, quæ singulæ quales fuerint, referre non curamus, cum nec opus, nec otium, nec operæpretium sit satis erit ex illis rem breuiter ita componi.

11 Aliquando à lege, vel ab homine præfinitur certum tempus ad aliquid faciendum: aliquando admonitio requiritur: aliquando neq; præfinitur tempus, neq; requiritur admonitio. Cum præfinitur tempus, elapso illo conuincitur negligentia, nisi probetur impedimen-
tum,

tum, probatur in cap. 2. de concess. præbend. Cum requiritur admonitio, requiritur vnica saltem. l. 1. §. magistratus. ff. de magistrat. conueniend. cum neq; præfinitur tempus, neq; requiritur admonitio, satis est, si probetur elapsum fuisse tempus, quo aliquid commodè fieri potuit, quod iudicis arbitrio relinquendum est, cum non sit à iure expressum, cap. de causis, de offi. de leg. idq; optimè colligitur ex. l. continuus. 137. §. cum ita. ff. de verb. & ex patre veritatis, Innocentium dico, communiter recepto in cap. plærunq; de rescript. Felin. in cap. capitulum, eodem tit. Dec. in cap. oblatæ num. 6. de appellat. Alexand. consil. 19. num. 5. lib. 1. Rebuf. in concordatis tit. de mandatis Apostolicis. §. declarantes in principio vers. vlt. Selua de beneficio quæstio. 12. num. 34. & allatis à Menoch. de arbitrar. libro. 2. centur. 3. casu. 24. Verùm cum prælatorum negligentiam omitendi iam videatur esse tempus, Rubricam de supplenda negligentia prælatorum omitamus: ad Rubricam enim de temporibus ordinationum ipse nos recto tramite deducit ordo.

A D R V B R I C A M
de tempore ordinationum,
& qualitate ordinan-
dorum.

N O N immorabimur in continuatione huius Rubricæ, nè omnibus glossarum nostrarum continuationibus bellum inferre videamur.

Sit nobis satis, quod illa inquit, & quod ex ea inquirunt impresentiarum doctores, actum supra de promotione prælatorum, nunc de ordinatione clericorum agi ab iisdem prælatis facienda. Quæri tamèn potest, ut aliquid circa Rubricæ ordinem moueamus, cùm prius pontifex de temporibus ordinationum, quàm de qualitate ordinandorum illam inscripserit: quemadmodùm enim dixit, de temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum, sic dicere potuisset, de qualitate ordinandorum, & temporibus ordinationum. Accedit, quòd in dispositione capitulorum eundem ferè pontifex seruauit ordinem: prius enim apposuit ea, quæ ad tempus, deinde, quæ ad qualitatem pertinebant, exceptis nonnullis, quæ confudit: pertinent enim ad tempus. c. 1. c. 2. c. 3. c. cùm quidam. c. cùm secundùm. c. literas. c. dilectus. c. consultationi: pertinent ad qualitatem. c. 4. c. 5. c. ex parte. c. quod ad translationem. c. cùm in distribuendis. c. vel non est compos. cap. vlt. Qua in re dicerem idcirco pontificem Rubricam hanc hoc ordine composuisse, quoniam tempora ordinationum ad ius pertinent, qualitas ordinandorum ad factum, & cùm ea, quæ in iure consistunt, potiora sint, & certiora his, quæ in facto, prius de illis, quàm de istis agendum esse. Quid? quòd dici potest suum hinc proprium habere locum. l. non omnium. ff. de legib. dùm ait non omnium, quæ à maioribus tradita sunt, rationem reddi posse. Nec enim cur in præscriptionibus decem potius annos, quàm nouem, aut viginti, quàm viginti duos præscripserint, aut in testamētis septem potius testes, quàm sex, vel octo maiores nostri exegerint, possum reddere rationem aliam, quàm nullam hac de re rationem reddi posse. Illi igitur, qui quæreret, cùm septem potius in testamento, quàm sex, vel octo requirantur testes, responderi posset il-

Iud

Iud Celsi ad Labeonem in. l. Domitius. ff. de testam. aut ego non intelligo, de quo me consulis, aut stulta est consultatio tua. Quæ omnia ad ordinem nostræ Rubricæ mihi videntur trahi posse. Alterum tamèn circa illam potest exoriri dubium, quid nempè distet hæc Rubrica à Rubrica de ætate, & qualitate, & ordine præficiendorum. Si enim de qualitate ordinandorum in hac Rubrica actum fuerat, quid oportebat Rubricam aliam cõstituere, quæ de eadem qualitate tractaret. Te tamèn explicabis ab hoc nodo, si dixeris, quod iam videtur sensisse Ioan. Andr. relatus ab Abb. in Rubr. de ætat. & qual. in hac nostra Rubrica agi de qualitate eorum, qui ad ordines, in Rubrica de ætate, qui ad beneficia, & ecclesiasticas dignitates promouendi sunt, quæ, cùm diuersa sint, diuersis Rubricis comprehendere oportebat: & hæc differentia colligitur ex verb. ordinandorum in hac, & ex verb. præficiendorum in illa Rubrica posito: ordinari enim ad ordines, præfici verò ad beneficia promoueri significat. Qua de re satis.

2 Illud est autèm in hac Rubrica primo dicendum loco, quid sit ordo: erit enim superuacua de tempore ad conferendos ordines disputatio, ni prius, quid sit hic ordo, videamus. Omissa ergò definitione Hostiens. ut scilicet ordo sit sacramentum Ecclesiæ ab Apostolis introductum, cuius character per manus impositionem prælati secundùm formam Ecclesiæ cooperante Spiritu sancto imprimitur: quæ tot erroribus inuoluta est, ut nec digna quidem sit, quæ longiori disputatione confutetur: nam, dùm ordinem sacramentum vocat, & eum ab Apostolis institutum asserit, quid absurdius? cùm sacramenta omnia sint à Christo domino instituta, & anathema, qui dixerit contrarium, Trident. sess. 7. de sacramentis in genere. Can. 1. Omissa in quâ

I 3 hac

hac Hostiensis definitione, definitur ordo à Magistro sentent. in. 4. dist. 24. à D. Antonin. 3. to. tit. 14. c. 16. à Lancellotto in institutionibus sub tit. de sacramento ordinis, vt sit signaculum quoddam, per quod spiritualis potestas traditur ordinato: signaculum, quia semper cum signo aliquo visibili, & sensibili ordo confertur; potestas ad differentiam characteris, qui imprimitur in baptismo: Character enim Baptismi consistit in potentia passiuâ, ordinis verò in actiuâ; cumq; potentia nomen sit commune ad actiuam, & passiuam spectans, rectè non potentia, sed potestas in definitione ponitur, quæ ad potentiam actiuam tantum refertur. Additur in definitione, ordinato, pro quo verbo apud Lancellottum mendosè legitur, ordinario, quia potestas illa immediatè traditur ordinato per verbum, accipe, ab ordinante prolatum. Vnde plurimi ex Theologis inferunt necessarium esse in hoc sacramento tactum, vt non secus, atq; aqua, quæ corpus non tangit in sacramento Baptismi, non imprimit characterem, sic nec liber, nec alia materia ordinis, quæ non tangitur ab ordinato.

3 Sacramentum hoc ita definitum distinguitur in partes septem, quarum quælibet est de essentia sacri ordinis, nec tamèn septem sunt sacramenta, sed vnum tantum, quod ex illis omnibus perficitur, idq; explicat Antonin. vbi supra. §. 1. & vt illud tanquam notissimum omittamus, ordinum alios esse, quos vocant minores, maiores alios, sciendum est minores post primam tonsuram, hoc est, psalmistatum, conferendos ostiarios, lectores, exorcistas, & acolythos includere: maiores subdiaconos, diaconos, & presbyteros, Concil. Trident. sess. 23. de sacram. ordinis. cap. 2. quorum ordinum verba singula, & officia latè explicat Isidorus Ethymologiar. c. 1. lib. 2. de ecclesiasticis officijs, vt putat Contius,

Contius, vel lib. 7. Ethymologiarum. cap. 12. vt habetur in vulgatis exemplaribus, relatus in. cap. Cleros. 21. dist. explicat itèm. cap. perlectis. 25. distin. Iuò Carnotensis lib. 3. de officijs ordinandorum, Magister in. 4. distin. 24. Antonin. vbi supra. §. 9. Nec me latet esse inter Theologos, & iurisperitos de ordinum numero contentionem, illos septem tantum, hos nouem afferentem, de quo Ioan. Andr. in salutatione lib. 6. in gloss. verb. episcopus, doctores in. c. quous, de purgat. canon. Abb. in c. quantò. nu. 2. de consuet. vbi additio verb. ordinem, Hostiens. in summa de ordinatis ab his, qui renuntiavit, num. 1. qua de re diximus circa episcopatum aliqua in Rubrica de translatione episcopi in fin. Vtrum autem prima tonsura sit ordo, videnda est gloss. in. c. 1. 77. dist. Archidiacon. in. cap. 1. 43. dist. Non esse autem ordinem, sed dispositionem ad ordines ex sententia Thomæ, & aliorum probat Antonin. vbi supra. §. 6. nisi velis ordinem eam dicere eo sensu, quo episcopatum ordinem dici posse diximus in. d. Rubrica: quò pacto intelligendum est. cap. cum contingat, de ætat. & qual. ibi, clericalis ordo confertur, vt per ordinem non sacramentum ordinis, sed deputationem quandam ad commune clericorum consortium intelligamus. Fuit autem conuenientissimum, vt profani sacrosanctis venerandi Concilij verbis vtamur, vt in Ecclesiæ ordinatissima dispositione plures, & diuersi essent minores ordines, qui sacerdotio ex officio deseruirent, ita distributi, vt, qui iam clericali tonsura insigniti essent, per minores ad maiores ascenderent: & licet olim in dubitationem verteretur, vtrum sacer subdiaconatus esset ordo, est tamèn ab Innocentio decisum multis adductis autoritatibus in. c. à multis, de ætat. & qualit. inter sacros computandum ordines,

quemadmodum à patribus, & à sacris Concilijs computatum affirmat Trident. d. loco.

4 Mouent autem doctores quæstionem, vtrum minores ordines sint sacramentum, cuius negatiuam partem ausus est amplecti Durand. in. 4. sentent. dist. 24. affirmatiuam verò. D. Tho. d. loco quæst. 2. art. 1. ad fin. & art. 3. in vltimis verbis, Paludan. & Maior quæst. 1. Caiet. item opusculo. 27. quæst. 23. Nau. de pœnit. dist. 5. in princip. num. 39. & 40. in quam sententiam itum est à Cou. lib. 1. var. c. 10. num. 9. eamq; nos absq; vlla dubitatione verissimam putamus.

5 His itaq; suppositis quærendum est à nobis, quo tempore sacri ordines, hoc est, maiores, quo item minores conferri debeant, à quo, & quibus. Cætera enim facilia sunt, & ductore non indigent: hæc verò tyronibus, quibus me solum, velut alter Lucilius, qui non Persio, sed Tarentinis suis se scribere asserebat, Rubricarum opus profiteor, vtilitatis fortassè non parum afferent.

6 Ex omnibus igitur capitulis, quæ sub hac Rubrica de tempore ad conferendos ordines agentia constituta sunt, & ex glossis, & doctoribus ibidem satis constat sacros ordines extra ieiunia Quatuor temporum, & Sabbatum sanctum, & de Passione à nullo posse pontifice, præter Romanum, celebrari: minores verò diebus Dominicis, & festiuis: quæ temporum obseruatio nostris adhuc temporibus est obseruanda sic disponente Trident. sess. 23. de Reformat. c. 8. ibi. statutis à iure temporibus. Quauis autem ex sacris ordinibus non possint eodem die conferri duo, Trident. vbi supra. c. 13. c. literas, hoc. tit. ex minoribus tamèn possunt omnes. c. de eo, hoc tit. Trident. c. 11. ibi, nisi aliud episcopus viderit expedire; quauis sit tutius per temporum intersti-

interstitia conferri, ibi, per temporum interstitia, adiuncto Chassan. in cathal. 1. part. considerat. 9. licet autem text. in d. c. de eo, vni tantum, aut duobus eos ordines conferendos doceat, obtinuit tamèn, vt possint conferri pluribus secundum Angel. & ab eo relatos in summa verb. ordo. 4. Et hæc quidem omnia vidi olim obseruari, cum adhuc puer Leiriæ die Dominico decimo nono Kalendas Octobris anno refecturæ salutis. 1576. prima clericali tonsura, & quatuor minoribus ordinibus insignitus fui à Gaspare Casalio Leiriæ tunc, postea Conimbricæ Episcopo, & Arganilli comite, viro sanctissimo, Theologoq; clarissimo, qui, vt me illis decoraret ordinibus, speciales celebravit ordines, vir Nonio patri iustis de causis amantissimus, & multis semper nominibus à nobis, nostrisq; commendandus.

7 Ecce videmus, quo tempore, videamus modò, à quo sint ordines conferendi: & vt à prima incipiamus tonsura, Panorm. in. c. quantò, de consuetud. num. 9. citato Hostiense, in ea est opinione, vt existimet à simplici sacerdote conferri posse primam tonsuram, quam opinionem non recipit Gothfredus relatus ab Angel. in summa verb. ordo. 2. & meritò: cum enim per primam tonsuram clericalis ordo conferatur. c. cum contingat, de etat. & qual. absurdum est, vt simplici sacerdoti clericalem ordinem conferendi potestatem concedamus; quam tamèn Abbatibus concedere debemus. d. c. cum contingat; imò & eos minores ordines conferre poterit Abbas, quorum conferendorum potestas fuerit eis à iure concessa, vt ex. d. c. cum contingat, & ex. c. quoniàm, 69. dist. apertè constat.

8 Cum autem sacros ordines conferendi minister ordinarius sit episcopus, Concil. Florent. sub Eugen. 4. vers. sextum sacramentum, Trident. sess. 23. can. 7. Vvaldensis

de sacramentalibus tit. 7. c. 60. & 61. doctores communiter ex vi&t. in summa de sacramento ordinis num. 215. insurgit hęc illa quæstio à nostris, & Theologis satis controuersa, vtrum simplex sacerdos ex commissione Summi Pontificis possit ordines conferre: & licet D. Thom. in. 4. dist. 25. quæst. 1. art. 1. ad. 3. Paludan. ibidem dist. 7. quæst. 4. & ibi Sot. art. 11. col. pen. Ledesm. 2. 4. quæst. 20. art. 4. Coulib. 1. resolut. c. 10. num. 10. negatiuam partem amplectantur, nos tamen aurigæ nostri Abbatis, qui nunc vnus instat multorum nobis erit, in. c. quantò, num. 9. de Consuetud. opinionem amplectentes affirmatiuam sequemur ea potissimum ratione, quia, quanuis Christus dominus maiores, & minores sacerdotes instituerit, Gratianus in principio vers. simpliciter verò, & pontifex in. cap. in nouo. 21. dist. Anacletus Papa in epistola de Patriarchis, prout refert Castro aduersus hæreses verb. episcopus. c. coepiscopus. 68. dist. & ea inter vtrosque sit differentia, quod maiores characterem habeant extensum ad omnia, minores verò restrictum, hoc est, nō ad omnia ordinis ministeria extensum, Vvaldens. de sacrament. tit. 7. c. 72. num. 3. Sot. in. 4. dist. 24. quæst. 2. art. 3. col. pen. Ledesm. 2. 4. quæst. 42. art. 5. hęc tamen restrictio ita est à Christo domino instituta, vt ea, quæ restricti, vt ita loquar, sacerdotes exequerentur, Ecclesiæ deputanda, & determinanda relinqueret. Vndè fit, vt summus pontifex deputationem hanc veluti Ecclesiæ autoritate factam, cum viderit expedire, autoritate propria possit immutare, & sacramentum ordinis simplici delegare sacerdoti, vt delegauit olim confirmationis Gregorius scribens ad Ianuarium Episcopum Carolitanum lib. 3. epist. epist. 26. refertur in. cap. peruenit. 95. distin. Ecce videmus, à quo ordines conferri possint, videamus modo, quibus:

bus: hęc est enim secunda nostræ Rubricæ pars.

9 In hoc articulo vltra ea, quæ de qualitate ordinandorum disputant ordinarij, & de quibus latissimè hęc Hostiens. à num. 8. (nec enim, quæ sunt ab alijs inculcata, repetere nobis est animus, cum sit bis crambe, vt est in proverbio, mors,) notandum est, quod ex Richardo notauit Angel. in summa verb. ordo, foeminis non posse conferri ordinem. Ratio autè, quam ille omisit, ea sit, quod vsus clauium est foeminis interdictus. c. noua, de poenit. quod est intelligendum de vsu clauium, qui alicui ordini est annexus: sunt enim foeminæ ordinum incapaces, Theologi communiter, vt per Sot. in. 4. dist. 25. quæst. 1. art. 2. de ætate verò ordinandorum videndum est nouissimè Trident. sess. 23. c. 12. quo, abrogata Clem. generalem, de ætat. & qual. nullum ad Subdiaconatus ante vigesimum secundum, ad Diaconatus ante vigesimum tertium, ad presbyteratus ordinem ante vigesimum quintum ætatis suæ annum promoveri posse constituitur. Qua de re videndus est omninò doctissimus Gutierrez in vtilissimo, atq; eruditissimo Canonicarum quæstionum libro. c. 26. Vtrum verò is, qui extrà legitimam ætatem ordines accepit, vel extrà tempora à iure constituta, maneat irregularis in eisdem celebrans, quæ est materia. c. vel non est compos, huius tit. vide Cou. Clem. si furiosus. 1. part. §. 1. num. 4.

10 De poena autè, qua puniri debent illi, qui extrà tempora iure præscripta ordines celebrauerint, quiq; acceperint, habemus in hoc tit. c. quidem. c. sanè. cap. literas, vt scilicet ordinantes tandiù ordinandi potestate, ordinati ordinum exequutione priuentur, quandiù dispensationem non obtinuerint. Vulgatum est enim in iure, quod in eo, in quo quis deliquit, puniri debet. d. c. literas. c. vlt. de immun.

immun. Eccles. cū vulgatis. Accedit, quòd publicè interest quæuis delicta puniri, nè dùm delicta publica. c. vt famæ, de sentent. excomm. l. ita vulneratus. ff. ad. l. Aquiliam. Huius autèm publicæ vtilitatis illa vltra alias ratio reddi potest, vt nempè pœna vnus possit esse metus multorum, quod habetur in. l. 1. C. ad. l. Iul. repetund. de ordine satis multa; dicamus aliqua de scrutinio in ordine faciendo.

I A D R V B R I C A M de scrutinio in ordine faciendo.

Quam recto ordine hæc Rubrica post antecedentem posita sit, manifestissimum est: cū enim in superiore de tempore, quo ordinatio debet fieri, tractetur, consequens erat, vt de ordinandorum examinatione tractaretur. Inscrubitur verò hæc Rubrica de scrutinio, hoc est, de examinatione, vt hîc ait Ananias, & Hostiens. & reliqui, vel de inquisitione, & inuestigatione, quæ est Calepini de scrutinio interpretatio, & in hac significatione accipitur à D. Bernard. lib. 4. de considerat. c. 5. quotidianas expensas quotidiano recipimus scrutinio, & continua dominici gregis detrimenta nescimus. Quam quidèm significationem, sicuti & multa alia ad scrutinium pertinentia, prosequitur Fabius Incarnatus Neapolitanus in scrutinio sacerdotali in tractatu de scrutinio.

Est autèm duplex scrutinium ad ordinandos spectans: alterum, quod ante ipsam ordinationem fit, de quo in. cap. quan-

quando episcopus. 24. dist. vbi Turrecremata, alterum in ordinatione faciendum, de quo in hac Rubrica: de primò scrutinio agit Trident. sess. 23. c. 5. vbi constituit, vt nominibus, ac desiderio eorum, qui volunt promoueri, publicè in ecclesia propositis de ipsorum ordinandorum natalibus, ætate, & moribus, & vita à fide dignis diligenter inquiretur. Non est autèm mirum, si ad creandos Catholicæ Ecclesiæ sacerdotes, qui selectissimi esse debent, id obseruetur, quod olim apud Athenienses in Thesmothetarum magistratu obseruabatur: hi enim prius, quàm eligerentur ad magistratum illum, de omni retrorsus vita acta causam dicere solebant, & de moribus, actionibusq; suis in disquisitionem vocari, autore in. l. vlt. ff. de senator. Gulielmo Budæo, quem serio, & non per iocum, vt i suspicor, Galliæ suæ decus, & ornamentum vocare posset Iacobus Ræuardus de iuris ambiguitatibus. lib. 3. c. 10. Scrutinij verò in ordine faciendi forma aperta est in. cap. vnic. huius tit. eamq; omnes, qui ad sacros ordines, vel episcopatus ascendunt, satis agnoscunt.

3 Vnica autèm huius vnici capitis controuersia, vnicus labor ille est, utrùm quilibet in dubijs præsumatur bonus. Cui dubio responder affirmatiuè pontifex, & in hoc est iste textus vulgatissimus, & apud iuris interpretes satis frequens, similis est textus in. c. vlt. de præsumpt. in. c. estote, de Reg. iur. in. l. meritò. ff. pro socio: ex glossis in hanc rem glossa est recepta in. c. si fortè verb. scientiæ, de elect. in. 6. quam cū gloss. in. l. si verò. §. 1. ff. qui satisfacere cog. commendat ille doctor, qui contradicendi studio, quo maxima, vt inquit Agricola, tentantur ingenia, non tam, quid ipse sentiret, quàm contrà, quòd Abbas, vt inquit Xoares, sensisset, dicendum putauit in. cap. significasti, col. 1. de foro com-

compet. adde Alciat. de præsumpt. Reg. 3. præsumpt. 2. Bernard. Diaz, & eius additionem reg. 65. Ioan. Garcian reg. 373. neq; verò hæc præsumptio humano solum iure inducta est, sed diuino, & naturali, quod docet glos. ordinaria in Paul. ad Rom. 14. in illis verbis, qui non manducat, manducantem non iudicet D. Thom. 2. 2. quæst. 60. art. 4. & ibidem alter Thomas. Sot. de iust. lib. 3. quæst. 4. artic. 3. & 4.

4 Liber autem quærere hoc in loco, vndè nam hæc præsumptio, & hoc ius emanauerit, cum potius videri possit contrarium rectè expendenti, quàm sint homines ad malum procliuēs, vt diximus in tit. de constitut. & probatur in cap. 61. Concilij Toletani relato in cap. sæpè. 28. quæst. 1. neq; dubitationem soluet gloss. in. c. si fortè, verb. scientiæ, de elect. in. 6. dum putat bonitatem qualitatem esse innatam, quam opinionem sequuntur Felin. in. d. cap. vlt. de præsumpt. num. 2. Alciat. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 2. & 3. deberet enim glossa illa meminisse cap. omnis ætas 12. quæst. 1. homines ab adolescentia ad malum pronos esse constituentis ex Concilio Tolet. 4. cap. 24. deberet etiam meminisse sententiæ diui Augustini, qui idem ab infantia contingere docet. lib. 2. de confession. cap. 7. Quid? quòd non ab adolescentia solum, non ab infantia, sed ab ipsa natiuitate, & origine hoc idè cõttingit: sic enim intelligenda sunt verba illa Genes. cap. 18. relata in. d. cap. omnis ætas, sensus ergò, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua, hoc est, ab infantia sua, vel potius à natiuitate sua: vox enim Hebræa, pro qua vulgatus noster latinus reddidit, adolescentia, emphatica est, ac proindè notat, atq; comprehendit vniuersam primam hominis ætatem, quasi dicat, ab ipsa infantia,

tia, vel potius ab ipsa sua natiuitate, & origine. Nec satisfacies, si dicas hanc innatam homini malitiam virtute baptismi tolli, & eradicari: manet enim semper in baptisato fomes ille peccati, seu concupiscētia nobis ad agonem relicta ex Trident. sess. 5. de peccato originali. c. ex quo, de consecrat. dist. 4. cap. per baptismum, eadem dist. Quod malum concupiscētiæ, seu concupiscētia mala malum, & vitium naturæ est etiam citrà vllum mentis assensum; quin etiam causa peccati, & pœna peccati est, & fomes peccati dicitur, quatenus semper incitat ad peccadum. Vndè iure & malū, & peccatum, & lex membrorum à Paulo appellatur Rom. c. 7. & aliàs. Et hoc est, quod aiunt Theologi peccatum originale manere post baptismum quo ad materiale: materiale verò in peccato originali esse fomitem, seu concupiscētiā, siuè pronitatē ad malum, frater Franciscus de Christo in. 3. sentent. dist. 1. quæst. 5. in resp. ad. 2. Quo sensu intelligēdum est, quod ait Hesiodus, omnia vitia ad manum esse, & cumulo licere accipere: cum enim vitia sint homini cum ipsa natura post ipsius corruptionē indita, omnes ferè humani actus vitiorū labe infecti sunt. Huc etiā trahi potest illud Cornelij Taciti, vitia erunt, donec homines; quia nēpè, vt inquit ille, nemo sine crimine viuit: & illud Platonis in Thæteteto, impossibile est mala penitus extirpari, nam bono oppositum aliquid esse semper necesse est.

5 Sit igitur illa huius præsumptionis vera ratio, quidquid dicant doctores, inter quos est Mantua li. 2. locorum communium loco. 3. Petrus in regulis vtriusque iuris reg. 194. quòd ideò quis præsumitur bonus, quia malus reputari non potest, nisi factum exterius accedat, quod non præsumitur, nisi probetur. I. in bello. §. factæ. ff. captiu. magisq; nititur hæc præsumptio in non iudicando malum, quàm in iudican-

iudicando bonum, cum ob prædictam rationem malum iudicare non debeamus. Qua de re scripsit doctissimè, & sanctissimè beatus Anastasius monachus montis Synai in oratione de sacra Synaxi, Romæ ab Achille Statio Lusitano latinitate donata. Vnde fit, vt probato facto exteriore malo euanescat penitus præsumptio illa, & semel malus præsumatur semper malus in eodem genere mali. Reg. semel, de Reg. iur. lib. 6. sed, nè scrutinium in ordine faciendum ordinem nostrum interturbet, tempus est, vt nostrum etiã in sequenti Rubrica scrutinium faciamus.

IN AD R V B R I C A M

de ordinatis ab Episcopo,

qui renunciauit Episcopatu.

Communis continuatio huius Rubricæ illa est, quod in tractatu ordinandorum, qui præcedit, & sequitur, titulus scilicet de tempor. ordinat. & de ætat. & qualit. interferitur hæc Rubricella; & nihil addunt amplius. Ego interpositam video, sed, quare interponatur, nondum video. Succedit ergo, vt puto; hæc Rubrica post antecedentem, & præcedit subsequenter in medio duarum constituta; quoniam post tractatum de tempore ad conferendos ordines de collatoribus eorundem oportebat agi; deinde sequenti titulo de ætate, & qualitate non ordinandorum, sed præficiendorum agitur.

2 Inscribitur hæc Rubrica, de ordinatis ab Episcopo, qui renun-

renunciauit episcopatu: de ordinatis extrà tempora à iure constituta diximus in rubrica de temporibus ordinat. de episcopis in rubrica de translatione episcopi à numero octauo, de renuntiante in rubrica de renuntiatione: dicamus modò de ordinatis ab illo, qui renunciauit episcopatu.

3 Constituit igitur Pontifex in. c. i. huius tit. ordinatum ab eo episcopo, qui loco tantum renunciauit, manere rectè ordinatum: ab eo verò, qui & loco, & dignitati, si ad minores ordines promotus fuerit, rectè promotum censeret; cum & non episcopus illos conferre possit: sin ad sacros, scienter, irregularem manere absque spe dispensationis: ignoranter, posse per episcopum dispensari. Cuius dispositionis ea potest esse ratio, quod, cum episcopus, qui loco, & dignitati renunciauit, executione potestatis sibi ratione officij competentis priuatus sit, & Sacramentum Ordinis sit Sacramentum potestatis, & honoris in Ecclesia, vt apparet ex ipsius definitione in rubrica de tempor. ordinat. à nobis allata, quod suscipiens similis efficitur ordinanti, quasi eius potestas à potestate ipsius traducatur ordinantis, refert ex D. Tho. Ledesm. 2. 4. quæst. 3 6. art. 4. & 5. meritò à tali ordinatus episcopo ordinum executionem, quam non habebat ordinans, ac proinde dare non poterat ex Reg. cap. quod autem, de iur. patron. recipere nõ potest, idq; colligi videtur ex. c. qui perfectionem, & ex. c. ventum. 1. q. 1. c. per illicitam. 1. q. 7. sic aliàs cum hæreticis argumentatur Perpinianus Valentinus, cuius ex ore, vt Muretus ait, melle dulcior fluebat oratio, in oratione, quã habuit ad Lugdunenses de retinenda veteri religione: de Lutero enim loquens, seu alio quouis hæretico, ille, inquit, certè cum ab ipso Deo sine cuiusquam impositione manu potestatem

K nullam

nullam accepisset, ut supra ostendi, non id potuit cum alijs communicare, quo caruit.

4. Hinc oritur illa quæstio, quam mouent glos. & doctores in cap. 1. verb. irritas, de scismatic. & quæ est propria cap. 2. huius tit. vtrum ordinati ab excommunicatis, scismaticis, & cæteris ab Ecclesia præcisis, quanuis ignorantes, ordinum exequutionem recipiant. Quam quæstionem negatiuam tuentur nostri; tuetur Burgas. de irregularitate part. 6. cap. 3. doctores communiter ex Abb. in cap. veritatis num. 46. de dol. & contum. Couar. in cap. Alma, 1. part. §. 6. num. 6. Theologi tamen huic nostrorum opinioni, imò pontificum decisioni non satis æquos se præstiterunt; nec enim eadem illis, quæ iuris peritis, religio est erubescendi, cum sine lege loquuntur, quod ex. l. illam. C. de collat. iuris periti deducunt, quæ tamen, cum id non probet, & in aliud longè diuersum tendat, viam dat veteri de doctoribus nostris querelæ, qui sæpè leges citant, nec, vtrum id probent, ad quod citantur, videre curant, sed distata potiùs, ut de Peripateticis inquit Cicero, & in scholis multis iam sæculis per manus tradita decantant. Volunt igitur Theologi ordinatos ab episcopis ab Ecclesia præcisis, si adsit ignorantia, & absit simonia, legitimam ordinum exequutionem recipere. Quæ sententia Thomam habet autorem in. 4. distinct. 25. quæst. 1. artic. 4. vbi Palud. art. 3. quæst. 1. num. 14. Sot. quæst. 1. artic. 1. concl. 3. cumque eis reliqua Theologorum schola. Sed Theologis non suffragabitur, quòd malitia ministrorum non nocet Sacramentis, quominùs suos conferant effectus his, qui non ponunt obicem, cap. non nocet, cap. intrà catholicam, cap. omnia cum multis ibidem. 1. quæst. 1. Resoluunt ijdem Theologi, ex quibus idem Thom. 3. part. quæst. 64. art. 5.

Vval-

Vvaldensis de Sacrament. cap. 11. cum sequentibus; Sot. in. 4. dist. 1. quæst. 5. artic. 5. Cumque inter effectus Sacramenti Ordinis præcipuus reputetur legitima ordinum exequutio. c. qui perfectionem. c. vêtum. 1. quæst. 1. Videbatur dicendū hanc ordinum exequutionem in probabiliter ignorantes utpotè obicem non ponentes efficaciter transiuram. Hoc etenim licet in reliquis Sacramentis sit generale, locū tamen non habet in Sacramento Ordinis ex ea ratione, & specialitate, quā ad huius capituli decisionem supra attulimus; Nec etiam pro Theologis, si eorū causam defendere velimus, expendi potest, quod secundū iuris nostri principia; ignorantia probabilis excusat; ut videtur etiam argumētari glos. hîc, cum qua doctores verb. ignorantia: cumq; hi ordinati probabiliter ignorauerint ordinandorū defectum, erat æquū, ut ob eam ignorantiam ordinum exequutione non priuarentur. Illud enim iuris principium, quod de ignorantia loquitur, ita est intelligendum, ut ignorantia probabilis à culpa, & pœna excuset, non tamen ab illa pœna, quæ sine vlla culpa incurritur, arg. cap. si cuius vxorem. 34. dist. ex c. 8. Neocesariensis Concilij. Accedit, quòd ignorantia licet eximat ab omni pœna, & ab omni culpa, non est tamen per se sola sufficiens, ut ad lucra consequenda, qualis est in proposito ordinum exequutio, alicui suffragetur, cap. 1. versic. adiciebatur, de concess. præbend. lib. 6. Sic mulier, quam iuris ignorantia nihil patitur de proprio perdere patrimonio, ut probatur in. l. qui contra. C. incest. nupt. secundum receptum illius legis intellectum, ob eandem iuris ignorantiam ad lucri acquisitionem ab eodem iure non admittitur. l. si adulterium. §. 1. & ibi gloss. verb. illicitum. ff. adulter. quod in. c. si pater. 1. part. verb. vxorem num. 7. adnotauit iuris ciuilibus gloria Emmanuel da Costa,

K 2

qui

qui carminibus, scriptisq; suis eiusdem probavit esse leges scire, & humanioribus studijs operã dare: Neq; enim erat ex eorũ numero, qui, vt verbis vtar Oforij de Antonio Augustino loquentis, sibi diligentissimè cauendum statuunt, nè bonas literas quasi iuris studio perniciosas attingãt; sed potiùs nunquã se posse ad illam amplissimam iuris dicendi, & reip. constituendæ facultatem peruenire credebat, nisi fuisset omnidoctrina nobilitate digna imprimis eruditus. Non possum igitur non excludere Theologos cum sua opinione, quanuis in omnibus ferè, quæ sentiunt aduersus nostros, vide quid illis tribuam, ipsa autoritate me frãgant: qui si fortassè & alijs in hac sententia non satisfecerint, non tamen ipsi tam sunt culpandi, quàm natura, quæ in profundo veritatem, vt ait Democritus, penitùs abstruserit. Dimittamus ergo cum bona venia Theologos simul, & hanc rubricam: videamus, quid in sequenti de Ætate, & qualitate dicendum sit.

A D R V B R I C A M D E Ætate, & qualitate, & ordine præficiendorum.

Vius rubricæ continuatio facilis est, & à superioribus peti potest: Quoniã enim in Dei Ecclesia idèò catholici ordinantur, vt ita ordinati rerum ecclesiasticarũ administrationi præfici possint, c. accepimus, hoc tit. post tractatum de ordinandis, de præficiendis tractandũ erat. Rubricæ epigraphæ hæc est; de Ætate, & qualitate, & ordine præficiendorum; sunt

sunt igitur à nobis tria in hoc titulo breuissimè agenda: dicemus enim primò de Ætate, deindè de qualitate, postremo de ordine, quæ debent inesse illis, qui ad beneficia, & dignitates ecclesiasticas promouendi sunt: de Ætate agitur in cap. 2. & 3. de qualitate in cap. 4. cap. ad aures. cap. cum bonæ, cap. intelleximus, cap. cum sit. c. vlt. de ordine in cap. 1. cap. prætereã, cap. quæris, cap. à multis, cap. tuam, cap. cum contingat, cap. accepimus.

2. Vt igitur ad Ætatè, quæ prima est, accedamus, glos. verb. pueri in cap. super inordinata. 35. de præbend. affirmavit iure communi non posse pueris beneficia conferri; cuius rei rationem reddit Caiet. in summa verb. beneficium: pueros autem dici vsque ad 14. annos: obtinuit tamen cum glos. in cap. si eo tempore, de Rescript. lib. 6. verb. Ætatem, quam sequuntur plurimi, beneficium simplex puero post septennium posse conferri, quod tamen postea per regulas Cancellariæ ad decennium restrictum est, per quas etiam ad canonicatus eadem 14. annorum Ætas satis est, quod idem voluit dict. glos. verb. Ætatem: eademq; nunc ad quodlibet beneficium per Trident. requiritur sess. 23. de reform. cap. 6. Ad regimen verò parrochialis ecclesiæ nullus assumi potest, nisi, qui vigesimum quintum Ætatis annum attigerit. c. licet canon, de elect. lib. 6. innouatũ per Trident. sess. 7. de reform. c. 7. quod idem in dignitatibus, quibus animarũ cura subest, iubet obseruari idem Concil. sess. 24. de reformat. c. 12. Ad cæteras verò dignitates, vel personatus, quibus animarũ cura non subest, clerici 22. annis non minores ascisci possunt, Concil. d. loco: nec iam cum illis dispensare poterit episcopus ex. c. 1. hoc tit. lib. 6. Ad episcopatũ nullus ante trigessimũ Ætatis annũ vocari potest. c. cum in cunctis, de elect. innouatum per Trident.

sess. 7. de reform. cap. 1. Abbatissa verò non eligitur minor annis. 40. & quæ octo post professionem laudabiliter non vixerit: quòd si in eodem monasterio his qualitatibus non reperiat, ex alio eiusdem ordinis assumetur; sin id superiori videbitur incommodum, quæ in eodem monasterio annum trigesimum excesserit, & quinque saltem post professionem rectè vixerit, episcopo, vel alio superiore consentiente eligetur, Trident. sess. 25. de regular. c. 7. Hæc de præficiendorum ætate. Quoniam verò in ætatem sermo incidit, de hominis, & mûdi ætatibus habemus glo. in proœmio lib. 6. verb. perfectus, vbi sex esse hominis, sex etiam mundi affirmat: d. tamèn Antonin. 4. tom. tit. 7. c. 5. §. 6. & 7. vtrasq; septem, septem quoq; has esse ait Ioannes Doctæus in suis homilijs homil. in Dominica septuagesimæ. Quamvis non ignorem eûdem Antoninû sex tantum mûdi ætates enumerasse, illas sex hydrijs, quæ erant in nuptijs illis scelicissimis, vbi dominus cum matre adfuit, Ioan. 2. adaptantem. d. 4. tom. tit. 15. c. 38. à principio. Varias autem ætatis humanæ computationes vide per Cœliû Rhodigin. lib. 20. c. 61. Chassan. in cathal. part. 12. consid. 11. & ad illam glof. verb. perfectus, de numero perfecto, illum lib. 12. c. 11. hunc part. 12. cõsiderat. 37. Philo. Iud. de opificio mundi in principio. Hæc autem quasi parergon dixerim, ne aliquid ex his, quæ didici, tyronibus, nec enim Mineruam doceo, non inculcem: qua tamèn in re non illis solùm, sed mihi etiam consultum valdè video, qui illud à Philone in lib. de Gigantibus didicerim, scientiam non solùm esse, sicut ignè, qui, cum innumeras faces accendat, idem manet, ne tantillum quidem diminutus; sed aliquandò etiam, velut fontem, quem ferunt ab aquatoribus frequentatum dulciorem reddi.

¶ Quod

¶ Quod verò attinet ad. 2. partem, quæ de qualitate agit, statutum est à iure non, nisi & doctos, & probos, ecclesijs præficiendos, cum sit indecorum regi per eos Ecclesiam, qui non nouerunt gubernare se ipsos. cap. indecorum, hoc tit. Quod aded verum est, vt, etiam si pontifex alicui non idoneo moribus, & scientia beneficium curatum conferri iusserit, sit illius iure optimo collatio differenda ex. c. eam te, hoc tit. idq; iustissimè inductum est ob varia, quæ ex inordinatis prouisionibus ecclesijs nocumenta inferuntur, quod in Clem. 1. huius ti. est expressum. Ille autem probus, & moribus integer dicetur, de cuius improba, & vitiosa vita non constat, ex his, quæ diximus in Rubrica de scrutinio in ordine facièdo. Potest autem esse scientia cõmendabilis etiam ille, qui nullum fuerit in Academia aliqua gradum adeptus: nec enim gradus scientiam conferunt, imò, vt ait Barthol. Philippus in tractatu de fictionibus. cap. 6. fol. 19. col. 2. cuius capituli bonam partem eo non citato sibi attribuit Petrus Plassa in Epitome delict. cap. 24. maxima vniuersæ encyclopædiæ panolethria, hoc est, bonarum literarum clade, & exitio abhinc sexcentis annis post Carolum Magnum sunt inuenti. Ponunt enim multi in gradibus illis mutis scientiam suam, qui non tam literas, quam gradus curant, seq; , vbi illos adipiscuntur, benè literatos putant, nec vident, quàm vehementem gradibus illis suis solo decoris nomine infamiam literis irrogent, quod vtinam experientia non esset adedò compertum. De quibus iure optimo conqueritur Segura in directorio iudicum ecclesiastici fori. 1. part. cap. 3. num. 13. eosq; egregio, & eleganti nomine bacchalaureos appellat. Vndè & scientia commendabilis dicetur ille, qui nouerit ea, quæ ad diuina officia, & ecclesiastica sacramenta

K 4 & do-

& docenda, & ritè celebranda necessaria sunt, vt in. c. cum sit, hoc tit. cōprobatur. Et licet doctores maximè controvertant, quinam sint, & dicātur in iure literati, & illiterati, vt videre est per Nau. in. c. si quandò, de Rescript. except. 11. ille in hac materia dicitur literatus, qui in humanitatis studijs mediocriter versatus fuerit, quod ex Nau. d. loco colligere licet: in eo enim totus est, vt probet ad consequenda ecclesiastica beneficia non dici literatum illum, qui solùm scit legere, quanuis in hoc sensu accipiatur hoc verbum in. c. vlt. de tempor. ordinat. lib. 6. sed, qui latinas literas saltèm calleat, quod ex varijs doctorum autoritatibus manifestè probat: in quem sensum intelligendum est cap. vlt. hoc tit. licet aliàs literatus dicatur ille, qui in aliqua scientia non vulgariter doctus est. c. de multa, in fin. de præbend.

4. Hodiè tamen ex Concilio Trident. d. sess. 24. de reformat. cap. 12. Archidiaconi non, nisi magistri in Theologia, doctores, aut licenciati in iure canonico creati debent; licet non me lateat Congregationem Cardinalium, qui ad explicanda Concilij Tridentini dubia deputati sunt, respondisse decretum hoc intelligendum de Archidiaconis illis, qui vigeant iure communi, non verò de his, qui sunt hodiè ab illis longè diuersi, vt in rubrica de officio Archidiaconi inferiùs dicemus. Statuit prætereà idè Concilium dict. loco, vt in prouincijs, quibus id commodè fieri posset, dignitates omnes, & saltèm dimidia pars canonicatuum in Cathedralibus Ecclesijs, & collegiatis insignibus conferantur tantùm magistris, vel doctoribus, aut etiã licenciatis in Theologia, vel iure canonico. Iam verò episcopi, & alij superiores (omnes enim hoc vocabulo continentur) quos. c. cum in cunctis, de elect. scientia commendabiles

dabiles exigebat, quiq; scientia commendabiles dici poterant, etiam si nullū in academia gradū adepti forent, ex his, quæ modò diximus: hodie ex Concil. Trident. sess. 22. de reform. c. 2. creati nō possunt, nisi, qui in aliqua vniuersitate studiorum magistri, siue doctores, aut licenciati in sacra Theologia, vel iure canonico prius creati fuerint; qua de re Menoch. de arbitrar. iud. lib. 2. casu. 425. num. 37. Quòd si nullo in episcopos promouēdi sint ex his gradibus decorati, exigit Sacrosancta synodus, vt saltèm publico alicuius Academiae testimonio ad alios docēdos idonei ostendantur. Quod non multis abhinc annis, cū iuris studio operā dare inciperem, obseruatum memini in promotione Ioannis Alfonsi de Meneses Archiepiscopi primatis. Hic enim cū vnū, aut duos tantùm annos in iure, vt puto, canonico versatus esset, nec ad aliquem in Academia gradum ascendisset, ex canonicatu ecclesiæ Lisbonēsis à Rege nostro Catholico ad archiepiscopatum Braccharensem electus publicum Academiae Conimbricēsis Pontifici maximo de se testimonium obrulit. De qualitate verò episcoporum, & de examinatione, & inquisitione circa illā facienda habemus acta ecclesiæ Mediolanensis à Petro Galefinio protonotario apostolico collecta. 1. part. sub tit. de examine, & inquisitione in promouēdis ad Cathedrales Ecclesias, habemus decretum aliud eiusdè Trid. sess. 24. de reform. c. 1. vbi omnia, quæ sunt in episcopis cōstituta, in Cardinalium quoq; creatione obseruanda declarat, nihilq; magis necessarium esse docet, quàm, vt beatissimus Pontifex lectissimos tantùm sibi Cardinales asciscat, & bonos maximè, atq; idoneos pastores singulis ecclesijs præficiat. Quæ verba quoties lego apud Concilium, reuocāt mihi in mentē, quod in epistola quadā Ioānis Telles de Meneses Sebastiani Regis

apud pontificem legati ad ipsum scripta regem de quadam Cardinalium creatione à Pontifice eo tempore facta, quo ille Romæ erat, aliquando perlegi: scribebat enim legatus ille prudentissimus regi suo dixisse se Pontifici, cum eum de Cardinalium creatione regio nomine inuiferet, venire se illi Cardinalium creationem regis Portugalliæ nomine gratulatum, nempe qui maiori, quam reges reliqui, ob eam creationem pōtifici beneficio obstrictus esset: cæteri enim, ex quorum regnis crearet aliquos, suorum creationem gratularentur, rex verò Portugalliæ creationem omnium, quos scilicet pontifex & bonos, & idoneos creasset; eos enim solùm sibi Rex Lusitanus creari postulabat, de Cardinalium verò creandorum numero, ordine, ætate, tempore, qualitate, & officio adest nouissima Sixti. V. pontificis maximi constitutio edita anno. 1587. tertio nonas Decembris. Nec aliquem moueat, si principem Cardinalē, Austriæ Archiducem, Lusitaniæ Governatorem, Legatumq; de Latere, in Cardinalatus dignitate constitutum videat, quē tamen nec ad legitimam ætatem peruenisse, nec ad gradum aliquem euectum scimus. Vt enim benè notauit Philippus in tractatu, *del Consejo y Consejeros de Principes*, eidem principi consecrato, humanæ leges in eo principe locum non habent, cui iure suo & ætas, & scientia antè diem inest, & accedit, maximè, cum princeps serenissimus Cæsaris imperatoris sit filius, & rectè canat Quidius,

Cesaribus virtus contigit antè diem.

Hæc de qualitate dicta sint: agamus iam de ordine.

5 Ad beneficium ergò simplex quilibet ordo sufficit, Felin. & Dec. in c. cum adeo, de Rescrip. adde & ad canonicatum Ecclesiæ cathedralis, obseruata tamen in omnibus Clem. vt hi, qui, hoc tit. innoùata per Trident. sess. 22. de refor-

reformat. cap. 4. Ad curatum minores ordines sufficiunt, dummodò promotus intrà annum à sibi commissi regiminis tempore numerandum ad sacerdotium ascēdat. Quod si id intrà idem tempus non faciat, amittat ipso iure beneficium. d. cap. licet canon. de elect. lib. 6. innoùato per Trident. sess. 7. de reformat. cap. 7. literarum tamèn studio operam dantibus indultum est, vt de licentia episcopi intrà annum ad subdiaconatum promoti vsque ad septennium in gratiam studiorum ad maiores ordines ascendere non compellantur. c. cum ex eo, de elect. lib. 6. Abbates, & priores presbyteri esse debent. cap. 1. huius tit. sed in minoribus quoq; propter necessitatem aliquandò admitti possunt. c. tua, infrà eodem. Episcopus deniq; creari nō potest, qui nullo ex sacris ordinibus fuerit insignitus. c. à multis, hoc tit. nec id quidè satisfactum est, sed oportet, vt in sacro ordine saltem sex mensium spatio antè, quam ad episcopatum vocetur, sit constitutus, Trident. sess. 22. de reformat. cap. 2. sed explicatis, quæ ad ætatem, & qualitatem, & ordinem præficiendorum spectant, dent suum Rubricæ nostræ sacre vnctioni locum.

A D R V B R I C A M D E sacra Vnctione.

Actum est de ordinandis, & præficiendis: agitur nunc de sacra vnctione, quoniam ordinandi, & præficiendi vnctionibus ab Ecclesia institutis inungi solent. Trident. sess. 23. de sacramento ordinis Canone. 5.

Lancellotus in institutionibus iuris canonici non de sacra Unctione, sed de extrema Unctione hanc rubricam inscribit, & sub illa de vltima Unctione solum agit. Pontifex verò noster, qui non de vltima solum, sed de omnibus, quæ sunt in Ecclesia, vntionibus acturus erat, non de extrema Unctione, sed de sacra titulum constituit. Vt enim ex decretali, quæ est sub hoc tit. colligit Antonin. 3. tom. tit. 14. cap. 8. triplex est sacra Unctio; prima spiritualis omnium electorum, secunda elementalis omnium Cathacumenorum, tertia sacramenti specialis infirmorum. De prima intelligitur illud hymnographi psalm. 44. relatum à Paul. ad Hebr. cap. 1. propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ confortibus tuis. Quod cum de Christo Domino intelligatur, vt intelligit Apostolus dict. loco, nemo dubitarit per vntionem illam Spiritus sancti gratiam significari. Vt enim omittam reliquos, ita eum locum interpretatus esse videtur magnus ille Piscator, & Pastor Act. 10. ad Centurionem, & cognatos, & necessarios eius loquens: Quomodo, inquit (& de Christo Domino loquebatur) vnxit eum Deus Spiritu sancto, & virtute. Hanc verò vntionem omnes electi, & veri fideles habent, vt constat ex epist. Ioan. 1. cap. 2. Sed vos vntionem habetis à sancto, & nostis omnia; quo loco per vntionem gratia designatur. Quod colligitur etiam ex verbis Concilij Trident. sess. 14. de Sacram. extremæ Unctionis cap. 1. vntio, inquit, aptissimè Spiritus sancti gratiam, qua inuisibiliter anima ægrotantis inungitur, representat. Comparatur verò oleum gratiæ ea potissimum ratione, quia, quemadmodum oleum super oēs alios liquores enatat, ita diuina gratia, & dilectio super omnia dona spiritualia: & quemadmodum oleum est liquidum, & penetrabile, & lumen nutrit;

trit; ita gratia reddit hominem promptum, & facilem ad pia opera; eiusque mentem, & animam recedente gratia obscuram, & cœcutientem aduentu suo illuminat, atq; illustrat. Vnde cum studentium mentes, vt scientiarum labyrinthos penetrare possint, non tenebris circumfusæ, sed claritatis radijs illustratæ esse debeant, rectè Ioannes Baptista Gazalutis de Sancto Seuerino in eo libello, quem scripsit de modo studendi in vtroque iure, scholasticos adhortatur, vt ante omnia peccata sua confitentes ad diuinam gratiam consequendam anhelent: frustra enim diu, noctuq; neque nocturnam, neq; diurnam quietem sibi impertient, disciplinarum studio contorti, ni diuinam gratiam auxiliatricem habuerint, cuius radijs omnes intellectus tenebras, omnemque caliginem longè dispellant. Plus enim hoc oleo, quàm Mineræ oleo discent. Quod cum summo iudicio, & virtute religiosissimi, & sapientissimi Societatis Iesu præceptores expendissent, scholasticis suis iniungunt, vt singulis quibusque mensibus saltè semel animam suam sceleribus purgent, quod idem monialibus à sacrosancto Concilio Tridentino iniunctum fuit sess. 25. de Regular. cap. 10. Hinc etiam videre est, quàm sit æquum, & catholicum, & ad studiorum fructus cumulo accipiendos aptum Academiæ Conimbricæ statutum, quo cauetur, vt scholastici tèt in anno vltra præfixum ab Ecclesia generali tempus confessionem peccatorum faciant, nec aliter ad probationem cursus admittantur, quàm, si id scripto probarint; quod vtinam tam crebrò tanto animarum periculo notissimis in Academia commentis non eluderemus. Oportet enim prius animas, & postea linguas fieri eruditos, vt inquit Iustinianus in præmio digestorū §. Illud verò satis nostrum constitutum.

3 Ex hoc olei Symbolo manifestum est, quid sibi velit Matth. Euangelista cap. 25. de virginibus loquens, ex quibus oleum habentibus ianua nuptiarum aperta est, non habentibus verò clausa; per illud enim oleum designatur gratia, quam qui non habet, fit æternæ voluptatis indignus, & ab hæreditate regni cœlestis eliminatur. Quæ expositio cum sit D. Antonin. vbi supra, ad illam penè reducitur, quam affert Pontifex in præsentia, dum per oleum nitorem conscientia designari docet adducto hoc eodem prudentum, & fatuarum virginum exemplo.

4 Secunda vnctio est materialis, nec tamen Sacramentum gratiam conferens, sed Sacramentale ad gratiam disponens. Vnde & rectè Gargensis episcopus relatus à Restauro Castaldo in tractatu de Imperatore quæst. 21. vnctionem regum non esse Sacramentum affirmat. Et hæc quidem vnctio omnes vnctiones comprehendit, Cathacumenorum, Sacerdotum, Episcoporum, Regum, Altarium, & similia.

5 Tertia vnctio Sacramentum est speciale, vnum ex septem, quæ Christus Dominus instituit, Marcus Euangelista cap. 6. insinuauit, Iacobus deniq; Apostolus in epistola canonica cap. 5. fidelibus promulgauit. Trident. sess. 14. de extrema Vnctione cap. 1.

6 Cum sit autè triplex olei benedicti genus, aliud chrismatum, aliud oleum sanctum, aliud oleum infirmorum, benè adaptatur triplici oliuæ symbolo: est enim oliua arbor pacis, est pabulum hominis, & eius deniq; pinguedo reficit artus lassos, & infirmos: in quantum est arbor pacis, refertur ad oleum chrismatum, in quantum pabulum hominis, ad oleum catachumenorum, in quantum reficit artus lassos, & infirmos, ad oleum infirmorum.

7 Et,

7 Et, ut à tertia vnctione, hoc est, ab extrema, quod est nouæ legis Sacramentum, incipiamus, de quo agitur in Clem. 1. de priuileg. & alibi, sciendum est Christum Dominum, qui Christianos suos ab omni hostium incurfu firmis in omni vita remedijs tutos reddidit, Sacramentum hoc extremæ vnctionis instituisse, ad quem tanquam ad sacram anchoram in extrema vitæ periodo re, ut ita dicam, redeunte ad triarios, Catholici recurrerent; indigent enim eo tempore maioribus auxilijs, qui maiores hostium vires, maiores fallacias experiuntur. Licet enim sit omni tēpore vigilandū, semper enim, ut inquit Petrus, aduersarius noster diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens, quem deuoret: in exitu tamen vitæ omnes præstigator ille versutia suæ nervos intendit, ut & nos perdat, & à fiducia diuinæ misericordiae longè repellat. Vnde illud Genes. 3. serpenti à Deo dictum, in diaberis calcaneo eius, id est, mulieris, sic intelligit Antonin. vbi supra, ut per mulierem anima, per calcaneum, qui est finis corporis, vitæ finis significetur; quo tempore nihil non tentat Tentator (sic enim per antonomasiam diabolus vocatur Matth. 4. quemadmodum Virgilius apud Latinos, apud Græcos Homerus poëta appellatur. §. sed ius, instit. iur. nal. gent. & cil.) cum sibi nullum amplius ad perdendam animam tempus superesse videat, & ita autoritatem illam videtur intellexisse ad eam alludens Concil. Trident. dict. sess. 14. de Sacrament. extremæ vnction. cap. 2. Qua, inquit de vnctione loquens, infirmus subleuatus, & morbi incommoda, ac labores leuius fert, & tentationibus dæmonis calcaneo insidiantis facilius resistit: Nam & ad autoritatem illam Genes. 3. alluisse videtur, & finem vitæ per calcaneum intellexisse. Quauis sciam aliter locum illum inter-

interpretatum fuisse Pierium Valerianum in suis hieroglyphicis, qui per calcaneū, hoc est, pedem, sumitur enim pars pro toto, hieroglyphicè animi affectiones significari ostēdit; illud enim esse pedem hieroglyphicum, ut affectiones significant. Vnde Virgilius veteris philosophiæ peritissimus, ut Didonem suam tam liberam à timoris affectione, quam amoris imperio parentem sese in pyram conijcientem significaret, vnum illam exutam pedem dixit, hoc est, liberam ab vna animi affectione, timore nempè:

Vnum exuta pedem:

Per hunc enim pedem timorem, per alterum significabat amorē, cuius flammis cum misera Dido exæstualet, vtrūq; nuda pedem à poëta prudentissimo dici non poterat. Sic & illud Dauid psalm. 35. non veniat mihi pes superbiæ, ita intelligi potest, ut per pedem affectio significetur: quemadmodum etiam illud Ioan. 13. qui lotus est, non indiget, nisi, ut pedes lauet, sic intelligit Rainald. suarum indagat. lib. 3. c. 15. qui lotus est, nempè baptismo, non indiget, nisi, ut pedes lauet, qui sunt sordes affectuū, per pœnitentiam. Hæc est igitur causa, ob quam salutare extremæ Vnctionis Sacramentum institutū fuit, quæ ex verbis Iacobi epist. 5. colligitur, infirmatur, inquit, quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, & orēt super eum vngētes eum oleo in nomine Dñi, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittētur ei. Ex quibus verbis colligitur etiam eiusdem Sacramenti effectus, materia, forma, & minister: effectus est enim secundum Thom. in. 4. dist. 24. quæst. 1. artic. 2. quædam sanatio spiritalis, quæ datur contrā quandam debilitatem, vel ineptitudinē, quæ in nobis relinquitur ex peccato originali, vel actuali, contrā quā homo per hoc Sacramentū roboratur.

Est

Est etiā secundarius effectus sanitas corporalis, sed hic tamē non inducitur nisi, quando expedit ad primum consequendum, hoc est, sanitatem spiritualem, quod ex Concilio probatur. d. c. 2. ibi, & sanitatem corporis interdum, vbi saluti animæ expedit, consequitur. Materia est oleum ab episcopo benedictum; forma sunt illa verba, per istam vunctionem, &c. Quod cum ita ex Concilio definitum sit, nemo posthac de extremæ vunctionis forma controuertat, hanc, vel illam esse asserendo, cum Antonin. vbi suprā. c. 15. §. 3. Minister est sacerdos, quod constat ex verbis Iacobi, ibi, inducat presbyteros; quo loco Concilium Tridentinum per presbyteros non seniores populi, sed episcopos, aut sacerdotes intelligi declarat. Scitum est enim presbyterum seniore[m] significare; quo nomine Abraham primus omnium vocatus est, ut habetur in epistola. 2. Anaclei pontificis tertij, cuius meminit Carranza in eius vita, relata in. cap. vlt. 84. dist. Nullus enim antè Abraham vocatus est presbyter, id est, senior, cum ab Adam vsque ad eundem nongentos, & ampliùs annos multos homines vixisse legamus, Abraham verò multò paucioribus vixerit. Eius verò rei rationem reddit Philo Iud. in lib. de his verbis respuit Noe, & in lib. de Abrahamo in fin. Ex quo didici senis nomen non tam ætatis, quam prudentiæ, & virtutis nomen esse. Ex eo enim, quia prudentia, & virtus senectutis propria est, iuxta illud Cicer. lib. 1. Tusculan. nihil est enim homini profectò prudentia dulcius, quam, ut cætera auferat, affert certè senectus: fit, ut per senectutem prudentia, & non prudentia solum, sed virtus omnis in sacris literis designetur. Vndè, qui se studiosius virtuti dederint, erunt hoc nomine digniores, & hæc est illa senectus, quæ debet esse in ciuitate.

L venera-

venerabilis virtute, non annis quaesita, licet huic quoque plurimus non immerito tribuatur honos, vt probat Callistratus in l. semper. 5. ff. de iure immuni. l. prouidendum, ibi, aut vetustas, secundum interpretationem Tiraq. de nobilitate cap. 19. num. 2. C. de postul. Aulus Gell. lib. 2. noct. Attic. cap. 15. Chassan. in cathal. part. 9. considerat. 13. part. 10. considerat. 29. part. 11. considerat. 17. Osorius de regis institutione lib. 4. fol. 125. Cyri ad filios orationem ex Xenophonte referens, D. Paul. 1. ad Timoth. cap. 5. senioremem ne increpaueris, sed obsecra, vt patrem, Frater Simon Coelius in lib. qui inscribitur, *Compendio das Chronicas da Ordem de nossa Senhora do Carmo*, multa philosophice, & erudite congerens lib. 2. cap. 10. Quod vero inquit Concil. per presbyteros aut episcopos, aut sacerdotes intelligi, bene conuenit cum his, quae in Rubrica de translatione episcopi num. 10. cum sequentibus de presbyteri, sacerdotis, & episcopi vocabulato diximus. Licet autem Iacobus non presbyterum, sed presbyteros inducendos dicat, non est tamen ex eo verbo inferendum non posse hoc sacramentum ab vno solum sacerdote ministrari, cum contrarium sit decisum in cap. quaesuit, de verb. signific. Erit tamen aptius, & decentius, vt plures in illius administratione adsint, illudque ad infirmum deferant. Quare recte constitutio episcopatus Leirienensis tit. 6. de extrema vnctione constitut. 1. iubet, vt saltem duo sacerdotes in ipsius administratione adsint, ni ea sit aegroti necessitas, vt commodè sacerdos alter non possit expectari.

8. Est autem hoc sacramentum conferendum infirmis, & illis praesertim, qui tam periculosè decumbunt, vt esse iam in ipso vitae exitu videantur. Ex hoc enim sacramentum

exeun-

exeuntium nuncupatur, quemadmodum etiam extremae vnctionis nomen est sortitum, quod in extremitate vitae constitutis exhibeatur. Unde satis non est ad illius susceptionem mortis propinquitas, si aliunde, quam ab aegritudine, proueniat. Quare nec laqueo vitam finituris, nec ancipiti Martis alex sese committentibus confertur, vt bene probat Scot. in. 4. distin. 24. Nicol. Plot. in suo tractatu de sacrament. 5. part. cap. 1. Non debet autem dari pueris vsu rationis non habentibus, nec furiosis ex ratione D. Antonin. dist. titul. 14. capit. 15. §. 6. vbi in. §. 7. in quibus corporis partibus, & quibus de causis facienda sit vnctio, ex Thom. & alijs doctissime declarat. Non esse autem hoc sacramentum ex eorum numero, quae iterari non possunt, videbimus infra in Rubrica de sacrament. non iterand. Haec de oleo infirmorum dicta sint, in quo si longius fortasse processimus, quam postulat operis institutum, scientiae ipsi, si qua est in nobis, danda est venia, quae omnis, vt inquit ille, naturae facilitate verbosa est. descendamus nunc ad alias vnctiones.

9. Prima vnctio, cuius meminit pontifex in praesenti, est vnctio episcopi consecrandi. Notum est enim episcopum electum, & confirmatum intra tres menses post electionem, nisi legitimum subsit impedimentum, consecrandum esse. cap. quoniam. 75. cap. quoniam. 100. distin. Concil. Tridentin. sessio. 7. de reformat. cap. 9. & sessione. 23. de reformatio. capitul. 2. Debet autem in eius consecratione Metropolitanus cum duobus, aut tribus episcopis interuenire, vt probatur in cap. episcopi cum multis ibidem. 64. distin. Quod si ab vno, aut duobus episcopis metropolitano non interueniente,

L 2. qui nu-

qui numerum conficiat trium, ordinatio expedita fuerit, nullius erit momenti, vt probat gloss. in cap. nec episcopi, verb. sine tribus, de tempor. ordinat. Congregatis igitur, vt Lancellotti verbis vtat in. §. congregatis, sub tit. de consecratione, hora dominicæ lucis tertiâ episcopis, & scrutinio cum precibus celebrato duo supra caput ordinandi Euangelij Codicem tenentes manus imponant, & vno semper eodem benedictionem fundente cæteri, qui adsunt, manibus suis caput eius tangant, atq; illud vna cum manibus sacro-chrismate deliniant. Hæc Lancellottus. Quare autem episcopus chrismate vngatur, declarat pontifex in præsentia; ait enim chrisma ex oleo, & balsamo confici, & per oleum nitorem conscientiæ, per balsamum odorem famæ significari; vtrunque autem in episcopo, hoc est nitorem conscientiæ, & odorem famæ, ineffe oportere. Licet autem odor famæ perquam necessarius sit episcopis, iuxta Apostoli testimonium, Christi bonus odor sumus in omni loco, excellentior tamen, & vtilior est nitor conscientiæ: cum enim conscientiarum sit scrutator Deus, plaris illarum nitorem, quam externum famæ odorem facit: affert pontifex carmen illud propheticum Psalm. 44. Omnis gloria filiæ regis ab intus, cuius versiculi interpretationem meminisse me à domino meo, sic enim doctores nostri præceptores suos appellant, & sic ego præceptorem meum fratrem Loygium de Sotomaior non ea tantum de causa, sed ob multas alias appellare soleo. Cum enim pater ille scientiarum, quo eum nomine vocat Ioannes Vaz da Motta in oratione, quam Romæ habuit, interpretaretur versiculum illum sponsi Cantic. cap. 2. & facies tua decora, cauendum esse monuit, nè quis verbis illis, & similibus existimaret ab

sponso

sponso externam potissimum sponsæ faciem commendari, sed potius internam, & incorporalem, secundum quam similes Deo, & deiformes sumus, & appellamur: sponsa enim nõ tam dotibus corporis, quam animi placebat sponso, illiq; laudabilis, & amabilis erat. In cuius confirmationem præceptor maximus afferebat hoc carmen à pontifice nostro impræsentiarum adductum, omnis gloria filiæ regis ab intus, hoc est vniuersa, seu præcipua laus, vel gloria, vel pulchritudo sponsæ est intrinseca, & interna, hoc est, in virtutibus animi sita. Licet enim sponsa externa etiã facie, & ornatu pulcherrima sit, interius tamen vsq; adeo est pulchrior, vt tota eius gloria, vel dignitas interna esse videatur; hoc enim sensu verbum illud, omnis, accipiendum est. Ad hæc autem Dauidis verba videndus est Gregorius Nazianzenus in oratione in dictum Euangelij, vbi inquit: pulchritudo quidem ea, quæ in oculos cadit, non occultatur; quæ autem oculorum aciem fugit, id est, pulchritudo animi interna, à Deo perspicitur iuxta illud regis Prophetæ, omnis gloria filiæ regis ab intus. Neq; prætermittendus Ambros. lib. de Noe, & arca. c. 11. ad illa verba Genes. c. 7. cum ait Moses, quia te vidi iustum in generatione ista, vbi ponderat Ambrosius, quod solus Noë ex hominibus illius ætatis iustus, id est, pulcher, & speciosus visus est non facie corporis externa, sed potius animi interna, homines enim, inquit Ambrosius, quæ foris sunt, probat, Deus, quæ intus, examinat. Vnde & Philo Iudæus, cuius ego lectione valde capior, in lib. de temulentia exponens allegoriam arcæ testamenti, seu foederis, declarat etiã mysterium, & rationem, ob quam oraculum diuinum iussit arcam illam intus, & extrâ laminis quibusdã aureis exornari, vt nèpè virtutes vtriusque speciei externas, & internas significaret. Plato

verò, cum quo mallebat errare Cicero, quã cum alijs vera sentire, in Alcibiade. i. sic Socratem loquentem inducit, vt probet veram hominis pulchritudinem non corporis, sed animi specie esse metiendam, eoq; nomine à reip. gubernatione Alcibiadem excludit, nempe qui corpore duntaxat, & non animo pulcher erat. Qua de re videndus idem Plato in phædro, vel de pulchro lib. 26. O amice, inquit, pan, & alij omnes, qui locum hunc colitis dij, date mihi, vt pulcher intus efficiar, &c. Quæ omnia non tam in gratiam illius versiculi dicta sint, quàm, vt manifestè constet omnibus, quàm sit nitor conscientiæ, qui per oleum, odori famæ, qui per balsamum significatur, in episcopo anteferendus. Quare autem episcopi caput, & manus consecrentur, &, quid per caput, quid per manus significetur, pontifex in præsentem copiosè exponit. Hæc de vnctione pontificis, veniamus ad vnctionem regum, de qua agitur in. §. vnde in veteri, huius tituli.

10 Horum vnctio, vt constat ex hoc. §. originem sumpsit ex veteri testamēto, patet. 3. Regum. c. 19. cum dominus dixit ad Eliam, vade, & reuertere in viam tuam per desertum in Damascum, cumq; perueneris illuc, vnges Hazael regem super Syriam, & Iehu filium Nausi vnges regem super Israel, ex. 2. Reg. cap. 2. ibi, veneruntq; viri Iuda, & vnserunt ibi Dauid, vt regnaret super domum Iuda, ex. 3. Reg. cap. 1. cum senex Dauid de Salomone filio in regem leuando sic ait: & vngat eum ibi Sadoc sacerdos, & Natham Propheta in regem super Israel. Differbat autem nihil in veteri testamento vnctio regum ab vnctione pontificum: fiebat enim eodem modo, & in eadem parte, vt probatur ex. d. §. vnde in veteri, & ex Eusebio

bio Cæsariensi lib. de demonstratione Euangelica. cap. 15. post principium, dum tradit iure diuino primum Mosem ijs, qui vngerentur, Christi nomen imposuisse, idq; vnctionis genus non solum pontificibus fuisse traditum, sed & Prophetis, & regibus. Post aduentum verò Christi Domini, & diuinam ipsius vnctionem, cuius mysterium continebat lapis, quem Iacob, cum iter in Mesopotamiam haberet, postquam Deum innixum scilicet, quæ in cælum penetrabat, per somnium vidit, in monumentum statuit, & oleo perfudit, Genes. 28. principis vnctio à capite ad brachium est translata, &, vt non ea solum inter auctoritatem principis, & pontificis sit differentia, adiungitur & alia, quod caput pontificis chrismate consecratur, brachium verò principis oleo delinitur; vnde & in ipsa vnctione, & vnctionis parte differunt: pontifex enim vngitur chrismate, quod ex oleo sit, & balsamo, vt supra diximus, princeps verò oleo exorcisato, vt ait liber sacr. cærem. lib. 1. sect. 5. cap. 3. col. 4. Quapropter merito explodendus est August. de Ancona in lib. de potestate Papæ quæstio. 38. artic. 2. ad fin. dum simpliciter affirmat oleo chrismatis vngi & regum, & pontificum capita, in vnum, & alterum simul errorem incidens, &, dum ait reges vngi in capite, & dum chrismate, virumq; enim est contra nostrum. §. vnde in veteri. Cum verò de principis vnctione loquor, regem Franciæ semper excipio, qui, vt ait Martinus Laudensis in tractatu de principe not. 434. Episcopus Sarnensis de visitat. lib. 1. cap. 6. num. 5. oleo, seu chrismate cælitus per columbam missio inungitur in monasterio sancti Remigij, qui primum Gallorum regem baptisauit.

11 Vnguntur autem pontifices in capite, reges vero in brachio optima ratione: habet enim se potestas civilis in ordine ad remp. ecclesiasticam tanquam brachia ad suum corpus: ecclesiastica tanquam caput; id est enim, quod textus significare volunt, dum aiunt principes sæculi esse in Ecclesiæ corpore, tanquam eius defensores, seu propugnatores. c. principes. c. regum. c. administratores cum multis alijs. 23. quæst. 5. sicut enim in corpore naturali proprium brachiorum munus est ipsius corporis defensio, ita membra Ecclesiæ munus illud habentia, hoc est, principes, rectè brachiorum nomine censentur ex reg. c. singula, ibi; ita in Ecclesiæ corpore. 89. dist. & hinc est, quod potestas civilis brachium seculare à pontificibus appellatur, in. c. quoniam de off. ord. in. c. vlt. in fin. de exces. prælat. à Concil. Tridët. sess. 25. de regular. c. 5. de ecclesiastica potestate patet; cum sit enim pontifex Christi Vicarius. c. 2. de translatio. episc. Christum ipsum, qui caput est Ecclesiæ. c. 1. de vot. lib. 6. representat. Vndè meritò princeps in brachio, pontifex in capite vngi debet, ut nempè princeps brachium, pontifex huius corporis caput esse ostendatur, ut benè innuit Hieronymus Catena in vita Pij. V. cum agit de titulo Magni Ducis, quo Pius Cosmum Medicè ipso imperatore refragante decoravit. Et si. d. 5. vndè in veteri eam solùm huiusce rei rationem affert, ut scilicèt ostendatur, quanta sit differentia inter auctoritatem pōtificis, & principis potestatem, quæ differentia ostenditur etiàm in multis alijs, & eam ostendi vult Rainald. Corfus. lib. 3. indagat. c. 15. in inuocatione Domini nostri Iesu Christi, qua vitur Iustinianus in capite suorum procemiorum, instit. C. & ff. cum ea nō vitur Gregorius in procemio, Rex pacificus, nec alibi videamus pontifices vsos esse, cuius rei causam dùm indagare vult,

vult, sex, septemue rationes affert, quas apud eundem videre poteris. Hæc de vnctione pontificis, & regum, de qua etiam aliqua Chaffan. in cathal. 5. part. considerat. 22. vers. per hæc.

12 Sed, quia Christus Dominus in nouo testamento Christianos suos reges fecit, iuxta illud Apostoli, vos estis genus electum, regale sacerdotium, docet pontifex in. 5. quia verò in. d. c. vnic. huius tit. idcirco non solùm reges, & sacerdotes, sed Christiani omnes in huius regni significationem vnguntur. Voluit enim Christus vnctionem suam in omnes Christianos transmittere, quos non solum fratres, ut Oforius ait de sapientia lib. 1. non suos, ut Ioannes Euangelista. c. 13. sed se ipsum quoq; appellat, ut iam olim didici ex Lippi Aurelij Augustiniani Eremitæ Christianis paradoxis, in paradoxo, diligendos esse inimicos. Ipse enim, inquit ille, Christus non amicos, non socios, non deniq; fratres, aut filios nos, sed se ipsum appellat. Cum enim Paulum Christianos insectantem increpat, Saule, Saule, inquit, quid me persequeris? Hęc Aurelius. Et antè eum idem ponderavit D. Augustinus multis in locis, præsertim tract. 28. in Euangel. Ioan. Et item lib. 50. homil. homil. 15. & in Psal. 140. præfat. & aliàs. Cuius ego auctoritatem confirmauerim auctoritate. c. nulli in fin. 3. quæst. 1. ibi, dominum crucifigunt, qui eum in sacerdotibus suis persequuntur, Luc. c. 10. qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit, Bernard. serm. 64. in Cantic. in expositione illius vers. capite nobis vulpes paruulas, &c. Homines, inquit, ille, non arbores amat homo Deus, & nostros profectus suos fructus reputat: tempus enim horum diligenter obseruat, aridetq; apparentibus, & sollicitus satagit, ne pereant sibi: se enim reputat tanquã nos. Facit & pro hac re locus elegãs,

L 5 qui

qui est apud. d. Ambros. ep. 32. de Christo domino dicente de morte Petri, venio Roman iterum crucifigi: Quem locum si vultis amplius dilatare, legite, quæ Dominus meus distavit in Cantic. c. 2. sub illo vers. qui pascitur inter lilia, vbi inter cætera attulit quandam glossam antiquissimam Hebræorū, Rabbi videlicet Menahem super Genesim. c. 3. quæ ex alterius Rabbinī antiquioris autoritate sic ait: salus Israel est salus Dei, idq; probat ex illo Zachar. cap. 9. Ecce Rex tuus veniet tibi iustus, & saluator. Hebraica enim vox, pro qua vulgatus vertit saluator, saltē est ambigua, & significat non solum saluatorem, sed etiam saluatam. Gaudet enim Deus de salute, & perfectione cuiusque animæ humanæ, & salutem nostram suam reputat.

13 Cū hoc igitur ita sit, mirum non est, si Christiani & in signum vnctionis Christi, & in signum regni, quod per eius fidem consequuntur, vngi debeant: sed de eorum vnctione tam, quæ in Baptismo, quàm, quæ in confirmatione fit, tam latè agit pontifex in præfenti, vt necesse non sit in illius expositione diutius immorari.

14 Ne tamen aliquid, quod ad huius Rubricæ explicationem spectare possit, desideretur, quandò satis de verbo, vnctione, dictum est, de verbo quoque, sacra, dicendum est aliquid. Res enim sacræ dicuntur, quæ ritè Deo per pontifices consecratæ sunt. §. sacræ res institut. de rer. diuis. differuntq; à rebus sanctis, quæ muros, & portas ciuitatis comprehendunt; hæc autē ideò sancta dicuntur, quia pœna capitis constituta est in eos, qui aliquid in muros deliquerint: ideò & legum eas partes, quibus pœnæ constituuntur aduersus eos, qui contra leges fecerint,

rint, sanctiones vocantur. §. sanctæ, instit. eodem, de quo verbo, cū sit ad eò nostro propinquum, vide per Bud. in l. 1. ff. de iust. & iur. fol. mihi. 6. ex prælo Ascensiano, per Fiqueretum in prologum Plinij. Habent & auari suam famem, quam Virgilius sacram dixerit, hoc est, detestabilem, & execrandam,

Quid non mortalia pectora cogis

Auri sacra fames?

Habent & medici morbum, quem sacrum dicunt: habet & hoc verbum significationes multas, quas latè videre poteris per Calep. verb. sacer. 1. & 2. & verb. sacra via, verb. sacra certamina, verb. sacrum promontorium, per Alex. ab Alex. Genial. lib. 6. c. 14.

15 His expositis pergamus ad Rubricam de sacramentis non iterandis si non doctrina operis, saltem varietate placituri. Reficit enim, vt inquit Quintilianus, animos, ac reparat varietas: & quoniam, vt idem ait, quanuis multa egerimus, quodam tamē modo recentes sumus ad id, quod incipimus, nouo animo, nouisq; viribus aggredimur illius explicationem.

§ A D R V B R I C A M de sacramentis non iterandis.

Post Rubricam de sacra vnctione sequitur Rubrica de sacramentis non iterandis, quæ nos docet, vtrum vnctiones in sacramentis prætermisæ post illorum celebrationem iterum adhiberi possint,

possint. Hoc est enim, quod statim agitur in primo capite, & hæc fuit causa, ob quam pontifex hanc Rubricam post superiorem collocavit.

2 Vt verò altè, & à capite, quæ de sacramentis dicenda sunt, repetamus, de verbo ipso aliqua antè omnia dici oportet. Sacramenti igitur verbum varias apud Latinos significationes habet. Nam, ut inquit sextus Pompeius, sacramentum æs significat, quod pœnæ nomine penditur, siue eo quis interrogat, siue contendit: quod clariùs colligitur ex M. Varrone lib. 4. de lingua latina; ea, inquit, pecunia, quæ in iudicium venit in litibus, sacramentum à sacro: qui petebat, & qui inficiabatur, de alijs rebus vtriq; l. æris ad pontificem deponebant, de alijs rebus itè certo alio numero assium. Qui iudicio vicerat, suum sacramentum à sacro auferebat, victi ad ærarium redibat. Hactenùs Varro, quod ità ex eo refert doctissimus Pytheus aduersariorum successiuorum lib. 1. c. 18. licèt Iacobus Ræuardus variior. lib. 2. c. item. 18. Varronis locum mendosum, ut ait, & à se restitutum ità legat: Qui petebat, & qui inficiabatur, de alijs rebus vterque quinquagenos asses apud pontificem deponebat, de alijs rebus itè certum alium, & legitimum numerum assium. Sic Ræuardus. d. loco, qui idem repetit lib. 5. c. 10. Vterque autè, cum quibus & Calepinus verb. sacramentum, Varronem citat. lib. 4. de lingua latina. Vndè miror apud Cou. in. c. quanuis pactum. 1. part. in initio num. 2. vers. apud veteres, lib. 2. non. 4. Varronem citari, quem tamen errore lapsus non ausim affirmare, cum Varronis is liber mihi, dum hæc scribebam, ad manus non fuerit. Ræuardus autè. d. loco lege quadam tribunitia exigere sacramenta triumuiros capitales consueuisse autore Festo confirmat: sacramentum autè, inquit ille,

ille, veteres appellabāt, inquit idem Festus, quod pœnæ nomine pendebatur, & quidem duplici ratione, interrogatione nimirum, & contentione. Qui in huiusmodi pœnas ex legibus, senatusuè consultis, aut constitutionibus inciderant, quæ lvi pecunia debebant, hi à triumuiris pœnam exigentibus sacramento interrogari dicebantur. Cæterum sacramento olim contendere solet, cum de re aliqua incideret controuersia: tunc enim alter alterum sacramento interdum quingentenario, plæruntq; quinquagenario prouocabat, hac formula, quando negas te sacramento quinquagenario prouoco, autore Valerio Probo. Hactenùs Ræuardus. Quod tamèn ille ex Valerio Probo asserit, apud ipsum Probum non ita est expressum. Verba enim Probi his notis sunt scripta. Q. N. T. S. Q. P. quas Pytheus vbi supra Ræuardi verbis ab ipso Pytheo fortassè sumptis (nec enim vter prior scripserit, liquet mihi) exponit, & notam illam, Q. secundo loco positam, vel quingenario, vel quinquagenario significare existimat. Qui fuerint autè triumuiros capitales sacramenta exigere soliti, declarat optimè Ræuardus, & legem tribunitiam, qua id eis licebat, ità apud Festum de verb. significat. lib. 17. restituendum sibi inquit persuasisse Lucam Fruterium ingenio singulari præditum adolescentem: quicumque posthac prætor factus erit, qui inter ciues ius dicet, tres viros capitales populum rogato: ijq; tres viri capitales, quicumque à populo facti erunt, sacramenta exigant, iudicantq; eodemque iure sunt, vti ex legibus, plebeiq; scitis exigere, iudicare, esseq; oportet. Elegans lex tribunitia, eleganterq; restituta, exclamat Ræuardus, per quam triumuiros capitales populum rogare prætor iubetur, illiq; à populo facti sacramenta exigebant, & iudicabant sic nimirum, ut, si quid

pœnæ

pœnæ nomine ab aliquo dependendum foret, id, si non dependeretur, exigerent triumviri: tunc si is, à quo sacramentum exigebatur, negaret pœnæ nomine se conveniri posse, idem triumviri non exigebant solum, sed etiam sacramentum, siue de sacramento iudicabant.

3. Hinc manifeste patet, quid sibi voluerit Cicerò in oratione pro Milone; dum sic ait: eum deniq; cui nulla lex erat, nullum ius civile, nulli possessionum termini, qui non calumnia litium, non iniustis vindicijs, ac sacramentis alienos fundos, sed castris, exercitu, signis inferendis petebat: quod sic exponit Bud. in annotationib. ad Pandect. in. l. vlt. ff. de orig. iur. fol. m. h. 24. Clodius non iam aliquo iuris prætextu alienas invadebat possessiones, ut calumniatores, & litigiosi solent, sed vi armata, apertaq; & tanquam hostili prælio. Quemadmodum etiam & illud eiusdem Ciceronis in lib. de Oratore in persona Scævola: Quod verò in extrema oratione tua; Crasse, quasi pro tuo iure sumpsiſti oratorem in omnis sermonis disputatione copiosissimè versari posse, hinc, nisi in tuo regno effemus, non tulissèmi, multiq; præessèmi, qui aut interdicto tecum contenderent, aut te ex iure manu confectum vocarent, quòd in alienas possessiones tam temerè irruisses. Agerent enim tecum lege primùm Pythagorei omnes, atq; Democritici, cæteri; in suo genere Physici, vindicarentq; ornatè in dicendo; & graues, quibuscùm iusto sacramento contendere non licet. Aut interdicto (inquit Budæus) inquit Scævola; tecum philosophi illi contenderent, utpotè à possessione disciplinarum, quæ propriæ sunt eorum, deiecti, quippe quas tu uniuersas oratoriæ facultati tribuis. Dixerat enim Crassus oratoris esse proprium de re quacunque proposita copiosissimè dicere: aut ex iure te manu confectum vocarent,

rent, id est, vindiciarum licem tibi intenderent, illarum disciplinarum facultates, possessionesq; sibi vindicantes, asserentesq;: iusto autem sacramento cum Pythagoreis, & Democriticis de Physiologia, & reliquis philosophiæ inuenis contendere oratori non licere dixit Scævola propter præstantiam ingenij eorum hominum, qui fundatores, auctoresq; fuerunt magni nominis sectarum, quibuscùm sacramento, & vindicatione contendendo de Physicæ speculationis, explicationisq; professione nullus sanè orator licet vincere posset vel propter tati nominis præiudicium, vel, quia impudentiæ daretur, si quis illis viris doctrinarum possessione nõ cederet, qui nomina sua professione earum rerum vsq; adeò illustrarunt. Hactenus Budæus: quæ inuat ad verbum hoc in loco trāstulisse, ut sit manifestior quorundam verborum sensus, quæ in prima parte nostræ Harmoniæ in Rubrica de summa Trinitate de Emmanuele Soares ad imitationem Ciceronis reperientur. Hic est enim fructus, ut inquit ille, legendi æmulari ea, quæ in alijs probes, & quæ maximè inter aliorum dicta mireris, in aliquem vsum tuum opportuna deriuatione conuertere.

4. In eundem etiam modum intelligitur illud eiusdem Ciceronis (gestio enim sæpè citare eius verba, à quo compillando nec Virgilius ipse abstinuit autore Macrobio Saturnal. lib. 6. cap. 1.) lib. 9. Epist. pugna, inquit, si me amas, nisi arguta apparebunt, ut sacramento contendas mea non esse. Quæ iuris verba cum multis alijs nemini sit mirum toties apud Ciceronem legi; delectabatur enim ille mirum in modum verbis à iure sumpsis, quibus in scriptis suis metaphoricè vsus est sæpè: nèpè qui, ut ipse ait in li. de Claris oratoribus, iuris civilis studio multū operæ dederit

Quinto Scauolæ Publij filio ; vndè & iurisperitissimus euasit, & in oratione pro Muræna ea verba iactabundus effudit: itaq; si mihi vehementer occupato stomachum mouerint, triduo me iurisconsultum esse profitebor. Sit hæc itaq; prima sacramenti significatio, in qua dedita opera sumus immorati, quòd non videtur vsq; adeò vulgaris, quin fuerit operæpretium diffusius explicari.

5 Significat etiam sacramentum autore Festo, quidquid iureiurando interposito geritur : quo sensu accipitur in Auth. sacramenta puberum: C si aduersus vendit. Idem est enim ibi sacramentum, ac fides iureiurando præstita. sacramentum enim, vt inquit Abbas in Rub. de iureiurando pro iuramento capitur, idq; videre est vltra. l. i. ff. de varijs, & extraordin. cognit. vbi glo. verb. ingressu, apud Quintilian. lib. 12. institut. orator. c. 2. sed hæc, inquit, inter ipsos, qui velut sacramento rogati, vel etiam superstitione constructi nefas ducunt à suscepta semel persuasione discedere: oratori verò nihil est necesse in cuiusquam iurare leges. Quibus ex verbis colligitur idem esse sacramento rogari, ac iurare, patetq; ex Iustiano in. l. vlt. C. de iudic. ibi, cui enim non est cognitum antiquos iudices non aliter iudicalem calculum accepisse, nisi prius sacramentum præstitissent omni modo se cum veritate, & legum obseruatione iudicium esse disposituros. Agit enim Iustinianus de iudicibus, qui olim in leges iurare tenebantur, vt constat ex his, quos citat Ræuard. lib. 5. cap. 8. & ex Cicerone pro A. Cluentio. Inde sacramentum militare dicebatur, quo milites in verba imperatoris sui iurabant, quod nisi præstitissent, iusti milites non videbantur, eoq; absoluti in hostem legitimè pugnare non poterant; quod Seruius docet, dùm inquit, iusta militia est eorum, qui singuli iurabant pro rep.
se esse

se esse facturos, nec discedebant, nisi completis stipendijs, & sacramentum vocabatur. Idq; ex Vegetio lib. 2. de re milit. ex Suetonio in Cæsare, & ex multis alijs aperte constat, & hoc sensu legitur hoc verbum in. l. fin. C. veteran. lib. 12. ibi, qui sacramentis inhærere desierit, hoc est, qui Sacramento fuerit solutus completis stipendijs, vt inquit Seruius: sic apud Claudian. in quartum Honorij consulatum,

Tua sarmata discors

Sacramenta petit.

Sic passim apud multos. Huius verò militaris sacramenti, quod singulis annis Kalendis Ianuarijs ab Imperatore primum, deinde à Legatis, Tribunis, Centurionibus, Decurionibus, Præfectis castrorum, militibus deniq; præstabatur, forma habetur apud Alexan. ab Alexan. lib. 1. Genialium dierum. c. 20. in fin.

6 Hæc apud profanos: autores verò sacri Sacramentum dicunt idem, quod Græci mysteriũ, hoc est, vt inquit Coar. in cap. quauis pactum in initio. 1. part. num. 2. sacrum secretum, aut religiosum arcanum, omnemq; rem sacram occultam tamen, & latentem: & in hoc sensu accipitur apud Paul. ad Ephes. 1. ibi, vt notum faceret nobis Sacramentum voluntatis suæ, & ad Ephes. 3. vbi bis eam vocem repetit. 1. ad Timot. 3. ibi, magnum est pietatis sacramentum, Sapientiæ. c. 2. ibi, & nescierunt Sacramenta Dei, Thobiz. c. 12. ibi, etenim sacramentum regis abscondere bonum est, opera autem Dei reuelare, & confiteri honorificum est. c. ita Dominus. 19. dist. ibi, sed huius muneris Sacramentum ita Dominus, & c. Clem. 1. de summa Trinit. ibi, qui sacramenti huius rē gestam narrans, & c. & in hoc sensu vsurpat hoc verbũ frater Petrus de Padilha in libro,
M quem

quem composuit in laudem Deiparæ Virginis cantu. 4.
Carminē. 76. & d. Hieronymus de Apocalypsi Ioannis lo-
quens relatus à pulchra, & utili noui Testamenti diuisione
(sic enim inscribitur) hic liber, inquit Hieronymus, tot
habet sacramenta, quot verba. Ab hac fortassè sacra-
menti significatione ductum est, vt signa quædam hominū sen-
sibus subiecta, quæ gratiam, quam ex Christi domini insti-
tutione, & passione conferunt, simul declarant, speciali
quodam iure, speciali q; nomine sacramenta legis Euan-
gelicæ appellentur. Notandum est tamen nullum esse è
septè sacramētis, cui sacramenti nomen in sacris Scriptu-
ris tribui legamus, præter matrimonium, Paul. ad Ephes.
cap. 5. vt benè aduertit charta quædam Madritij typis edi-
ta de Sacramento matrimonij. Nec ignoro in lege etiam
veteri Sacramenta fuisse, quæ tamen longè distabant ab
his, quæ Catholici habemus, & veneramur. Illa enim, vt in-
quit Concilium Florent. sub tit. de Sacramentis can. 2. &
Aug. in Psal. 73. significabant, & promittebant gratiã, hæc
autè conferunt: illa facienda ostendebant, hæc facta osten-
dunt: sunt q; aliæ multæ inter vtraq; differentiæ, quæ colli-
guntur ex Th. & Theologis in. 4. d. 1. q. 1. ar. 2. vbi Richar.
ar. 3. q. 4. ex eodem Th. 3. part. q. 60. ar. 2. ad. 2. Cathac. de
sacramen. in genere vers. ex his. Multa autem legis vete-
ris sacramenta, veluti serpens æneus, quem Moses finxit,
& hasta in altū proposuit, qui Christi signū fuit, & cætera
id genus videri possunt apud Osor. lib. 2. de sapientia: le-
go enim libētèr nostros, qui si in animum inducerent

Non sibi, sed toti genitos se credere mundo,

Nullam sapientiæ partem Gallis, nullam Germanis, nullã
Italīs inuideremns.

Illud tamen de legis veteris sacramentis hîc admonue-
rim,

rim, maximam esse inter Theologos contētionem, vtrūm
Circuncisio, in cuius locum in lege gratiæ baptismus suc-
cessit, gratiam contulerit. Qua in re communiter repro-
batur sententia Magistri in. 4. distinct. 1. afferentis per cir-
cuncisionem solūm purgari peccatum, Sed non conferri
gratiam, qui tamen non aduertit, quàm sibi parūm con-
stet, cum ablutio peccati non possit esse, nisi per gra-
tiam, & oppositorum priuatiuè oporteat alterum inesse,
vt animal cæcum, aut videns, quod inquit. D. Antonini
3. part. tit. 14. cap. 11. §. 2. Thomas verò in. 4. distinct. 1. q. 2
art. 4. in ea fuit sententia, vt existimaret Circuncisionem
vnã ex veteris legis sacramentis gratiam contulisse tol-
lendo culpam, non tamen aperuisse ianuam, vt Baptismus
facit, nec diminuisse fomitem. Hæc Tho. illo in loco, qui
tamen in altero, hoc est. 3. part. quæst. 70. artic. 4. palino-
diam cecinit, existimauitq; Circuncisionem, sicut & reli-
qua veteris legis sacramenta, gratiam non contulisse, sed
per fidem, cuius protestatio erat Circuncisio, tolli pec-
catum, conferriq; gratiam ex Dei pactione, & sic Cir-
cuncisionem non fuisse causam, per quam, vt sunt Sacra-
menta legis gratiæ, sed sine qua non.

7 Definitio sacramenti à Theologis petenda est: hi
enim de sacramentis exactiùs, quàm nostri agunt: vtri-
que tamen illorum pertractatio æquè incumbit. Vt
enim latè diximus in rubrica de summa Trinita. ius ca-
nonicum cum Theologia natum est, vtinamq; sit tem-
pus, quo perfectus aliquis iuris canonici professor hanc
partem à iure canonico per multa sæcula diuisam vendi-
cet sibi, ac velut rebus repetitis in corpus iuris canoni-
ci adducat. Quod quantum vtilitatis iuris nostri stu-
diosius importaret, ex Cornelio Tacito in dialogo de

Orat. apparet, secundum quem aliter proprijs, aliter commo-
modatis utimur. Interim tamen intrâ pelliculam nostram
nos teneamus; Nam

Non omnia possumus omnes,

Et rectè Theocritus ædillio. 32. ab Eobano Hesso in Lati-
num translato,

Nanq̄, alias alijs norunt res munere diuam.

Definitur itaq̄; Sacramentum ab August. lib. 10. de Ciuit.
Dei cap. 5. vt sit sacræ rei signum, quæ definitio ponitur à
Magistro in. 4. dist. 1. & optimè explicatur ab Antonino. 3.
part. tit. 14. cap. 11. Cùm tamen hæc definitio veteris legis
Sacramentis competat, addere oportet verba illa, quæ ad-
dit Magister. d. loco, vt eius similitudinem gerat, & cau-
sa existat. vel, si mauis, cùm eodem Magistro ita defini-
re poteris: Est inuisibilis gratiæ visibilis forma: sunt
enim Sacramenta signa gratiæ, quam per signum ali-
quod sensibile efficiunt, vt benè colligitur ex cap. mul-
ti. 1. quæst. 1. ex Gregor. lib. 1. Reg. cap. 16. Hieronym.
in cap. 28. Matth. Bernard. serm. 1. de Cæna Domini, Vi-
guer. de institut. cap. 16. Victor. de Sacram. in principio.
vtraq̄; autem Sacramenti definitio elicitur ex Tridè. sess.
13. de sanctissimo Eucharistiæ Sacramento. c. 3. ibi, com-
mune hoc quidem est sanctissimæ Eucharistiæ cùm cæte-
ris Sacramentis symbolum esse rei sacræ, & inuisibilis gra-
tiæ formam visibilem. Tu tamen de Sacramenti definitio-
ne vide, quos citat additio. 1. & 2. ad Abb. in hac rubrica.
8 De Sacramentorum institutione fuerunt olim variæ
doctorum opiniones, post sacrosanctum tamen Concilium
Tridentinum dubitare nemini licet. Fuerunt enim, qui ab
Apostolis, fuerunt, qui ab Ecclesia instituta fuisse dixerint:
Concilium autem sess. 7. de Sacramentis in genere Can. 1.
fic

sic inquit: si quis dixerit sacramenta nouæ legis non fuisse
omnia à Iesu Christo domino nostro instituta, aut esse plu-
ra, vel pauciora, quàm septem, videlicet Baptismum, Con-
firmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Vn-
ctionem, Ordinem, & Matrimonium, aut etiam aliquod ho-
rum septem non esse verè, & propriè sacramentum, ana-
thema sit. Quare autem Christus dominus sacramenta in-
stituerit, declarat gloss. in. c. institutio. de consecrat. dist. 2.
Antonin. 3. part. tit. 14. cap. 11. §. 4. Hugo lib. 1. de Sacra-
mentis pag. 9. cap. 3. relatus à Francisco de Padilla in
charta de sacramentis nouæ legis in genere. Et quare
septem, idem Antonin. d. loco cap. 1. §. 3. Agitur verò de
singulis in eodem Concilio, de Baptismo sess. 7. de Baptis-
mo canon. 1. cùm sequentibus, de Confirmatione. d. sess.
7. de Cõfirmatione cap. 1. cùm sequentibus, de Eucharistia
sess. 13. de sanctissimo Eucharistiæ sacramento per multa
capit. de Pœnitentiâ sess. 14. à principio; de Extrema vnctio-
ne. d. sess. 14. de sacramento Extremæ vnctionis, de Ordine
sess. 23. de sacramento Ordinis; de Matrimonio denique
sess. 24. de sacramento Matrimonij. Quibus in locis de mi-
nistris, de materia, de forma singulorum (constant enim
sacramenta elemèto, & verbo; hoc enim ad illud accedè-
re sit sacramētum, cap. detrahe. 1. quæst. 1.) securè edoceri
poteris. Illudq̄; generaliter scire debes, vbicunq̄; materia,
& forma debita concurrerit, licèt ministri mali sint, qua-
les tamen esse non debent, & à Catholica communione
separati, sacramentum tamen confici, Trident. sess. 7. de sa-
cramen. in genere can. 12. cap. significastis, cap. dedit, cap.
intra, cap. multi cùm multis ibidem. 1. quæst. 1. dummodò
tamen prauis illi ministri intentionem habeant faciendi,
quod facit Ecclesia; hæc enim vel in bonis requiritur, Tri-

dent. vbi supra canone. 11. spiritualis nanq; potestas sine fide exerceri potest, cap. quod quidam. 1. quæst. 1. sine Ecclesie tamen intentione non potest, Concil. d. loco.

9 Cum hæc igitur sacramenta Christus dominus, non Apostoli, non Ecclesia instituerit, non erit abs re querere, qua de causa sacramenta Ecclesie nuncupentur: sic enim communi nomine à sanctis Patribus, & à Concilijs appellantur, constatq; ex Trident. sess. 7. de sacramen. in proœmio, ibi, de sanctissimis Ecclesie sacramentis agere, & passim alibi. Est autem ad huius dubij resolutionem prænotandum Ecclesiam tripliciter Christo domino in quantum homini copulari: primò tanquam corpus ad suum caput, iuxta illud Paul. ad Ephes. 1. ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, comprobatur D. Thom. 3. part. quæstio. 8. artic. 1. Secundò velut sponsa ad suum sponsum, iuxta illud Cantic. Vna est columba mea, refertur in cap. loquitur. 24. quæst. 1. Extravagan. vnam sanctam, de maiorit. postremò velut captiua ad suum Redemptorem iuxta illud Paul. ad Galat. 3. Christus nos redemit de maledicto legis factus pro nobis maledictus, D. Thom. 3. part. quæstio. 48. artic. 5. Ex qua triplici Ecclesie cum Christo copulatione fit manifestum sacramenta à Christo domino instituta rectè sacramenta Ecclesie vocari posse. Quatenus enim Ecclesia est corpus, & Christus caput, quidquid capiti tribuitur, corpori etiam tribui debet: à capite enim omnis virtus in sua membra deriuatur, vt colligitur ex cap. ita dominus. 19. dist. ex D. Thom. 3. part. quæstio. 8. artic. 1. Quatenus verò est sponsa, optima ratione sponsi sui diuitias sibi vendicat, & optima nos etiam ratione Christi sacramenta sacramenta Ecclesie appellamus: sunt enim omnia inter
sponso

sponso communia, vt docet Aristoteles lib. 8. Ethic. cap. 12. vnde & rationi Iurisconsulti in. l. 1. ff. de donatio. inter vir. & vxor. moribus apud nos receptum est, ne inter virum, & vxorem donationes valerent: hoc autem receptum est, ne mutuo amore inuicem spoliarentur donationibus non temperantes, sed profusa erga se facilitate; illa etiam addi potest, quoniam nempe nefas esse putatur non esse omnia inter coniuges communia, quam ex Plutarcho in præceptis connubialibus cap. 20. adducit Alciat. lib. 3. disput. cap. 14. & refert Couarr. in rubric. de testam. 2. part. num. 10. Quinimò non inter coniuges solum, sed inter amicos veros, & probos nihil debet esse proprium, sed omnia communia iuxta prouerbiū Græcorum *παντα κοινὰ φίλων* relatū ab eodem Aristotele. d. lib. 8. cap. 9. & docet Plato lib. 5. de legibus, & 4. de Rep. & in dialog. de Amicitia, Euripides in Oreste, & in Andromache, Cicer. 1. officiorum, & 1. de legibus cap. dilectissimis. 12. quæstio. 1. & alij, quos citat more suo Frater Hector Pinto. 2. part. dialogorum in dialogo, *da verda-deira amisade*, cap. 2. idq; ex Pythagoræ instituto inter eiusdem discipulos vigebar, vt inquit Gell. lib. 1. cap. 9. Quare in vers. illo Cantic. cap. 2. Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas, quanuis dici possit pronomen illud, nobis, esse paragogicum, hoc est, accessoriū, & otiosum, quæ frequens est apud Hebræos loquendi consuetudo, & multos eius linguæ ignaros in errores traxit, vt notat Legionensis in cap. 1. Cant. fol. mihi. 13. in illo vers. si ignoras te, ô pulcherrima inter mulieres, &c. doctius tamen opineris notari per pronomen illud rerū cōmunionē, & possessionē vinearū, quæ spōsa cum spōso iure sponsaliorū, vel cōiugij cōmunes erant, quo pacto scio

locum istum declarasse dominū illum meum, quē ego, v̄ de Platone lib. i. de legibus inquit Cicero, admiror, quem omnibus ante pono, quem maximē diligo. Copulatur postremō ecclesia Christo tāquā captiua ad suum Redemptorem, & tunc in eo sensu Ecclesiæ sacramenta vocabis, quo res domini res serui vulgō dicuntur. Cū enim quid quid seruus habeat, sit in potestate domini. l. placet. ff. adquirend. hæred. §. in potestate, instit. his, qui sunt sui, vel alieni iur. non est incongruum, si res illas, quæ domini sunt, serui esse dicamus, quas, dum ipsius serui esse, non serui, sed domini esse dicimus. Quid? si rem hanc subtilius expedire libeat, & sacramenta legis nouæ sacramenta Ecclesiæ ad differentiam sacramentorum legis veteris appellari dicamus. Ecclesiæ enim nomen nouæ Ecclesiæ solum competit, nō veteri, cuius proprium nomen est Synagoga: significat enim Ecclesia cōuocationē, Sygnagoga verō congregationem, in quo vtriusq; adnotatur differentia: Congregatio enim est pecorum, & bestiarū, cōuocatio autē hominū, atq; ita Iudæi, & quæuis alia hominū genera pecoribus conferuntur, Christiani hominibus; quod didici ex Chassan. in cathal. p. 12. confid. 20. vers. secūda ratio est, & ille ex Isidoro. 11. Ethymolog. Non tamen ignoro vtranq; Synagogam nempē, & Ecclesiam, eandem esse in substātia, incepisseq; vt ex Gregorio notat Antoni. 3. tom. in prologo. §. 3. & habetur in libro quodā doctissimi anonymi auctoris, qui inscribitur, Quadringentæ quæstiones, Hispano, ligatoq; sermone composito quæst. 110. & apud Paulum Fuschum Episcopum Sarnēsem in proemio eius libri, quē de visitatione, & regimine ecclesiarū inscripsit, incepisse inquam ab Abel iusto, idq; potius, quā ab Adamo, ne videatur à peccatore originē ducere sponsa illa, de qua

qua canit sponsus in Cantic. c. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te, ad quæ verba videtur alluisse ea exponens Paul. ad Ephe. 5. Christus dilexit Ecclesiā, & se ipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret mundans eā lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, neque rugā, neq; aliquid eiusmodi, sed, vt sit sancta, & immaculata. Quæ tamen verba & sponsi, & Pauli de Ecclesia nostra visibili loquentis scio non simpliciter, & absolutē intelligenda esse, vt per ea significetur Ecclesiā hanc visibilē, quæ adhuc versatur in terris, carere omni labe, & macula peccati, sed quatenus hæc ecclesia continet in se multitudinē animarū sanctarum, vel, quatenus cōplectitur ecclesiā electorū, & predestinatorū omniū, quæ latissimē patet, & frequentissima est: vel deniq; quatenus talis proximē futura est, quando apparebimus cū Christo in gloria, & videbimus Deū, sicuti est: tunc enim tota hæc Ecclesia pulchra, & immaculata, & sancta erit, quo sensu in symbolo fidei Ecclesia Catholica sancta vocatur. Constat autē has interpretationes verissimas esse: aliter nanq; si Ecclesia propriē, & exactē gloriosa, & pulchra, & immaculata esset, quomodō veraciter quotidie diceremus ex præcepto Christi domini Matth. 6. Dimitte nobis debita nostra; quo pacto video argumentatum fuisse D. Augustin. lib. 1. retract. cap. 19. & lib. 2. cap. 18. & lib. de hæresibus hæresi. 88. & alijs in locis, ipsumq; etiam docet Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum, cui suffragatur Bernard. serm. 25. cū duobus sequentibus in Cantic. Quanquā nō sumus ignari, ne prætermittamus aliquid dignum dictu, verba illa Cantic. Tota pulchra es, &c. posse ad Virginem matrem per excellentiam referri præsertim iam deificatam, & regnantem cū filio

suo in gloria, quam expositionem iuabit Ruppertus Abb. in lib. de Gloria Trinitatis, & processu Spiritus sancti cap. 13. & Andræas Cretensis de dormitione Mariæ, qui Virginē matrem in amatorio illo dramate, Cantico- rum nempè Cantico, quodammodò depingi, varijsq; in locis adumbrari testificatur. Licet autem Isidorus Ecclesiæ principium ab aduentu Spiritus sancti in discipulos in die Pentecostes deducat, vt ait Antonin. vbi suprâ, id non simpliciter, sed quantum ad vbertatem gratiæ, & ad diuulgationem eius, & explicitam articulorum fidem; quæ fuerat in veteri testamento implicita, intelligendum est. Quinimò non ab eo die, sed à die passionis à Christi latere, quando ille emisso iam spiritu perforari lancea sustinuit latus suū, fluxisse dicitur Ecclesiā in Clem. 1. de summa Trinit. quod nō est ita intelligendū, quasi a Christi latere fluxerit Ecclesiā, quæ antea nō erat, sed, quæ erat antea in veteri testamēto imperfecta, tūc perfecta fluxerit, formataq; sit, diuersa non in substantia, sed in perfectione. 10 Horum igitur Ecclesiæ sacramentorum variæ à doctoribus assignantur diuisiones, vt videre est per Hostiens. & alios in præsentī: sed illa tamen est receptior, quæ colligitur ex cap. veniens. de transact. vbi gloss. verb. necessaria, quòd nempè sacramentorum quædam sunt voluntaria, quædam necessaria; & hæc, vt ordinem retrò agamus, sunt, Baptismus, Confirmatio, Pœnitentia, Eucharistia, Extrema Vnctio, vocanturq; necessaria, quia sine interitu salutis æternæ prætermitti, & contemni non possunt, & ad particularem cuiusque profectum, & vtilitatem pertinent: Illa Ordo, & Matrimonium, quæ sunt ad generalis Ecclesiæ subsidium instituta: Quæ sacramenta licet hodiè discreta sint, & qui alterum suscepit,

perit, alterius sit incapax, quando tamē ad eum statum res deuenit, vt oporteat aliquos matrimonio iungi, aut ordines suscipere, ordine decorati matrimonio iungentur, & matrimonio iuncti ordine decorabuntur, vt fortassè latius suis locis dicemus. Quauis autem Theologi sacramenta necessaria solum duo esse dicant, Baptismum, & Pœnitentiam, supposita tamen Ecclesiæ, vel potius Christi constitutione, negari nequit alia tria, Confirmationem, Eucharistiam, & Extremam Vnctionem necessaria esse. Quin & si latius verbū necessarium interpretari velimus, omnia sacramenta necessaria dicemus. Est enim duplex necessarium vel ratione sui, vel ratione præcepti. Dicitur autem necessarium ratione sui sacramentum illud, cuius effectus est necessarius ad salutē: & ex his necessarijs ratione sui quædam sunt necessaria, quoad cōmunitatē, vt nēpè ab aliquibus, nō à singulis suscipiatur, cuius generis sunt Ordo, & Matrimonium, quæ sacramenta voluntaria suprâ diximus; nec enim sine Ordine Pœnitentia, quæ est ex necessarijs, ministrari possit, nec sine matrimonio possit numerus electorum debitè compleri, sed hæc ita sunt necessaria communi salutē, vt personæ particulari necessaria non sint, nisi ei constaret non posse aliter compleri electorum numerum, tunc enim singuli ad illa suscipienda tenerentur. Hæc de necessarijs ratione sui ad cōmunitatē: sunt autē necessaria ratione sui singulis personis, Baptismus, & Pœnitentia actu, vel voto, quādò appropinquās fatū susceptionē impedit. Reliqua tria, Cōfirmatio nēpè, Eucharistia, Extrema Vnctio, sunt necessaria ad salutem ratione præcepti, non ratione sui, cum ad salutem satis sit gratia remoto peccato originali per Baptismum, & actuali per pœnitentiam.

11 Cum verò tres. in homine, & in Ecclesia viæ sint; per quas Catholici ad cælestē patriam aditum sibi aperire debent, ingressus, progressus, & egressus; habemus ex necessarijs ad ingressum Baptismum, ad progressum Confirmationem, Pœnitentiam, Euchāristiam; ad egressum extremam Vñtionem, vt nullo non tempore duces nobis sint, quorū auxilio possimus paratas nobis ab hoste infidias euitare.

12 Ex his sacramentis ita diuisis quædam characterem imprimunt, quædam non imprimunt: imprimitur character in his tribus; Baptismo, Confirmatione, & Ordine; Trident. sess. 7. de sacram. in genere cañon. 9. D. Thom. 3. part. quæst. 63. artic. 1. & 4. & quæst. 29. artic. 2. ex quo characterē à tota Trinitate impresso, Thom. d. 3. part. d. quæst. 63. artic. 3. & in 4. distinct. 4. quæstio. 1. artic. 4. fit, vt hæc sacramenta iterari non possint; Concil. d. loco. Reliqua verò, quæ characterem non imprimunt, iterari possunt, Euchāristia, Pœnitentia, Matrimonium, Extrema vñctio.

13 Est autem character signum quoddam indelebile in anima impressum, sic enim illud definit Concil. vbi supra. Quapropter necesse non est recurrere ad Antonin. d. 3. part. tit. 14. cap. 11. §. 6. vbi, quid sit character, & vbi imprimatur; & quos effectus producat, luculenter exponit, quod facit etiam Abb. in hac Rubrica. numero. 2. Thom. in 4. distinctio. 4. articulo. 1. quæstio. 1. & 3. part. quæstio. 62. artic. 2. & 4. optimus text. in cap. cum quidā, 1. quæst. 1.

14 Illud tamen non est omittendum in sacramentis, vbi character non imprimitur, imprimi ornatum, qui longè est à characterē diuersus, vt quidam volunt: Est enim character

character potentia supernaturaliter infusa, quæ est principium agendi, vel patiendi spiritualia, ornatus autem nec est potentia, nec habitus, sed dispositio non ad agendum, sed ad recipiendum, suntq; aliæ multæ inter vtranque differentie, quas videre est per Antonin. d. loco, si tamen vera sit hæc de ornatu opinio.

15 Ex his apertè constat, quid sibi velit Rubrica nostra, quæ de Sacramentis non iterandis inscribitur. Est enim ita exponenda, id est, de Sacramentis, quæ non sunt iteranda, & hæc sunt illa tria, Baptismus, Ordo, Confirmatio, quæ continentur hoc versiculo,

Fons, Ordo, Chrisma, nam cætera sunt iteranda.

Hæc de Sacramentis in genere dixisse sufficiat: de singulis fortassè latius, prout suo loco occurrerit, aliquandò dicemus: persequamur modò nauigationem nostram; video enim portum procùl abesse, quo vtinam velis passis peruehi liceat: quod si assequor, supero, vt inquit Cicero, Crasum diuitijs, atq; omnium vicis, & prata contemno.

¶ A D R V B R I C A M de filijs Presbyterorum Ordinandis, vel non.

Post tractatum de Ordinandis, & præficiendis, de quo in superioribus Rubricis, consequens erat agere de illis, qui ordinari, & præfici non possunt: si enim cognouerimus, quæ istæ personæ sunt, simul etiam & qui ordinari, & præfici possit, intelligemus iuxta Imperatoris consilium instit. de his, qui sunt sui, vel alien. iur. in principio. Inter hos autem cum filij pres-

presbyterorum obtineant primum locum, de illis primò agitur in hac rubrica, agetur de reliquis in sequentibus.

2 Huius Rubricæ tractatus in duas partes scindi potest: prima fit, an presbyterorum filij, & alij ex fornicatione nati ordinari possint: secunda, an possint habere ecclesias, quas parentes administrarunt. Ad primam partem pertinet cap. 1. c. proposuit. c. ad hæc. c. literas. c. vlt. Ad secundam. c. 2. c. 3. c. 4. c. veniens. c. ex transmissa. c. cõstitutus. c. ex tua. c. quoniam. c. ad extirpandas. c. Michaël. c. cum decorem. c. ad abolendam. c. dilectus.

3 Et, vt à prima parte incipiamus, sciendum est illegitimos nec posse ordines suscipere, nec post susceptos beneficia absq; dispensatione legitima obtinere: de primo habemus c. 1. huius tit. cuius hæc sunt verba: Vt filij presbyterorum, & alij ex fornicatione nati ad sacros ordines nõ promoueantur: de vltimo. c. vltim. cuius hæc etiam sunt verba: Nimis in tua prouincia Ecclesiæ deformatur honestas ex eo, quòd filij sacerdotum, & alij non legitimè nati ad dignitates, & personatus, & alia beneficia curam animarum habentia sine dispensatione Sedis Apostolicæ promouentur, &c. Hæc tamen duo capita de sacris ordinibus, & de dignitatibus, & personatibus; & alijs beneficijs curam animarum habentibus solum agunt, in vtrisque enim Summi Pontificis dispensatione opus est: ad minores autem, & ad beneficium simplex necessaria est dispensatio pontificis, sed non summi. c. 1. hoc tit. lib. 6. Et hanc quidè illegitimorum ab Ecclesia prohibitionem putat Tiraquel. de Nobilitat. c. 14. num. 16. ortum habuisse à legibus Moisaicis, quibus prohibebatur manser, hoc est de scorto natus, ingredi in Ecclesiam Domini, vsq; ad decimam generationem, Deuteronom. 23. Ex quibus fortassè Plato,

(quis

(quis enim nescit Platonem leges illas odoratum) lib. 6. de legibus sacerdotem creari iubet, qui integer sit, ac legitimus, deindè à domo quam maximè munda, expers quoq; cædis, omniumq; huiusmodi, quæ aduersus diuinam rem committuntur, & cuius pater, & mater similiter vixerint, quæ Platonis verba refert Didacus Velasques in defensione statuti Toletani. c. 24. & 34.

4 Mature tamen peruestigari oportet, quænam sit illa ratio, ob quam illegitimi ab altaris ministerio repelluntur: licet enim parentes impij, & scelerati fuerint, id tamen quid ad filios, qui paterni criminis non constituuntur successores. l. crimen. 26. ff. de poen. imò, vndecunq; nati sint, si parètum vitijs non adhæserint, honesti, & salui esse possunt. c. vndecunq; cum multis sequentibus. 56. dist. Sæpè autem, vt inquit Homerus,

Egregia est soboles scelerato nata parente.

Vndè & pericles, vt vtar Plutarchi verbis de fera numinis vindicta, Athenis in scelesti natus est domo, & Romæ Põpeius Magnus Strabonis fuit filius, quem vita functum pop. Romanus ob infensum odium pedibus conculcauit, infepultumq; proiecit. Sic & Plato post initium lib. 9. de legibus filijs eorum, qui ob scelera mortem passuri sunt, si mores paternos fugerint, quia nati ex malis fortiter virtutem sequuti sunt, honorem exhiberi iubet, & laudem. Quin & doctissimus Innocētius in cap. ad decorem. de institut. viros literatos, & idoneos, vndecunq; originè duxerint, ecclesijs præponi iubet. Quo in loco. glo. verb. vndecunq; nihil referre ait, quo fit quisq; oriūsus, vel quibus natus parètibus. Quæ iura cum multis alijs legi in quodā libello manu scripto oblato Catholicæ Philippi Régis maiestati in Comitijs habitis Nabâtix, quod vulgò oppidum Lusitani

Lusitani vocant Thomar, ab illis, qui sunt ex veteri Iudæorum sanguine propagati, quo se illi tuebantur adversus turbulentos, sibiq; diu infestos urbis Vlyssiponenſis tribunos plebis, nè à publicis Reip. officijs, & Magistratibus arcerentur, quemadmodum fuerat olim à sanctissimo Lusitanæ Rege Ioanne. III. in Comitijs habitis apud Turres Nouas. & Eboram constitutum (extat enim de capitulis in vtrifq; Comitijs Regi à populo oblatis, & de Regis responsis liber Vlyssipone typis editus, qui inscribitur, *Capitulos de Cortes, e leys, que se sobre algũs delles. fiserãõ*, quem & legi, & locum notavi in responſo ad capitulum 123) quod idem in regno Castellæ cautum scio in l. 6. tit. 24. part. 7. non obstante. c. constituit. 17. quæst. 4. rectè intellecto à Montaluo in l. 2. tit. 3. lib. 4. fori, refert Couar. in Clem. si furiosus. 1. part. §. 2. num. 7. & num. 8. verſ. quinta conclusio.

5 Adde, quòd, si quis historias consulere velit, inueniet multos vulgò natos ad summũ & in Ecclesia, & extrã illã, dignitatis gradum peruenisse, cui plurimi ex legitimis vitæ sanctitate, & animi fortitudine, virtutibusq; cesserunt. Qua in re quoniam spatium non est opus, & multa congestis more suo Tiraquel. de Nobilitate. c. 15. à num. 30. perstringitq; aliqua Vallasc. 1. tom. consultationum consult. 17. num. vlt. de Summis Pontificibus sacerdotum filijs habetur inter decreta. c. Ofius. §. 6. dist. Idq; cum veteres Imperatores, & Iurisconsulti non ignorarent, leges ediderũt, quibus spurios non secũs, ac legitimos, ad dignitates, & munera Reip. admittebant, malè tamen seruatas à Venetis ex his, quæ Fulgos. consil. 62. quod videre est in l. spurij. ff. Decurion. spurij, inquit, Decuriones fiũt, & ideò fieri potest ex incesto quoq; natus, non enim impedienda est

est dignitas eius, qui nihil admittit. l. generaliter. §. spurios, ff. eodem: spurios, inquit, posse in ordinem allegi nulla dubitatio est: sed, si habent competitorem legitimè quæsitum, præferri eum oportere diui fratres Lolliano auito rescripserunt: Qui sint autem diui illi fratres, quorum tunc ibi, sæpè fit mentio in. ff. declarat optimè Ræuard. libro. 3. var. c. 10. vbi de nominibus Antoninorum, & veris eorum differètijs eruditè agit, vbiq; etiam videbis, qui sint illi Seuerus, & Antoninus, quos ait Iurisconsultus in. d. §. spurios eis, qui Iudaicam superstitionè sequuntur, honores adipisci permisissè. Per Iudaicam autem superstitionem (neminem enim hoc latere volo) Christianam religionem multi intelligunt, vt videre est per Cou. vbi proximè; qui vltra autores illos, quos citat, & testimonia, quibus nituntur, iuuari maximè possunt ex quibusdam Rutilij Claudij Galli carminibus lib. 1. Itinerarij, qui, cum ritus quosdam Iudaicos de Circumcisione, & Sabbato descripsisset, detestatusq; esset, ita subiicit:

Atq; vtinam nunquam Iudæa excisa fuisset

Pompei bellis, imperioq; Titi:

Latiùs excisæ pestis contagia serpunt,

Victoresq; suos natio victa premit.

Hæc enim carmina de Christianis intelligenda planè arbitror, quos Aetnici cum Iudæis permiscebant, imò Iudæos putabant, & quorum sacra religio Rutilij tempore firmas per totum dispersa orbem radices agebat solum illud iure sibi vendicans, quo vsus est vir doctissimus tempestatis nostræ, Arborem nempe securi excisam novos ramos, nouaq; brachia emittentem cum literis illis, Ab ipso ferro. Vt enim ex Terrulliani Apologetico refert eloquentissimus, & eruditissimus Petrus de Ribadeneira in historia

ecclesiastica scismatis regni Britannici martyrum nō strorum sanguis fecundissimum semen erat, vnoque extincto innumeri pullulabant. Et in tribulatione quidem, vt inquit accerrimus ille ecclesiasticæ libertatis vindex Thomas in epistola Apologetica ad episcopos Angliæ, & sanguinis effusione consuevit Ecclesia crescere, & multiplicari. Quod idem ex Hieronymo recitat idem Ribadeneira lib. 5. de vita Ignatij de Loiola, ingeniorum, virtutumque feracis Societatis Iesu fundatoris. Nec mirum: vt enim inquit Basilius in homil. in 40. martyres (vt & nostris aliquandò Græca intermisceamus, qui Græcis, cum hæc scribimus, successiuis horis incumbimus) τὸ γὰρ ἐστὶ μαρτύριον ἐγκώμιον ἢ πρὸς ἀρετῶν παράκλησις τῶν συνειλεγμένων. id est, hoc est enim proprium martyrum encomium coëlectorum ad virtutem cohortatio. Et clariùs statim, dùm subiungit: τὸς πεπωκότας ἠγείραμ τὲς ἀμφιβόλους ἐβεβαίωσαντο τοῖς ευβεβέσι τῶν ἐπιθυμιάμ ἐδιωλαβίαβαν, id est, lapsos erexerunt, dubios confirmarunt, pijs cupiditatem, seu desiderium duplicarunt. Facit pro hac sententia locus, qui est apud Arriani Epictetum lib. 2. cap. 9. & lib. 4. cap. 7. vbi etiam vocabulo Iudæi, & Galilæi vitur pro vocabulo Christiani. Nam, vt autor est D. Hieronymus in Galat. cap. 6. quicumque olim circuncisus erat, licet in Christum crederet, quasi Iudæus habebatur à gentibus. Et Iulianus imperator Apostata per contemptum Christianos Galilæos appellare fuit solitus, vt testatur etiam D. Gregor. Nazianzenus orat. 1. in Iulian. Sed de his aliàs. Nescio enim, quo pacto ab eo, quod erat à me propositum, aberrauit oratio.

6. Hæc sunt, quæ pro illegitimorum causa dici possunt: Ecclesia tamen catholica, quam oportet selectissimos ad diuinum

diuinum cultum adhibere ministros, cum eos non solum à malo, sed ab omni mali suspicione remotissimos esse velit, capit. cum ab omni, de vita, & honestat. clericor. filios cum turpitudine genitos ad sacerdotium, & beneficia ecclesiastica admittere non voluit, à quibus paterna incontinentia modibus omnibus est propellenda, vt ait Clem. in cap. literas, infra eodem. Solent enim filij plærunque parentibus similes esse, vt latè probat Chassan. in Cathal. 2. part. considerat. 24. & part. 11. considerat. 25. præclare enim Ouidius,

Et documenta damus, qua sumus origine nati:

Præclare etiam Seneca, qui Oedipum de liberorū iniquitate ita loquentem introducit in Thebaide:

*Illis parentis illius, aut æqui est amor,
Auidis cruoris, imperij, armorum, doli,
Diris, scelestis, breuiter vt dicam, meis.*

Cui præsumptioni adeò veteres detulerunt, vt filios committentium crimen læsæ maiestatis vita priuandos censerent ob hoc solum, quod sceleratorum filij essent: L. quisquis. C. ad legem Iul. maiest. in. §. filij verò, ibi, vitam ex imperatoria specialiter lenitate concedimus, paterno enim deberent perire supplicio, in quibus paterna, hoc est, hæreditarij criminis exempla meruuntur, refertur in capit. si quis. 6. quæst. 1. in capit. vergentis, de hæret. Qua de re extant in historijs exempla multa. Vt enim patet ex Quinto Curt. lib. 2. lege cautum inter Macedones erat, vt filij eorū, qui regibus struerent, pararentq; insidias, cum nocentibus innocentes supplicio dederētur, quod idem in Africa obseruabatur ex Iustino lib. 21. Idque apud Romanos frequens erat: qui, cum

Maximini imperatoris filium occiderent, passim illud exclamabant, ex pessimo genere nē catulum quidem relinquendum, quod refert Sextus Aurelius, & Petrus Mexias in Maximino. Quod si quis ab illis quæsieret,

Quid liberi meruere,

Respondissent, quod Atreus Thyesti.

Quod fuerant tui.

Hūc enim respicit plena illa odij detestatio Euandri regis in Mezentium 8. Aeneid.

Dij capiti ipsius, generiq; referuent.

Non ignoro tamen, quā sit difficilis illius legis explicatio. Cū sit enim lege naturali prohibitū infontem, & innocentem occidi iuxta illud Exod. c. 23. Iustū, & innocentem non occides, mirū est, quī fieri potuit, vt imperatores existimarēt posse se liberis innocentibus ob solum parentis scelus vitam adimere. Licet enim eos infamia notare, & bonis iustissimē priuare possint, vt latē probat Cou. lib. 2. resolut. c. 8. vita tamen non possunt, vt confirmat idē Cou. ex suo, & multorū testimonio. d. loco num. 1. vers. tertia. Vnde Bion apud Plutarchum absurdum esse aiebat innocentem filium ob delictum patris plectere, ac si ob patrum morbum filio bona valetudine vrenti medicinam præscriberet. Omne enim facinus autores suos insequitur, l. Sancimus. C. de poen. l. Crimen. ff. eod. Quæ sententia refertur à Cassiodoro var. lib. 2. cap. 11. quæ est Theodorici regis, vbi sic ait: omne facinus. autores solos insequitur, horror matris transit ad filios, & nouo infelicitatis euentu fit dedecus proprium scelus alienum. &c. Quod cū doctores expendissent, varias ad illum text. interpretationes accommodant. Ex quibus alij audaciū, quā iurisperitos deperit, imperatoriam sententiam iniquā, & sanguinolentam

sententiam esse dicunt, inter quos est Cou. vbi supra, Castr. lib. 1. de iusta hæret. punit. cap. 11. Alij rem altiū repetentes lenitatem illam imperatoriam ad eam, qua vsus est Alexander Magnus, dū sustulit mores Macedonum infontes proditorum filios occidentium, trahere conantur, inter quos est Bud. ad. l. 1. ff. ad. l. Iul. maiest. Symanchas de Catholic. proposit. titul. 29. num. 6. Ego tamen dixerim imperatores illos maximam illo tempore misericordiam exercuisse, qua nulla alia re homines propiū ad Deum accedunt, iuxta orationem illam, Deus, cui proprium est misereri semper, & parcere, vt habetur in oratione, quam habuit in antiquissimo Situbalis oppido, vnde mihi origo est, ad regem Ioannem III. Enriqus de Meneses Comitis prioris filius pro Odoardo prorege olim Indiæ fratre suo. Cū enim eō tempore ius putaretur proditorum filios neci tradi, & ita moris esset vbiq; terrarum, nec omnibus sit expeditum innocētem ex causa occidi malunt esse, cū & ex iurisperitis id iure posse fieri multi tradant, vt videre est per glos. in Summa. 1. quæst. 4. in Summa. 24. quæst. 3. Monach. in cap. 1. num. 7. de vsur. in. 6. Enriq. in cap. quibusdam, num. 6. de poen. per Baldi afferentem id statuto caueri, & per tolerantiam seruari posse in. l. Sancimus num. 1. C. de poen. per glos. vlt. affirmantem posse id consuetudine induci in cap. cū homo. 23. quæst. 5. singularem secundum Roman. Sing. 128. excusari poterant legillatores, qui liberos innocentes iuberent damnari capite, præsertim cū & consuetudinis, & ignorantia scuto se tueri possent, & hæc in iure naturali obscurissimo, quale erat illud, probabilis dari possit excusans à peccato, Ledesma in. 2. 4. quæst. 67. artic. 2. col. 2. Couar. de sponsal. 2. part. capit. 7. §. 3. num. 2. Tiraq.

ad leges connubiales. l. 7. num. 20. Sot. lib. 1. de iust. quæst. 4. artic. 4. Nauar. in cap. 1. §. tantò num. 7. de poenit. dist. 5. & illa, si vbiq; obseruetur, qualis erat hæc, excuset à culpa, & poena, licet in se sit irrationabilis, Bart. per text. ibi in. l. quis sit fugitiuus. 17. vers. apud Labeonem. ff. ædil. edict. probatus à multis, quos refert Tiraquel. de poen. causa. 42. num. 8. Quæ omnia si benè considerasset frater Franciscus de Christo vir & doctissimus, & mihi mea, & paterna amicitia coniunctissimus, nequaquam diceret errore lapsos esse Arcadium, & Honorium in suis in. 3. sent. commentarijs distinct. 23. 24. 25. de hæresi quæst. 7. in 4. conclus.

7 Adde, quòd & Deus opt. max. ob parentum scelera innocentes filios sæpè punire solet, vt constat ex illo Exod. cap. 20. relato in cap. nisi cum pridem, de renunt. Ego sum Deus Zelotes vindicans peccata patrum in filios vsque ad tertiam, & quartam generationem, quantum aliter explicet illum locum D. August. in cap. Homini 1. quæst. 4. cuius expositio iuari potest ex his, quæ scribit Philo lib. 2. legis allegoriarum explicans illa verba diuini eloquij; Nonne ecce collecta sunt hæc apud me, & ob signata in thesauris in die ultionis &c. Sic lib. 2. Reg. cap. 12. infans, qui est ex illicito vriæ coitu prognatus, ob patris Davidis scelus è vita est ereptus: sic multa talia refert Couar. vbi suprà num. 1. vers. secunda. Quare autem plectantur posterii ex maiorum delictis vltra Plutarchum de Sera numinis vindicta vide ratione Platonica caput elegans apud Cæl. lib. 3. capit. 27. & 28. cui addenda sunt ea, quæ graui sermonè tradit Lusitanus Liuius; deliciae meæ, Ioannes de Barros, à cuius ego libris, quibus me puer

puer multum dedi, discedebam lassatus quidem semper, sed fatiatus nunquam, lib. 4. cap. 4. secundæ decadis partis Asiæ de Nixirauhon Persarum rege antiquissimo, & quæ nouissimè, atque argutissimè scribit Iustus Lipsius lib. 2. de Constantia cap. 16.

Quòd si hæc in omnibus illegitimis seruanda sunt,
estque semper timendum,

*Alternæ scelerum nè redeant vices,
Nec succedat auo deterior nepos,*

Maiori quidem iure in filijs presbyterorum, de quibus inscribitur hæc rubrica, obseruari debent. Illi enim, cum se Deo castos exhibere debuerint ob eam, quam implicitè in sacrorum ordinum susceptione continentiam vouerunt, vbi in ea deficiunt, in tantam nefarium scelus ruunt, vt nihil boni præsumi possit nec de illis parentibus, nec de illorum parentum filijs. Quemadmodum enim de monachis ait August. se nunquam expertum meliores, quam, qui in monasterio profecerunt, nunquam deteriores, quam, qui in monasterio defecerunt, capit. quantumlibet. 47. distinct. Titelmanus in præfatione commentar. in Ecclesiasten, ita & idem de presbyteris dici potuisset, nullos meliores, quam, qui in sacerdotio profecerunt, nullos deteriores, quam, qui defecerunt; Vt mihi illud Plutarchi in vita Dionis de ciuitate Athenarum in hos cadere videatur: sed id, inquit, verè dictum extitisse videtur excellentissimos virtute eos esse viros, quos bonos ciuitas illa protulerit, quos autem malitia deprauatos, eos quam scelestissimos, quemadmodum eorum tellus & mel optimum, N. 4 & ocyf

& ocysimum necatu conium parturit. Quoniam verò ex incontinentibus peccatis nostris, vitijſque reperiuntur iam multi,

Interq; nitentia culta.

Infelix lolium, & steriles dominantur auenæ,

Verè dictum est à Ioanne Chryſoſtomo homil. 43. ad cap. 23. Matth. refertur in cap. multi. 40. diſtinct. multos eſſe ſacerdotes, & paucos ſacerdotes, multos in nomine, & paucos in opere; ad quæ verba adiungenda eſt egregia Platonis ſententia relata à Cæl. lib. 4. cap. 13. Quò etiam trahi poteſt illud Diogenis relatum à Philone in libro de Gigantibus, tacito tamen eius nomine, hæc, inquit ille, vox homo iterata ſignificat non compositum ex anima, & corpore, ſed virtutibus prædicum hominem. Nam hic eſt ille verus, quem ex priſcis quidam accenſa meridiè lucerna percontantibus obuijs hominem aiebat ſe quærere. Sic ille. Quod verò inquit Chryſoſtomus, non cathedra facit ſacerdotem, ſed ſacerdos cathedram, tractum eſt ex antiquo prouerbio citato ab eodem Cæl. lib. 3. cap. 12. cuius egregia exempla adnotaui ex Puiſtarchi politicis de Epaminonda: ex apophteg. de Damonida, & Ageſtiao, & de quo citat aliqua Tiriquel. de nobilit. cap. 7. num. 9. & ſequenti, & cap. 12. num. vlt. Nemo autem reprehendat me, ſi iuris noſtri autoritates humanioribus literis aliquandò exornem: didici enim à Domino meo nullum ab ſtudioſo homine librum legendum eſſe, quem non ad artem profeſſionis ſuæ accommodet: ſe enim nihil legere (nihil autem non legit) quod non ad ſacrarum literarum explanationem pertrahat, & ita ex profanis autoribus multa decerpit, quæ ad Sacros explicandos ita faciunt, vt videantur ſine illis perfectè iſtorum ſenſus penetrari non

non potuiſſe. Et hoc quidem, nè ſola domini mei autoritate niti videar, quanquam & illa quidem ſatis, faciunt, ac præcipiunt faciendum ſancti Patres, & veteres Theologi tam Græci, quam etiam Latini, vt videre eſt apud diuum Auguſtinum lib. 2. doctriinæ Chriſtianæ, cap. 40. & aliàs. & diuum Hieronymum epistol. ad Damafum Pontificem, cuius initium eſt, Beatitudinis tuæ &c. & item epistol. ad Magnum, & epistol. ad Pammachium, & aliàs sæpè: Et Tertul. lib. Apologetico fin. & Euseb. lib. 6. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ cap. 15. ex Origine, & Baſil. Hexam. homil. 5. & Chryſoſtom. homil. 65. in Ioann. capit. 12. & Gregor. Nazianzen. orat. in laudem Baſilij pag. 163. & Philo Iudæus lib. de congrua quærenda eruditione tom. 1. pag. 368. & aliàs, vt omittam alios. Cùm ergò & in iure noſtro hoc facere nobis non liceat, præfertim, cùm tam multa in illo ſint arida, & ieiuna, vt, niſi bonis literis, tanquam eſca hamus, obregantur, à delicatis ſtomachis vorari nequeant. Quam ſcribendi rationem ſi multi ſint, qui non probent: certè probabunt illi, qui leſionem ſine delectatione negligunt, vt de ſe lib. 2. Tuſculan. ſcribit Cicero.

8 Hæ ſunt itaq; cauſæ, ob quas illegitimi ab Eccleſia remouentur, quibus addere poteſt alias, quas hîc enumerat Hoſtienſ. 5. quæ eſt cauſa prohibitionis, Abbas in capit. 3. hoc titulo, in fin. vbi Additio vltima, & multi alij. Quæ ſi ceſſare videbuntur, nec timeatur, ne longum nefas eat in nepotes, ad Romanum Pontificem decurreretur, qui cauſa cognita, & explorata vinculum legis relaxabit. Sic enim intelligendus eſt textus in cap. literas, infrà hoc titulo, ibi, ſi tamen aliàs dignus inuentus fuerit, & ibi, permittimus. Verbum enim permittimus

idem est, ac dispensamus, quo sensu accipitur hoc verbum Matth. 19. ibi, Moyses ad duritiem cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras. Licet enim sint multi, qui repudium in lege veteri non licitum, sed cum peccato permissum fuisse dicant, inter quos est Alexand. de Hales. 3. part. quæst. 46. membro. 2. artic. 1. Tiraquel. qui multos refert. l. 9. connubiali num. 5. & multi alij, verior est tamen opinio nullum in illis repudijs peccatum interuenisse: quanuis enim permissio facta sit propter duritiem, vt ait Christus Dominus vbi suprâ, facta tamen culpam abstulit, & sic non permissio, sed dispensatio fuit, & pro dispensatione verbum permissionis accipiendum est in dict. Euangelij loco; declarat optime Chrysostomus in dict. cap. 19. Abulensis ibidem quæst. 49. Durand. Scot. Mai. & Almain. in. 4. distinct. 33. quæst. 2. asserit esse communem Ledesm. 2. 4. quæst. 69. artic. 7. Ilephons. 1. part. artic. 10. Couar. 2. part. de sponsal. cap. 7. §. 4. numer. 4. Et hanc quidem opinionem sequutus est in titulo de Sacramento matrimonij charissimus præceptor meus Cristopharus Ioannes faturus mihi laudum argumentum ingens, ni eas culpa, vt inquit Horatius, deterere ingeni pertimescerem. Nam, qui me iuuenem in ipsa aula maxima coram doctoribus amplissimis, concioneque grauissima quatuor ferè abhinc annis, cum adhuc essemus minorum gentium dii, in Bacchalaureatus examine patroni officio fungens ex loco edito, atque excelso sacerdos, præceptor, senex stupendum literarum miraculum vocare non erubuit, eum ego ingeniem fama, ingentiorum literis, quo vocem nomine, non inuenio. Idem ipse, qui non in commentarijs, non in asteriscis, non in libris, sed in memoria, sed in mente

sed in se ipso omnem iuris vtriusque disciplinam conditam habet, se ipsum laudet: nobis satis sit Virgiliano certè versu testari, quòd ad iurisprudentiam nobilitandam

*Ostendent terris hunc tantùm fata, neq; vltrà
esse sinent.*

Quàm distet autem à dispensatione permissio ex his, quæ de permissione diximus in. 1. part. in rubrica de Summa Trinitate, numer. 3. & ex his, quæ modò de dispensatione dicemus, constabit apertissimè. Coëgit enim me breuitatis studium mathematicos sequi, non philosophos. Nam Geometrà, vt ait Ciceronis verbis lib. 5. Tusculan. cum aliquid docere volunt, siquid ad eam rem pertinet eorum, quæ ante docuerunt, id sumunt pro concessio, & probato; illud modò explicant, de quo antè nihil scriptum est: philosophi, quancunque rem habent in manibus, in eam, quæ conueniunt, congerunt omnia, & si alio loco disputata sunt. Est igitur dispensatio iusta distributio communis præcepti inter subditos iuxta cuiusque necessitatem. Per commune præceptum legem intelligimus iuxta. l. 1. ff. de legibus, quæ, licet pluribus conuenire debeat. l. Nam ad ea. ff. de legibus, non potest tamen conuenire omnibus. l. neque, eodem titulo. Vnde oportet, vt aliquando alij totam legem obseruent, alij partem, alij nihil; isque, qui superior est, pro cuiusque necessitate legis vinculum subdito distribuat, vt colligitur ex Bernardo libro. 4. de considerat. capit. 4. in fin. dispensatio, inquit, si necessitas adsit, excusabilis est, si utilitas, laudabilis. Quocirca superior, si necessarium, & utile fuerit, dispensare debet, peccatum, ni fecerit, commissurus, vt probat textus in capit. quantò in fine, 2. quæst.

2. quæst. 5. Antonin. 1. part. titul. 17. cap. vltim. §. 20. Quæ de re sunt verba quædam apud Tridentinum scripta diuinitus session. 25. de reformat. capit. 18. sicuti, inquit, publicè expedit legis vinculum quandoquè relaxare, vt plenius emergentibus casibus, & necessitatibus pro communi vtilitate satisfiat; sic frequentius legem soluere, exemploque potius, quàm certo personarum, rerumque delectu petentibus indulgere nihil aliud est, quàm vnicuique ad leges transgrediendas aditum aperire, Quapropter sciant vniuersi sacratissimos canones exactè ab omnibus, &, quoad eius fieri potest, indistinctè obseruandos. Quòd si vrgens, iustaque ratio, & maior quandoquè vtilitas postulauerint cum aliquibus dispensandum esse, id causa cognita, ac summa maturitate, atque gratis à quibuscunque, ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum, aliterque facta dispensatio subreptitia censeatur. Hactenus Concilium. Quæ verba idcirco hoc in loco sunt à me descripta, vt ex illis tria, quæ sunt in dispensatione necessaria, colligamus: Nempè vt dispensatio sit relaxatio legis obligantis in casu particulari, ibi, cum aliquibus dispensandum esse: Secundò, vt fiat ab habente potestatem, ibi, ad quos dispensatio pertinebit; tertio, vt ex iusta causa, ibi, quòd si vrgens, iustaque ratio. &c. dispensatio enim, quæ ex iusta causa non fit, non dispensatio, sed dissipatio dicenda est, Archidiaconus in capit. consequens, distinct. 2. Ioannes Andreas in capit. de multa, colum. 5. de præbend. Molin. plures citans de primogen. lib. 2. capit. 7. numer. 32. Nostra autem dispensationis definitio eadem penè est cum definitione glos. in capit. Requiritis, versic. nisi rigor verb. vt plarisque, prima quæst. septima, receptæ ab omnibus
ibi,

ibi, commendatæ per Beroum in cap. de causis, num. 77. de offic. deleg. Ias. in. l. beneficium, num. 30. ff. de constitut. princip. Syluest. verb. dispensatio in principio, Durand. in. l. senten. dist. 47. quæst. 4. Couar. 2. part. de sponsal. cap. 6. §. 9. num. 2. Nauar. in Man. prælud. 9. num. 13. Specul. 2. part. artic. 27. Segura in suo directorio. 2. part. cap. 16. num. 17. Vt nempè dispensatio sit iuris communis relaxatio facta cum causæ cognitione ab eo, qui ius habet dispensandi. Eadem etiam penè est cum definitione Hostiens. cuius meminit Antonin. vbi supra, vt scilicet sit iuris alleuatio facta cum causæ cognitione ab eo, qui potest; Nos enim constituimus definitionem verbis illis ad naturam verbi dispensandi propius accedentes: dispensare enim proprie significat distribuere rem communem in singulos secundum cuiusque necessitatem; vnde dispensatores proprie dicuntur, quibus spiritualia, aut temporalia inter singulos diuidenda committuntur, vt probatur apud Paul. 1. ad Corinth. cap. 4. Iuuat. l. dispensatori. 52. ff. de solut. l. vrbana. 166. vbi Alciat. ff. de verbor. signific. docet D. Thom. 1. 2. quæst. 97. artic. 4. & 2. 2. quæst. 88. art. 10. Antonin. 2. part. artic. 11. cap. 2. §. 6. Syluest. verbo dispensatio, quæst. 1. Sor. de iustit. libro. 1. quæst. 8. artic. vlt. Ræuardus lib. 5. varior. cap. vlt. qui, dum de seruo dispensatore loquitur, quem inter ordinarium enumerat, eius officium fuisse inquit seruis reliquis vsitata quædam per canonem certum stipendia, certosque frumenti modios in mensem præstare, idque & iurisconsultorum, & bonorum autorum testimonijs.

9 Hæc tamen dispensatio, de qua satis, superque dictum est, quæque in illegitimis ordines recipere volentibus necessaria est, in eisdem illegitimis monasticam vitam profitentibus

fratribus de iure communi non requiritur: dicemus enim;

Et quid quæq; ferat regio, & quid quæq; recuset.

Per ipsum enim religionis ingressum ab illa irregularitate liberantur, capit. 1. hoc titulo. dummodò subse-
quuta professione monachi fiant, Palud. in. 4. distin. 41.
quæst. 3. colum. 3. quod non est religionis favori conce-
dendum, sed ea de causa existimandum procedere, quòd
is, qui se religioni tradit, longè à se omnem paternæ
incontinentiæ suspiciònem repellit: per hoc tamen ad
prælationem non admittentur, sed noua Pontificis di-
spensatione opus erit, vt colligitur ex dict. capit. 1. &
ibi fatentur omnes: idque ex dictione, nullatenùs, iuxta
glos. verb. nullo modo in Clem. 2. de ætate, & qualitate.
Verbum enim, nullo modo, verbum, perpetuò, verbum,
nullatenùs, tollunt actualiter episcopi dispensationem,
vt probat glos. verb. perpetuò in cap. cupientes, de elect.
in. 6. quam reputat singularem Card. in Clem. 2. de vita,
& honest. cleric. sequitur Felin. in capit. arsi. §. de adulter-
rijs num. 4. de iudic. idem Felin. in capit. ex parte, num. 6.
de constitut. in capit. insinuatum in fine de simon. licet
glos. in Clem. 1. verb. nullatenùs, de sequestrat. posses.
de verbo nullatenùs contrariù voluerit, de quo videndus
Felin. vbi supra. Sed hæc de iure antiquo. Nouissimè ta-
men sanctissimus Pontifex Sixtus V. Motu proprio edito
Romæ 26. die Nouembris anno 1587. decreuit, vt ne-
mo ex incestu, sacrilegiouè natus, cuius parentes consan-
guinitate, vel affinitate vsque ad gradum tertium con-
iuncti essent, alteruè ex eis castitatis votum emisisset,
quanuis imperiali, vel alio quouis rescripto legitimatus
esset, ad religionem vllò pacto admitteretur, solùmque
conuersi,

conuersi, vel famuli habitum recipere posset aditu om-
ninò illi ad religiosorum habitum, & professionem præ-
cluso: Reliqui verò illegitimi, qui ex incestu, sacrilegio-
uè non essent nati, ita demùm religiosi esse possent, si
priùs de vita, genere, actionibusque suis in disquisitione-
nem vocati testibus fide dignis bonam indolem, virtutis
specimen, & religionis ardorem comprobarent, atque
ita in generali, prouincialiue concilio concordi genera-
lis, aut prouincialis, definitorumque consensu reciperen-
tur. De qua constitutione cum dubia quædam insurgerent,
ea ad instantiam procuratoris generalis ordinis prædica-
torum die 5. mensis Iulij anno 1588. viuæ vocis oraculo
summus Pontifex declarauit, sicuti in literis illustrissimi
Cardinalis Caraffæ ea de re emissis continetur, idque post
alias declarationes, quæ priùs emanauerant, eã præferim,
quæ data fuit Romæ anno 1588. XII. Kalend. Nouembris.
10 Intempestiue autem Pontif. noster in dicto cap. 1.
cum filiis presbyterorum seruos coniunxit, de quibus
specialiter in sequenti rubrica agitur. Quod ideò fertaf-
sè fecit, vt Concilij verba, ex quo cap. istud desumptum
est, fideliter referret: vel, quoniam serui, & filij pres-
byterorum in hac re æquiparantur. Sic enim in rubrica
de seruis non ordinandis in capit. consuluit cum seruis
spurios permiscuit, ibi, neque spurios, neque seruos
ordinare debes. Nec enim placet per seruos filios pres-
byterorum intelligi in seruitutem redactos: esset enim
battologiæ vitium bis eadem repetere, cum iam in prin-
cipio capituli per filios presbyterorum ipsorum filij ser-
uitutem seruientes à fortiori intelligi deberent. Quam
interpretationē adduxit olim vir magni nominis quidam,
cui tamen nobis ea in re assentiri non est animus, quos
vincula

vincula nulla impediunt vllius certæ autoritatis, libamufq; ex omnibus, quodcunque nos maximè specie veritatis mouet: Retulitque vltimam huius capituli partem ad cap. cum multæ. 15. quæst. 8. qui textus vitiosè legitur in decretis, & emendari, & intelligi, & ornari potest per Couar. 2. part. de spons. cap. 8. §. 15. num. 17. præsertim, cum gloss. in dict. cap. cum multæ verb. connubio statutum illud abrogatum esse, & defuetudine sublatum asserat, nec par sit credere iuris abrogati, & extincti pontificem meminisse.

11 Oportet tamen in fine primæ huius partis de varijs illegitimorum generibus aliqua dicere, maximè, cum inter eos, quoad ipsam dispensationem distinguendum esse dicat cap. nisi cum pridem vers. personæ verò, de renuntiat. ex quo capite quatuor genera colliguntur, sub quibus omnes illegitimi continentur: nothi nempè, & manferes, naturales, & spurij, quos ego sequutus Couar. de sponsal. 2. part. cap. 8. §. 4. in duas classes partior, in naturales, & spurios; & ad naturales nothos, ad spurios mãferes traho.

12 Spurius ergo ordine retro acto dicitur ille, qui patrem incertum habet, quasi sparsim conceptus. In qua significatione spurius verbum generale est, & generaliter accipitur pro omnibus, qui patrem incertum habent, quantum inter patrem, & matrem matrimonium contrahi potuisset. Plutarchus autem in problematis, cuius meminit Bud. in l. vulgò concepti. ff. de stat. hom. ita de hoc vocabulo commentatur. Spurius, inquit, primum nomen est apud Romanos, vt Sextus, & Decimus, & Caius. Prima autè nomina nõ tota scribunt, sed aut vna litera, vt T. Titũ, aut duabus, vt Gn. Gneum, aut tribus, vt Sex. Sextum, & Ser. Seruium. sic spurius sp. scribebatur. Eos autem, qui

sine

sine patre erant; qui *πατέρες* Græcè dicuntur, S. & p. designabat, quasi sine patre, hoc errore factum, vt spurij sine patre dicerentur. Hæc Plutarch. Isidorus tamen magnus Ethymologiarum artifex Ethymologiarum lib. 11. ad fi. cuius meminit additio ad gloss. verb. manferes in d. de. nisi cum pridem, spurium, quasi extra puritatem genitum dici affirmat. Vt cumq; spurij proprie, & strictè iure canonico dicuntur illi, qui ab illis parentibus sunt orti, inter quos nec conceptionis, nec natiuitatis tempore poterat legitimum intercedere coniugium. Sic Angel. sic Aretin. in s. noui si me, insti. ad offician. vel illi, qui ex coitu lege humana punito enascuntur. Sic Alciat. lib. 4. pare. §. 3. h. enim omnes patrem, etiam si uerum habeant, præ infamia nominare non audent, & bene spurij, hoc est, sine patre appellantur, in qua significatione filius adulterinus, filius incestuosus, & reliqui tales spurij sunt. *Ad spurios manferes* pertinent, qui, quibus tanta significatione sunt illi, qui sunt ex fornicis, & meretricibus progenerati, Hostiens. h. e. num. 2. ad gloss. verb. manferes, proprie tamen, & strictè sunt omnes eorum liberi, qui iure canonico à matrimonio distinguuntur, Couar. ubi supra. §. 4. nom. 2. in l. de iur. iudic. ff. de iur. iudic. l. 1. §. 1. 14. Naturales, verò, quos Græci phisicos vocant, quiq; ea de causa sortiti sunt hoc nomen, quod eos natura sola, non honestas coniugij progenuerit, Isidor. Ethymolog. cap. 5. lib. 9. referuntur in cap. fin. 12. quæst. 2. de iure ciuili dicuntur illi, qui exonica concubina, domiq; cohabitante, legitimag; oriuntur. pen. & vlt. de ed. ab iudic. l. si quis officium. ff. de rit. in pr. A. ubi quibus modis hæc efficiantur, sit. §. si quis autem filios. ad gloss. verb. manferes. Hæc tamen omnia de iure canonico non reperiuntur, sed; vbi

O quis

quis sit naturalis, satis est, si descendat ab illis, qui natiuitatis, vel conceptionis tempore coniuges esse poterant, cap. innotuit. de elect. cap. tanta, qui filij sint legit. idq; ita consuetudine receptum esse referunt multi, quos citat Couar. d. §. 4. num. 2. in fin. cum sequenti.

15 Ad naturales nothi spectant, quos Alciatus vbi supra inquit esse illos, qui nati sunt ex coitu nullam legum humanarum poenam merente, veluti ex scortis, & meretricibus, hocq; distare à naturalibus, quòd orti sunt ex matre non ita custodita, nec domi retenta. Budæus verò ex Quintiliano vbi supra nothum esse eum dicit, qui legitimus non sit. Licet olim apud Athenienses illiquoq; nothi dicerentur, qui non erant ex duobus Atheniensibus nati, vt Plutarchus ait in Pericle, vt Aelianus lib. 6. de varia historia, de quo verbo plura Bud. in. d. l. vulgò concepti, plura Couar. in. d. §. 4. num. 6.

16 Hæc de prima huius tractatus parte. Secunda petit, vrùm filij possint habere ecclesias, quæ parentum fuerunt. Cuius dubitationis nodum dissoluit Concilium Trident. sess. 25. de reformat. cap. 15. & statim pontifex in cap. 2. huius tituli pro comperto asserens non posse filios obtinere ecclesias, in quibus patres ministrarunt, nisi ea de re dispensationem obtinuérint, cap. veniēs, cap. ex tua, infra, eodem. Quod non solum de filijs in sacerdotio genitis, sed de alijs etiam legitimo matrimonio antè sacerdotium susceptis est intelligendum iuxta cap. ad extirpandas, infra eod. quanuis hi in eadem ecclesia, in qua beneficium pater habuit, non idem, sed aliud possint habere, cap. ad hæc, eodem tit. Quæ quidem prohibitio licet iure communi non vigeret eo casu, quo inter patrem, & filium media persona intercessisset (poterat enim tunc filius,

filius, quàm pater olim habuerat, liberè habere ecclesiam, cap. ex transmissa, infra eodem) extrauagans tamen Clementis, quæ incipit, ad canonum conditorem, relata per Gig. quæst. 86. constituit, vt nec immediatè, nec mediatè beneficium parentis possit à filio obtineri. Poterit autem ratio huius prohibitionis duplex reddi: & quia facultarium Dei non debet iure hæreditario possideri, cap. ad decorem, de institut. & quia filius refricat indignam facti memoriam, si in eiusdem altaris administratione conspicitur, in quo fuerat antea impudicus patris conspectus. Idq; adeò verum est, vt nec præstimoniam, quæ beneficia non esse ecclesiastica putat Ioan. Andr. quem quidam fontem, & tubam iuris canonici appellat, in cap. vnic. de rer. permutat. lib. 6. Abb. cons. 47. nu. 4. lib. 2. Felin. in. c. postulasti. nu. 8. de rescript. Staphyleus de literis gratiæ. 5. forma expectatiuarum. num. 3. possint obtinere filij, quæ parentes obtinuerunt, vt non multis abhinc annis vidi in emergenti quæstione responsum fuisse: & licet non ignorè duo genera præstimoniorum à doctoribus constituta, alterum veram beneficii rationem, verumq; spirituale titulum, alterum temporalè tantum habens, eamq; distinctionem positam à Dominico cõsil. 89. Dec. ad Rubricam de rescript. num. 2. Mandos. reg. de annali possessore. q. 12. Menoch. de arbitrar. centur. 3. casu. 261. nu. 58. & de primo genere intelligendum Oldrad. cons. 81. Pavin. in tractatu de potestate capituli. 2. parti quæst. 1. principali. num. 5. Sor. lib. 10. de iust. quæst. 3. art. 3. Marsil. de redditibus ecclesiasticis. 2. part. c. 14. num. 1. Fusch. de visitatione lib. 1. cap. 20. nu. 23. in fi. Scio tamen dubium illud excitatum fuisse super ultimo præstimoniorum genere, illo nempe, quod temporalè titulum habebat, quodq; laicis, & conjugatis conferebatur, &

tamen neque in his successione admittendam vir maximus respondebat.

17. Nepotes verò hæc prohibitio non adstringit: poterunt enim auorum obtinere ecclesias auctoritate Alex. Domin. & aliorum in cap. Apostolica. 8. quæst. 1. parum curantes gloss. in d. cap. ad extirpandas. parum nepotibus æquam, à nonnullis tamè approbatam. Quinimò & filius habere poterit ecclesiã, in qua alterius nomine ministravit parens. c. constitutos, infra eod. Sed quid in hac rubrica notamur amplius? Agamus iam cum seruis non ordinandis, sic ipsa laboris varietas quietis loco nobis erit.

Sic quoque mutatis requiescunt feribus arua.

A D R V B R I C A M D E

seruis non ordinandis, & eorum

manumissione.

N huius rubricæ explicatione (nam de continuatione, cum sit aperta satis, superuacuum erit agere) ordinem sequemur Hostiens. à quo in superioribus aliqua ex parte recessimus, cum verè dictum noscimus illud, non posse bene ambulare eum, qui pedem semper ponit in alieno vestigio, nec unquam bene natate, qui non audet abijcere suber. Dicemus igitur, quid sit seruitus, quid manumissio, quis possit manumittere, vtrum serui ordinari possint: pèdet enim ex his quatuor tota huius rubricæ declaratio.

Et, vt remotissimam illam seruitutis diuisionem omit-
tamus, quam affert D. Antonin. 3. tom. tit. 3. cap. 6. §. 1. 2. &
3. qui eam in seruitutem numinis, in seruitutem criminis, &

in

in

in

in seruitutem hominis distribuit, posset etiam in seruitutem naturæ: seruitus, de qua agitur in hoc tit. est constitutio iuris gentium, qua quis dominio alieno cõtra naturam subijcitur. Sic enim eam definit Iustinianus in. §. seruitus instit. de iure person. vocat autem seruitutem contra naturam, quia iure naturali nusquam cognita seruitus erat, sed omnes homines liberi nascebantur, idem Iustinianus in. §. ius autem gentium, instit. de iure nat. gent. & cil. idem instit. de libertinis in principio, Vlpianus in. l. manumissiones. ff. de iust. & iur. sed, cum iura naturalia diuina quadam providentia constituta semper firma, atque immutabilia permaneat. §. sed naturalia, instit. de iur. nal. parum sibi videtur constare Iustinianus, qui libertatem iuris naturalis esse in. d. §. ius autem gentium, & in. d. principio, & contra ius illud naturale seruitutem inductam asserit in eodem. §. ius autem, & in. d. §. seruitus. Quam antinomiã dissoluere conantur multi, quos citat Couar. in reg. peccatum. 2. part. §. 11. nu. 3. qui & Accursij resolutionem irridet in. d. l. manumissiones, & Bartoli eodem loco, & in. l. ex hoc iure. Sunt, qui per iura naturalia in. d. §. sed naturalia prima tantum principia, seu præcepta legis naturæ intelligat, quibus immutabilitatem tribuant, non secunda, quæ mutabilia esse asserunt, & hi sunt Baro, & Baldo in. d. §. sed naturalia, Fortun. in. d. l. manumissiones. nu. 8. scitum est enim præcepta naturæ dupliciter constare hominibus, aut tanquam prima principia per se nota, quæ simpliciter, & absolute absq; vilo rationis discursu hominũ mentibus innotescunt, vt bonũ amplecti, malum fugere, conseruare speciẽ, aut indiuiduũ, & reliqua, de quibus Gratian. in principio. 1. dist. Tho. 1. 2. quæst. 94. art. 2. Aut tãquam conclusiones necessarias, & manifestas ab ipsis primis principijs elicitas, quas

O 3 posito

posito principio absq; vlla suppositione intellectus percipit, & deducit, vt non occidere, non furari, & reliqua Decalogi præcepta. Sunt, qui distinguant inter iura naturalia præceptiua, vt sunt verbi gratia Decalogi præcepta, & naturalia permissiua, seu per non repugnantiam, è quorum numero aiunt esse libertatem: de prioribus volunt intelligi. d. §. sed naturalia, de posterioribus. d. l. manumissiones cum similibus: & hi sunt Coua. vbi supra, Sot. lib. 1. de iust. quæst. 4. art. 5. col. vlt. & lib. 4. quæst. 3. artic. 1. ad. 1. Nauar. in cap. ita quorundam notab. 11. num. 7. de iudic. D. Tho. 1. 2. quæst. 94. artic. 5. ad. 3. & 2. 2. quæstio. 66. artic. 1. ad. 1. neutra tamen resolutio nobis placet: prima enim pugnat cum verbis. d. §. sed naturalia apertè significantibus textum agere non de primis principijs, sed de iure gentium, vt statim comprobabimus: secunda cum reg. l. nec si volens. C. liberali causa. l. Titio centum. §. Titio centum. ff. de condit. & demonstrat. ex quibus videtur colligi ius libertatis positiuè nobis à natura, nō verò per nō repugnantiam competere.

3 Sit illa igitur huius quæstionis definitio, vt per iura naturalia in. d. §. sed naturalia constitutiones iuris gētium intelligantur, siue per necessarias consequentias à lege naturali deductæ, vt in. l. veluti, & in. l. vt vim. ff. de iust. siue per non necessarias, vt in. d. l. manumissiones, & in. d. l. ex hoc iure. Hæ enim constitutiones licet in communi semper firmæ, & immutabiles permaneant, in hoc, vel illo casu iusta de causa mutationem patiuntur: neque tunc constitutiones istæ violantur, neque firmæ, atque immutabiles esse desinunt, cum ius gentium sit ius constitutum, & ad ea, quæ fortè vno aliquo casu accidere possunt, iura non constituentur. l. ex his adiuncta. l. antecedenti, & se-

& sequenti. ff. de legibus. Adde, quòd Iurisconsultus in. l. bona fides. 31. ff. deposit. duplex ius gentium intelligit; alterum merum, alterum cum præceptis ciuilibus, & prætorijs, hoc est, vt ego puto, in causa particulari iusta de causa sublatum, quod expressius significatur in. l. ius ciuile. ff. de iust. & iur. ibi, iuri communi aliquid addimus, aut detrahimus: vbi per ius commune ius gentium designatur, quod apud omnes gentes per æq; custoditur, non vnus proprium ciuitatis, sed omnibus populis commune: & tamen posse addi, vel detrahi iuri illo iurisconsultus affirmat. Quod si quæras, quare constitutionibus iuris gentium quidquam detrahi, vel addi possit, cum legibus humanis non possit, Clem. ne Romani in principio, de elect. sic habeto, constitutiones iuris gentium non posse ita in totum esse æquas, quin ob varias locorū, & temporū, & hominum conditiones in aliquo particulari casu ab æquitate recedant, Aristot. lib. 5. Ethic. cap. 10. Cumq; ad temperandam iniquitatem, & rigorem illum nullus sit superior, qui adiri possit, est enim illarum conditor inaccessibleis, id est, Deus, oportebat aliquē esse, qui id facere iure posset, nēpè sæcularem, aut ecclesiasticum principē iuxta reg. c. duo sunt. 96. distinct. ne deficeret philosophicum illud axioma, Deus, & natura non deficit in necessarijs sic aliàs diuinæ leges, in quibus vlla nūquàm recipitur dispensatio, per principem ecclesiasticum declarari possunt, non alio argumento, quàm, quòd ad legislatorē Deum non est recursus, & necesse est fateri hoc interpretādi ius in Ecclesia esse, ne fortè cogamur dicere imperfectam Christū dominum reliquisse in Ecclesia potestatem, quod quàm sit absurdū, nemo est, qui non videat. Cum verò in legibus humanis totum cōtrariū videamus, quārū cōditor pro rigore

moderando conueniri potest, oportebat inferiori eam potestatem addendi, vel detrahēdi denegatam esse, iuxta. d. Clem. nē Romani. l. 1. & ult. C. de legib.

4 Hæc verò illius. §. sed naturalia explicatio nostrarum glossarum fuit: Sic enim gloss. 1. in fin. in. d. §. sic gloss. in. d. l. manumissiones verb. nascerentur, sic gloss. 1. in. l. ius ciuile. ff. de iust. vt ex hoc vel in verborum interpretationibus discamus non contēnere glossas nostras, cum sæpē sit sub pallio sordido sapientia, vt lib. 3. Tusculan. inquit Cicero, & multis illustrat Tiraquel. l. 11. connub. in principio. Quòd verò. §. ille de constitutionibus iuris gentium intelligatur, nescio quid alijs, mihi certè probat aperte. §. ius autem ciuile instit. de iur. nal. l. omnes. ff. de iust. & iur. sic enim vtrobiq; ius gentium definitur. Quod verò naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes peræq; custoditur, vocaturq; ius gētium, quasi quo iure omnes gentes vtantur. Quæ verba vide quàm parum distent à verbis. §. sed naturalia: sed naturalia, quidem, inquit iura, quæ apud omnes gentes peræq; obseruantur, diuina quadam prouidentia constituta, &c. Notandum est enim, apud omnes gentes peræq; obseruantur, notādum est, constituta: denotant enim hæc verba agi in. §. sed naturalia de iure illo, de quo in. d. §. ius autem ciuile, & d. l. omnes, ibi, constituit, & ibi, quo iure omnes gentes vtantur. Rursus & id manifestissimum fit ex societate iuris ciuilis, quæ in. d. §. sed naturalia cum iure gentium reperitur. Iungit enim ibi imperator ius ciuile cum iure gentium, quemadmodum & idem in. d. §. ius autem, & antea iurisconsultus iunxerat in. d. l. omnes. Quæ quidem coniunctio optimo iure fit. Quod enim naturalis ratio constituit, siquidem inter omnes homines, apud omnes peræq;

peræq; custoditur, vocaturq; ius gentium, quasi, quo iure omnes gentes vtantur: sin verò inter alicuius ciuitatis populum, ius ciuile dicitur. Vndè ius gentium, & ius ciuile ab eodem fonte procedunt, à iure nempe naturæ hominibus proprio, quod est iusta ratio hominum mentibus inhærens: quæ si constituatur, & in vsum aliquem recipiatur, mutat nomen suum, & si quidem à gentibus, iuris gentium, sin verò à ciuibus, iuris ciuilis nomen assumit. Quare non absurdè ius gentium speciem quandam iuris positiui humani dixeris ratione naturali inter omnes gentes constituti, quod videretur expressè probare tex. in. §. ius autē gent. instit. de iur. nal. ibi, gentes humanæ iura quædā sibi constituerūt. Quod cum bene Titus Liuius Romanæ historiæ princeps agnouisset, ius gētium ius humanū appellauit, vt de illo refert Bud. ad. l. 1. ff. de iust. & iur. Sed video fortassè aliquem obijcientem hîc nobis pastorale illud conuictum,

Quò nunc se proripit ille?

Scio autē & oportuisse explicare. §. sed naturalia, & nondū ex illius explicatione difficultatē nostrā dissolui posse. Licet enim gloss. in. d. l. manumissiones verb. nascerentur libertatē non in cōmuni, sed in particulari iure gentiū mutatam fuisse asserat, quam mutationē non esse prohibitā & illa existimauit, & nos probauimus: solutio tamen hæc quæstioni nostræ non cōuenit: libertas enim non est inuenta iure gentium, sed naturali, vt colligitur ex Isid. in. c. ius naturale. 1. dist. ius verò naturale nec in communi, nec in particulari mutationē patitur, vt eruditè probat Cou. vbi suprā, & patet ex illis verbis M. Tullij in. 3. de Rep. quæ Robertus Stephanus diuinitus prolata vocat: Est quidē, inquit, vera lex recta ratio naturæ cōgruēs, diffusa in omnes,

constans, sempiterna, quę vocet ad officiũ iubendo, vetãdõ à fraude deterreat, quę tamẽ neq; probos frustra iubet, aut vetat, nec improbos iubendo, aut vetãdo mouet: huic legi nec prorogari fas est, neq; derogari ex hac aliquid licet, nec tota abrogari potest, nec verò aut per senatum, aut per populum solui hac lege possumus.

5 Ego igitur difficultatem hanc, quam doctores explicari posse non putant, nisi Carneadẽ ipsum orcus remittat, vt est apud Lucilium, ita composuerim, vt id, quod dicitur libertatem iuris esse naturalis, omnesq; homines natura liberos nasci. d. l. manumissiones. d. §. ius autem gentium. d. principium instit. de libertin. intelligatur de iure naturali, & de natura in statu innocẽtię, non verò post peccatum: vbi enim primũ peccatũ inuectũ est, naturaq; corrupta, statim libertas ista à iure naturali defecit: erant enim omnia bellis exarsura, & ne homines illis paulatim absumerentur, inueniendę, atq; excogitandę seruitutes, vltimum victorum confugiũ, per quas hominũ multitudo aliqua ex parte conseruaretur, ideoq; à seruando serui dicti sunt. §. serui autem, instit. de iur. person. Quod verò dicitur seruitutem esse cõtra naturam in. d. §. seruitus, & esse iuri naturali contrariam in. d. §. ius autem gentium, nouiter ita intellexerim, vt ideo seruitus dicatur contra naturam, quia introducta est per peccatũ, quod est contra naturam, vocaturq; ab Aristotele. 2. physic. naturę monstrũ; ideo dicitur iuri naturali contraria, quia duxit originem à peccato, iuri naturali contrario: ob hoc enim & ipsa etiam iuri naturali contraria recte dicitur, iuxta illud Matth. 7. Non potest arbor mala bonos fructus facere, &c. Seruitus enim, vt inquit August. lib. 19. de Ciuit. Dei, & refertur à Bud. vbi supra, imposita est culpę, non naturę, vnde quẽadmodum culpa

culpa illa contra naturã est, ita etiam & seruitus ex ea proueniens. Equidem hac in re veritatis scopum non attingã, sed meo certẽ iudicio nec attingit ipse Couarru. vbi supra vers. quintò infertur, qui seruitutem ex eo arbitratur dici contra naturam, non, quòd tollat aliquid ius naturale positium aliquid præcipiens, vel prohibens, sed, quòd per illam addatur iuri naturali id, quod ipsum ius non concesserat, atq; ideo per additionem dici seruitutem contra ius naturale. Hoc enim nulla ratione admiserit, qui dictionis, contra, naturã expẽderit. Id enim dicitur fieri contra ius aliquod, quod fit repugnante, & prohibente iure illo, & ita verba hæc, contra ius, important repugnãtiã, & prohibitionem legis, vt colligitur ex. l. contra legem. 28. ff. de legibus ex. l. qui vetantẽ. 102. ibi aduersũs, hoc est contra. ff. de regul. iur. reg. quę cõtra lib. 6. Sic enim intelligitur. d. reg. quę cõtra ius fiunt, debet pro infectis haberi, cõtra ius nempe simpliciter, & absolute aliquid prohibens. Quod quidem olim in. d. reg. quę contra, & postea nobis auditoribus in. c. 1. de sentẽtia, & re iud. docuit præceptor meus magnũ iuris canonici incrementũ Loysius Correa, vnus qui nobis Emmanuele primario professore mortuo non cunctando, sed præcurrendo restituit rem, mira enim festinatione ita omnia ad Cleanthis lucernam elaborat, ita suis numeris absoluit omnia, vt cum celeritate absolutio, perfectioq; contẽdat. Cuius ego opera dictata solũ tantam excussa typis citare possum, quod, quanuis de illis edendis nondũ curauerit, quanuis folijs etiãnum carmina mandet, in tanto tamen vbiq; terrarũ habetur pretio, tãto studio excipiuntur ab omnibus, vt minimẽ timendũ sit,

Ne turbata volent rapidis ludibria ventis.

Quòd si ius naturale nihil de libertate constituit, quo pacto

pacto seruitus cōtra ius naturale est: potius enim diceretur præter ius naturale, nèpè quæ neq; præciperetur, neq; prohiberetur ab illo. Hæc tamen, in re, sicut & in reliquis, meis omnibus, liberum sit cuiusq; iudicium: nec enim quæquam in verba nostra iurare cogimus.

6 Hæc autem seruitus contra naturam quibus inducatur modis, colligitur ex .§. serui autem aut nascuntur instit. de iur. person. ex instit. de ingenuis per totum, ex Couar. vbi supra, ex Hostiens. hinc num. 6. de seruitute verò secundum naturam, quæ est minus prudentis ad prudentiorem, minus sapientis ad sapientiorem, iuuenis ad senem, vxoris ad virum, filiorum ad parētes, de qua cap. est ordo. 33. quæst. 5. multa, & egregia refert Couar. vbi supra nu. 5. Tiraq. l. r. conub. §. secundum, Vaconius à Vacuna in suis declarationibus lib. r. declarat. 10. num. 1. Alciat. lib. 2. paradox. c. 21. relatus in Angeli à sancto Ioanne aduersus eundem Monomachia.

7 Iam verò, quoniam in definitione seruitutis diximus eam esse constitutionem iuris gentium, haud intèpestiuè erit à nobis hoc in loco, quid sit ius naturale, &, quid sit ius gentium, explicandum. Nec enim, credo, ridiculã disputationem Carneadis sumus admitturi, qui, cum legatus ab Atheniensibus Romã missus esset, vt constat ex Aul. Gell. lib. 7. c. 4. disputassetq; de Iustitia copiosè, postridiè disputatione contraria disputatione subuerit iura sibi homines pro vtilitate sanxisse, ius autem naturale nullum esse contendens, vt latè refert Robertus Stephanus in fragmentis librorum M. Tullij de Rep. &, vt varia, quæ à Theologis, & nostris hac de re afferuntur, prætermittamus, ius naturale bifariam diuiditur, in ius naturale, quod natura docuit, & ius naturale, quod ratio docuit. Ius

natu-

naturale, quod natura docuit, est lex quædam, quam natura omnibus rebus creatis in seuit ad suas operationes faciendas pro proprietate cuiusq; insensibilibus per necessitatem, qua feruntur in suum locum; sensibilibus per inclinationem, quæ se tuentur, cibumq; quærunt, rationabilibus per rationis imperium. Hoc ius definitur à Justiniano, in princ. instit. de iur. nat. ius, inquit, naturale est, quod natura omnia animantia docuit, ab Vlpiano in l. 1. §. ius naturale. ff. de iust. & iur. sed cum ius istud non solum animantia, sed creata omnia natura doceat, potuisset vterq; rectè dicere & imperator, & Iuriscōsultus, ius naturale est, quod natura omnia creata docuit, & fortasse non dixit, quia verbum ius apud veteres, vt bene explicat Ræuard. lib. 11. var. cap. 1. in ijs solum versabatur, quæ æqui, boniq; effigie referrent, cuius generis sunt illa, liberos educare, vim vi repellere, &c. Quod verò iubebat, natura nullã boni, æqui, effigiem referens, iustus, imperiũ, instinctus, impetus, nõ ius vocabatur. Et quoniam in plantis, & reliquis id genus, quæ creatorum nomine comprehenduntur, & ad quæ ius naturale procul dubio extenditur, non est aliqua æquitas, bonitatisuè effigies, idcirco, ideò ius naturale ad illa nõ traxit imperator, tracturus profectò impetum naturalem, imperium, instinctum, iustum. Philosophi verò, qui non verba, sed rerum naturam expēdebant, iuris naturalis peritia non omnia solum animantia, sed creata etiam omnia censeri testati sunt. Quod si iuriscōsulti idem facerent, & non solum ad animantia, vt fecit Vlpianus, sed ad creata omnia iuris nomen referret, quid faceret Cendendorpius, qui in Ilagoge iuris, c. de iure naturali iuriscōsultos opinatur fuisse hac in re, iuris nomine abusos, quem tamen optimè refellit Zaz. d. §. ius naturale: quid Laurentius

Valla,

Valla, qui Vlpianum irridet existimans, cum in brutis nulla sit ratio, nullum in iisdem ius inesse, quem explodit Ruard. vbi supra. Hæc de iure naturali, quod natura docuit.

8 Ius autem naturale, quod ratio docuit, quod solum ius naturale vocauit Antonius de Gueuara reprehensus à Grammatico Rhua in epistolis, quas ad eundem scripsit epist. 2. Est lex, conceptio, habitusue inditus à natura tantum hominibus, quatenus homines, rationalesq; sunt, ut ratione duce dirigat actiones, operationesq; suas, virtutiq; autem ius recte dicitur naturale; sed primum quidem directe, indirecte verò secundum primum, quia illud natura docet cunctis creatis cum hominibus communis, secundum, quia ratio in hominibus naturalis. Non enim idcirco dicitur ius naturale, quod illud docet ratio, sed, quod ratio naturalis. §. ius autem civile vers. quod verò naturalis ratio, instit. de iur. nat. vtrunq; etiam ius propriè, & strictè homines comprehendit: de secundo non est dubium, cum præter hominem, cui solum est innatum, in reliquis otiosum si de primo etiam minus esse debet. Cum enim primum illud ius naturale plantas, bruta, & reliqua creata constringat, quis dubitare potest, dum hæc illo iure constringuntur, constringi etiam homines, in quibus plantarum agnoscimus naturam, quatenus illis vegetalis inest potentia, qua aluntur, & augetur: brutorum, quatenus sensuum satellitio perfruuntur: quin & angelicam, cum mentis altitudine caelorum claustra supergressi diuinæ maiestatis rimantur arcana: & si fas est dicere, diuinam, dum diuinæ bonitatis contemplatione omnia operantur. Quapropter rectè Procopius in Genesim humanitatem inter duo extrema sitam esse affirmat, inter diuinam, incorporeamq; & inter sensitivam, brutorumq; naturam, & vtriusq; hominem

minem esse participem. Vnde effectum est, ut in Euangel. Marc. cap. vlt. per omnem creaturam homo denotetur omnis creaturarum omnium naturæ particeps: euntes, inquit, in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ, hoc est, prædicate Euangelium homini: nec enim aut rupibus, aut elephantis Euangelium prædicari iubetur, quæ tamen creaturæ sunt, & sub verbo, omni, comprehenderentur, iuxta illius verbi naturam, de qua in l. testatorem. 68. ff. de legat. 3. ni duobus illis verbis vnum hominem per periphrasim significari dixeris. Quod cum aliquot abhinc annis à Cœlio Rhodigino didicissem lib. 1. lection. antiq. cap. 38. id postea maxime confirmaui ex his, quæ à Theologis, Philosophis, Rhetoricis, & iuris deniq; peritis ad hanc vnam rem in nostris vtriusq; iuris Miscellaneis adnotauit. Lege igitur ex Theologis D. Thom. super Boet. de consolatione philosophica lib. 1. metro. 5. lege eundem Thom. quo loco citatur per Couarru. in Clement. si furiosus. 2. part. §. 3. num. 1. antè vers. non oberit: lege ex philosophis Philonem Iudæum de mundi opificio, qui hominem inquit esse omnia, terrenum, aquaticum, volucrem, cælestem: Plutarchum Cheroneum de virtute morum illis in verbis, omnium omninò rerum, & ipsi affirmant, & latè patet alia habitu, complexuq; regi, alia natura, alia irrationali animo, quædam adhibita etiam ratione, & intelligentia, quorum simul omnium particeps est homo, & in omnibus his differentijs ortus est: nam & habitudine continetur, & alitur natura, & ratione vititur, & coniunctum etiam habet irrationale, ingenitumq; affectus principium, ac fontem non accersitum, sed necessarium, nec ex toto extirpandum, sed cultu, & præceptore indigens: lege

lege ex Rhetoricis Martinum Figueretum Regis Portugallie senatorem in commentario in Plinij prologū: quatuor inquit ille in homine esse animas, vitalem, quæ & in vermibus, qui tantum mouentur, sensualem, quæ in mutis animantibus, in quibus est sensus & timoris, & gaudij, intellectualem, quæ est in hominibus tantum, physicam, quæ est in herbis, atq; arboribus, quæ & si non mouentur, vitam tamen habent, cum crescant, nascantur, pereant: lege etiã ex Rhetoricis Bud. in adnotat. ad Pã dectas in. l. antiqui. ff. si pars hæred. per. ex iuris peritis deniq; Chaffan. in cathal. 2. part. in principio; Nau. in man. prælud. 2. Quæ quidem si ex tot, tantisq; viris nõ didicissem, satis mihi esset nobilissimæ, atque doctissimæ Bernardini de Mendoça canonici Tolerami testimonium, ex cuius apologia, quæ ille in gratiam seminariorum, quæ à sacro Tridentino Cõcilio fieri iubentur, piè, & eruditè conscripsit, & Catholicæ maiestati obtulit, quamq; manu scriptã, & propriè ipsius Bernardini signatam nomine nuper legi, verba illa adnotauit: habet homo commune esse cum lapidibus, vigere cum arboribus, sentire cum animalibus, intelligere cum Angelis, & Ius quoq; gentium, quemadmodum & naturale, dupliciter etiam accipitur: vel pro iure, quod apud omnes gentes peræq; custoditur, à ratione naturali per consequentias manifestas deductum, quo pacto ius gentium accepit Iurisconsultus in. l. 1. §. si. ff. de iust. & iur. & in. l. veluti. l. ut vim. ff. eod. in his enim locis agitur de hoc iure solis hominibus proprio iuri naturali adeo coniuncto, ut hoc solum ab illo distet, quod ius illud non solum hominibus, sed animantibus quoq; hoc hominibus solum commune sit. d. §. fin. vel accipitur pro iure, quod constituit diuersam speciẽ à naturali, & civili, veluti inter duo extrema

fitum, vtriusque tamen particeps: de hoc iure agitur in. l. manumissiones, & in. l. ex hoc iure. ff. de iust. & definitur in. §. ius autem gentium, instit. de iur. nat. ut sit ius, quod vsu exigente, & humanis necessitatibus gentes humanæ sibi constituerunt, cuius exempla in. d. legibus, Manumissiones, & Ex hoc iure habentur. Ex quibus apparet duplicem fuisse iuris gentium introducendi rationem, necessitatem nempe, quæ in bellis suscipiendis pro rerum suarum defensione, seruituteq; aduersus ius naturale introducenda emerit, & de hac agit. l. manumissiones, & vsus, hoc est, vtilitatem, quæ in contractibus præcipuè elucet, vbi nemo obligatur inuitus, & de his agit. l. ex hoc iure. Est autem hoc ius species iuris humani, ut ait. D. Tho. 1. 2. quæst. 95. ar. 4. Vigner. de institut. c. 17. §. 1. & est species iuris naturalis, ut colligitur ex. §. ius autem civile, ibi, quod verò naturalis ratio, instit. de iur. nat. differt à iure humano, quod ius gentium est omnibus populis adæquatum, & commune, omniumq; populorum vtilitatem respicit: ius verò humanum per constitutiones particulares est introductum cuiusque regni, aut Reip. & illius solum emolumentum spectat. Rursus ius gentium à naturali parum recedit, ab illo nempe per consequentias propinquiores elicatum, ius civile longè deductum per consequentias remotissimas, & rationes interdum non concludentes, sed suasorias differt à iure naturali, quod ius naturale est inditum animantibus, quinimò & creatis omnibus, ius gentium solum hominibus. d. §. fin. De primo articulo, quid sit seruitus, satis dictum est: veniamus ad secundum, quid Manumissio.

10 Manumissio, ut inquit imperator in principio instit. de libertin. ex Iurisconsulto in. l. manumissiones. ff. de iust. & iur. est datio libertatis, quasi de manu missio. Nam,

P quandiu

quandiu aliquis in seruitute est, manui, & potestati supposito est, & per manumissionem liberatur à domini potestate. Hæc alio nomine vindicta dicitur. Licet enim manumissio per vindictam fit apud Iuriscōsultos species quædam manumissionis, vt constat ex tit. ff. de manumif. vindicta, appposito post titulum de manumissionibus, vulgò tamen apud doctores, & Latinos manumissio, & vindicta idem sunt. Vt enim inquit Plutarchus rerum Romanarum peritissimus in vita Publicolæ manumissioni ob Vindicium Vitelliorum seruum, qui coniurationem dominorum cōtra Remp. detexit, libertate donatum vindictæ nomen mansit, cuius libertatis mērio fit in. l. 2. §. iniriūm. ff. origin. iur. licet Calepinus ex eodem Plutarcho de fera numinis vindicta colligat vindictam accipi pro festuca prætoris sic dictā, quod seruus ea in libertatem vindicaretur. Vndè & Cuiat. in paratit. in titul. de manumif. vind. & Ræuard. lib. 4. var. cap. 19. & Boetius, & Azo, quos citat Hostiens. hinc num. 5. à virga potius prætoris, quàm à Vindice vindictam deduci putant: quinimò & ab ea putat Hostiens. originem sumpsisse absolutionem ab excommunicatione, quæ cum virga, & verbis consuetis fit, cuius forma habetur in Constitutionibus episcopatus mei Leirienfis tit. 4. constit. 5. Nec erit id mirum, cum vel ipsa excommunicatio, si credas Chassan. in cathal. part. 12. confid. 60. vers. hi quippe, ex more Druydum Gallorum sacerdotum originem sumpserit. Fiebat autem hæc vindicta manumissio solemnibus quibusdam verbis, vt colligitur ex Iuriconsulto in. l. manumissio. ff. de manumif. vind. Dominus enim apud prætorem, vel Consulem Romæ, apud præsidem, vel Proconsulem in prouincijs serui illius, quem vindicta manumitti volebat, caput, aut aliud

aliud membrum tenens hæc verba pronuntiabat: Hunc hominem liberum esse volo, & mittebat eum è manu, vt inquit Festus de verbor. significat. lib. 11. & indè fortassè manumissio dicta est, licet alia reddatur huius nominis origo in. d. l. manumissiones. His peractis Magistratus vindicta, hoc est, virga, seu festuca, vt vocat Plautus in Milite glorioso, serui manumittendi capiti imposita hæc aiebat: Aio te liberum more Quiritium: deindè ad lictorem conuersus secundum causam suam, sicuti dixi, ecce tibi vindicta; qua à lictore accepta lictor ipse caput etiam serui percutiebat, faciem palma, tergumque festuca verberabat, ad quæ fortè allusit Iuuenalis Satyra. 5.

Pulsandum vertice raso

Præbebis quandoq; caput, nec dura timebis

Flagra pati:

Quæ omnia ex Ræuardo didici vbi supra, licet ex Persio Satyra. 5. cuius ille non meminit, nescio quid aliud de lictore colligi videatur

Non infestuca, lictor quam iactet ineptus:

Id autem est, quòd virga in seruum percussam iactabatur, vt ait Alexand. ab Alexand. lib. 4. Genial. dier. c. x. qui carmina illa Iuuenalis, & varia manumissionū genera eruditè exponit. De hac quoque manumissione intelligendus est Ouidius in illo carmine,

Te quoque seruari, modò quem vindicta redemit,

Quis ferat?

Et de illa egregie Claudianus in III. Honorij Conf. sed quoniam non solum vindicta, quæ in defuetudinem abiisse videtur, sed multis hodiè modis manumissio procedit, in. d. §. multis autem modis, instit. de libertin. modos illos, & leges, à quibus introducti sunt, ostēdet tibi Host.

d. num. 5. Illud vnum à doctoribus prætermiffum haud equidem indictum manere patiar, an seruus infidelis, qui Christianæ militiæ nomen dederit, per ipsum baptismum fit statim iugo laxatus herili, nec amplius domini manui, & potestati suppositus. Quæ quæstio, ne ignobilis videatur, excitata est olim teste Rainald. lib. 2. indagat. cap. 22. per Hippolytum Austriam Corrigij comitem virum non vni palmæ insistentem, sed, qui factis, & ingenio, vt Sanazarij verbis vtar, nomē quærebat, multis argumentis contententem Baptismum seruo pro vindicta esse. Soluit autem hanc quæstionem ordinatio nostra Lusitana lib. 5. tit. 99. quæ præcipit Aethiopum seruorum dominis, vt illos intra sex menses baptizari faciant, ipsorum, ni fecerint, dominiū amissuri: quod idem habetur in quadam antiquiori earundem Regis Emmanuelis ordinationū editione, quæ vel ob ipsam antiquitatem magni facio, in. d. lib. 5. tit. 98. vno verbo, *destruimus*, in principio capitis redundante. Si enim domini per baptismum seruorum dominium amittunt, ad quæ sita seruis libertate, cur illis ordinatio seruorum amissionem, ni seruos baptisari faciant, loco pœnæ comminatur, quam tamen sine vlla negligentia, sine culpa per ipsum baptismum incurrebāt. Quin & ex ipso nostro titulo hæc quæstio dissoluitur, sic enim Rubrica inscribitur: de seruis non ordinandis, & eorum manumissione, si enim nullus, nisi baptisatus, ordinari potest, cum baptismus sit omnium sacramentorum ianua, & fundamentum cap. 3. de presbyt. non baptis. & serui per baptismum liberi fiunt, ineptè pontifex de seruis non ordinandis, & eorū manumissione agit: aut enim serui baptisati non sunt, & inepta est quæstio, aut sunt baptisati, & est ineptior, cum eos, quos baptismus liberos fecit, seruos vocet. Quid? quòd

quòd baptismus animam respicit, & à seruitute peccati liberat, nullum autem tertio præiudicium infert, nec ab ea seruitute eximit, quæ non est peccati, sed per peccatum introducta. Sed in re tam aperta otiosi est hominis immorari amplius. Qui volet, videri poterit Roman. consil. 288. Dec. 130. volum. 1. Angel. & Syluest. quos citat Rainald. vbi supra. Descēdamus iam ad tertiū articulum, quis possit manumittere.

11 Circa libertates testamento dandas tria in iure ciuili tempora fuerunt: primum legis Aeliæ sentiæ, qui minorem. 20. annis testamento manumittere vetabat, de qua in l. 1. ff. de manumif. l. si quis integris. §. minor. ff. qui, & à quibus. §. eadem. l. instit. qui, & ex quibus causis manumittere non possunt. Secundum tēpus fuit Iustiniani, qui ad decimū septimū annū impletū vigesimū illū legis Aeliæ restrinxit, & libertatis fauorē ampliauit. §. Cum ergo, instit. eod. Tertiū, & nouissimū eiusdē Iustiniani in auth. vt spōsalitia largitas. §. 1. collat. 9. referit in auth. sed hodiè. C. qui manumittere nō possunt. sed hodiè, inquit, ex quo testari possunt, & libertates possunt relinquere antiqua lege cessante, post quartum nempe, & decimum ætatis annū. d. §. Cum ergo. l. qua etate. ff. de testam. Quæ tamē omnia in libertatibus testamento relictis vigeant, vt colligitur ex. d. §. 1. ibi, suos seruos in vltimis voluntatibus manumittere: in alijs seruabitur adhuc tenor. d. legis Aeliæ sentiæ, vt bene affirmat gloss. d. §. cum ergo verb. impleuerit. de multis autem, qui manumittere possunt, vide Hostiens. hīc. §. quis possit manumittere.

Vltimus articulus in hac rubrica discutiendus ille est, vtrum serui ordinari possint. Quæ quæstio per ipsam rubricam dissoluta est. Vt enim diximus in Rubrica de summa

Trinitate, nu. 4. Rubricæ pro legibus citari possunt. Rubrica autem inscribitur, de seruis non ordinandis, igitur serui ordinari non possunt. Sed, ut veniamus ad leges, idem est expressum in cap. 1. & in. c. consuluit, huius tit. fortè dicet aliquis, inquit. c. 1. clericus fieri non permittitur, nisi antè clericatum ingenuitatis dignitate potiatur, re vera verum dicit. Neque spurios, neque seruos, inquit. c. consuluit, ordinare debes, et si memor es, quod in cõsecratione tibi dictum fuit, vide, ne quenlibet seruilis conditionis ad ordines promouere præsumas. Ergò nec ad sacros, nec ad minores ordines seruus adspirare debet: id enim ex vtroque cap. colligitur. Clericus enim fit, qui in minoribus constituitur, ad ordines promouetur, qui ad minores promouetur, ut ex his, quæ diximus in Rubrica de temporibus ordinationum, apertissimè constabit. Nec refert, vtrum ordinandus ex vtroq; parente seruilis conditionis natus sit, an ex ingenuo patre, & matre ancilla: hic enim, cum seruus sit (sequitur enim partus ventrem, quod inter prærogatiuas generis sceminini octuagesimo sexto loco refert Rodericus Gonsalues Lusitanus in prærogatiuis, & priuilegijs generis sceminini. 2. par.) Ordinari non potest: si verò mater libera fuerit, seruus pater, liberè ordinari poterit, vlt in. c. vlt. huius tit. est decisum. Nascitur enim hic liber, princip. insti. de ingen. Vndè videri potest, quàm sit inepta quædam Isidori ratio lib. 9. Ethymol. c. 5. relata in. c. vlt. 32. quæst. 4. qui filium ex libero, & ex ancilla seruilis putat esse conditionis ex eo, quia, qui nascitur, deterio-rem partem sumit: filij, inquit, ex libero, & ex ancilla seruilis sunt conditionis: semper enim, qui nascitur, deterio-rem partem sumit: si enim, qui nascitur, deterio-rem semper partem sumit, ecce tibi ex libera, & seruo
natus

natus seruus erit, quod, quàm sit absurdum, ex dict. cap. vltim. & ex dict. princip. manifestè patet. Ni fortè per deterio-rem partem in dict. cap. maternam partem intelligas, hoc est, scemineam, quod certè valdè probabile est. Hæc autem prohibitio ex verbis, & ratione ipsius, de qua statim, statuliberos etiam adstringit: Est enim statuliber, qui statutam, & destinatam in tempus, vel conditionem libertatem habet. l. 1. ff. de statulib. Vndè ante tempus illud, vel conditionem impletam seruus est. Adstringit quoque illos, quibus status controuersia mouetur: lite enim pendente nihil est innouandum, iuxta vulgares iuris vtriusque regulas. Quinimò & illi eadem prohibitionem continentur, qui ita manumissi sunt, ut teneantur temporale aliquod dominis suis obsequium præstare, ut ex Toletano Concil. cap. 72. adnotatur in. c. quicumque. 54. distinct. Nam spirituale non est impedimento, cap. eò libentiùs, huius tit. nec temporale, si tale sit, quod faciliè, & honestè præstari possit, ut probatur in cap. si seruus, eadem distinct. vbi adscriptitij præter voluntatè dominorum clerici fieri permittuntur, dummodò clerici facti impositam sibi agriculturam adimpleant. Sunt enim serui adscriptitij, qui per contractum, priuatamue scripturam culturæ alicuius agri adstringuntur, ut in eo perpetuam impendant operam. Quorum adscriptitiorum varia genera videre poteris in gloss. Rubricæ. C. agricolis, & censitis lib. 11. vbi doctores, Aluorot. in procemio feud. in principio, Gulielm. Benedict. in cap. Rainuntius, verb. & vxorem, decis. 5. num. 406. Chaffan. in consuetud. Burgund. rubric. 2. titulo de *Confiscacioens*. §. 3. vers. quæritur, & rubric. 9. tit. de *mains mortes*, Couarru. multos referens in cap. *quanuis pactum*. 2. part. §. 1. numero. 2. Vallasc. lib. 1.

iuris emphyt. quæst. 37. per totum, & quæst. 32. nu. 5. Quo pacto autem serui agriculturæ adstricti ordinari à canonicis non permittentur, à quibus agricultura clericis omnibus permessa est. c. clericus. 91. dist. ex Concilio Carthaginensi. 4. cap. 52. cap. 1. ibi ad opus rurale, de celebrat. Miss. probat vltra ordinarios. d. locis Speculator de Clericis cōiugatis. §. 1. vers. sed quam dices honestam, Tiraq. de Nobilit. c. 32. num. 3. licet enim clerici sordidas artes exercere prohibeantur. c. clericus, iuncto cap. sequenti, de vit. & honest. cleric. cap. 1. eod. tit. lib. 6. & in Clement. Bernard. Diaz in practica criminali. c. 63. Menoch. de arbitrar. lib. 2. centur. 2. casu. 411. & 412. non erunt tamen ea de causa ab agricultura repellendi, quæ vsque adeo à sordidis distat artibus, vt nihil derogat nobilitati ex Guid. Pap. decisione 41. 296. 392. Gulielm. in d. cap. Rainuntius verb. dotem. num. 52. Tiraquel. de Nobilitate vbi supra, vltra quos de Agriculturæ laudibus vide Chassa. in cathal. par. 11. confid. 37. & vltra Columellā, & eos, qui de re rustica scripserunt, Cicer. lib. 1. de Offi. lib. de Senectute, Orat. pro Roscio Amerino, pro Rege Deiotaro, Polit. in Rustico, Alex. ab Alex. lib. 1. c. 9. Osor. lib. 7. de Regis institut. Max. Tyr. in ferm. 14. Quod agricolæ vtiliores sint, quam bellatores, Iust. Lips. lib. 2. de Constant. à cap. 1. cum sequentibus, vbi elegantissimè de hortorum laudibus agit, Legionens. in li bello Hispanicè scripto de perfecta coniuge, elegantiissimā quandam Alberti Lolij epistolam ad Hercule Perinatū, Virgil. Horat. Sanaz. & reliquos Poetas vulgatissimis in locis. Imò, cum otium fons sit, & origo vitiorum omnium, vt latè probat Chassan. in proem. Cathal. & par. 11. confid. 1. & 29. & part. 12. considerat. 49. & Hieronymus iubet, vt clericus faciat semper aliquid, vt illum diabolus inueniat

inueniat occupatum, cap. nunquam, de consecrat. distinct. 5. nemo non videt, quam sit laudandus clericus ille, qui se rei rusticæ tradiderit, cum & ob ipsum vitandum otium permittatur piscari in. d. cap. nunquam, ibi, texantur lina capiendis piscibus: non tamen venari, vt patet ex tit. de clerico venatore, cuius rei si vis venari causam, pete à glo. in cap. Elau. verb. piscatores. 86. dist. quæ si non satisfecerit, adire poteris Rainald. lib. 3. indagat. cap. 14. qui tibi multas ea de re rationes inculcabit. Vide tamen postremò de agricolis, & agricultura Motum Pij. V. IX. qui incipit, pia deuotio, & ibi. P. Matthæum.

12. Hactenus de prohibitione, & de prohibitis loquuti sumus, nunc iam ipsius prohibitionis ratio anquirenda est, nec enim tam sine lege, quam sine ratione erubescio loqui. Ea verò sit, quam nobis reddit Leo Pontifex in cap. 1. 54. distinct. quia nempe debet esse immunis ab alijs, qui diuinæ militiæ est aggregandus, nec honestum est hominum imperijs distrahi Deo semper vacaturum, cap. te quidem. 11. quæst. 1. sed quid, si huiusce rei causam à Iurisconsulto petamus in. l. ab omni. ff. de re milit. Ab omni, inquit, militia serui prohibentur, quod sensit etiam doctissimus Poeta AENEID. 9. de Helenore loquens,

Quem serua Licinia furtim

Sustulerat, vetitq; ad Troiam miserat armis.

De quo Cæli. lib. 13. cap. 53. statum autem clericalem militiam esse qui nescit, legat Paul. 2. ad Timoth. 2. Nemo militans Deo implicat se negotijs sæcularibus, cap. 1. ibi, qui militaret Ecclesiæ, de cleric. ægrot. Antonin. 3. part. tit. 4. cap. 1. §. 2. Ergò, si ab omni militia serui prohibentur, & à clericali etiam prohibendi sunt, iuxta naturam verb. omnis, de qua in. l. testatorem. 58. ff. de legat. 3. Quod

quidem quanuis possit ex verbis elici Martiani, ab ipsius tamen sensu quam distet, non ignoro. Nolo enim obijciatur nobis idem, quod Accursio in Rubrica de summa Trinitate. numero. 6. obiecit. Nec enim deerit, qui tali arrepta occasione statim se putet cornicum oculos confixisse. Quod si seruus aduersus hanc prohibitionem sciente, & non contradicente domino ad ordines promotus fuerit, statim liber efficitur nulla domino restitutione faciendâ, Angel. verb. seruitus. §. 4. si domino ignorante, distinguendum est inter minores, & maiores, si ad minores, deponitur, & domino restituitur, si ad maiores, liber efficitur domino ab ordinatore, si conscius fuerit, restitutione faciendâ, iuxta cap. si seruus sciente. §. 4. distin. si verò nec ordinator fuerit eius rei conscius, tunc admittenda erit distinctio gloss. opt. & omninò in hac materia videndâ in cap. 2. verb. deponatur, hoc tit. Verum de hac Rubrica fati. Nos, ne congelemus otio, pergamus iam ulterius,

Dum sicca tellure lices, dum nubila pendent.

A D R V B R I C A M de obligatis ad ratiocinia.

Quia Rubrica est in manibus, ad quam eò libentius accedo, quo rarior fit illius ab scribentibus in iure mentio: omne enim, quod rarum est, plus appetitur, cap. legitimus. §. 3. dist. prosequitur in ea pontifex materiam eorum, qui ordinari prohibentur, eamq; optimo iure post Rubricam de seruis non ordinandis disponit: Est enim obligatio ad ratiocinia alterum seruitutis

seruitutis genus, vt mihi expressè probat text. in. c. vnic. huius tit. ibi, antè libertatem. Nec enim liber est, qui ad rationes reddendas in iudicium vocari, & litibus infestari potest, quiq; expositus est ad ancipitè fori aleam, molestiamq; subeundam, quæ inferitur illi, à quo aliquid iudicio petitur, l. 1. in fin. C. de nundin.

2 Vetat igitur pōtifex in hac Rubrica, ne alicui muneribus, & officio obligatus, antequàm se ab illo explicet, & ratiocinijs redditus liber sit, ad sacerdotium admittatur, rationemq; reddit, quia traducit, & infamat Ecclesiã tale cōsortium. Nec enim debēt sæculi actionibus esse implicati, qui in clero Ecclesiæ suscipiuntur, ne, dum in ecclesiastico habitant non dissimiliter, quàm prius vixerant, viuunt, non videantur sæculum fugere, sed mutare, cap. legem. §. 3. dist. Adde, quòd quemadmodum conditoribus vrbiũ est infame contraxisse aliquam perniciosam cæteris gentè autore Quintil. lib. 3. c. 9. ita etiam infame erit Ecclesiæ viros muneribus, & officijs distractos, varijsq; occupationibus detētos ad sanctissimum sacerdotij otium, atq; quietem aduocare. Cùm enim, vt est in prouerbio, in suo quisq; fur officio, alteri illi simili, plus aloes, quàm mellis habet, quis dubitat, quin Ecclesiæ gignat infamiam illorum hominum receptio, de quibus officijs, muneribusque distractis sinistra suspicio esse potest: præsertim, si credas illis, qui maiorem hominum partem officijs, administrationibus, & artibus abuti putant, de quibus magnus Nauar. in cap. negotium à princip. de poenit. distinct. 5. Quid illa, qualia sunt? Quo iure enim Leuitas, hoc est, Sacerdotes, Ecclesia crearet eos, in quos Leuitæ nominis significatio nō cadit? Leui enim significat ipse mihi, vt eleganter docet Philo Iudæus in lib. de Plantatione Noe explicans verba illa Numer.

Numer. cap. 18. Deuteronom. 10. & 181. & Iosue. 13. Non enim tribui Leui portio, neque hæreditas inter filios Israel, quia Dominus ipse hæreditas eorum est: perfecte, inquit ille, purificata mens, quæ se abdicauit creaturis omnibus, procùl dubio nihil nouit præter illum ingenitum, ad quem accessit, & à quo recepta est: quis enim potest dicere, ipse mihi solus est Deus, nisi, qui nullam istarum inferiorum rerum amplectitur, quod est institutum Leuiticum. Interpretatur enim hæc vox, ipse mihi, quòd apud alios alia sit impressio, apud hunc solùm ille Opt. Max. autor omnium rerum. Legislatur igitur eos, qui non cupiunt creatis rebus ditescere, sed potiùs increatis, & æternis, docet per hoc fastidire, quidquid genitum est, præ ingenti familiaritate, seu amicitia, quem solùm habet pro diuitiarum, felicitatisque fine perfectissimo. Quem Philonis locum affert D. Ambros. suppresso ipsius nomine, vt sæpè fecisse deprehenditur, in tractatu in Psalm. 118. sermo. 8. exponens ea verba Psalm. Portio mea, Domine, dixi, custodire legem tuam. Quàm rarus, inquit Ambrosius in terris, qui hoc possit dicere, quod dicit Rex Propheta, Portio mea Domine, &c. quàm alienus à vitijs, quàm segregatus ab omni labe peccati, qui nihil habeat commune cum sæculo, nihil huius mundi vendicat sibi, in quo non sit corporalium possessio cupiditatum, quem non inflammet libido, non stimulet auaritia, non lasciuia effæminet non sternat ambitio, nõ maceret inuidia, non deniq; aliqua negotiorũ secularium cura sollicitet: verus enim minister altaris Deo est natus, non sibi: Leui enim, vt habet interpretatio, significat ipse mihi, vel ipse meus. Hæc Ambros. quæ etiam de re vide eundem de fuga sæculi relatum in cap. cui

cui portio, & Hieronymum in cap. clericus. 12. quæstio. 1. Cùm sit igitur Leuita idem, quod ipse mihi, longè profecto est, vt leuita creandus sit ille, qui negotijs, & officijs secularibus inseruit, cui non solus Deus curæ, non solus instar omnium Deus est. Quòd si huiusmodi homines & officia deposuerint, & rationes reddiderint, liberè poterunt ad Ecclesiæ sinum confugere, ordinibusq; decorari. Nec enim satis est administrationes deponere, sed oportet etiam, vt deponens rationes reddat, & ab omnibus debitis se exoluat, si enim reliquator fuerit, ordinari non poterit. Est autem reliquator, qui integrum non soluit, sed æris alieni partem seruauit sibi, quod iuris verbum tam malè intellexit Accurs. in l. locatio. 9. §. reliquatores, verb. reliquatores. ff. de publican. vt necesse fuerit eius explicationem petere à Rhodigin. lib. 14. lect. antiq. cap. 29. Alexand. ab Alexan. lib. 1. Genial. dier. cap. 7. Nec facienda est distinctio inter ratiocinia publica, & priuata, vt facit Hostien. hinc num. 5. Abb. 3. ad vtraque enim obligatus indistinctè ordinari non potest, vt meliùs existimat Innocent. in cap. vnic. huius tituli. num. 3. in fin. sicuti neque etiam inter administratores miserabilis, & non miserabilis personæ, vt nempe priores promoueri possint, posteriores non possint, quam facit Hostien. Abb. & Innocent. d. locis loquuntur enim omnes contra expressa verba text. ibi, pupillorum. Cùm sint enim pupilli inter miserabiles personas reputandi ex Rub. & l. vnic. C. quando imper. inter pupillos, vel viduas, Couarru. late pract. cap. 6. & 7. & pupillorum curatores expressè in hoc text. ab ordinibus excludantur, videtur doctores dormire, dum miserabilium personarum administratores ad sacerdotium admittunt.

3 Licet autem disputaretur olim, vtrum ad ratiocinia obligati religionem profiteri possent, eaque de re tractatum ediderit Gerf. 2. part. suor. operum, tractatu, an liceat onerato: hodie Motu proprio sanctissimi Sixti V. cuius supra in rubrica de filijs presbyterorum mentione fecimus, constitutum est, vt huiusmodi debitis onerati a religionis ingressu repellantur.

4 Nostri tamen occasione textus difficilis ab scribentibus mouetur quaestio, an laicus committens crimen, si clericus, vel monachus efficiatur, coram iudice laico conueniri debeat, cui tempore commissi criminis subijciebatur. Quod licet ad nostrum text. non multum faciat, increbruit tamen antiquitatis vitium in recentiores vsque Iurisconsultos, vt inquit Rainald. lib. 1. indagat. cap. 1. vt piaculum fuisse ducant, si vel vnam antiquorum quaestionem, quamvis a proposito abhorrentem, silentio praetermiserint. Mihi igitur, qui in eadem sum nauis, ab antiqua consuetudine non est animus dissentire. Sunt igitur variae hac in re scribentium opiniones, quibus adeo in iure nostro tenentur omnia, vt nullus penes locus veritati relictus sit. Omisissis vero, quae late per Abb. in cap. 1. huius tituli numer. 4. varias recitantes sententias afferuntur, per Ias. & nouiores in. l. cum quaedam. ff. de iurisd. omn. iud. per Ioannem Bertachinum in tractatu de episcopo. num. 46. Stephanum de potestate saeculari Reg. 1. numer. 21. illud sit certissimum, quidquid in alijs priuilegiatis sit, in quibus communis est sententia, vt si caepa sit lis, coram eodem iudice finiri debeat seruata. l. vbi caeptum. ff. de iudic. idque argum. cap. proposuisti, de foro competent. si non sit caepa, profit mutatio: Certissimum sit, inquam, clericatu, vel monachatu superueniente ita saecularis iudicis

iudicis iurisdictionem extinguere, vt ab illo nec de crimine in iudicio ante vtrunque agitato cognosci possit. Quod, quamuis iure Caesareo controuertatur, vt videre est per doctores vbi supra, Portugallensi manifestum est iuxta Ord. in. 2. titul. 1. §. 4. ibi, *E esto, quanto ao ciuel semente, e mais naõ*: quod idem habetur in mea antiquiore editione. d. lib. titul. & §. aliquibus tamen superfluis. Quae posteriora verba, *E mais naõ*, licet non adderentur, satis per argumentum a contrario ex dict. Ord. probaretur laicum clericum effectum non posse coram iudice saeculari de eo crimine conueniri, de quo coram eodem ante clericatum conuentus fuerat. Argumentum enim a contrario sensu validissimum est in iure. l. 1. §. huius rei. ff. de de offic. eius, cui mandata est iurisd. cap. cum Apostolica, his, quae fiunt a praelat. Auendanh. de exequendis mandatis capit. 1. numero. 15. Quinimò & ex mente legis, & verborum proprietate elicitur, vt mihi aperte probat text. in. l. iuris gentium. §. ait praetor, iuncto §. dolo malo. ff. de pact. Ait inquit, praetor pacta conuenta, quae neque dolo malo, neque aduersus leges facta erunt, seruabo. Deinde subiicit: dolo malo ait praetor pactum se non seruaturum. Ergo, quod ex verbis praetoris per argumentum a contrario colligebatur, quodque explicitè praeter non dixerat, dixisse praetorem Iurisconsultus ait: tanta vis est argumenti a contrario sensu. Cui tamen scio haud esse vsque adeo deferendum, vt admittatur, quando contrarium in iure expressum fuerit, propter reg. cap. cum expediat, de elect. lib. 6. iuncta doctrina gloss. recept. verb. petere in cap. cupientes. §. quod si per. 20. eodem tit. & lib. comprobatur Abb. in. d. cap. cum Apostolica. num. 8. Tiraquel. de Nobilit. cap. 20. num. 69.

Gutier. canonic. quæst. cap. 22. num. 23. Marcus Salon de pace. 1. part. consil. consil. 19. num. 14. Adde, nec quando ius ea de re fuerit obscurum: eo semper obseruato, vt minimum, si possit fieri, operetur, iuxta cap. cum virum, ibi, cum de ea re rectè possit intelligi, de regular.

5 Et superior quidem sententia vsque adeò vera est, vt si clericus coniugatus sine habitu, & tonsura delinquens reperiatur, amittatq; priuilegium ex cap. 1. de cleric. coniug. lib. 6. innouato per Trident. sess. 23. de reformat. cap. 6. cumq; à potestate sæculari compedibus detineatur, solutis illis aufugiat, rursusq; habitum, & tonsuram deferens deprehendatur, non à publico, sed ab ecclesiastico iudicandus sit, quod audiui senatoribus nostris vix persuasum, & miror non aduertisse Couarru. practic. cap. 31. à num. 6. dum de varijs horum coniugatorum priuilegijs latè differit.

6 Addiderim postremo loco in his, qui, postquam crimè commiserint, & de illo infamati, & à publicis magistratibus perquisiti fuerint, ad clericatus asylum se contulerint, illud esse obseruandum, quod Ioannes. III. cum consilio maiorum gentium senatorum Lisbonæ statuisse fertur anno. 1547. vt, si notoriè, & publicè non constet, vtrum hi clerici, & beneficiati sint, coràm eodem iudice laico compareant, & status sui mutationem verè, & manifestè probent, vt ita ad ecclesiasticum ipsorum crimina deferantur, quod habetur inter extrauagantes regni nostri. 2. part. tit. 4. l. 5. Et hæc quidem resolutio, & ordinationis nostræ intellectus cum mihi, & iure, & ratione niti videretur, vix dici potest, quam mihi met placere, dum legens postea primum Vallasci nostri Consultationum, ac rerum iudicarum tomum consultat. 48. viderem eadem ferè, quæ sententiam,

feram, sensisse illum doctrina tamen, & eruditione, & auctoritate tam impari, quam iudicare possunt omnes, qui senem cum iuvene, primum profectorem cum bacchalaureo, expertissimum cum inexperto, emeritum maximi iudicij, & prudentiæ, & famæ virum cum rudi, & illiterato, & ignoto tyrone conferat. Sed, quoniam de obligatis ad ratiocinia, quæ satis erant, dicta sunt, descendamus ad corpore vitiatos: Sumus enim pollicitis nostris ad Rubricarum omnium ratiocinia obligati, quod si effecerimus, tunc demum parata tolletur obligatio.

¶ A D R V B R I C A M De Corpore Vitiatis.

Orporis vitium vsque adeò in sacerdotibus semper exosum fuit, vt vel ab ipsis æthnicis à sacerdotio excluderentur illi, qui deformi, & vitioso corpore notarentur. Id cum olim à Lodouico Cælio perdiscerem lib. 7. lect. antiq. cap. 2. scriptum inueni potest à apud Couar. in Clem. si furiosus. 1. part. num. 5. quem miror ipsius Cælij, cuius sæpè mentionem facit, eo in loco non meminisse, cum tamè illa omnia ab ipso Cælio transcripserit. Nam & ex Plinio scribit M. Sergium de rebus strenuè à se gestis orationem habuisse, cum à sacris arceretur, vt debilis, quod refert etiam Alex. ab Alex. lib. 6. c. 14. & ex Seneca M. Metello sacerdotium denegatum, quod conflagrante Vestæ templo, dum Palladium abstulit, oculos perdidit: Sacerdos, inquit Seneca, non integri corporis

poris, quasi mali ominis res vocanda est: hoc in victimis notatur, quanto magis in sacerdotibus: & ex Halicarnaseo Dionysio sacerdotes lectos à Romulo genere excellentes, simul & virtute præstantes, nec tamen inopes, aut corpore vlla ex parte trunco. Ex quibus verbis apparet vitata esse apud veteres in sacerdotibus & animi, & corporis, & fortunæ vitia, quod ab institutis nostris non abhorret: patet enim cætera, & quod de inopia dicitur, bene quadrat cum Trident. sess. 21. de reformat. c. 2. qui nemini ad sacerdotium aditum aperit, nisi ei, qui beneficium ecclesiasticum, aut sufficiens, vnde commodè sustentari possit, patrimonium obtinuerit. Verùm non in sacerdotibus solum hoc apud Aethnicos obseruabatur, sed in virginibus quoque vestalibus, quas, vt me docuit Tiraquel. in. l. 2. connub. & Tiraquelum Aulus Gell. lib. 1. cap. 12. & Fenerestella de magistratibus Romanis cap. 7. capi fas non erat, si lingua debili, sensuue aurium diminutæ, aliaue corporis labe insignitæ essent. Qua occasione D. Hieronymus ad Demetriadem parentès inculcat, qui dant ex liberis deformes, & vitiosas Deo, religionique, formosiores coniugio, hominibusque daturi. Qua in re quàm vehementer errèt, & ex æthnicorū consuetudine constat, & ex eo apertissimè, quod vitium corporis, vt statim dicemus, vitiosi animi est symbolum, isq; à Deo dicatis virginibus procū abesse debet, vt docet Greg. Nazianzen. aduersus mulieres sese ornantes, & excolentes, sic enim de his, quæ Deo nubunt: Atq; illud quoq; velim ne ignores rugam vnā tibi turpiorem esse, quàm maxima, & grauissima vulnera his, qui in mundo viuunt; quo maiori studio tibi prospiciendum est, nè, quid professione tua indignum admittas: neq; enim tam notabile, ac conspicuū in sordidis, quàm

quàm in puris, vniusq; , & eiusdem coloris vestibus labes aliqua fœditatem habens.

2 Hæc apud Aethnicos: in lege verò Mosis eadem obseruatio vigeat, vt constat ex Leuitic. cap. 21. loquere, inquit, ad Aaron, homo de semine tuo per familias suas, qui habuerit maculam, non offeret Deo suo, nec accedet ad ministerium eius: si cæcus fuerit, si claudus, si vel paruo, vel grandi, vel torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniosus. Quorum verborum allegoriam explicat diuus Gregor. 1. part. pastoral. capit. 11. & refertur à Gratiano in capit. hinc etenim. 49. distinct. Non solum autem ea lege deformes sibi offerre, aut sacrificare prohibebat Deus, sed etiam offerri, aut sacrificari deformia, vt constat ex Deuteronom. capit. 15. ibi, Sin autem habuerit maculam, & vel claudum fuerit, vel cæcum, aut in aliqua parte deforme, vel debile, non immolabitur Domino Deo tuo, & ex toto capit. 1. Malachiæ prophetæ.

3 Ad huius antiquæ legis exemplum catholici Pontifices, quemadmodum & in decimis, & multis alijs, quæ suo loco dicemus, sunt idem corporis vitium in sacerdotibus detestati. Cuius prohibitionis manifestissima est ratio. Cum enim Ecclesia catholica non habeat maculam, neq; rugam, autore D. Paul. ad Ephes. 5. & turpis sit pars, quæ suo non congruit vniuerso. cap. quæ contra mores, & distin. indecens, & inhonestum erat, si maculam, & vitium patientes ecclesiasticis manciparentur officijs. Id enim ex verbis Leuit. apparet, qui habuerit maculam, non offeret Deo suo, hoc est, non mancipetur Ecclesiæ

non habenti maculam. Adde, quòd si incompositio corporis inæqualitatem indicat mentis, vt ex August. docet Gratian. in cap. vlt. 41. dist. multò magis inæqualitatem illam indicabit vitium corporis, quod plærunque vitiosi animi symbolum esse solet iuxtà illud vulgare, *Caue ab his, quos natura signauit.* Quod & ex ipsis medicis maximis naturæ humanæ scrutatoribus comprobatur, inter quos Rafis lib. ad Almanforem. 2. cap. 33. cuius, inquit, facies est deformis, vix potest habere bonos mores, & Galenus Homerus medicorum lib. 2. de temperamentis, cap. 6. naturam ait membra componere, prout moribus animæ conuenit. Vndè & facetè, & philosophicè Martialis in quendam Zoilum:

Crine ruber, niger ore, breuis pede, lumine laesus,

Rem magnam præstas, Zoile, si bonus es.

Quapropter reprehendendus non est Bartholameus Capra Mediolanus antistes, qui, vt ex alijs refert Tiraq. vbi supra, dicere se solebat idcirco ministros forma præstantes quæsiuisse, quoniam turpes animi turpia corpora incohererent; improbitatem autem in egregia forma perrarò compertam esse. Sic meritò ingeniosissimus quidam ex nostris ministrum quendam ecclesiasticum præstanti forma præditum egregio epigrammate celebrauit, cuius hæc erant priora carmina:

Vidi ego nescio quem fundentem altaria circum

Thura hominum oculis dulcia, grata Deo.

Aut erat æthereus mortali in veste minister,

Aut si mortalis, æthere dignus erat.

Quid, quòd vitia ipsa corporis vsquè adeò Deo displicerent, vt communis sit Theologorum opinio cum Magistro in 4. distin. 44. corpora Sanctorum in supremo iudicio sine villo

villo vitio surrectura; damnatorum verò cum vitijs, quæ fortè habuissent in vita, ad eorum confusionem, suppliciaque adaugenda, vt docet dict. loco D. Bonauentura, quem nupèr cum maximo totius Ecclesiæ applausu sanctissimus Sixtus V. in doctorem Ecclesiæ leuauit illis adnumerandum, de quibus Bonifat. VIII. in cap. vnic. de Reliq. & Venerat. Sanct. lib. 6. Sed, quoniam non omnia corporis vitia promotionem impediunt, conclusiones aliquas constituamus, ex quibus, quid in hac materia seruandum sit, colligatur. Concedat enim Plato, vt hoc in loco Couar. imitemur, qui in hac materia per regulas discurret, quanuis non ignoremus vilissimos hominum ab ipso imitatores existimari, quos dici etiam ab Horatio feruum pecus inquit Politianus in prælectione, cui titulus Panepistemon. Id verò gratia facilius faciemus doctrinæ: vt enim Sertorianus valentissimus miles rotam semel equi caudam manu comprehensam atellere non potuit, quam debilis, & imbecillus lixa setas ipsas singulatim carpens minimo negotio depilauit: ita cõgesta in vnum aceruatim ediscere, aut explicare difficillimum est, facillimum autem separata, atq; digesta.

4. Omnis itaq; , qui eam membri vel debilitatè, vel deformitatem patitur, vt nec securè propter debilitatè, nec sine scandalo propter deformitatem ordinis exequutioni adesse possit, ab illius receptione est omninò eliminandus. Quæ conclusio deducitur ex. c. 2. de cleric. ægrot. ex. c. 2. huius tit. ex Couar. & , qui ab illo citantur, vbi supra vers. prior regula. Et in hoc quidè casu sola Pontificis maximi dispensatio impedimentum tollet, sicuti regulare est in his irregularitatibus, ex Innoc. & alijs citatis ab eodem Cou. vbi supra num. 7.

5 Secunda verò sit conclusio: Omnis ille, cui tale membrum deest, vt sine scandalo celebrare possit; si membrum illud culpa sua non amisit, à sacerdotio non arcebitur: si amisit, arcebitur. Vnde, cui vel vi, vel incunabulis, vel medicorum consilio metu imminentis periculi virilia fuerint amputata, ordinari potest: Cui verò volenti, & carnali vitio repugnare fortè cupienti, non potest. Hæc conclusio quoad prius membrum probatur ex cap. 3. & 5. huius tit. ex cap. Eunuchus, ex cap. si quis pro ægritudine, ex cap. si quis in infirmitate, ex cap. lator, & multis ibidem. 55. distinct. Quoad posterius, ex capit. 4. huius tit. ex capit. si quis absciderit, cum tribus sequentibus, ead. distinct. Quod verò glōf. obijcit de Origine in dict. capit. si quis absciderit verb. clericus, qui, vt refert Eusebius in historia ecclesiastica lib. 5. capit. 6. virilia sibi amputauit, vt posset inter fœminas securè viuere, quæ doctrinæ gratiâ ipsius domum confluebant, eam basilicam, nō domum facientes, latè reprobatur Couar. vbi suprâ num. 6. vers. quod autem, Originem reprehendens, qui verbum illud Christi Domini Matth. capit. 19. quia sunt Eunuchi, qui se ipsos castrauerunt propter regnum Dei, secundum sensum historicum, & simplicem intelligendum existimauit, cum tamen aliud longè diuersum Christus Dominus inculcauerit, & non de Eunuchis, seu spadonibus, qui libidinosi esse possunt, sed de his, qui debellato vxorio affectu ab vxore ducenda se abstinerint, loquutus fuerit, vt docet August. lib. vnic. de sancta virgin. cap. 23. & 24. Basilius Magnus in alio eiusdem inscriptionis libro.

6 Tertia conclusio talis sit: Qui partem amisit alicuius membri, vtpotè exiguam partem digiti, vel vnguem, qua

qua amissa, & potest, & sine scandalo, celebrare, si sine culpa amisit, sine vlla dispensatione ordinari poterit: si culpa sua, episcopi dispensatio requiritur, quæ ad tollendum impedimentum illud satis erit. Cuius conclusionis pars vtraque constat ex cap. 1. & vlt. huius tit. in vltimo enim agitur de eo, qui amisit vngulam pollicis: in primo de illo, qui partem digiti: & licet in hoc postremo casu cap. 1. de cleric. pugnant. in duel. potestatem dispensandi videatur episcopo denegare: capit. tamen illud tunc loquitur, cum homicidium, vel membrorum diminutio subsequuta est. Vnde ad partem digiti non est trahendum, cum non solum pars digiti, sed ne ipse quidem digitus membrum sit, vt colliges ex Angel. verb. homicidium. 5. Couar. in dict. Clem. si furiosus. 3. part. in initio num. 8.

7 Quarta conclusio sit hæc: ad hoc impedimentum nihil interest, desit, vel supersit membrum, talisue sit deformitas, vt sine scandalo celebrari non possit, quod totum episcopi arbitrio relinquatur, iuxta. c. 2. huius tit. & communem scribentium sententiam, de qua magnus Nau. in Man. cap. 27. num. 266.

8 Illud verò vltimo loco est adnotandum hæc omnia, quæ diximus, in illis tantum obtinere locum, qui ad ordines suscipiendos aspirant: non verò in eis, qui iam sunt ordinati: hi etenim, quod integrum acceperunt, non amittent. c. præcepta. 55. dist. solumq; id ordinis ministerium non exequentur, quod ipsum corporis vitium, insignisue deformitas impediunt. Idq; aperte docet. cap. 2. de cleric. ægot. & ex eo vltra alios Villadiego in tractatu de irregularitate. c. de corpore vitiatis. Sed quid plura de corpore vitiato?

Fœnum habet in cornu, longe fuge:

Veniamus ad bigamos, profanos homines ab ecclesiæ ingressu iuris flagello exacturi.

IN RUBRICAM De Bigamis.

Patiantur doctores nostri in huius Rubricæ tractatu. Nam & vltra ordinarios late de illo disputant omnes de irregularitate scribentes, & Hostiensis noster post ipsum vestibulum arborem quandam constituit, quæ patulis diffusa ramis præbet speciosius, quam vile studiosis omnibus spectaculum. Agunt in ea Pontifices de alio ad suscipiendos ordines impedimento, quod, quæ admodum de corporis vitio supra diximus, & apud Aethnicos, & apud Iudæos olim fuit. Nam inter viginti duo quæ de Flamine Diali ex libris de sacerdotibus publicis, & Fabij pictoris se collegisse affirmat, Gell. lib. 10. c. 15. illud vnde vigesimo loco refert, uxorem si amisit, flaminio decedit. Cuius decessus illa erat ratio, quòd duo Pontifici maximo iterare matrimonia non licebat, vt ex Tertulliano probat Couar. in Clemen. si furiosus. 1. part. §. 2. num. 1. vbi, in meis saltèm codicibus, Gellius citatur cap. 15. typographi iniuria lib. prætermisso. Sed & ex eodem Tertulliano, & Hieronymo, & alijs id constat apertius, quos citat idem Couar. dicto loco. vbi & illud reperi, quod apud Gellium adnotaueram lib. 15. cap. 22. Gorgophonem Persei filiam primam omnium mortalium secundis

cundis nuptijs aperuisse aditum, cum mortuo priore coniuge secundo loco nupsit Cebalo, vt Pausanias attestatur. Licet autem in veteri testamento vera bigamia non fuerit, quæ ex secundis nuptijs contrahitur, fuit tamen illa, quæ ex corruptæ matrimonio, vt constat ex Leuitic. cap. 21. ibi Scortum, & vile prostibulum non ducet uxorem, nec eam, quæ repudiata est à marito. Sed nos ad nostra tempora veniamus.

2 Ex bigamo, vel digamo, qui propriè ille dicitur, qui binas uxores duxit: *γάμος* enim græcè nuptias significat: bigamia, vel digamia deducitur, quæ autore Hostiens. hic num. 1. nihil est aliud, quam irregularitas ex defectu proueniens sacramenti: Cum enim irregularitas sit impedimentum canonicum ex facto, seu defectu proueniens, quo quis prohibetur ad ordines promoueri, vel in eisdem ministrare, vt cum vulgari doctorum definitione interim transeamus, de qua Couar. in dict. Clem. in principio; Irregularitas, quæ ex facto prouenit, est illa, de qua Deo duce dicturi sumus in rubrica de homicidio; quæ est ex defectu, est ista, de qua agimus in præsentidicunturque irregulares, qui alterum ex his defectibus patiuntur, quasi extrà regulam eorum, qui sacris initiari possunt, vt eruditè docet Couar. vbi supra. Est autem hoc impedimentum in Ecclesia vetustissimum, nempe quod cum ipsis Ecclesiæ fundamentis inductum fuit. Nam & illius meminere Apostolorum Canonès. 17. & 18. relati in capit. si quis post. 33. & capit. si quis viduam in. 2. 34. distinct. & D. Paul. 1. ad Timoth. cap. 3. oportet episcopum esse vnus vxoris virum. Ex quibus duo tantum bigamiæ genera colliguntur, veræ, & interpretatiuæ, quibus nouiores similitudinariam adiungunt. Vera bi-

gamia est illa, quam incurrit maritus secundas nuptias contrahens, de qua agit dict. Canon. 17. & dict. capit. si quis post, & D. Paul. dict. loco: Interpretatiua, quam viduam, vel corruptam ducens vxorem, de qua dict. Canon. 18. & dict. capit. si quis viduam, capit. curandum, cap. si quis de laicis. 34. distinct. cum alijs; Similitudinaria denique, quam, qui post votum solemniter emissum, vel maiores ordines susceptos matrimonium de facto contrahere attentat: censetur enim iste secundas nuptias attentare, qui Deo, vel Ecclesie desponsatus erat, cap. 2. de transl. episc. & de hac agit cap. vlt. huius tit. c. quot. quot. 27. quæst. 1.

3 Illud autem hisce tribus bigamiae generibus commune est, quod nihil refert, vtrum matrimonium sit iure validum, vel inuvalidum, dummodo interuenerit non concubinarius, sed coniugalis affectus, capit. nuper, hoc tit. Et, quod, vt singulae incurrantur, carnis commistio necesse est intercedat, capit. debitum, eod. tit. Quod quidem vel ex ipsa ratione, ob quam bigamia inducta fuit, apertius constabit. Cum enim matrimonium aliud sit ratum, & aliud consummatum, & ratum significet vnionem inter Christum, & Ecclesiam per charitatem; consummatum vero per carnis assumptionem, quæ est integra, & perfecta matrimonij significatio; manifestè patet in secundis solum nuptijs, matrimonioque corruptæ, vbi carnis commistio intercedit, matrimonij consummati significationem deficere, quæ, cum sit vnus Christi ad vnâ Ecclesiam, & incorrupti ad incorruptam, nec est in secundis nuptijs, quæ non sunt vnus, sed plurium, nec in matrimonio corruptæ, quæ incorruptam Ecclesiam designare non potest: Vnde sanctissimi patres iustissime

stissimè induxerunt, vt, qui talem in sacramento matrimonij defectum pateretur, reputaretur inhabilis ad sacramentum ordinis. Videbar enim iniquum, vt sacramenta ministrare posset in sacramentis defectum patiens. Quæ ratio colligitur ex multis, quas affert glos. in summa. 26. distinct. Abb. in hac rubrica, Montaigna in tractatu de bigamis, quæst. 1. Thom. Ioannes, Hostiens. & alij, quos citat Couar. dict. §. 2. num. 3. versic. huius verò.

4 Oportet tamen, vt tractatus iste bigamiae dilucidè explicetur, singulas illius species suis declarationibus percurramus. Quod igitur ad primam attinet, prima sit declaratio, quod nihil refert, ex illis duobus matrimonijs alterum, vel vtrunque sit inuvalidum, dummodo alterum, vel vtrunque de facto attentetur. Consideratur enim ad bigamiam inducendam non solum defectus sacramenti, sed affectus intentionis, quod colligitur ex cap. nuper, hoc tit. Licet enim verè bigamus non sit, nisi, qui duo validè matrimonia contraxit, ob voluntatem tamen, quam aliquis duo matrimonia contrahendi habuit, ex quibus defectum in sacramento passurus erat, similitudine quadam bigamus reputatur. Hoc enim denotat verbum, tanquam, in. d. c. nuper. Licet non me fugiat verbū illud aliquandò similitudinem, aliquandò veritatē significare tam apud sacras literas, quam apud nostros, vt constat ex illo Act. c. 2. & apparuerunt illis linguæ dispersitæ, tanquam ignis, vbi similitudinem, & ex illo Ioan. 1. gloriam, quasi vnigeniti, vbi verbum, quasi, quod idem est, actanquam, essentiam, & veritatem designat. Quod quidem, antequam nostra viderem, ex quibus satis erit legere glos. in. c. parrochianos verb. quasi, de decim. text.

in.l.1. C. de hæred. instit. in capit. solitæ, de maiorit. & ibi glos. verb. tanquàm cum alijs, de quibus per Boër. decis. 44. num. 29. didici olim ex Leonora de Noronha Fernandi Marchionis Villareensis filia in historia nostræ redemptionis, quæ tantæ eruditionis fœmina in omni genere disciplinarum fuit, vt nec Cornelix Gracchorum matri, nec Lælij, aut Hortensij filix eloquentia cederet, & si contra Theophrastum scripsisset, nunquàm pro uerbo locum daret, suspensio arborem eligendam. Cuius quidem mentio eò maiori iucunditati mihi fuit, quò clariùs eius exemplo cadit illorum error, qui Lusitaniam accusare audent, quæ, vt sit illustrium virorum ferax, præclaras tamen fœminas non progeneret; cum ex illis aliæ & mathematicas, & poëticas, & reliquas artes coluerint, aliæ sacra Palladis non solùm inermis, sed armatæ, ferro assumpto, positisque, vt de Venere Europam traijciente Plutarchus ait, speculo, cestroque: ex quibus adhuc superest, & exornat ætatis nostræ gloriam sæculorum memoria digna, quæ olim nominabitur, nunc intelligitur. Sed me contineo, ne forsan amor patriæ longiùs aberrantem ducat. De fœminis verò, & literis, & bello claris vide Quesadam, & ab eo relatos diuersarum quæstionum iuris cap. 7.

5 Secunda declaratio sit, quòd minùs interest, vtrùm aliquis duas vxores post baptismum, vel vnam antè, & alteram post, aut antè vtranque habuit: nec enim baptismo bigamiæ irregularitas extinguitur. Qua in re omisso D. Hierony. Epist. ad Oceanũ relato in.c. vnus. 26. dist. qui diuersæ opinionis fuit, frequenti sententia ad D. Aug. omnes acceperunt, in lib. de bono coniugali. c. 18. 6. tom. suorum operum, relatum in cap. acutiùs, eadem distin. quem

quem sequutus est Innocentius Pontifex in cap. deindè, & Ambrosius in cap. vna. d. dist. Rationibus autem, quæ pro Hieronymo afferuntur (nec enim vir doctissimus quidquam, quod non rationibus niteretur, sensisset vnquam) respondet latè Couar. d. 1. part. §. 2. num. 5. quibus & illud adde, quod me potissimum in Augustini opinionem trahit, Sacramentum coniugij non solùm apud fideles, sed etiam apud infideles existere, & exindè effici, vt bigamia, quæ ex secundis nuptijs incurritur, ex nuptijs in infidelitate contractis incurrat, quæ Sacramentum legis naturalis sunt, & suam etiam significationem vnionis inter Christum, & Ecclesiam sortiuntur: esse enim apud infideles Sacramentum coniugij probat cap. gaudemus, de diuort. ibi, cum Sacramentum coniugij apud fideles, & infideles existat, & cap. vlt. de transact. ibi, coniugij Sacramentum, quod cum non solum apud Latinos, & Græcos, sed etiam apud fideles, & infideles existat, &c. ad quæ verba plurimi ex scribentibus, quasi ad scopulum, impigerunt. Nec enim admiserim opinionem eorum, qui matrimonium infidelium verum esse Sacramentum existimarunt, è quibus extitit Abb. in cap. de infidelibus, de consanguin. Imm. in dict. capit. vlt. de transact. num. 3. & plæræque ex glossis nostris. Qui posset enim fieri, vt, cum baptismus sit omnium Sacramentorum ianua, cap. vlt. de presby. non baptis. vbi baptismus non præcessisset, Sacramentũ vllum existeret: Nec etiam opinionem Couar. 2. part. de sponsal. c. 1. §. vnic. num. 4. qui putat matrimonium apud infideles Sacramentum esse habitum, non actum: Licet enim hæc sententia iuari posset ex sententia illorũ, qui matrimonium infidelium, si ad fidem cõuertatur, statim Sacramentum reddi existimant non solùm nouo con-
sensu

sensu adhibito, vt voluit Ioan. Echius homil. 73. de matrimonio, Palud. in. 4. dist. 26. quæst. 4. Antonin. 3. part. titul. 14. cap. 9. §. 3. sed nullo etiam adhibito, vt melius existimauit Speculum coniugiorum. 2. part. art. 36. quanuis non hoc ita esse putet Durand. in. 4. dist. 26. quæst. 3. probabilibus argumentis Sacramentum vtroque casu negans, cuius autoritate & nos id problematicè defendimus in tertia conclusionum earum, quas publicè in nostro quinquennio ad vtranque partem disputauimus; sed sit sanè, nec est enim neceffe omnia semper ad viuum refecare: Non est tamen par credere Pontificem per sacramentum in illis locis Sacramentum habitu, non actu intellexisse, præsertim, cui suos effectus, & vires tribuere volebat. Quare potius crediderim ad significationem sacramenti recurrendum esse, quod, cum sit sacræ rei signū, vt dictum est, in rubrica de Sacramentis non iter. non inconuenit apud fideles, & infideles esse, diuerso tamen modo, apud infideles imperfectum, & significans tantum, nō efficiens, apud fideles significans, & efficiens, hoc est, gratiam conferens. Nec negotium faceffet, si dixeris Sacramentū, cum ad coniugium refertur, significare propriè Sacramentum nouæ legis gratiam conferens, vt videtur constare ex. c. quantò, de diuort. verba enim, cum in eadem dispositione ad duas res referuntur, satis est, si in altera propriè, in altera impropiè accipiantur iuxta singularem doctrinam glos. in. l. 2. verb. manumitti. ff. de off. procons. Verbum enim manumitti in eo text. refertur tam ad emancipationem liberorum, quam manumissionem seruorum, cum tamen in hac proprium, in illa impropium valdè sit. Quare idè dixeris de Sacramento in. d. c. gaudemus, & d. c. vlt. accipitur enim propriè, dum ad fideles, impropiè, dum ad infideles.

fideles refertur, quod videmus Pontifices non sine exemplo iurisperitorum fecisse.

6 Rationem autem, quare irregularitas homicidij ante baptismum commissi lauacro baptismi deleatur, ex cap. si quis viduam. 50. dist. idq; absque vlla distinctione iusti, vel iniusti, quam multi cum glos. in. d. cap. si quis viduam, verb. post baptismum otiosè faciunt, cum tamen non tollatur irregularitas bigamiæ, vt modò probauimus, pete à Cou. & ab eo citatis, vbi suprà.

7 Quod verò attinet ad secundam bigamiæ speciem, quæ incurritur, cum quis viduam, aut corruptam sibi in matrimonium adiungit, prima sit declaratio, quòd vidua illa, vt efficiat maritum bigamum, oportet à priori coniuge sit cognita, quod & omnes de hac materia scribentes manifestè sentiunt, & ex cap. debitum, hoc tit. apertissimè apparet. Nec enim, vbi corporum commissio non intercedit, matrimonij Sacramenti signaculum deesse dicendum est, vt inquit Innoc. in. d. cap. & nos suprà in ratione huius irregularitatis probauimus.

8 Secunda declaratio sit, quòd hæc bigamia incurritur, & cum quis corruptam vxorem duxerit, siue corruptionis conscius, siue ignarus, & cum virginem, quam postea alienis complexibus, & libidine pollutam carnali commistione cognouerit, quod probatur in cap. si cuius vxorem, cum sequenti. 34. dist. Nam, simulatq; vxor maritalè thori violauit, & ad violatricè maritus accessit, in significationem Sacramenti peccauit, bigamiamq; incurrit. Vnde nihil refert, accesserit in præcepto Ecclesiæ, an spontè, fueritne conscius adulterij, an ignarus: nusquã enim attèdit culpa mariti, sed defectus Sacramenti. Quare audièda non est glo. in. c. super eo, verb. in bigamis, hoc tit. quam multi sequun-

sequuntur, existimans maritum ad adulterā accedentē manere bigamum, sed tūc demum, cū scienter accessit, eo fortassē argumento mota, quōd non videbatur æquum tam grauē sine culpa pœnā incurri, nec afflicto afflictionem addi contra. l. iure succursum. ff. de iure dot. cap. ex parte, vbi glos. verb. afflicto, de cleric. ægrot. cum vulgaris. Quod tamen argumentum nemo non videt, quā sit fragile, cū in irregularitate nihil spectetur minūs, quā culpa, qua sæpē innocentes, & laude digni afficiuntur, vt iudices ob irrogatam hominibus sceleratis necē. Si verō quærat aliquis, quæ sit causa, cur vxoris corruptio bigamiam inducat, non viri: nē decurras ad glos. in cap. debitum, hoc tit. verb. cognitam, cuius rationes refellit Thom. in. 3. sentent. dist. 27. quæst. 3. nec ad Tiraquel. in. l. 1. con-nub. qui instituto seruiens ad impudicitiam, quæ esset in fœminis turpior, quā in viris, id referre conatur: sed dic cum eodē Thoma idcirco ex corruptione viri bigamiam non contrahi, quia actus contrahentis matrimonium non cadit super se ipsum, sed super alterum coniugem. Vnde efficeret certē fornicatio viri vxorē bigamam, si fœmina non esset ordinis incapax, cap. noua, de pœnit. & remis. virum tamen ipsum efficere non potest.

9 Ad vltimam deniq; bigamiæ speciem, quæ est de illo, qui post votū solemniter emissum, sacrosuē ordines susceptos nauigare tentauerit, hoc est, vxorem ducere, vt loquar Augustini verbis in capit. nos nouimus. 17. quæst. 1. vltima sit declaratio, quōd, cū in ea nō defectus Sacramenti, sed affectus intentionis consideretur, nihil interest, sitne virgo, vel vidua, vel corrupta, quā hic sacrilegus conatur vxorem ducere: licet enim cap. vlt. huius tit. loquatur de diacono viduam ducēte, seruit tamen Pontifex

consul-

consultationi propositæ iuxta gloss. verb. poteris, in cap. consultationi, de tempor. ordinat. idemq; in virgine, si foret quæstio, responderet.

10 In his autem omnibus bigamiæ generibus summus Pontifex dispensare potest: cū enim bigamia humanum sit inuentum, & ab Apostolis, & Concilijs, non à Christo domino inuecta, vt patet ex libris nouæ legis, vbi de bigamia nihil à Christo Dño inductum legimus, & Maximus Pontifex suprā humanas leges constitutus sit, vt probatur in cap. proposuit, de concess. præb. & colligitur ex his, quæ de potestate Papæ vltā alios scribit latē Chassan. in Cathal. 3. part. consid. 47. & 4. part. considerat. 7. longē errabimus, si dispensationē in hoc casu Pontifici denegemus. Quare nimium otiosa est distinctio illorum, qui volunt Pontificē de potestate absoluta, non ordinaria in bigamis dispensare posse, de quibus Coua. d. §. 2. num. 4. quæ distinctio nimium suspecta est, & tyrannidem sapit: nec enim in principe vlla est absoluta potestas, sed ordinaria, vt benè probatidem Couarru. d. loco, & latius lib. 3. variar. cap. 6. num. 8. fateor equidē Pontificem non sine causa dispensaturum, præsertim in primo genere, vbi aut rara, aut nulla prorsus erit dispensatio: si tamen dispensauerit, validè id quidem, quanuis iniustè fecerit: subsunt enim principes legibus, si non quoad vim coactiuam, certè quoad directiuam, quas idēdō sine iusta causa tollere, aut infringere non possunt, vt patet ex his, quæ passim doctores scribunt: imò secūdum eas vivere tenentur iuxta. l. digna vox. C. de legib. quam ex nostris eruditissimè exornat Couarr. in cap. Alma. 1. part. §. 1. num. 3. ex humanioribus Oforius lib. 5. de Regis institutione à fol. 147. vbi legem illā, digna vox, in testimonium tacitè affert, dum inquit rectè Theodosiū

R se legibus

se legibus alligatum esse professum fuisse: Quod in Oforio non est nouum, sic enim lib. 3. de Gloria Iulianū allegat citans ipsius quædam verba, quæ sunt in. l. de quibus ff. de legibus: nempe qui iuris ciuili doctrinam attigit, cui postea altissimarum, atq; diuinarum rerum cognitionem anteposuit ad Theologiã se conferens, vt constat ex principio eiusdem primi libri de Gloria.

11 Quemadmodū verò Pontifici Maximo hanc dispensandi concedimus potestatem, ita illam episcopis, & reliquis inferioribus denegamus, quibus in leges superioris nulla est autoritas, ex Clem. ne Romani, de elect. neq; illis à summo Pontifice eam potestatem permissam legimus, imò, cap. 2. huius tit. dùm inquit in bigamis contra Apostolum dispensare non licere, interpretandum est, non licere archiepiscopo, ad quem ille text. dirigebatur, nec ad eius exemplum inferioribus alijs, vt cõstat ex cap. nuper ad quẽdam episcopum inscripto. Quare nihil distinxerim inter maiores, minoresuẽ ordines: nec me mouerit autoritas Thom. & aliorum. d. num. 4. affirmantium cum bigamis ad minores ordines posse episcopum dispensare: nec conciliatio Gomet. in tractatu de Breuibus, num. 20. admittentis episcopi dispensationem, vbi maxima adsit causa. Nec enim est nostrum episcopis aduersus leges pontificum, quam ipsi non detulere, deferre potestatem, quod scio non rarò doctores nostros episcopis blandientes non sine maximo animarum periculo effecisse. de Bigamis satis, superq; pro tempore dictum puto. Veniamus ad Rubricam de Clericis peregrinis: nec enim licet ei, qui diuersa loca peregrinatur, dum magna pars itineris restat conficienda, in aliquo ex illis diutiùs immorari.

A D

A D R V B R I C A M De Clericis peregrinis.

Prebreviter ab hoc titulo me expediam, dummodò illis, quæ Hostiensis, Innocentius, cæteriue dixere, aliquid addam: si enim ijs, quæ ab alijs sunt inuenta, contenti essemus, quid in iure ciuili supra Irneriũ, quid in canonico supra Tancredum haberemus? Quam distet autem hæc Rubrica, in qua non recedit pontifex ab impedimentis eorum, quibus, ne ad ordines, beneficiauẽ promoueantur, canones obstant, à Rubrica de Clericis peregrinantibus, ex his, quæ in vtraq; dicemus, manifestissimum erit.

2 Peregrini verbum licet olim autore Festo hostem significaret, vt refert Ræuard. lib. 4. var. cap. 12. & teste Donato, meretricem, fortassè ex eo, quod olim meretrices vagari, & in biuijs sedere moris erat, vt constat Genes. cap. 38. licet denique alias significationes habeat, de quibus Sipontinus, & alij verb. peregrinus: in hoc tamen tit. nihil aliud denorat, quam extraneum, & aduenam, alteriusuẽ episcopatus hominem. Huiusmodi enim clericos veteres canones sanctissimis de causis nec ad superiores ordines promoueri, si non ad omnes promoti essent, nec in susceptis ministrare sine dimissorijs, aut commendatijs suorum episcoporum literis, aliaue legitima probatione permittebant. Sunt autem literæ dimissoriæ, per quas aliquis à iurisdictione prælati sui probatus, & examinatus ad alium ordinãdus dimittitur, quas & vulgò Reuerẽdas vocant, iuxta Trident. sess. 7. de reformat. cap. 10. de quibus idem Trident. sess. 23. de reformatio. cap. 10.

R 2 pro

pro quibus, aut pro earum sigillo episcopi, & alij ordinū collatores, eorumuē ministri accipere nihil possunt iubere Concil. sess. 22. de reformat. c. 1. Has autē episcopus concedere non debet, nisi ægritudine, aliaue legitima causa impeditus ordines celebrare non possit, Concil. sess. 23. de reformat. c. 3. cuius rei ea videtur esse ratio, quia omni iure vnusquisq; tenetur omnia sibi incūbentia per se ipsum, si possit fieri, fideliter administrare, ex reg. cap. ad hæc, ibi, omni rationi contrarium, iuncto vers. vlt. de præb. sic, licet delegatus principis causam sibi commissam subdelegare possit. l. a iudice. C. de iudic. id tamen non, nisi debilitate, aliaue graui causa, aut necessitate detentus facere debet. c. si pro debilitate, de offic. deleg. sic archiepiscopus vices suas circa suffraganei consecrationem nequaquam alteri episcopo potest committere, nisi legitimè sit impeditus. cap. quod sedem, de offic. ord. sic denique episcopus visitationem sibi iure diuino iniunctam, Trident. sess. 23. de reformat. cap. 1. per se ipsum exequi debet, ni inualetudine, aliaue iusta causa prohibeatur. c. inter cætera, eod. tit. de offic. ord. cap. decreuimus. 10. quæst. 1. Et has quidem dimissorias literas capitulum sede vacante infra annum concedere non potest, nisi ei, qui beneficij ecclesiastici recepti, siue recipiendi occasione arctatus fuerit, Trident. d. sess. 7. c. 10.

3 Commendatiuæ autē literæ sunt, per quas aliquis de vita, & moribus, ordinibusq; suis commēdatur, de quibus idem Trident. sess. 23. de reformat. cap. 16. nullus, inquit, prætereā clericus peregrinus sine commendatiujs sui ordinarij literis ab vilo episcopo ad diuina celebranda, & sacramenta administranda admittatur, quod idem in cap. 3. huius tit. statutum fuerat, & modò statuitur in constitutionibus

nibus episcopatus Conimbricensis cōstit. 59. quibus adde idem Concilium sess. 22. sub decreto de obseruandis, & euitādis in celebratione Missæ, ibi, singuli in suis dicecesibus interdican, ne cui vago, & ignoto sacerdoti Missas celebrare liceat. Ratio autē, quare peregrinis diuinorū celebratio, & ordinū susceptio interdicitur, vltra alias illa sit, quæ nimium suspecta est vita illorum, qui patrias suas relinquunt, quod plærunq; ob scelera, & crimina in illis admissa faciunt, vt præsentiant doctores in præsentia, præsertim Host. num. 2. qui hanc inter quatuor, quas reddit, secundo loco refert. Ob hanc enim forrasse causam spartanorum legislator Lycurgus lege sanxit, ne peregrinus aliquis Spartā venire possit, neue spartanus peregrinari, vt refert Alexand. ab Alexan. lib. 4. Gen. dierum cap. 10. Adde, quod, cum omnibus patriæ ipsius amor tam sit ingenitus, vt cum amore parentum conferatur, vt constat ex l. veluti. ff. de iust. & iur. & ex Plat. in dialogo, qui inscribitur Crito, vel de eo, quod agendum, & in epistola. 9. ad Architam Tarētinum, ex Cicerone Platonem referente lib. 1. epist. epistola illa. 9. satis longa, quæ est ad Lentulum, & ex his, quæ ex Cicerone scribit Figueretus in prologum Plinij, Chassan. in Cathal. part. 10. confid. 36. vers. quarto, & part. 11. confid. 24. & part. 12. confid. 17. vers. sed quæ istarum, Osorius lib. 4. de institut. regis, Philo. Iud. in lib. de Abrahamo egregijs illis in verbis: Cognationis, & patriæ innatum, & coalitum est cuiquam desiderium magis, aut certè non minus, quam membra corporis: testes sunt legislatores, qui secundam ab extrema capitali pœna atrocissimorum criminum conuictis statuerūt exilium: profectò non secundam, quantum equidem verè iudicare possum, sed aliquantò grauiorem, siquidem mors

calamitatum finis est, exilium verò non finis, sed nouorũ malorum initium, dum euitata vna sensu carente innumeræ aliæ sentiuntur: Cùm, inquam, patriæ is sit amor, habent peregrini aduersus se præsumptionē, ni eam episcopi testimonijs, alijsuē legitimis probationibus purgant, quòd patriam non spontē, sed commissorũ scelerum conscientia deseruerint. Nec obijcias illud Socratis, qui, cùm rogaretur, cuiatem se esse diceret, mundanum inquit: totius enim mundi se incolam, & ciuem arbitrabatur, vt Tusculanar. 5. refert Cicer. nec illud Ouid. Fast. 1.

*Omne solum forti patria est, vt piscibus æquor,
Vt volucris, vacuo quidquid in orbe patet.*

Nec alia multa, quæ Plutarchus affert in tractatu de exilio, & Iust. Lipsius lib. 1. de Constantia, cap. 9. & 11. & Ioan. Boccatus in quadam epistola ad Pinum de Rossi. Hæc enim alio spectant, suntque philosophorum, & poëtarum decora verbis, nec ad elidendam præsumptionem nostram vires habent. Quæ temporis tamen seruiantes, Leiriæ nuper cùm essemus, magni fecimus in eo discursu, quæ Lusitano sermone misimus ad Beatricē Ducis Villareensis filiã, quo tẽpore de illiº nuptijs cùm Petro Medice agebatur magni Hetruriæ Ducis fratre, deq; eiusdẽ à Lusitania in Florētina vrbẽ discessu, cuius ego vrbis amore, in qua natus est olim Benedictus Moreli proauus maternus meus, cuius hodiẽ Vlyssipone in D. Antonij templo, quod est Societatis Iesu Collegiũ, duplici leonis brachio, & duplicis tantum folij eminente lilio familiæ suæ insignibus sepulchrum extat, patriæ Lusitanæ amorẽ pulcherrimæ, atque illustrissimæ foeminæ dissuadere conabar.

4 Iubent igitur leges, vt episcopi peregrinorũ ad ordines non admittant sine literis dimissorijs, ad diuinorũ celebratione-

brationē sine cõmendatitijs. Sed neq; ad beneficia, & reliquas dignitates eos promouere debêt, vt colligitur ex. c. vlt. huius tit. præferim, vbi incolę, & indigenę meritis præstantes reperti fuerint, quibus sunt cõmedãda potiùs, quã peregrinis beneficia iuxta glo. verb. ciuitatis in. c. neminẽ, 70. dist. & multa iura, quæ refert Couarr. pract. c. 35. nu. 5. vbi sanctissimum fore affirmat, si lex generalis ederetur, quę beneficia cuiusuis diocesis patrimonialia efficeret nõ, nisi ciuibus, ex eaq; oriundis, conferenda: idq; in Concilio Tridentino summo omniũ consensu consultum fuisse ex Sor. lib. 3. de iust. q. 6. art. 2. fieret enim, vt ecclesijs, & sacerdotijs, & diuino cultui sanctius, & diligentius exhiberetur ministeriũ, vt vtar verbis eiusdẽ Couar. in. c. sequenti nu. 3. vers. olim, vbi etiam eadem de re aliqua.

5 Quapropter nõ possũ non laudare contractũ, conuentionēq; olim inter Priorẽ, & monasteriũ sanctę Crucis Conimbricẽsis, & Capitulũ, Decurionesq; Leiriẽses celebratã. 7. die Ianuarij anno. 1394. qua cauebatur, ne beneficia Leiriẽsis diocesis alijs præter incolas conferrẽtur, pœnis aduersus eos, qui cõuentionē frangerẽt, cõstitutis: nõ possũ verò nõ dolere morẽ istũ sanctissimũ, & in Ecclesiæ Leiriẽsis vtilitatẽ, atq; honorẽ redidãtẽ, totq; annorũ spatio obseruatũ Leiriẽsis senatus negligẽtiã abolitũ, atq; extinctũ esse. Licet enim Paul. III. cõstitutione edita anno Dñi 1545. vndecimo Kalẽdas Iunij Leiriẽsem diocesium à dominio, & potestate Prioris, & monasterij sanctę Crucis, cui suberat à tẽpore Alfonsi. I. Lusitanorũ Regis, qui eã bis à Mauris ceperat, & à iurisdictione episcopi Conimbricẽsis in his, quæ ad ordines, visitationemq; pertinebãt, omninò exemerit, & sedẽ cathedralem, episcopatumq; creauerit: non est tamen visus laudabili consuetudini, & priuilegijs

eiusdem Ecclesiæ derogare iuxta reg. quod ob gratiam, de reg. iur. in. 6. imò, cum res transeat cum onere suo, cap. ex literis, de pignor. cap. pastoralis, de decim. l. 2. & 3. C. quibus caus. pigu. vel. hypot. Naua. in Manua. cap. 8. num. 7. perspicuum videtur, quæ Prior, & monasterium sanctæ Crucis Leiriensi Ecclesiæ indulgere tenebatur, in Leirienses episcopos transijisse, eaque omnia ab iisdem præstanda esse, sicuti ab eodem Priore, & monasterio præstabantur. Quod si Leiriensis senatus eo tempore, quo Rex Ioannes à Pontifice impetrauit, ut in Leiriensi oppido episcopalis sedes crearetur, Regem de hac consuetudine, & conventionione admoneret, haberet hodiè ciues Leirienses dignitates, & canonicatus omnes, nec tam præclara conventio in desuetudinem abiret. Quid enim Rex non concederet illi oppido, præsertim iusta flagitanti, quod constitutione edita Eboræ. 13. die Iunij anno. 1545. in ciuitatē erexit concessis omnibus aliarum priuilegijs. Nec enim id solum ea de causa fecit, quod non poterat in dicto oppido episcopatus creari, nisi oppidum ciuitas crearetur, quanuis enim possit esse ciuitas sine episcopo, ut latè probat Rainald. lib. 3. indagat capit. 3. non tamen episcopalia gubernacula, nisi maioribus populis, & frequentioribus ciuitatibus præsidere oportet, cap. 1. de priuileg. sed fecit etiam, ut ipse Rex fatetur, ob egregia ipsius oppidi merita, & præclara facinora à Leiriensibus pro Lusitania, pro Rege edita, in quorum memoriam constructum est olim in ipsius territorio monasterium ex omnibus ferè Hispaniæ nobilissimum regijs sepulchris cum ipso Mausoleo contendentibus: & Leiriæ ipsi ab Alfonso, Ioanne, Emmanueli, alijsq; Lusitaniæ regibus est indultum, ut regis coronæ semper esset, ne huius vrbs patrimonium ad inferior-

inferiorem aliquem principem cum totius populi querimonia deueniret. Sed hæc in ciuitatem nostram humana sunt beneficia: Illa verò Dei Opt. Max. qualia sunt? feruet enim eo ipso tempore, quo hæc scribimus, tota vrbs miraculis: ægroti omnino desperati, qui contractis ossibus contractauerant, nec se loco mouere poterant, & contra quos ipse morbus spatio penè tricenali præscripserat, sanitatem recuperant: claudi abiecto baculo stabili, celeriq; gressu domum currunt: spiritibus immundis vexati, & tartareo dominatu oppressi à dæmonum tyrannide in libertatem vindicantur: cæci, qui planetarum principis beneficio carentes nihil oculis vsurpabant, Tantalique supplicium subeuntes mundum ipsum in mundo quærebant, subito luminum ministerio restituro altaria, templa, homines, se ipsos denique mirantur. Vagatur fama per totam Lusitaniam,

Accurrunt ægri, complentur compita rhedis,

Occupat angustas sedula turba vias.

Hæc tamen omnia non idcirco dixerim, ut me illustri patria prognatum esse velim, qualis futurus est, quisquis felix vir sit futurus, ut apud Plutarchum in vita Demosthenis inquit Euripides: nam neque equidem ad claritatem nominis adspiro, neque, si adspirarem, cum Euripide plane consentio: quippe qui sciam nobilitatem, aut obscuritatem patriæ parum facere: & valdè iniquum, & indignum esse, si quis erubescat patriam suam, quanuis ignobilis, & vilis, & obscura sit, confiteri. Quod vltra ea, quæ aliquando legi apud fratrem Hæctora Pinto. 2. part. Dialogorum in dialogo *Dos verdadeiros, e falsos bens*, cap. 18. & 19. & apud Tiraquel. de Nobilit. cap. 12. per totum, vel ex Gregorio Nazianzeno discere potuissem in ora-

tionem contra Arrianos, ubi respondens his, qui in patriæ ignobilitatem garriebant, sic ait: parua tibi est, inquietis, ciuitas, ac ne ciuitas quidem, sed aridus quidam locus, & inamænus, & infrequens: verum hoc criminis rationem non habet, nisi verò quis inquires hoc nomine delphinum accusandum putet, quod terrestre animal non sit, & bouem, quod non in aquis agat, & murænam, quod in utroq; elemento vitam agat. Quod & Christus dominus exemplo suo confirmauit, qui se Nazarenum vocari passus est, quod nomen utrum ei conueniat, disputat eruditè Syluester de Prierio in sua Rosa aurea in quæstionibus super Euangel. quæst. 13. quemadmodum & Nazareth patriam suam, ut constat ex Matth. c. 13. & Luc. c. 4. Chrysof. hom. 49. in Matth. & homil. 30. Non abs re autem hoc in loco hic uelut excessus subiunctus fuit: coegit enim me & amor patriæ, de quo loquutus fueram, & ueteris moris recordatio, quem ipsius patriæ causa suscitatum uellem, cum uerissimum esse sciam illud Ennij carmen, quod Cicero ueterem illum poetam ingenio maximum, arte rudem, ut inquit Ouidius, de cuius stercore aurum se colligere Virgilius dicebat, uel breuitate, uel ueritate tanquam ex oraculo effatum esse putat:

Moribus antiquis stat res Romana, uirisque.

Dabit ueniam, quisquis patriæ studiosus fuerit, neque culpæ tribuetur, si ad uitandum iuris ipsius tædium idem faciam, quod historici plerumque solent narrationibus suis diuerticula querentes.

A D

A D R V B R I C A M

De officio Archidiaconi.

Postquam Pontifex ordinandorum tractatum colophonem imposuit, aggreditur ad officia dignitatum, quæ in Ecclesia constituuntur, primoq; loco de Archidiaconi agit, ut potè secundum locum ab episcopo obtinentibus. Est autem totum hoc uocabulum à Græcis petitum, significatque principem ministrorum. Archos enim idem est, quod princeps, cap. Cleros. 2. 1. distinct. diaconus, quod minister, cap. perlectis, uers. ad subdiaconum, & uers. ad diaconum, ibi, ministrare, 25. dist. Undè olim Mercurius diaconus appellatus fuit, qui Deorum tam inferiorum, quam superiorum minister fingebatur.

2. De Archidiacono, & ipsius officio ultra ordinarios suis in locis agit Antonin. 3. part. tit. 19. cap. 6. Chaffan. in Cathalog. 4. part. consi. 39. Triplex uerò in Archidiaconi tempus considerandum est. Primum Ecclesiæ renascentis, quo prima Archidiaconi institutio facta fuit, ut constare uidetur ex epistola. 1. Clem. qui fuit quartus Pontifex à Petro, si numeres Linum, & Cletum secundum Hieronymum, alij enim Clementem secundum faciunt, scripta ad Iacobum fratrem Dñi, & relata in c. diaconi Ecclesiæ. 93. dist. Secundum tempus fuit sanctorum patrum, quo Archidiaconorum officium extensum, & dilatatum est, de quo tempore agit c. perlectis, uers. Archidiaconi. 25. distinct. cap. ad hæc, hoc nostro tit. Vltimum deniq; tempus est hodiernum. Primo tempore nullam Archidiaconi iurisdictionem habebant, erantque solum nudi ministri ad perlustrandam diocesim deputati, ut, si quem

si quem viderent fieri vicinum præcipitio, & proximum esse peccato, inftar testium Synodalium, de quibus in cap. præterea, de testib. cog. ad episcopum referrent. d. cap. diaconi Ecclesiæ: idq; adeo, vt nec excommunicandi potestatem haberent. De hoc enim tempore intelligendam est cap. Archidiaconi, hoc tit. ibi, de ecclesiastica institutione, nempe primæua. Secundo tempore valde est ampliatum Archidiaconorum officium, vt constat ex. d. c. perlectis, & d. c. ad hæc; vbi, quæ ad ipsum spectant, strictim, aceruatimq; colligantur. Et hoc quidem tempore Archidiaconi iurisdictionem iam habentes excommunicationis sententiam promulgare poterant, cap. 1. de eo, qui ordinem furtiue suscepit, quod est iuxta hoc secundum tempus intelligendum. Vltimum deniq; tempus est hodiernum, quo Archidiaconorum negligetia, & incuria omnis illa potestas iure cõmuni Archidiaconi cõcessa penè extincta est adeo, vt totus de officio Archidiaconi titulus otiosus sit: quod fortasse ab Archidiaconorũ imperitia profluxit, qui cum in iure canonico, & in literis parùm versati crearentur, quæ sibi illo iure cõpeterent, ignorantes, iurisdictione suã perire patiebãtur, donec paulatim ad hoc tempus, quo solium Archidiaconi speciosum nomen retinẽtes cætera nihil sunt minùs, quàm Archidiaconi, deuentũ est. Quapropter cum Trid. Cõcil. sess. 24. de reform. c. 12. Archidiaconos in omnibus ecclesijs magistros in Theologia, seu doctores, aut licèciatos in iure canonico fieri præciperet, Cõgregatio Cardinaliũ, qui ad explicãda Cõcilij dubia deputati sunt, respõdit decretũ illud in Archidiaconi, qui erãt iure cõmuni, intelligendum, nõ verò in his, qui sunt hodiẽ, quos lõgè distare ab illis inquit Nauar. rerũ ecclesiasticarũ peritissimus in Manua. cap. 25. num. 135. nullum hodiẽ in
Hispania

Hispania ex Archidiaconi iuris illius cõmunis superesse affirmans.

3 Inter illa autem, quæ iure communi Archidiaconi competebant, erat institutio corporalis, cap. ad hæc, & c. vt nostrum, hoc tit. Cum enim institutio canonica specialiter accepta in tria mēbra à doctoribus diuidatur, in modum prouidendi de beneficio ad præsentationem patroni, de qua in tit. de iure patron. Et in modum prouidendi, per quem in beneficio parrochiali traditur cura, vel populus illius per pilei, annuli, vel libri traditionem, quæ ab iisdem doctoribus institutio autorisabilis vocatur: Et in institutionem corporalem, idest, traditione possessionis, quæ inuestitura dicitur: Hæc tertia institutio ad Archidiaconi officium spectabat ita tamen, vt eam Archidiaconus sine episcopi licentia, & mandato exequi non possët. cap. cum satis, hoc tit. de sumptũ ex. 2. tomo Concil. pag. 894. inter decreta Alexan. III. sub tit. de excessib. cap. 2. qui tamen textus difficillimus est, dum probat non posse Archidiaconum prætextu alicuius consuetudinis id sine episcopi licetia præstare, cum enim omnia iura episcopalia præscribantur. c. auditis. c. cum olim, de præscript. & hæc institutio inter illa recenseatur, cap. conquerente, de offic. ord. non satis perspicunt doctores, cur talis præscriptio in illo textu prohibeatur. Qua in re vel ex ipsis etiam præcepto-ribus nostris duo grauissimi dissenserunt; alter enim existimauit tex. illum intelligendũ non de præscriptione, sed de consuetudine, quæ quàm sint diuersa, diximus in Rubrica de consuetud. à num. 8. Cum autem consuetudo rationalis esse debeat, vt satis dictum est à nobis in d. Rubrica, & pontifex in eo text. de consuetudine loquatur sanctorum patrum cõstitutionibus aduersante, ac proinde
irratio-

irrationabili, censetur enim instar sacrilegij talium constitutionū immutatio ex reg. c. in galliarum, & c. igitur. 25. quæst. 2. idè in eo tex. talem consuetudinē admittam non fuisse. Alter verò non de cōsuetudine, sed de præscriptione interpretandum dixit, illegitima tamen, ac titulo, & bona fide carente, idq; ex verbis eiusdè tex. probari, ibi, contra sanctorum patrum institutiones venire, & ibi, quæ ad tuum non spectāt officiū, vindicare. Hanc enim institutionum transgressionem, hanc vèdicationē in præscriptione illegitima reperiri, non verò in ea, quæ legitima foret, & cū titulo, & bona fide procederet, in qua præscribens tuta conscientia præscribit, nec venit contra patrum institutiones, nec vendicat, quod ad suum non spectat officium, imò, quod putat ad se pertinere: idè verò pontificè hunc text. constituisse, vt hanc institutionem iuxta sanctorum patrum institutiones non ad Archidiaconi, sed ad episcopi officium pertinere declararet, quod fortassè erat obscurum, sicut & plærq; alia, quæ, vtrum ad episcopum, an Archidiaconum spectarent, frequenter quærebatur, vt cōstat ex cap. ad hæc, hoc tit. Cū verò vterque intellectus vtrique præceptor placuerit, & bonus discipulus defendere, & excusare debeat opinionem magistri sui iuxta opinionem Abb. in capit. omnes, numero. 2. de maiorit. & Iurisconsult. in. l. qualem. 19. §. dicere. ff. recept. arbitr. nobis,

Quis instans induat arma,

Scire nefas: magno se iudice quisque tuetur.

Tu verò ad illum text. vltra ordinarios ibidem, & Felinum. 8. Paris. 5. in. d. cap. auditis, de præscript. vide Balb. de præscript. 1. part. 5. principalis, num. 88. Florent. 3. part. tit. 19. cap. 7. §. 1.

4 Spectabat

4 Spectabat etiam ad Archidiaconum iure communi subditorum visitatio, quam tamen semel tantum in anno ab eodem faciendam docet pont. in cap. mandamus, hoc tit. nisi talis causa emerferit, ob quam oporteat ipsum ecclesias suas sæpius visitare, dict. c. mandamus: licèt enim proprium prælatorum munus sit sollicitam suarum ouium curam habere, ex cap. oportet. 81. distin. cui muneri non possunt aliter ipsi prælati respondere, quàm, si subditas sibi ecclesias perlustrent iuxta illud Ioan. X. Ego cognosco oues meas, annum tamen tempus ad visitationem illam faciendam iure præfinitum est, in cap. decreuimus cū duobus sequentibus. 10. quæst. 1. quod prælati excedere non debent, nisi grauis necessitas vrgeat: tūc enim iure diuino toties, quoties opus erit, visitatio facienda est: & de hac necessitate intelligenda sunt iura, quæ inquit episcopos non semel, sed sæpius posse, & debere ecclesias visitare, capit. visitandi, & capit. non semel. 18. quæstione. 2. capit. cū venerabilis, ibi, bis in anno, de censibus.

5 Cætera, quæ de Archidiaconis ad huius Rubricæ explicationem dicenda erant, manifesta sunt, & à doctoribus impræsentiarum peti possunt, nos enim ea solùm, quæ ipsi non attigerunt, explicanda curauimus. Restat, vt de verbo, officio, in Rubrica posito aliqua dicamus, quod cū in nouem sequentibus repetatur, si semel à nobis in hoc titulo explicetur, magno nos onere liberabit.

Vndè deriuetur verbum officium

Grammatici certant, & adhuc sub iudice lis est.

Alij enim ab officio officis per antiphrasim dictū putant, quasi officium habēs nemini nocere, & omnibus prodesse debeat, cuius deriuationis meminit ex Grammaticis Calepi. verb.

verb. officium, ex nostris Rebus. in. l. pupillus. §. munus
 verb. vnde. ff. de verbor. signif. Pauin. de offic. & pot. ca-
 pit. verb. officium, num. 5. Alij à verbo efficio, in qua opi-
 nione est Donatus, & Verrutius de verb. signif. lib. 12. verb.
 officium, notatque ex Isidoro D. Thom. 2. 2. quæst. 183.
 art. 3. D. Ambros. lib. 1. offic. cap. 3. legimus, inquit, officium
 dici à nobis posse, nec ratio ipsa abhorret, quandoquidem
 officium ab efficiendo dictum putamus quasi effcium, sed
 propter sermonis decorem vna commutata litera officium
 nuncupari: notat etiam ex Hieronymo Ioannes Belet in
 explicatione diuinorum officiorum cap. 18. distinguuntur
 autem officia iuxta eundem Tho. vbi supra, & tex. in. c. singu-
 la. 89. dist. per actiones, ita, vt iuxta diuersitatē actionū, ad
 quas homines deputatur, varietas officiorum deducatur.
 Sic officium hominis, inquam homo est, recte dicitur ob-
 sequium illud, quod alter alteri præstare tenetur ex chari-
 tatis vinculo, quo sumus natura colligati. l. vt vim. ff. de
 iust. & de hoc officio agit M. Tullius in præclarissimis of-
 ficiorum libris. Est enim adeo proprium hominis officium
 hoc obsequium, hoc est alijs prodesse, & benefacere, nempe
 qui non solum sibi, sed alijs natus est, vt officium aliquan-
 do pro beneficio accipiatur, vt apud Cicer. in lib. de Ami-
 citia, odiosum sanè, inquit, genus hominum officia expro-
 brantium, quæ meminisse debet is, in quem collata sunt,
 non commemorare, qui contulit. Simili modo officium
 liberti positum est in obsequio, quod ob susceptum liber-
 tatis beneficium libertus patrono suo ex gratitudinis de-
 bito præstare tenetur. l. si non sortem. §. libertus, iuncta
 gloss. ad verb. officium. ff. condict. indeb. sic officia eccle-
 siastica per actiones ministrorum ecclesiæ recensentur, atq;
 alia ab alijs separantur, cap. perlectis. 25. dist.

6 Licet

6 Licet autem officium multipliciter accipiatur, vt per
 Calepin. & scribentes vbi supra, & Vocabularium vtriusq;
 iuris verb. officium, generaliter tamen describi potest, vt
 sit facultas gerendi illa, ad quæ quis iure naturali, seu quo-
 nis alio est deputatus. Cum verò officia in duplici sint diffe-
 rentia, nempe ministerialia, in quibus corporalis actio, nõ
 arbitrium ipsorum agentium spectatur, de quibus in. d. c.
 perlectis, & iurisdictionalia, in quibus arbitrium ipsorum
 potius, quàm corporalis actio attenditur, perspicuum est
 in his decem titulis à titulo de offic. archidiacon. vsque ad
 tit. de offic. iud. de his posterioribus agi, itaque officium
 in hoc tit. nihil est aliud, quàm munus competens Archi-
 diacono, qua Archidiaconus est, ad gerenda ea, quæ ad suã
 iurisdictionem, & ministerium spectant. His de officio di-
 ctis, officij iam duco relinquere Archidiaconos, Rubrica-
 rum nostrarum hospitio Archipresbyteros excepturus.

A D R V B R I C A M De officio Archipresbyteri.

Post titulum de officio Archidiaconi sequitur
 titulus de officio Archipresbyteri, qui, licet
 olim Archidiacono subesset. c. 1. hoc tit. secun-
 dum tamè ab illo locum obtinebat. Vnde au-
 tem presbyteri nomè sit exortum, dictum est supra in Ru-
 brica de sacra vnctione.

2 Erant autem olim archipresbyterorum duo genera:
 vrbani, de quo in. c. officium, ruralis, de quo in cap. vt sin-
 gula, hoc tit. eratq; vterq; archidiacono idcirco inferior,
 & quia illi suberat, & quia Archidiaconus iurisdictionem

S conten-

contentiosam habebat, vt diximus in Rubrica præcedenti, archipresbyter solum spiritualement, de qua re videndi, quos citat Additio. 2. ad Abb. in. c. 1. hoc tit. Florét. 3. par. tit. 19. c. 7. Hodiè verò, cum archidiaconorum potestas sit extincta, archipresbyteri vrbanì, qui decani appellantur, præcipuum in Ecclesia cathedrali locum habet, & ipsis archidiaconis, cæterisq; dignitatibus in capitulo, & choro præfunt: Rurales verò extinctos esse puto, præsertim in Lusitania, vbi nullum archipresbyteri ruralis vestigium extat. Licet autem olim decani ordinariam iurisdictionem haberent nullam, hodiè tamen qualem qualè habet. Cum enim cõmunitas nihil sit aliud, quàm personarum multitudo in vnum corpus aliquo iuris vinculo colligata ex Oldrad. cõf. 315. August. lib. 1. de Ciuit. Dei. c. 15. & ad essentiam cuiusq; cõmunitalis requiratur, vt penès illam aliqua sit potestas, cui singuli tanquàm eiusdem partes in ordine ad suum totum obedire teneantur, quæq; in eos aliquam iurisdictionem habeat, vt sic corpus illud fictum, ex quo cõmunitas constat, corpori naturali respondeat, in quo vna est potentia regiminis, hoc est, ratio practica, quæ eiusdem corporis partes dirigit ad suum totum, D. Thom. 1. 2. quæst. 17. per omnes artic. fit, vt decani Capitulorum, quæ legitime communitates sunt, rectores, & capita ordinariam aliquam quanuis minimam in his, quæ ad capitulum pertinent, iurisdictionem habere debeant ex Reg. l. vlt. C. de iurisd. omnium iud. Vnde superuacuum putamus querere, quænam ad ipsius spectent officium. Etenim & aperte explicantur ab Hostiens. Abb. Innocent. & reliquis in hac Rubrica, & in singulis eiusdem legibus, & generaliter pertinebunt omnia illa, quæ ad optimam Capitulorum cõseruationem, & gubernationem ipsi decano necessaria videntur:

buntur: sicut enim caput inter cæteras corporis partes primum obtinet locum, ab eoq; virtus, & motus cæterorum membrorum deriuatur D. Thom. 3. part. quæst. 8. artic. 1. Plato in Timæo, vel de natura lib. 32. Est autem, inquit, caput membrum corporis diuinissimum, reliquorumq; membrorum princeps, cui totum corpus connexum diu subesse, & parere iusserunt, nouissimè Padilha in libro, quem composuit in laudem Virginis matris Cant. 9. carm. 24. Ita cuiusuis communitatis rector, qui illius caput censetur, ac proinde decanus præcipuum in Capitulis locum obtinens ea omnia iure naturali, & civili facere, & præstare poterit, quæ ad cætera membra in officio continenda expedire iudicauerit.

3 Sed iam ex hac Rubrica in aliam me transferebam, cum fato interceptus Isabellæ matris meæ coactus sum parenti charissimæ Rubricarum nostrarum silentio parentare. Maius equidè in hac editione volumè moliebar, sed, quid faciam, si, quam superiores Rubricæ morientè viderant, præfentes videre mortuam? Stabat paterna domus institutis eius, in eam familia omnis inclinata recumbebat, cui satis diuitiarum erat talem habere matrem. Quæ igitur domus nostræ extincta illa spes non extingueretur, cuius erat adeò studiosa, vt illius non cum morbo, qui diuturnus eam vexauerat, non cum doloribus, quibusangebatur varijs, non cum lecto, qui iam ipsius ossa effodiebar, sed solum cum ipsa vita curam deponeret. Omitto fidei & deuotionis ardorem, & charitatem, à qua cætera, tanquàm à fonte, virtutes dimanabant, quæ tanta fuit in ea, vt genua frequentissimè orando callum obducerent. Accedunt ad hos luctus patris lachrymæ, senilesq; singultus, qui, dum absentem coniugem frustra requirit, & quadraginta

annorum sociam sexagenarius amissam luget, animum meum ita frangit, ut vix dixeris, vter me grauius parens affixerit, moriens, an morientem lugens. Illud vnum in tanto infortunio me consolatur, quod est Isabellæ matris felicem vitam felicior mors sequuta. Nam & moriens inter sua, quæ admirabili solertia, laboreq; quæsierat, inter coniugem mæstissimum, quem & matrimonij, & necessitatis, & morum vinculis iunctum sibi semper vnicè adamauerat, inter lachrymarum riuulos fundentes liberos, quos charissimos habuerat, periculosum morienti dominæ spectaculum, alto, atq; excelso animo cuncta despiciens nobiscum de rebus gloriæ philosophata est, & quàm res omnes vitæ parui faceret, & futurarum recordaretur, & verbis, & signis apertissimis demonstrauit. Sed de parentis rebus tacere satius puto, quàm parum dicere. I nunc, & rationem quære, cur tam paruum iterum opus in publicum mitti videas: fortunatiora tempora dabit Deus, vberiores Rubricarum nostrarum fætus dabimus.

L A V S D E O.

LE-

LEGE S, C A P I-
T V L A, G L O S S Æ,
loca sacrae Scripturae, Concilij, Ora-
torum, Poëtarum, quæ in hoc
opere declarantur.

LEGE S.

*Ex Iustitia, ff. iust. & iur. ibi diuina-
rum, fol. II. num. 6.*

Principium instit. eod. d. loco.

*L. sed si damnū 9. §. si ipse. ff. de pe-
culio, fol. 51. num. 1.*

*L. in cause. §. idem Pomponius. ff. mi-
nor. d. loco.*

*L. item. 22. §. quemadmodum, ibi concessum. ff. locati,
adiuncta. l. si voluntate ad med. C. rescind. d. loco.*

L. 2. verb. moribus. ff. vulgari, fol. 53. num. 2.

L. de quibus. ff. de legibus in principio. d. loco.

L. 1. ff. de iure patroni ibi translatiue, fol. 73. nu. 1.

L. vnic. C. qui numero tutel. d. loco.

L. generaliter. §. spurios. ff. decurionibus, fol. 193. nu. 5.

*L. Quisquis. §. filij. verò. C. ad. l. Iul. maies. folio. 195.
num. 6.*

§. Sed naturalia, instit. de iur. nal. fol. 213. num. 2.

I N D E X

- §. ius autem gentium, instit. eod. princip. instit. de libert.
l. manumissiones. ff. iust. & iur. §. seruitus instit. de
iur. person. d. loco.
L. locatio. 9. §. reliquatores. d. verb. ff. publican. fol. 237.
L. iuris gentium. §. ait praetor iuncto. §. dolo malo. ff. de
pactis, fol. 239.
L. ius civile. ff. iust. & iur. ibi, iuri communi, folio. 215.
num. 3.

C A P I T V L A.

- Cap. ignorantia. 38. distin. fol. 13. num. 6.
Cap. cum de diuersis, de privilegijs lib. 6. folio. 13. nu-
mero. 7.
Cap. celebritatem de consecrat. d. 3. d. l.
Cap. violatores. 25. quest. 1. l. loco.
Cap. plerunque de rescript. fol. 46. num. 10.
Cap. cum Ecclesia, ibi consueuerunt, & ibi, de consuetudi-
ne speciali, fol. 56. nu. 5.
Cap. 3. de re iud. fol. 80. num. 10.
Cap. quanquam. 2. quest. 7. fol. 80. nu. 11.
Cap. olim. 95. distinct. fol. 81. num. 12.
Cap. significasti, de elect. fol. 89. num. 6.
Cap. I. de supplenda negligentia praelatorum lib. 6. fol.
125. num. 5.
Cap. cum contingat, de etate & qual. fol. 135. num. 3.
Cap. peruenit. 95. dist. fol. 137. num. 8.

Cap.

L E G V M, &c.

- Cap. ita dominus. 19. distin. ibi, sed huius muneris sacra-
mentum, fol. 177. nu. 6.
Clem. 1. de summ. Trinit. ibi, qui sacramenti huius. d. loco.
Clem. 1. de summa Trinitate. fol. 186. nu. 9.
Cap. literas, de filijs presbyterorum, ibi, permittimus, fol.
201. num. 8.
Reg. quæ contra, de reg. iur. fol. 219. num. 2.
Cap. gaudemus, de diuortijs, cap. ult. de tract. fol. 253.
Cap. 2. de bigamis, fol. 258. num. 11.
Cap. cum satis, de offic. Archidiacon. fol. 269. num. 3.
Cap. visitandi, & c. non semel. 18. quest. 2. fol. 271. nu. 4.
Cap. cum venerabilis, ibi bis in anno, de cens. d. loco.
Cap. ult. 32. quest. 4. fol. 230. & sequenti.

G L O S S A E.

- G. Loß. 2. in cap. 1. de consuetud. lib. 6. fol. 53. nu. 3.
Gloss. verb. breuitatem in. c. cum Ecclesia de causa
disposseß. d. loco.
Gloss. in Clem. 1. de summa Trinit. verb. Cruci, folio. 93.
num. 10.

L O C A S A C R A E

Scripturæ.

- Esaïas. c. 45. Verè tu es Deus absconditus, f. 18. n. 12.
Psal. 44. Propterea dixit te Deus, & c. f. 156. n. 2.

S 4

Epistola

I N D E X

- Epistola Ioann. 1. cap. 2. d. loco.*
Matth. cap. 25. fol. 198. num. 3.
Genes. 3. insidiaberis calcaneo eius. fol. 159. num. 7.
Psalm. 35. non veniat mihi pes superbiæ, folio. 160. num. 7.
Ioann. 3. qui lotus est, non indiget, nisi vt pedes lauet, d. loco.
Iacobus epist. 5. ibi, inducat presbyteros. d. loco.
Psalm. 44. Omnis gloria filia regis ab intus, fol. 164. num. 9.
Cantic. c. 2. Et facies tua decora. d. loco.
Geneseos. cap. 7. quia te vidi iustum in generatione ista, fol. 165. num. 9.
Zacharias. c. 9. Ecce Rex tuus veniet tibi iustus, & saluator, fol. 170. num. 12.
Paul. ad Ephes. 1. ibi, vt notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ, & ad Ephes. 3. & 1. ad Timoth. 3. fol. 177. num. 6.
Sapientia. c. 2. ibi, & nescierūt sacramenta Dei. d. loco.
Ithob. c. 12. ibi. sacramentum regis. d. loco.
Cantic. cap. 2. Capite nobis vulpes paruulas, folio. 183. num. 9.
Cantic. cap. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula, & c. fol. 185. num. 9.
Paul. ad Ephes. 5. Christus dilexit Ecclesiam, & c. d. loco.
Symbolum fidei, ibi, sanctam Ecclesiam. d. loco.

Exod.

L E C T U M, &c.

- Exod. cap. 20. Ego sum Deus zelotes, & c. folio. 198. numero. 7.*
Matth. 19. ibi, Moses ad duritiem cordis vestri, & c. fol. 202. num. 8.
Marc. cap. vlt. ibi omni creatura, fol. 223. nu. 8.
Numeror. cap. 18. Deuteronom. 10. & 18. Iosue. 13. non enim tribu Le ui portio, neque hæreditas, fol. 236.

L O C A C O N C I L I I

Tridentini.

- C**oncil. sess. 24. de reformat. cap. 12. fol. 152. nu. 4. & fol. 268.

L O C A O R A T O R V M.

- C**icer. in Oratione pro Milon. ibi, qui non calumniarum litium, non iniustis vindicijs, ac sacramentis, fol. 174. num. 3.
Cicero in Oratore, ibi, qui aut interdicto tecum contenderent, aut te ex iure manu confertum vocarent, & ibi, iusto sacramento. d. loco.
Cicer. lib. 9. Epist. pugna, si me amas, nisi arguta apparebunt, vt iusto sacramento contendas mea nõ esse d. loco.

S 5 L O-

INDEX LEGVM, &c.
LOCA POETARVM.

Iuuenalis satyr. 14.

Perlege rubras

Maiorum leges

fol. 8. num. 3.

Persius satyra. 5.

Excepto, si quid Masuri Rubrica vetauit.

d. loco.

Rutilius Claud. lib. 1. itinerarij,

Atq; utinam nunquam Iudæa excisa fuisset,

Pompei bellis, imperioq; Titi, &c.

fol. 193. num. 5.

Iuuenalis satyra. 5.

Pulsandum vertice raso

Præbebis quandoq; caput, &c.

fol. 227.

Pers. satyra. 5.

Non infestuca licitor, quam iactet ineptus.

d. loco.

Quid.

Te quoq; seruari, modo quæ vindicta redemit,

Quis ferat?

d. loco.

INDEX ALPHABE-
TICVS EORVM, QV AE
in hoc opere continentur.

A

Ætas nulla sera est ad discendum, fol. 7.

Ætas ordinandorum, fol. 139. nu. 9.

Ætas proficiendorum, fol. 149. nu. 2.

Ætiani heretici ab Eunomio Eunomiani, fol. 19.

Ætnerici suos quoque Pōtiffices, suā pontificiā disciplinā habebāt, suā religionem, suosq; canones ad illā spectantes, fol. 12. nu. 6.

Ætnerici a sacerdotio excludebant deformi, & vitioso corpore vitiatos, fol. 241. à principio Rubricæ.

Accursius inordinatus, fol. 7. nu. 1.

Accursius appellatur à Todoco vberim⁹ iuris civilis fōs, f. 12. n. 6.

Adrianus VI. nullum hominū genus maiori prosequatur odio, quā poetas, fol. 87. nu. 4.

Adscriptiij serui qui sint, fol. 231.

Agriculturæ laus, fol. 232.

Alconiniij Comitum dictum, fol. 99. nu. 15.

Amicis omnia communia, fol. 183. nu. 9.

Anaxagoras cali, ac solis vidēdi causa se natū aiebat, f. 28. n. 21.

Antecedēs qui vult, vult omnia, quæ sequūtur ex illo, fol. 14. n. 7.

Apocrisarij qui sint, fol. 90. nu. 8.

Archiepiscopi non distinguūtur à metropolitanis, fol. 95. nu. 10.

Archidiaconorum triplex tempus, fol. 267. à nu. 2.

Argumentū à contrario sensu quas vires in iure habeat, fol. 239.

Argumentum ab ethymologia quid valeat, fol. 127. nu. 7.

Arrii heresis quo tempore damnata sit, fol. 19. nu. 12.

Auli Gellij noctes Atticæ maximè candidæ, fol. 9. nu. 2.

Autoritas superioris quare in renūtiatione exigatur, f. 109. n. 7.

Bartolus

INDEX

B

- B** Artolus vocatur à Tiraq. legalis scientiæ armariū, fol. 7. nu. 2.
 Battologie vitium quid sit, fol. 59. nu. 11.
 Beneficia potius conferenda incolis, quàm exteris, fol. 263.
 Beneficia omnia deberent esse patrimonialia. d. loco.
 Bigamia fuit apud ethnicos, fol. 248. à principio Rubricæ.
 Bigamia quid sit, fol. 209. num. 2.
 Bigamia triplex est. d. loco.
 Bolum armenicum. Vniuersis morborum generibus applicatur, fol. 55. nu. 1.
 Bonus quare quis in dubio præsumatur, fol. 142. nu. 4.
 Brachium sæculare potestas ciuilis appellatur & quare, folio. 168. num. 11.

C

- C** Alepinus Romanæ linguæ armarium, fol. 7. nu. 2.
 Campagus Regius calceamentum imperatoris, fol. 8. nu. 3.
 Canes vocantur rectores ecclesiarū, & beneficiarū, fol. 111. nu. 7.
 Canones nihil sunt aliud, quam conclusiones ex Ewangelio, aut libris Theologicis deductæ, fol. 13. nu. 6.
 Canones proprie sunt constitutiones editæ in concilio generali, fol. 14. num. 8.
 Canonici iuris sanctitas iuris ciuilis subtilitate decoratur, fol. 13. num. 6.
 Canonicum ius quadringentos per annos in Romana politia cum iure ciuili coniunctum fuit, fol. 11. num. 6.
 Canonicum ius apud Catholicos vsque ad Constantini tempora cū Theologia coniunctum fuit, fol. 12. nu. 6.
 Canonicū ius appellatur à Pontificibus diuinū, fol. 13. nu. 7.
 Caput inter ceteras corporis partes obtinet primū locū, fol. 274.

Cariias

ALPHABETICVS.

- Caritas bene ordinata incipit à se ipso quomodo sit intelligendū, fol. 97. num. 14.
 Catholicum quid sit fol. 32. num. 24.
 Catholicum medicamentum quid sit apud medicos. d. loco.
 Character quid sit, fol. 188. nu. 13.
 Chlamis in signe militum, fol. 8. num. 2.
 Christiani ab infidelibus vocabantur Chrestiani, fol. 33. nu. 25.
 Cicero mallebat errare cum Platone, quàm cum alijs vera sentire, fol. 166. num. 9.
 Cicero iuris ciuilis studio multum operæ dedit, fol. 176. nu. 4.
 Circuncisio vtrum gratiam contulerit, fol. 176. n. 6.
 Clerici ab agricultura non prohibetur. fol. 232.
 Communitas quid sit, fol. 274.
 Constitutio quid importet in iure, fol. 35. num. 2.
 Consuetudo est altera natura, fol. 50. num. 1.
 Consuetudo quid sit, fol. 53. num. 3.
 Consuetudo contra legem obligantē vtrum cum peccato introducatur, fol. 54. num. 4.
 Consuetudo quo tempore perficiatur, fol. 55. nu. 5.
 Consuetudinem violare peccatum, fol. 56. num. 7.
 Consuetudinis, & præscriptionis differentia, fol. 57. nu. 8.
 Consuetudo, si vbiq̄ obseruetur, licet in se sit irrationabilis, excusat à culpa, & à pœna, fol. 198. num. 6.
 Contra, quid importet, fol. 219. num. 2.
 Corporis vitium vitiosi animi est symbolum, fol. 244.
 Corpore vitiatu quare ordinari prohibeantur, fol. 243. num. 3.

D

- D** ecretalium liber Penthatencus ab Hostiense appellatur, fol. 20. num. 13.

Defini-

INDEX

- Definitiones dialecticorum distarc à definitionibus iurisperitorum, fol. 71. num. 8.*
Definitio quid sit, d. loco, & fol. 118. nu. 11.
Discipulus debet defendere opinionem Magistri, fol. 270.
Dispensator seruus quis sit, fol. 205. nu. 8.
Dispensatio quid sit, fol. 203. num. 8.
Dispensatio, quæ non fit ex iusta causa, non dispensatio, sed dissipatio dicenda est, fol. 204.

E

- E**cclesia quare vocetur Catholica, fol. 32. num. 24.
 Ecclesia tripliciter Christo domino copulatur, folio. 182. num. 9.
 Ecclesie nomen nouæ Ecclesie solum competit, fol. 184.
 Ecclesia incepit ab Abel, d. loco.
 Ecclesia consuevit crescere, & multiplicari sanguinis effusione, fol. 194.
 Electio quid sit, fol. 65. nu. 2.
 Electio summi Pontificis à quo tempore per Cardinales fieri cœperit, fol. 67. nu. 5.
 Episcopi nomen quid significet, fol. 77. nu. 8.
 Episcopi nomē omnibus maioribus sacerdotibus competit, fol. 81. num. 13.
 Episcopatum esse ordinem quomodo sit intelligendum, d. loco.
 Episcopatum omnia posse in sua diœcesi, quæ summus Pontifex in toto orbe, fol. 96. num. 13.
 Episcopus intra quod tempus consecrandus sit, fol. 163. nu. 9.
 Episcopus quare Chrismate ungetur, d. loco.
 Episcopi, & alij inferiores non possunt dispensare in bigamis, fol. 258. nu. 11.

Fidei

ALPHABETICVS.

F

- F**idei definitio, fol. 29. nu. 23.
 Filij plerunq; parentibus similes esse solent, fol. 195.
 Filij vtrum possint habere ecclesias parentum, folio. 210. numero. 16.
 Forma est, quæ dat esse rei, fol. 110. num. 7.
 Franciæ Reges Christianissimi, fol. 33. nu. 25.

G

- G**allus Hieroglyphicum sacerdotum, fol. 111. nu. 7.
 Græci à pallio palliati, fol. 86. num. 4.
 Gradus literarij quando inuenti sint, fol. 151. num. 3.
 Grammaticis sua apud iurisperitos est autoritas, fol. 7. nu. 1.

H

- H**abitus insignis rusticorum, fol. 8. nu. 2.
 Hippocratis proprietas fallere, quàm falli nescire, fol. 33. num. 24.
 Hispaniæ Reges Catholici, fol. 33. num. 25.
 Historia quam sit necessaria iurisperitis, fol. 66. num. 4.
 Homo omnium naturarum particeps, fol. 223.
 Humanioribus literis omnes scientiæ exornari debent, folio, 200. & sequenti.

I

- I**eiunium Ascensionis Domini consuetudine est inductum, fol. 57. num. 7.

Ignorantia

INDEX

- Ignorantia facti quando excuset, fol. 129. num. 9.*
Ignorantia probabilis excusat, quomodo intelligatur, folio. 147. num. 4.
Illegitimi non possunt ordines suscipere, neque beneficia obtinere, fol. 190. num. 3.
Illegitimi possunt ordines minores suscipere, & beneficium simplex obtinere ex dispensatione episcopi d. loco.
Illegitimorum ab ecclesia prohibitio fluxit à legibus Mosaicis, d. loco.
Illegitimi quare repellantur ab altaris ministerio, folio. 191. à numero. 4.
Illegitimi in iure civili ad honores, & dignitates admittuntur, fol. 192. nu. 5.
Illegitimi de iure communi religionem ingredi possunt, fol. 205. num. 9.
Illegitimi stante Motu Pij. V. quando possunt, & non possunt ingredi religionem, fol. 206. cum sequenti.
Illegitimorum genera quot sint, fol. 208. à nu. 11.
Imperatores olim ius confirmad: summos Pontifices sine iure, siue iniuria obtinebant, fol. 68. nu. 6.
Imperij electores à quo creati fuerint, fol. 69. nu. 7.
Innocens iure naturali occidi prohibetur, fol. 196.
Julianus Apostata Christianos per contempnū Galilæos appellabat, fol. 194. num. 5.
Iuramentum quid sit, fol. 27. num. 21.
Jurisperitorum laus, fol. 73. nu. 1.
Jurisperitia cæca est sine Theologiæ subsidijs, fol. 12. num. 6.
Jurista perfectus fit ex legibus, & Canonibus, quemadmodum ex philosophia, & medicina perfectus medicus, fol. 13. nu. 6.
Ius quid sit, fol. 121. nu. 13.
Ius naturale quid sit, fol. 220. à nu. 7.

ALPHABETICVS.

- Ius gentium quid sit, fol. 224. num. 9.*
Judaica superstitio quid significet apud Iuriconsultos, fol. 193. num. 5.

L

- L** *Acedemonijs legū vna fuit scriptis legibus nō vti, fol. 52. num. 2.*
Laus Emmanuelis Soares, fol. 15. nu. 9.
Laus fratris Lofij de Soto Mayor. folio. 16. numero. 9. & fol. 164. num. 9.
Laus fratris Francisci de Christo, fol. 19. num. 12.
Laus Bartholamæi Philippi, fol. 30. numero. 23. & folio. 90. num. 8.
Laus Antonij Pinheiro episcopi Leiriensis, fol. 76. num. 7.
Laus Lofij Fernandes Leiriensis ecclesiæ thesaurarij, folio. 98. num. 15.
Laus Christophari Ioannis, fol. 202.
Laus Lofij Cerrea, fol. 219.
Laus Leonore de Noronha, fol. 252.
Leiria privilegium olim habuit, ut ipsius beneficia essent patrimonialia, fol. 263. num. 5.
Leiria quando creata fuerit ciuitas, fol. 264.
Leiria indultum est, ut regiæ coronæ semper sit. d. loco.
Leiria omnium in Hispania prima habuit apud se aneas in libris scribendis formas, fol. 104. in princ.
Leges diuinæ quare declarari possunt, fol. 215.
Legibus quo pacto subsint principes, fol. 257. num. 10.
Legis virtus quæ sit, fol. 37. num. 4.
Lex sine Canone parum, fol. 13. num. 6.
Lex quid sit, fol. 36. num. 3.
Lex à quo tempore obligare incipiat, fol. 40. num. 7.

T

Lex

INDEX

Lex ad præterita non extenditur, fol. 40. nu. 8.
Lex habet vim obligandi in utroq; foro, fol. 41. nu. 9.
Lex non fit, nisi in casu dubio, fol. 113. nu. 8.
Leuita quid significet, fol. 235. nu. 2.
Libertas à quo dari possit, fol. 226. num. 11.

M

M *Anumissio quid sit, fol. 225. num. 10.*
Manser quis sit, fol. 209. nu. 13.
Matrimonium quid sit, fol. 119. nu. 11.
Medici citantur à Iurisconsultis, fol. 32. num. 24.
Mercurius Trismegistus Trinitatem præsensit, fol. 28. numero .21.
Mercurius Diaconus olim appellatus fuit, fol. 267. nu. 1.

N

N *Aturales filij qui sint, fol. 209. num. 4.*
Negligentia quæ damna importet, fol. 47. nu. 10.
Negligentia quid sit, fol. 124. à num. 3.
Negligentia quo pacto conuincatur, fol. 130. nu. 10.
Nepotes possunt obtinere ecclesias auorum, folio. 212. numero ultimo.
Nomen debet esse consonans rei, fol. 33. nu. 25.
Nothi qui sint, fol. 210. num. 15.

O

O *Officij deriuatio, fol. 271. num. 5.*
Officij definitio, fol. 273.

Ordinuna

ALPHABETICVS.

Ordinati à præcis ab Ecclesia an ordinum executionē recipiant, fol. 146. num. 4.
Ordines maiores, & minores qui sint, fol. 134. nu. 3.
Ordines quo tempore conferri possunt, fol. 136. nu. 6.
Ordinis laus, & quàm necessarius sit in omni re ordo, folio. 6. num. 1.
Ordo quid sit, fol. 133. nu. 2.
Ordo necessarius in præficiendis, fol. 154. nu. 5.
Ordo à quo conferri possit, fol. 137. num. 7.
Ornatus in sacramentis quid sit, fol. 188. nu. 14.
Orosius Christianus Cicero, fol. 21. nu. 14.
Orosius iuris ciuilibus doctrinam attigit, fol. 258. nu. 10.

P

P *Allij Ethymologia quæ sit, fol. 83. nu. 2.*
Pallij definitio, fol. 88. nu. 5.
Pallij forma quæ sit, fol. 91. nu. 9.
Pallium assumi de corpore beati Petri quid sit, folio. 89. numero 6.
Parrochia quid sit, fol. 78.
Pastoris nomen tam Pastori, quàm regi conuenit, folio. 75. num. 3.
Patriæ amor quantus sit, fol. 261. num. 3.
Patriæ ignobilitatem, aut nobilitatem parùm referre, fol. 265.
Peregrini quare sine dimissionis, aut cõmendatijs literis promoueri, aut ministrare non permittuntur, fol. 261.
Peregrini verbum quid olim significaret, fol. 259. num. 2.
Permissio est potissima legis virtus, fol. 9. num. 2.
Permittuntur multa, quæ tamen nec licent, nec sine peccato fiunt, d. loco.

T 2

Phanices

INDEX

- Phœnices fuerunt primi literarum inuectores, fol. 106. num. 2.*
Plato diuinam Triadem videtur agnouisse, fol. 27. num. 31.
Plato paucis immutatis Christianus est, fol. 28. d. nu.
Plinius naturæ bibliotheca, fol. 8. num. 2.
Poetarum testimonijs ipsi Iurisperiti, ipsiq; pontifices suas leges decorant, fol. 10. num. 3.
Pontifex potest venuntiare papatu, fol. 113. num. 8.
Postulatio quid sit, fol. 63. num. 3.
Praelati qui sint, fol. 128. num. 8.
Præstimoniam parentum non possunt obtinere filij, fol. 211.
Præstimoniorum duo genera, d. loco.
Presbyter quid significet, fol. 161. num. 7.
Primates non distinguuntur à Patriarchis, fol. 95. num. 10.
Principium rectum compar semper consequitur finis, folio. 20. num. 13.
Principium cuiusq; rei potissima pars, d. loco.

Q

- Qualitas præficiendorum, fol. 151. nu. 3.*
Quaternarij numeri laus, fol. 92. num. 10.

R

- Ratiocinijs obligati quare ordinari non possint, folio. 235.*
Reliquator quis sit, fol. 237.
Renunciationis definitio, fol. 108. num. 5.
Renunciatio non debet fieri, nisi ob causas maximè necessarias, fol. 115. num. 9.
Rescripta quo pacto vitientur, fol. 48. à num. 11.
Rescriptum quid sit, fol. 44. num. 4.

Rescriptum

ALPHABETICVS.

- Rescriptum quis possit concedere, fol. 45. num. 5.*
Rescriptum quis possit impetrare, d. loco, nu. 6.
Rescriptum vtrum perpetuò, vel ad tempus duret, fol. 46. à nu. 9.
Rodolphi Imperatoris dictum, fol. 69. num. 7.
Rubrica quid sit, fol. 7. num. 2.
Rubrica pro legibus citari possunt, fol. 10. num. 4.
Rubrica inscribebantur tituli librorum, & quare, folio. 104. à num. 1.

S

- Sacerdotes maiores, & minores in principio Ecclesiæ promiscuè sacerdotes, & episcopi appellabantur, fol. 79. nu. 10.*
Sacerdos simplex ex dispensatione Pontificis potest ordines cõferre, fol. 137. nu. 8.
Sacramenti verbi significationes, fol. 172. num. 2.
Sacramenti nomen soli matrimonio in sacris Scripturis tribuitur, fol. 178. num. 6.
Sacramentorum legis nouæ, & veteris differentia, d. loco.
Sacramenti definitio, fol. 176. num. 7.
Sacramenta à quo fuerint instituta, fol. 180. num. 8.
Sacramenta conficiuntur etiam à malis ministris, dummodò habeant intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, folio. 181. dict. num.
Sacramenta quare vocantur sacramenta Ecclesiæ, fol. 182. nu. 2.
Sacramentorum diuisio, fol. 186. num. 10.
Sacramenta que imprimunt characterem, quæ non, folio. 188. num. 12.
Sacramentum coniugij quomodo apud infideles fuisse dicatur, fol. 253.
Senectus quid significet in sacris literis, fol. 161. nu. 7.

I N D E X

- Seruus utrūq; per baptismum liber fiat.* fol. 228.
Seruus quare ordinari prohibeatur. fol. 233. nu. 12.
Seruus ordinatus sciente, & ignorante domino. 234. num. vlt.
Scire quid facias, et nescire, quo facias ordine, imperfectæ cognitionis est. fol. 7. num. 1.
Scriptura requiritur ad legis essentiam. fol. 38. nu. 5.
Simonidis de Deo iudicium. fol. 18. num. 2.
Synagoga quid significet. fol. 184.
Socrates per Canem iurare solebat. fol. 27. num. 21.
Spurius unde dictus fuerit. fol. 208. num. 12.
Statuliber quis sit. fol. 231.
Scola est insigne sacerdotum. fol. 8. num. 2.

T

- T** *Anquā, quid importet in sacris literis, & in iure.* f. 251. n. 4
Theologia ceteras sibi scientias subalternare dicitur. folio 20. num. 13.
Tiraquellus literarum porcus. fol. 9. nu. 2.
Toga insigne aduocatorum. fol. 8. nu. 2.
Translatio tropus apud Rhetores. fol. 72. nu. 1.
Translatio quid sit in tit. de translac. fol. 74. nu. 3.
Trinitatis mysterium solum Deum habet doctorem, & ducem. fol. 17. num. 12.
Trinitatis mysterium non potest homini naturaliter innotescere. fol. 25. num. 19.
Trinitatis vestigium in rebus creatis elucet. fol. 26. num. 20.

V

- V** *Enditor rei vitiosæ scienter, qui emptorē de vitio non admonuit, tenetur ad interesse extra rem.* fol. 49. nu. 12.
Verba

A L P H A B E T I C V S.

- Verba omnia sunt accipienda cum effectu.* fol. 109. nu. 5.
Verba cum in eadem dispositione ad duas res referuntur, satis est, si in altera propriè, in altera impropriè accipiantur.
Vindicta quid sit, & quomodo fiebat. fol. 226.
Virgines vestales esse non poterant corpore deformes. fol. 242.
Vnctionis extremae sacramentū quare institutū fuit. f. 159. n. 72
Vnctionis extremae effectus, materia, forma, & minister. d. loco.
Vnctio extrema quibus sit conferenda. fol. 162. nu. 8.
Vnctio regum unde originem duxerit. fol. 166. nu. 10.
Vnctio pontificum quare fiat in capite, regum in brachio. fol. 68.
 num. 11.

F I N I S.

M A D R I T I

Apud Petrum Madrigal,

Anno M. D. XC.

